

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ : ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΑΤΙΑΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΧΑΡΟΚΟΠΟΣ

**ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ:
ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ
ΠΕΡΙΟΔΟ 1974 - 2005**

ΑΘΗΝΑ, ΜΑΪΟΣ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή
 Πρόλογος
 Γενικά περί Πολιτικού Ρεαλισμού
 Θεωρία της Υψηλής Στρατηγικής
 Κύρια Αίτια Πολέμου
 Έννοια Εθνικού Συμφέροντος στις Διεθνείς Σχέσεις και Ένοπλες Δυνάμεις
 Το Σύγχρονο Διεθνές Σύστημα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

1. Το Νέο Στρατηγικό Περιβάλλον
2. Ελλάδα, Τουρκία και Ε.Ε: Η Διάσταση Εθνικής ασφάλειας
3. Η Ελλάδα και ο Ευρωπαϊκός Προσανατολισμός
4. Η Γεωστρατηγική Σημασία της Ελλάδας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

1. Κυριότερα Γεγονότα της Περιόδου 1974 – 2005.
 - α. Κυπριακό
 - β. Αιγαίο
 - γ. Ίμβρος – Τένεδος
 - δ. Η Τουρκική Πολιτική απέναντι στην Ελληνική Μειονότητα της Κων/πολης και στο Πατριαρχείο
2. Πολιτικός Ρεαλισμός - Εθνική Στρατηγική και Στόχοι
3. Προβλήματα και Ελλείψεις της Ελληνικής Υψηλής Στρατηγικής
4. Η Ελληνική Στρατηγική απέναντι στην Τουρκία
5. Το Φαινόμενο της Κρίσης στις Σχέσεις των δυο Χωρών
6. Ιστορικό του ισχύοντος Ελληνικού δόγματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

1. Γενικά περί Τουρκίας
2. Η Εξωτερική Πολιτική της Τουρκίας από τον Κεμάλ έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου
3. Η Τουρκική Εξωτερική Πολιτική Σήμερα
4. Τουρκία και Casus Belli
5. Επίδραση Τουρκικής Απειλής στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική.
6. Ευρωπαϊκή Ένωση και Τουρκία: Ιστορική Αναδρομή
7. Υποχρεώσεις της Τουρκίας ως προς την Ε.Ε.
8. Στρατηγικοί Στόχοι Τουρκίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

Η Επίδραση του Ψυχολογικού Πολέμου στις Σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

1. Εθνική Στρατηγική και Εξοπλιστικά Προγράμματα
 2. Προβλήματα των Ελληνικών Εξοπλιστικών Προγραμμάτων
 3. Ελληνική Στρατηγική Εξοπλισμών
 4. Νέο Εξοπλιστικό Πρόγραμμα Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού.
 5. Νέο Εξοπλιστικό Πρόγραμμα Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας
- Συνοπτικός Πίνακας Προσωπικού – Κυριότερων Οπλικών Συστημάτων
 Ελλάδας - Τουρκίας

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Σκοπός της προτεινόμενης διπλωματικής εργασίας είναι πέραν της ιστορικής καταγραφής όλων των γεγονότων που κυριάρχησαν στις σχέσεις των δύο χωρών τα τελευταία τριάντα χρόνια, η μελέτη συγκεκριμένων πτυχών της υψηλής στρατηγικής της Ελλάδος και Τουρκίας, όπως αυτές διαμορφώθηκαν στη χρονική περίοδο αμέσως μετά τα γεγονότα της Κύπρου, έως το 2005.

2. Αφορμή αποτέλεσε η ιδιότητα μου ως Αξκού, η ενασχόλησή μου στο Γενικό Επιτελείο Στρατού με θέματα που αφορούν την αναδιοργάνωση του Στρατού Ξηράς και τον καταρτισμό εξοπλιστικών προγραμμάτων, το προσωπικό ενδιαφέρον για τα τεκταινόμενα στο διπλωματικό, πολιτικό, οικονομικό, στρατιωτικό τομέα και οι σχέσεις διαμέσου της ιστορίας μεταξύ των δύο χωρών, καθώς και η επιθυμία μου για βαθύτερη μελέτη της εξέλιξης των δομών και της συμπεριφοράς του τουρκικού κράτους ως διεθνή δρώντα, στο διεθνές σύστημα.

3. Στη συγκεκριμένη διπλωματική εργασία εξετάζονται τα παρακάτω θέματα :

α. Παρουσίαση μιας γενικής θεωρητικής προσέγγισης του πολιτικού ρεαλισμού, της θεωρίας της Υψηλής στρατηγικής, των αιτίων πολέμου, του εθνικού συμφέροντος και του σύγχρονου διεθνούς συστήματος.

β. Περιγραφή του νέου στρατηγικού περιβάλλοντος, θέματα εθνικής ασφάλειας των δύο και η γεωστρατηγική σημασία της Ελλάδος.

γ. Αναφορά των κυριότερων ιστορικών γεγονότων στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο που αφορούν τις σχέσεις των δύο χωρών, της ελληνικής στρατηγικής, εξέταση του φαινομένου της κρίσης και σύντομο ιστορικό του Ελληνικού δόγματος.

δ. Γενικά περί Τουρκίας και της εξωτερικής της πολιτικής καθώς και των στρατηγικών στόχων της.

ε. Μελέτη της επίδρασης του ψυχολογικού πολέμου στις σχέσεις των δύο χωρών.

στ. Εξέταση της Εθνικής στρατηγικής της Ελλάδος στα εξοπλιστικά προγράμματα καθώς και των προβλημάτων που έχουν ανακύψει

ζ. Η διατύπωση συμπερασμάτων και προτάσεων επί της Εθνικής στρατηγικής Ελλάδος – Τουρκίας.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Σε λιγότερο από δυο δεκαετίες θα συμπληρωθούν δυο αιώνες από την επανάσταση του 1821 και τον ξεσηκωμό των Ελλήνων που οδήγησε στη δημιουργία του σημερινού ελληνικού κράτους. Όμως, δυο αιώνες μετά το 1821, θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι η Επανάσταση δεν πέτυχε όλους τους στόχους της και σήμερα, η Ελλάδα βρίσκεται σε ένα καθεστώς ιδιόρρυθμης υποδούλωσης από την Τουρκία, εννοώντας ότι το ελληνικό κράτος από την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του και, μέχρι σήμερα, παραμένει εγκλωβισμένο στον μικρόκοσμο της ελληνοτουρκικής αντιπαράθεσης.

Και αν κάτι τέτοιο ήταν στο παρελθόν αναγκαίο και θεμιτό, σήμερα έχει εξελιχθεί σε μια ασφυκτική φυλακή, μιας και η χώρα μας, ζώντας μέσα στη μίζερη πραγματικότητα του ελληνοτουρκικού συστήματος, απέχει από τις εξελίξεις στον κόσμο, αν δεν τις επηρεάζει αρνητικά, θυσιάζοντας τα μακροπρόθεσμα συμφέροντά της στη διαχείριση των ελληνοτουρκικών διαφορών. Η εξωτερική πολιτική της Ελλάδας, οι μακροπρόθεσμες στρατηγικές της επιλογές (αν βέβαια υπήρξε ποτέ κάτι τέτοιο στο ελληνικό κράτος), ακόμη και οι τακτικές κινήσεις ρουτίνας στις σχέσεις της με τις άλλες χώρες, ρυθμίζονται άμεσα ή έμμεσα από το καθοριστικό πλαίσιο του ελληνοτουρκικού συστήματος.

Από το 1955 η Τουρκία ακολουθεί άκρως επιθετική πολιτική έναντι της Ελλάδος χρησιμοποιώντας τη διπλωματία του καταναγκασμού, η οποία περιστρεφόταν γύρω από τρεις αλληλένδετους άξονες: Πρώτον, τη συστηματική καταπίεση του Οικουμενικού Πατριαρχείου και της Ελληνικής μειονότητας, δεύτερον, την κλιμακούμενη αμφισβήτηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων στο Αιγαίο, τρίτον, τη δημιουργία μειονοτικού προβλήματος στη Δυτική Θράκη. Με την εισβολή στην Κύπρο το 1974 κατόρθωσε να δημιουργήσει ένα ασφυκτικό κλοιό κατά της Ελλάδος.

Ο μόνος παράγοντας που μπορεί αξιόπιστα να αντιμετωπίσει την Τουρκία είναι ο συνδυασμός ισχυρής πολιτικής ηγεσίας και Ενόπλων Δυνάμεων.

ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΡΕΑΛΙΣΜΟΥ¹

Για να μπορέσει κανείς να σχεδιάσει με επιστημονικό τρόπο την "υψηλή στρατηγική" μιας χώρας χρειάζεται τα κατάλληλα αναλυτικά εργαλεία. Το πιο σημαντικό από αυτά είναι η βασική θεωρία των διεθνών σχέσεων που μας διευκολύνει στην αποκωδικοποίηση των αιτιών της συμπεριφοράς των κρατών και στην ανάλυση της λογικής της "επιτυχίας" και της "αποτυχίας" στη διεθνή πολιτική. Κατά γενική ομολογία, "η κυρίαρχη προσέγγιση τόσο στη μελέτη των διεθνών σχέσεων, όσο και της υψηλής στρατηγικής είναι ο πολιτικός ρεαλισμός". Σημείο εκκίνησης του πολιτικού ρεαλισμού είναι το γεγονός ότι παρατηρείται μια έλλειψη οργανωμένης τάξης στο διεθνές σύστημα κατά το πρότυπο της εσωτερικής οργάνωσης των κρατών - εθνών. Σε αντίθεση με το πρότυπο της εσωτερικής διακυβέρνησης, στο διεθνές σύστημα δεν υπάρχει κεντρική εξουσία για να επιβάλλει την τάξη, άρα το διεθνές σύστημα είναι άναρχο. Σε ένα τέτοιο αναρχούμενο σύστημα, κυριαρχεί ο ανταγωνισμός των κρατών, τόσο σε πολιτικοστρατιωτικό, όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Συνέπεια της έλλειψης ρυθμιστικής εξουσίας στο διεθνές σύστημα (δηλαδή της ύπαρξης ουσιαστικά μιας διεθνούς αναρχίας), είναι ότι στόχος κάθε κράτους είναι η μεγιστοποίηση της ασφάλειας του και της ανεξαρτησίας του. Όπως επισημαίνει ο Robert Gilpin, "η ασφάλεια ενός κράτους είναι αναγκαία προϋπόθεση της οικονομικής και πολιτικής ευημερίας μέσα σε ένα άναρχο και ανταγωνιστικό κρατικό σύστημα". Το εθνικό συμφέρον κάθε κράτους δεν περιορίζεται μόνο στην κατοχύρωση της ασφάλειας του (επιβίωση, εδαφική κυριαρχία, εθνική ανεξαρτησία). Τα κράτη σ' ένα ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα πέρα από την επιβίωση επιζητούν: α) να αποφύγουν την περιθωριοποίηση, β) να διατηρήσουν τη σχετική τους θέση (relative power) και γ) να βελτιώσουν, αν είναι δυνατόν, τη σχετική τους θέση στο διεθνές σύστημα αυξάνοντας την ισχύ τους (relative gain). Η διαδικασία με την οποία ορίζεται τελικά κάθε φορά το εθνικό συμφέρον ποικίλλει από κράτος σε κράτος ανάλογα με τις εκάστοτε εσωτερικές δομές (π.χ. εσωτερικός συσχετισμός δυνάμεων). Όμως, όλα τα κράτη δίνουν πρώτα από όλα έμφαση στην κατοχύρωση της ασφάλειας τους.

Για να εξυπηρετήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα (π.χ. κατοχύρωση ασφάλειας), τα κράτη είναι αναγκασμένα να αναζητούν δύναμη και πλούτο. Η αναζήτηση δύναμης και πλούτου είναι μέσο και όχι αυτοσκοπός. Η σχέση ισχύος και πλούτου στον πολιτικό ρεαλισμό δεν είναι διαζευκτική όπως στις φιλελεύθερες προσεγγίσεις (δηλαδή ισχύς ή πλούτος), αλλά συμπληρωματική (δηλαδή ισχύς και πλούτος). Όπως επισημαίνει ο Gilpin, "τα κράτη επιδιώκουν ταυτόχρονα πλούτο και εθνική ισχύ", και εφόσον "οι οικονομικοί πόροι είναι αναγκαίοι για την εθνική ισχύ, κάθε σύγκρουση είναι ταυτόχρονα οικονομική και πολιτική". Ο γεωοικονομικός ανταγωνισμός λοιπόν, είναι η άλλη πλευρά του νομίσματος του γεωπολιτικού ανταγωνισμού. Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό στο διεθνές σύστημα είναι συνεπώς, ο *ανταγωνισμός των κρατών*.

Ο πολιτικός ρεαλισμός δίνει έμφαση στο ρόλο του κράτους - ιδίως των μεγάλων δυνάμεων - ως κύριου "παίκτη" στο "παιχνίδι" της διεθνούς πολιτικής. Όπως σωστά επισημαίνει ο Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, "οι άνθρωποι τείνουν να οργανώνονται σε συλλογικές ομάδες και αυτή τη στιγμή η σημαντικότερη από αυτές είναι το έθνος - κράτος. Παλιότερα τα πράγματα δεν ήταν έτσι (βλ. την ύπαρξη φυλών, πόλεων - κρατών, αυτοκρατοριών, φέουδων κ.λ.π.), και ο ρεαλισμός δεν υποστηρίζει ότι τα έθνη - κράτη θα παίζουν απαραίτητα τον πρώτο

¹ Αθανάσιος Πλατιάς, Εκτός Συνόρων, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997

ρόλο στο διηνεκές. Όταν και αν εμφανιστούν συλλογικότητες σημαντικότερες από τα έθνη - κράτη, τότε ο πολιτικός ρεαλισμός θα στρέψει την προσοχή του σε αυτές, όπως ακριβώς από τις πόλεις - κράτη και τις αυτοκρατορίες της εποχής του Θουκυδίδη και τα φέουδα της εποχής του Μακιαβέλλι πέρασε στη μελέτη των εθνών - κρατών".

Απαντώντας στους φιλελεύθερους, που ισχυρίζονται ότι το κράτος έχασε πια την πρωτοκαθεδρία του, ο Gilpin επισημαίνει ότι "μολονότι πολλοί έχουν υποστηρίξει ότι οι σύγχρονες οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις έχουν καταστήσει το εθνικό κράτος έναν αναχρονισμό, φθάσαμε στο τέλος του εικοστού αιώνα και το σύστημα του έθνους - κρατους συνεχίζει να επεκτείνεται". Οι πολιτικοί ρεαλιστές δεν αρνούνται, βέβαια, ότι υπάρχουν σήμερα και άλλοι δρώντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διεθνή πολιτική (όπως πολυεθνικές εταιρείες, μη - κυβερνητικοί οργανισμοί, υπερεθνικές ομάδες και διεθνείς οργανισμοί), αλλά επιμένουν ότι όλες αυτές οι ομάδες ή οι οργανισμοί βρίσκονται σε άμεση ή έμμεση συνάρτηση με τα εθνικά κράτη που αποτελούν τους κύριους "παίκτες" στη διεθνή πολιτική. Οι μη κρατικοί παράγοντες, "αντλούν τη συμπεριφορά τους από τα κράτη ή το βαθμό στην οποία επηρεάζουν τη πολιτική και τη συμπεριφορά των κρατών". Σύμφωνα με τους πολιτικούς ρεαλιστές, το άναρχο διεθνές σύστημα <<τιμωρεί>> όσα κράτη δεν κατορθώνουν να υπερασπιστούν τα ζωτικά τους συμφέροντα ή όσα κράτη επιδιώκουν στόχους που ξεπερνούν τα μέσα που διαθέτουν. Συνεπώς, επειδή τα κράτη είναι "ευαίσθητα στο κράτος", είναι γενικώς αναγκασμένα να συμπεριφέρονται με ορθολογικό τρόπο. Αυτό σημαίνει, ότι στα σημαντικά για την ασφάλεια τους θέματα, τα κράτη είναι σε θέση να υπολογίσουν τη σχέση κόστους / οφέλους και, όταν αντιμετωπίζουν εναλλακτικές επιλογές, είναι σε θέση να διαλέγουν την επιλογή εκείνη που τους μεγιστοποιεί το όφελος.

Μέσα, λοιπόν, σε ένα τέτοιο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, όπου τα κράτη προσπαθούν να κατοχυρώσουν τα συμφέροντα τους, είναι λογικό να προκαλούνται συγκρούσεις. Καθώς απουσιάζει η υπερκρατική εξουσία, η οποία ρυθμίζει τον ανταγωνισμό, οι σχέσεις των κρατών είναι κατά βάση ανταγωνιστικές και συγκρουσιακές. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κοινά συμφέροντα και ότι η συνεργασία είναι ανέφικτη. Δεν πρέπει όμως να παραγνωρίζεται, ότι σ' ένα κατά βάση ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα η διατήρηση της ειρήνης δεν είναι εύκολη. Σύμφωνα με τους ρεαλιστές, η ειρήνη δεν κατοχυρώνεται από τους διεθνείς οργανισμούς και τα υπάρχοντα υβριδικά καθεστώτα ασφαλείας, αλλά από ένα σύστημα ισορροπίας δυνάμεων (βλ. για παράδειγμα πώς η μεταπολεμική ισορροπία δυνάμεων κατοχύρωσε για μισό, περίπου, αιώνα την ειρήνη).

Σε ένα τέτοιο διεθνές σύστημα, η διατήρηση της ισορροπίας δυνάμεων αποτελεί μέριμνα των κρατών, δηλαδή αυτά πρέπει από μόνα τους να μεριμνήσουν για την ασφάλεια τους (self - help) και την εξισορρόπηση των αντιπάλων τους. Αυτό μπορεί να γίνει με δύο τρόπους: την *εσωτερική εξισορρόπηση* (αύξηση της αμυντικής προετοιμασίας) και την *εξωτερική εξισορρόπηση* (συμμαχίες, εξισορροπητικούς ελιγμούς, άξονες). Με βάση την πιο πάνω ανάλυση, οι ρεαλιστές σκιαγραφούν μία σχετικά απαισιόδοξη εικόνα για το μεταψυχροπολεμικό διεθνές σύστημα. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι οι δραματικές, οικονομικές, πολιτικές και στρατιωτικές ανακατατάξεις συνέλαβαν στην αύξηση της στρατηγικής αστάθειας στο νέο διεθνές σύστημα. Ως κύριες πηγές αστάθειας επισημαίνονται: η μετεξέλιξη του διεθνούς συστήματος από διπολικό σε πολυπολικό, η διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής, η κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας, η αύξηση του (υπερ)εθνικισμού, η αντιπαράθεση Βορρά - Νότου και ο γεωοικονομικός ανταγωνισμός.

ΘΕΩΡΙΑ «ΥΨΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ»²

Η υψηλή στρατηγική, συμπεριλαμβάνει τη χρησιμοποίηση όλων των διαθέσιμων μέσων από ένα κράτος (στρατιωτικών, διπλωματικών, οικονομικών κ.ά.) για την πραγματοποίηση των πολιτικών του επιδιώξεων³. Κυρίαρχη πολιτική επιδίωξη κάθε κράτους στο άναρχο και ανταγωνιστικό διεθνές σύστημα είναι βέβαια η κατοχύρωση της εθνικής ασφαλείας και η μεγιστοποίηση της ανεξαρτησίας⁴. Συνεπώς, η υψηλή στρατηγική ασχολείται κυρίως με την αναζήτηση του ιδανικού τρόπου χρησιμοποίησης όλων των υπαρχόντων εσωτερικών και εξωτερικών μέσων για την κατοχύρωση της εθνικής ασφαλείας⁵ και ανεξαρτησίας κάθε κράτους.

Ο Sir Basil H.Liddell - Hart είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικός στην ανάλυση του για τα μέσα της υψηλής στρατηγικής⁶:

« ... ο ρόλος της υψηλής στρατηγικής είναι να συντονίζει και να διευθύνει όλες τις πηγές ενός έθνους ή ομάδας εθνών, προς την κατεύθυνση επιδιώξεως του πολιτικού σκοπού του πολέμου: του σκοπού που καθορίζεται από τη θεμελιώδη πολιτική. Η υψηλή στρατηγική πρέπει να υπολογίζει και να αναπτύσσει τους οικονομικούς πόρους και το ανθρώπινο δυναμικό των κρατών για να υποστηρίξει τα μαχόμενα στρατεύματα... Ακόμη περισσότερο: η μάχιμη ισχύς δεν είναι παρά ένα μόνο μέσο από τα όργανα υψηλής στρατηγικής, η οποία πρέπει να λαμβάνει υπόψη της και να χρησιμοποιεί την ισχύ της οικονομικής πίεσεως, της διπλωματικής πίεσεως, της εμπορικής πίεσεως και - δεν είναι μικρότερης σημασίας αυτό - της ηθικής πίεσης για να εξασθενήσει τη θέληση του αντιπάλου»

Με βάση την πιο ανάλυση θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στο ότι η υψηλή στρατηγική είναι η θεωρία ενός κράτους για το πώς παράγει ασφάλεια για τον εαυτό του. Η ορθότητα αυτής της «θεωρίας του κράτους περί εθνικής ασφάλειας» ελέγχεται εμπειρικά και έτσι αποδεικνύεται κατά πόσο η θεωρία αυτή είναι κατάλληλη και αποδοτική. Το βασικό κριτήριο είναι κατά πόσο η θεωρία αυτή βοηθά το κράτος να πετύχει τους πολιτικούς στόχους τόσο στον πόλεμο όσο και στην ειρήνη. Όπως χαρακτηρίστηκα επισημαίνει ο Liddell - Hart, « η υψηλή στρατηγική βλέπει πέρα από το πόλεμο στην ειρήνη που θα επακολουθήσει»

Κύριο μέλημα της υψηλής στρατηγικής ενός κράτους είναι ο προσδιορισμός των απειλών και η επινόηση στρατιωτικών, διπλωματικών, οικονομικών και άλλων αντίμετρων για την αντιμετώπιση τους. Μια ακόμα καθοριστική λειτουργία της υψηλής στρατηγικής είναι η ιεράρχηση προτεραιοτήτων. Πρέπει να ιεραρχούνται τόσο οι απειλές όσο και το κόστος των αντιμέτρων, γιατί ο αριθμός των πιθανών απειλών είναι συνήθως μεγάλος και οι πόροι περιορισμένοι. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο για τα μικρά κράτη, γιατί, λόγω των περιορισμένων μέσων που διαθέτουν, πρέπει συχνά να λαμβάνουν δύσκολες αποφάσεις.

Η στρατιωτική στρατηγική αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα κάθε υψηλής στρατηγικής. Ασχολείται με την εναρμόνιση των στρατιωτικών μέσων με τους πολιτικούς στόχους. Αυτό ήταν άλλωστε και η πεμπτοσύ της γνωστής ρήσης του

² Άρθρο Αθαν. Πλατιά στην Επετηρίδα ΙΔΙΣ 1997, σελ 19-42

³ Αθανάσιος Πλατιάς: Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2002

⁴ Αθανάσιος Πλατιάς: Εκτός Συνόρων, Εκδόσεις Παπαζήση, 1997

⁵ Θ. Ντόκος- Π. Τσάκωνας: Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2005

⁶ Peter Paret: Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής. Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα 2004

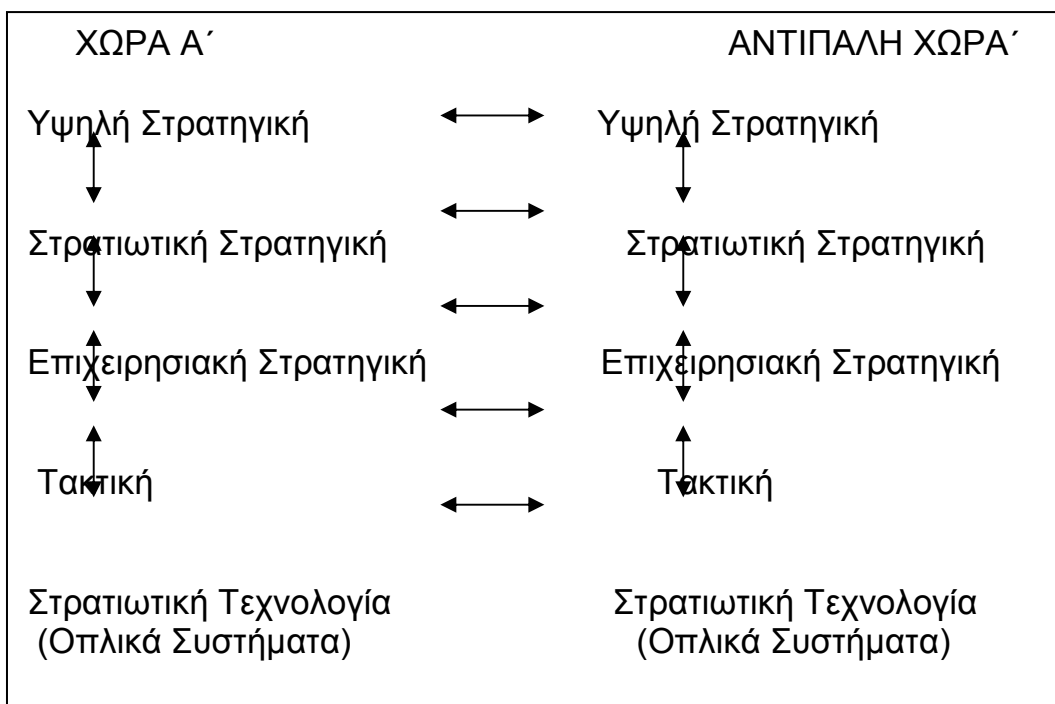
Κλαούζεβιτς ότι «ο πόλεμος είναι η συνέχεια της πολιτικής με άλλα μέσα». Ο πόλεμος ή η απειλή πολέμου αποτελούν μέσα για την επιτυχία πολιτικών επιδιώξεων.

Θα μπορούσαμε να οραματισθούμε τη στρατηγική ως μια «αλυσίδα» μέσων και στόχων. Συγκεκριμένα, η στρατιωτική στρατηγική αποτελεί μέσο για την επιτυχία της υψηλής στρατηγικής. Από την πλευρά της όμως η στρατιωτική στρατηγική για να επιτύχει χρειάζεται μια επιτυχημένη επιχειρησιακή στρατηγική σε ένα συγκεκριμένο θέατρο επιχειρήσεων. Η επιχειρησιακή λοιπόν στρατηγική γίνεται το μέσο για την επιτυχία της στρατιωτικής στρατηγικής.

Αυτή η διαδοχική σύνδεση μέσων και σκοπών, που αρχίζει από την υψηλή στρατηγική, το ύψιστο επίπεδο της στρατηγικής, και καταλήγει σε συγκεκριμένα οπλικά συστήματα, τη χαμηλότερη βαθμίδα της στρατηγικής, θα μπορούσε να ονομασθεί κάθετη διάσταση στρατηγικής (Πίνακας 1).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Κάθετη και Οριζόντια Διάσταση της Στρατηγικής

Η στρατηγική βέβαια δεν εξαντλείται στον κάθετο άξονα της, δηλ. στο ιδανικό «πάντρεμα» μέσων και στόχων. Αυτό αποτελεί προϋπόθεση για την επιτυχία στην οριζόντια διάσταση της στρατηγικής, εκεί, δηλαδή, που κάθε πτυχή της στρατηγικής ενός κράτους συγκρούεται με την αντίστοιχη πτυχή της στρατηγικής ενός αντιπάλου κράτους (Πίνακας 1). Όπως επισημαίνει ο Κλαούζεβιτς, «ο πόλεμος δεν είναι τίποτα άλλο από μια μοναρχία σε ευρύτερη κλίμακα.... ο πόλεμος επομένως είναι μια πράξη βίας, προορισμένη να καταναγκάζει τον αντίπαλο να εκτελεί τη θέση μας». Συνεπώς, θα μπορούσαμε να ορίσουμε τη στρατηγική στην οριζόντια διάσταση της ως σύγκρουση δύο αντιπάλων που χρησιμοποιούν την ένοπλη βία ή την απειλή χρήσης βίας για να επιλύσουν τις διαφορές τους ή να επιβάλουν τη θέληση τους.

Από την πιο πάνω ανάλυση είναι καθαρό ότι η στρατιωτική στρατηγική διαθέτει ως μέσο για την επιτυχία των στόχων της όχι μόνο τη χρήση βίας στο πεδίο της μάχης (π.χ. επίθεση, η άμυνα) αλλά και την απειλή χρήσης βίας (π.χ. αποτροπή, καταναγκασμός). Έτσι, αν κάποιο κράτος σκοπεύει στη διατήρηση του status quo, μπορεί να χρησιμοποιεί ως μέσο (Πίνακας 2) όχι μόνο τη χρήση ένοπλης βίας (βλ. άμυνα) αλλά και την απειλή χρήσης βίας (βλ. αποτροπή). Αντίθετα, αν κάποιο κράτος έχει επεκτατικές φιλοδοξίες και επιδιώκει την αλλαγή του status quo μπορεί να χρησιμοποιήσει επιθετική στρατηγική (δηλ. χρήση βίας) ή καταναγκαστική στρατηγική (δηλ. απειλή χρήσης βίας).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Υποδείγματα Στρατιωτικής Στρατηγικής

Πολιτικός Στόχος

Συντηρητικός Επεκτατικός
(status quo) (αλλαγή status quo)

Χρήση Ένοπλης Βίας
Μέσα
Απειλή Χρήσης /
Ένοπλης Βίας

αμυντική στρατηγική	επιθετική στρατηγική
αποτρεπτική στρατηγική	καταναγκαστική στρατηγική

Η υψηλή στρατηγική χρησιμοποιεί όλα τα διαθέσιμα μέσα, όχι μόνο τα στρατιωτικά. Η εξωτερική πολιτική, για παράδειγμα, μπορεί να συνεισφέρει στην εθνική ασφάλεια με την εξασφάλιση συμμάχων ή με την εκμετάλλευση της ισορροπίας δυνάμεων για τη δημιουργία «αξόνων», όταν το επιτρέπει η διεθνής συγκυρία. Σημαντικός είναι επίσης ο ρόλος της διπλωματίας στις διαπραγματεύσεις με τον όποιο αντίπαλο.

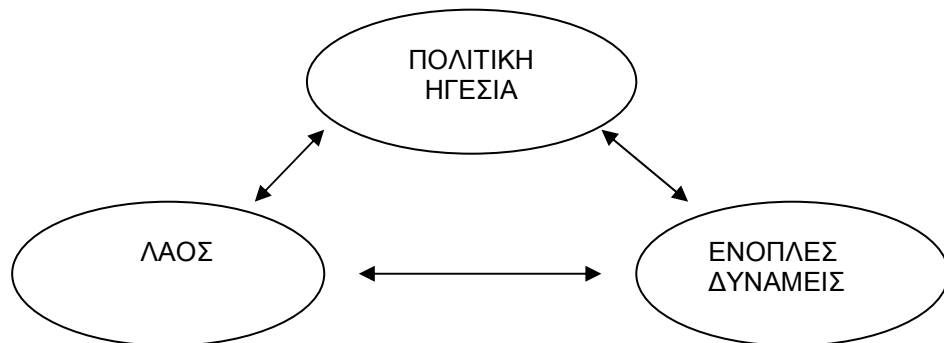
Άλλο βασικό μέσο της υψηλής στρατηγικής είναι η οικονομία. Αυτή επηρεάζει την εθνική ασφάλεια με δύο τρόπους: α) δίνει τη δυνατότητα στήριξης της στρατιωτικής στρατηγικής (π.χ εξοπλισμοί, αντοχή σε μακρόχρονες κινητοποιήσεις) και της εξωτερικής πολιτικής (π.χ χρηματοδότηση ομάδων επιρροής που προωθούν τα συμφέροντα του κράτους σε άλλη χώρα, π.χ. lobby), β) έχει αυτόνομο ρόλο στην άσκηση επιρροής μέσω εξωτερικής οικονομικής βοήθειας και σε περίπτωση οικονομικού πολέμου. Η άμυνα και η οικονομία αποτελούν τους πυλώνες, δηλαδή το σκληρό υπόβαθρο τη Υψηλής Στρατηγικής ενός Κράτους⁷.

Στις δημοκρατικές κυρίως κοινωνίες, σημαντική είναι η αποδοχή της υψηλής στρατηγικής από το λαό, ιδίως αν κάτι τέτοιο απαιτεί θυσίες. Σημασία έχει και το ηθικό του λαού, κυρίως σε καιρό πολέμου. Όπως σωστά επισημαίνει ο Liddell-Hart, « η υψηλή στρατηγική πρέπει να υπολογίζει και να αναπτύσσει [...] και τις ηθικές δυνάμεις, είναι το ίδιο σπουδαίος παράγοντας όσο η κατοχή πιο συγκεκριμένων μορφών ισχύος». Το παράδειγμα του Βιετνάμ δείχνει πως όταν μια στρατηγική δεν είναι αποδεκτή από το λαό, ο λαός δεν έχει τη θέληση να επωμισθεί τις όποιες θυσίες χρειάζονται και τότε το στρατηγικό οικοδόμημα καταρρέει εκ θεμελίων.

⁷ Κόλλιας Χρήστος, "Ελλάδα – Τουρκία Άμυνα – Οικονομία και Εθνική Στρατηγική", Εκδόσεις Λαζάρου, 2000

Για την επιτυχία μιας στρατηγικής είναι σημαντική η διασφάλιση της αρμονίας σ' αυτό που ο Κλάουζεβιτς ονόμασε κρίσιμο στρατηγικό «τρίπτυχο» και αποτελείται από το λαό, την πολιτική ηγεσία και της ένοπλες δυνάμεις (Πίνακα 3).

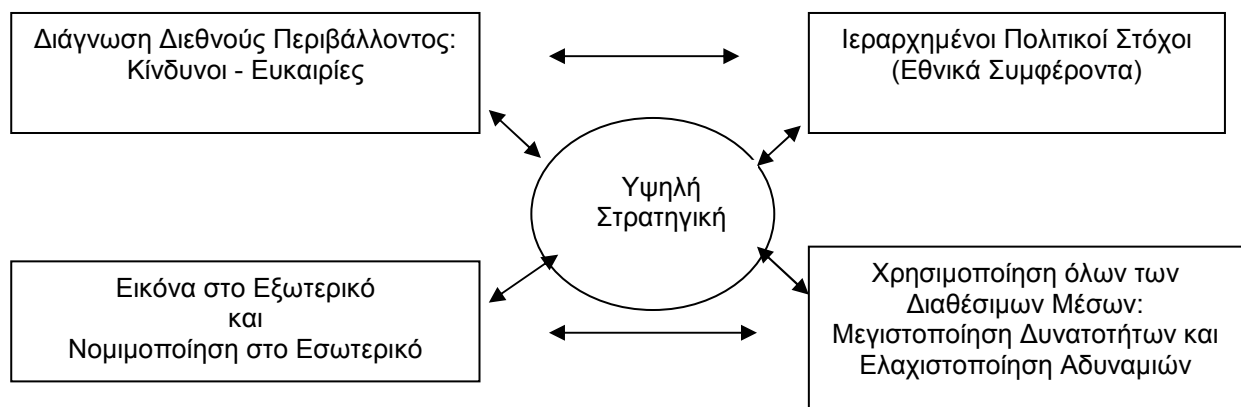
ΠΙΝΑΚΑΣ 3
Εσωτερική Αποδοχή της Υψηλής Στρατηγικής: Αρμονία στις Σχέσεις Λαού, Πολιτικής Ηγεσίας και των Ενόπλων Δυνάμεων.

Από την παραπάνω ανάλυση είναι σαφές ότι ο σχεδιασμός της υψηλής στρατηγικής πρέπει να συμπεριλαμβάνει την εξέταση των εξής διαστάσεων (Πίνακας 4):

1. Διάγνωση του περιβάλλοντος ασφαλείας και των ευκαιριών και κινδύνων που προκύπτουν.
2. Πάντρεμα των πολιτικών στόχων με τα διπλωματικά, οικονομικά, στρατιωτικά, πολιτιστικά και άλλα μέσα που έχει το κράτος στη διάθεση του.
3. Καθορισμός αποτελεσματικότερου συνδυασμού μέσων (strategic mix) για την προώθηση των ιεραρχημένων πολιτικών στόχων, ώστε να αποφευχθούν άσκοπες σπατάλες πόρων και προσπάθειας.
4. Την «εικόνα» που θα πρέπει να δίνει η στρατηγική μας στο εσωτερικό ώστε α) να υπάρχει ενεργός υποστήριξη της κοινωνίας, β) όλα τα μέλη της πολύπλοκης κρατικής οργάνωσης να δουλεύουν προς ένα κοινό στόχο.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4
Σχεδιασμός Υψηλής Στρατηγικής

Τέλος, κάθε υψηλή στρατηγική είναι καταδικασμένη σε αποτυχία αν συμβαίνουν τα παρακάτω⁸:

1. Αν δεν συνάδει προς το εσωτερικό ή διεθνές περιβάλλον.
2. Αν δεν υπάρχει εσωτερική συνοχή, είτε γιατί υπάρχει πρόβλημα στην αλυσίδα μέσων και στόχων είτε γιατί τα διάφορα μέσα της υψηλής στρατηγικής αλληλοσυγκρούονται, π.χ η διπλωματική στρατηγική συγκρούεται με τη στρατιωτική στρατηγική. Τέτοιο ήταν το πρόβλημα που αντιμετώπισε το Ισραήλ τις παραμονές της έναρξης του πολέμου του 1973, όπου η στρατιωτική του στρατηγική, που έδινε έμφαση στο πρώτο πλήγμα, που έδινε έμφαση στο πρώτο πλήγμα, συγκρούονταν με τις ανάγκες της διπλωματικής του στρατηγικής, που έδινε έμφαση στην υποστήριξη του αμερικάνικου παράγοντα. Όμως, αν το Ισραήλ έδινε την εικόνα του επιτιθέμενου εφαρμόζοντας την στρατιωτική στρατηγική για πρώτο πλήγμα, δεν θα ήταν εφικτή η αμερικανική υποστήριξη, και έτσι θα έχει αναιρεθεί η διπλωματική του στρατηγική.
3. Αν δεν υπάρχει σχέση μεταξύ μέσων και στόχων, δηλ. αν οι στόχοι της υψηλής στρατηγικής υπερβαίνουν τα διαθέσιμα μέσα, τότε το στρατηγικό εποικοδόμημα κινδυνεύει να καταρρεύσει (Πίνακα 5) . Αυτό είναι το γνωστό πρόβλημα της υπερεξάπλωσης (overextension) . Όπως σοφά μας συμβουλεύει ο Liddell - Hart , « ... αν απαιτείται μακροχρόνια προσπάθεια, αυτή θα πρέπει να είναι από οικονομική άποψη ανάλογη με τους εθνικούς πόρους. Ο σκοπός πρέπει να είναι προσαρμοσμένος στα διαθέσιμα μέσα».

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Σχέση Στόχων και Μέσων στο Πλαίσιο της Υψηλής Στρατηγικής

		Πολιτικές Δεσμεύσεις (Στόχοι)	
		Λίγες	Πολλές
Διαθέσιμα Μέσα (Ικανότητα)	Λίγα	Παθητικότητα	Υπερεξάπλωση
	Πολλά	Συρρίκνωση Στόχων	Στρατηγική Επάρκεια

4. Αν δεν χρησιμοποιηθούν τα διαθέσιμα μέσα με τρόπο αποτελεσματικό. Αυτό είναι το γνωστό πρόβλημα της κατασπατάλησης μέσων. Όπως μας θυμίζει ο Liddell - Hart, « ένα κράτος που σπαταλά τις δυνάμεις του μέχρι σημείου εξαντλήσεως, προκαλεί τη χρεοκοπία της ίδιας του της πολιτικής».

Στο πλαίσιο της ευρύτερης υψηλής στρατηγικής, ο στρατηγικός σχεδιασμός για την άμυνα ακολουθεί τα βήματα που περιγράφονται στον Πίνακα 6, ώστε να προσδιορισθεί η στρατιωτική στρατηγική, το επιχειρησιακό δόγμα, οι αποστολές και η δομή των ένοπλων δυνάμεων (force structure):

⁸ Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, "Ο Αγώνας για την Ελληνική Ανεξαρτησία", Εκδόσεις Ι. Σιδέρη Βιβλιοθήκη ΙΔΙΣ, 1999

ΠΙΝΑΚΑΣ 6
Στρατηγικός σχεδιασμός στην άμυνα

Από τη θεωρία	Στην Πράξη
• ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΧΩΝ • ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΧΕΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΣΤΟΧΩΝ • ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ ΠΡΟΘΕΣΕΩΝ • ΕΠΙΛΟΓΗ ΤΟΥ ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ → ΠΩΣ → ΠΟΥ → ΠΟΤΕ	ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ - ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΔΟΓΜΑ ΘΕΑΤΡΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΕΠΙΛΟΓΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΥ ΧΡΟΝΟΥ
• ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΤΟ ΚΑΝΕΙ • ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΧΡΕΙΑΖΟΥΜΕΝΩΝ ΜΕΣΩΝ → ΔΥΝΑΜΕΙΣ * ΤΙ ΕΙΔΟΥΣ * ΠΟΣΕΣ → ΜΕΡΙΜΝΑ → ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ Ε.Δ. ΕΦΙΚΤΟΤΗΤΑ (FEASIBILITY) ΟΠΛΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΤΥΠΟΣ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΚΟΣΤΟΣ
• ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΥΣΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΕΛΛΕΙΨΗ ΜΕΣΩΝ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΟΥΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΧΩΝ	ΡΙΣΚΟ/ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

ΚΥΡΙΑ ΑΙΤΙΑ ΠΟΛΕΜΟΥ⁹

1. Άνιση ανάπτυξη σ' όλες τις πιθανές διακρατικές και διαπεριφερειακές εκδοχές: οικονομικές, ιδεολογικές, στρατιωτικές, πληθυσμιακές, εδαφικές, πλουτοπαραγωγικές, τεχνολογικές, ιδεολογικές, διακρατικές, διαπεριφερειακές κλπ.
2. Άνιση κατανομή ισχύος σε συνδυασμό με άνιση ανάπτυξη προκαλούν: ηγεμονικές αξιώσεις και ανταγωνισμούς διεθνών αλλαγών, διλήμματα ασφάλειας, πόλεμο.
3. Κατάλοιπα διενέξεων της φάσης του εθνικού - κρατικού γίγνεσθαι.
4. Επαναστατικές παραδοχές (διεθνισμός, κοσμοπολιτισμός, ηγεμονισμός): προκαλούν διακρατικό ανορθολογισμό επειδή στρέφονται κατά του θεσμού ελευθερίας – κράτους.
5. Ανεξέλεγκτα διεθνικά φαινόμενα (τρομοκρατία, αναρχικές -ανατρεπτικές ιδέες, λαθρομετανάστες εγκληματίες κλπ.).

ΕΝΝΟΙΑ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ¹⁰

Τόσο σε καιρό ειρήνης όσο και σε καιρό κρίσης ή πολέμου οι Ένοπλες Δυνάμεις βρίσκονται σε συνεχή ένταση και συνεχή επικοινωνία με την πολιτική ηγεσία για τη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων. Ιδιαίτερα σε περίπτωση κρίσης ή έναρξης συγκρούσεων είναι αυτονόητο ότι ο ρόλος τόσο του Αρχιστρατήγου όσο και των επιτελών του αναβαθμίζεται. Γι' αυτό η ικανότητα των επιτελών και η κατάρτισή τους τόσο επί θεμάτων αποτροπής ή διεξαγωγής ενός πολέμου όσο και των επί θεμάτων που αφορούν το διεθνές περιβάλλον, τη στρατηγική των άλλων κρατών και τη διεθνή διπλωματία απαιτείται να είναι άρτιες και αποτελεσματικές. Από την ικανότητά τους εξαρτάται τόσο η αποτροπή του πολέμου όσο και η ελευθερία του λαού εάν η χώρα δεχθεί επίθεση. Οι επιτελείς των σύγχρονων Ενόπλων Δυνάμεων, όπως είναι φανερό είναι μη αιρετά ενεργά μέλη της ανώτατης ηγεσίας του τόπου, οι πολυτιμότεροι συνεργάτες της πολιτικής ηγεσίας – και σε περιπτώσεις κρίσεων οι σημαντικότεροι συνεργάτες – στη διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων και ιδιαίτερα του εθνικού συμφέροντος

⁹ Ήφαιστος Παναγιώτης, "Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003

¹⁰ Ήφαιστος Παναγιώτης, "Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003

επιβίωσης. Στην ατυχή περίπτωση ενόπλων συρράξεων οι εγγυητές της ακεραιότητας της επικράτειας και της ελευθερίας της κοινωνίας είναι σχεδόν πλήρως στα χέρια του Γενικού Επιτελείου και των υπόλοιπων μελών των Ενόπλων Δυνάμεων που προασπίζονται την ακεραιότητα της χώρας και την ελευθερία των πολιτών.

Συμφέρον επιβίωσης ¹¹	Ζωτικό συμφέρον	Μείζον συμφέρον	Δευτερογενή συμφέροντα
Άμυνα, Ασφάλεια, Ακεραιότητα της εθνικής επικράτειας, αντιμετώπιση εξωτερικών απειλών ή προβλημάτων. Αποτρεπτική φήμη. Συνολικά: Διασφάλιση της συλλογικής ελευθερίας του λαού ενός κράτους.	Ισορροπία Ισχύος με δυνητικούς αντιπάλους, ασφάλεια ομοεθνών εκτός συνόρων, αντιμετώπιση δραστηριοτήτων εξωτερικών παραγόντων που διαβρώνουν ή αποδυναμώνουν το πολιτειακό καθεστώς, οικονομική ανάπτυξη, ισχυρές συμμαχίες, συμμετοχή στο διεθνές θεσμικό σύστημα. Ισχυρές συμμαχίες, Διαπραγματευτικά ερείσματα.	Διαφύλαξη συλλογικών πνευματικών αγαθών, διαφύλαξη πολιτισμού, ελευθερίας, αξιοπρέπειας.	Δραστηριότητες ιδιωτών, εξωτερικές, οικονομικές σχέσεις, δραστηριότητες εταιρειών

¹¹ Κώνστας Δ. – Αρβανιτόπουλος Κ., “Διεθνείς Σχέσεις – Συνέχεια και Μεταβολή”, Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα 2002

ΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Το διεθνές σύστημα φαίνεται ως προς τη δομή του, έχει εισέλθει στη φάση μίας έντονης κινητικότητας και μεταβάλλεται από χαλαρό διπολικό προς ένα ολιγοπολικό-πολυπολικό¹², παρά το γεγονός ότι η ρευστότητα που επικρατεί στη διεθνή πολιτική τώρα δεν μας επιτρέπει να σχηματίσουμε μια πλήρη και ξεκάθαρη εικόνα του μελλοντικού διεθνούς συστήματος. Νέοι πόλοι ισχύος έχουν αρχίσει να εμφανίζονται και αυτοί θα είναι εκτός των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης, η Κίνα, η Ιαπωνία μαζί με το χώρο της Ν.Α Ασίας και η Ευρώπη που μπορεί να περιλαμβάνει την πλειονότητα των χωρών της Α.Ευρώπης. Σύντομα δε, όσοι από αυτούς τους πόλους δεν διαθέτουν αξιόλογη στρατιωτική ισχύ, έχουν πολλές πιθανότητες να την αποκτήσουν είτε μέσα από μια διαδικασία ολοκλήρωσης, όπως η Ευρώπη, είτε με την ανάδειξη των ισχυρότερων από τις παραπάνω οικονομικών δυνάμεων σε στρατιωτικές, όπως μπορεί να συμβεί με την Γερμανία και την Ιαπωνία. Εξαιτίας ακριβώς του περιορισμένου αριθμού των στρατιωτικών δυνάμεων που έχουν δυνατότητες ανάδειξης θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε το αναδυόμενο διεθνές σύστημα και ως ολιγοπολικό.

Ουσιαστική μεταβολή, όμως, έχει επέλθει και στη φύση των σχέσεων μεταξύ των δύο μέχρι τώρα γνωστών υπερδυνάμεων. Την ένταση και την κλιμάκωση του ψυχρού πολέμου μετά το 1975 και ιδιαίτερα μετά το 1980, την διαδέχεται η αποκλιμάκωση της έντασης και συνεργασία. Η εδραίωση της ύφεσης αποτελεί το βασικό χαρακτηριστικό του σύγχρονου διεθνούς συστήματος και δεν αποτελεί μια προσωρινή κατάσταση, όπως πολλοί παρατηρητές είχαν λανθασμένα προβλέψει.

Αποτέλεσμα, όμως της ύφεσης και της κατάρρευσης του διπολισμού θα είναι η αναβίωση των τοπικών συγκρούσεων, που άλλοτε θα υποκινούνται από περιφερειακές δυνάμεις, που έχουν αποκτήσει μια ικανή στρατιωτική βάση και επιθυμούν να προσδιορίζουν την τύχη της περιφέρειας τους, και άλλοτε θα είναι αποτέλεσμα διείσδυσης τρίτων εξωπεριφερειακών δυνάμεων στις πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές δομές ενός κράτους. Έτσι, παρατηρούμε ότι η περίοδος της ύφεσης ανάμεσα στις υπερδυνάμεις συχνά θα απελευθερώνει τοπικές αντιπαλότητες ανεξάρτητες από τη λογική των μεγάλων δυνάμεων. Το δυσάρεστο για την εξωτερική και αμυντική πολιτική είναι ότι, ενώ σε συστημικό επίπεδο και στην Κεντρική Ευρώπη η τάση που

¹² Ήφαιστος Παναγιώτης – Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, “Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφαλείας και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική προς το 2000”, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, 1992

κυριαρχεί είναι της ύφεσης και της προσέγγισης, στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, όπου ανήκει η χώρα, Βαλκάνια - Ανατολική Μεσόγειος και Μέση Ανατολή, διαφαίνεται ολοένα και περισσότερο η ύπαρξη κλίμακος αντιπαράθεσης και έντασης. Σήμερα αναμφίβολα το διεθνές περιβάλλον και οι διεθνείς σχέσεις βρίσκονται σε φάση εξέλιξης.

Κατά συνέπεια, κυριότερα ζητήματα που αναδύονται είναι τα εξής:

- 1) Ποια διλήμματα¹³ θα πρέπει να ξεπεραστούν και ποιες αναγκαιότητες θα πρέπει να αντιμετωπισθούν με επιτυχία, ώστε η Ελλάδα να αποκομίσει όσο το δυνατό περισσότερα πλεονεκτήματα από τις παρατηρούμενες αλλαγές και από τη διαμόρφωση νέων ισορροπιών στο ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο;
- 2) Ποιοι κίνδυνοι ελλοχεύουν για την Ελλάδα από τις ραγδαίες μεταβολές που λαμβάνουν χώρα στο διπλωματικό και αμυντικό σκηνικό της Ευρώπης¹⁴ και πως αυτοί οι κίνδυνοι θα πρέπει να εξαλειφθούν ή να ελαχιστοποιηθούν;
- 3) Τέλος, και ίσως σημαντικότερο, θα υπάρξει ανάγκη μιάς ριζικής αναθεώρησης της ελληνικής αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής και αν ναι, προς ποία κατεύθυνση και σε ποία έκταση;

¹³ Ήφαιστος Παναγιώτης, "Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000

¹⁴ Ήφαιστος Παναγιώτης, "Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης", Εκδόσεις Ποιότητα, 2003

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

1. ΤΟ ΝΕΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η πτώση του τείχους του Βερολίνου ανέδειξε τον «ευρωπαϊκό» προσανατολισμό μεταβάλλοντας οριστικά το γεωπολιτικό χάρτη της Γηραιάς Ηπείρου σε κρίσιμες διαστάσεις¹⁵.

Πρώτον, η Ευρωπαϊκή Ένωση απέκτησε κρίσιμο οικονομικό και πολιτικό όγκο, που είναι εφελτήριο για ένα εντονότερο διεθνή ρόλο της.

Δεύτερον, η ένταξη των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης στην Ε.Ε. εξαλείφει την ύπαρξη μιας γεωπολιτικής «buffer zone» με τη Ρωσία, επιτρέποντας την εξάλειψη γεωπολιτικών τριβών και δημιουργώντας σταθερότητα στα σύνορα της Ε.Ε. – Ρωσίας που θα επιτρέψει την απρόσκοπτη σύνδεση των οικονομικών δραστηριοτήτων της Ε.Ε. με τους ενεργειακούς πόρους της Ρωσίας.

Τρίτον, οι ΗΠΑ, εστιάζοντας την προσοχή τους στην εμπέδωση μιας ΡΑΧ AMERICANA στη Μείζονα Μέση Ανατολή¹⁶ και αγνοώντας εκκλήσεις διεθνούς συνεργασίας για σημαντικά θέματα (όπως το Ιράκ) προερχόμενες είτε από τη «Γαλλο-γερμανική» συνεννόηση, είτε από τη Μόσχα και το Πεκίνο, υποχρεώνονται και πάλι να στρέψουν την προσοχή τους στη διαμόρφωση ισορροπιών μέσα στην Ε.Ε. προωθώντας τα πολιτικά ερείσματά τους στη λεγόμενη «Νέα Ευρώπη» για την εξουδετέρωση της επιρροής της λεγόμενης «παλαιάς Ευρώπης». Η αμερικανική «επιστροφή» στις ενδο-ευρωπαϊκές υποθέσεις προσλαμβάνει στρατηγικό χαρακτήρα και αναμένεται να ενταθεί με πολιτικά, διπλωματικά και οικονομικά μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια. Η αστάθεια στο «μαλακό υπογάστριο» της Ε.Ε., τη Νοτιο – ανατολική Ευρώπη, και σε εκείνο της Ρωσίας, τον Καύκασο, ενδεχόμενα να παίξει σημαντικό ρόλο στις ευρω – αμερικανικές σχέσεις.

Οι διεθνείς και περιφερειακές εξελίξεις δημιουργούν ένα νέο στρατηγικό περιβάλλον, το οποίο μεταβάλλει ορισμένες ουσιαστικές παραμέτρους της ελληνικής εθνικής στρατηγικής. Η κατοχύρωση της ασφάλειας, αλλά και της διασφάλισης της αναπτυξιακής πορείας, συντελείται σε δυσχερέστερες συνθήκες μετά την ιστορικής σημασίας διεύρυνση της Ε.Ε. με νέα δέκα κράτη μέλη και την επακόλουθη αναδιανομή κοινοτικών πόρων και διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Η

¹⁵ Γρίβας Κώστας – Μίχας Ζαχαρίας, “Ελληνική Αμυντική Στρατηγική για τον 21^ο αιώνα”, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2006

¹⁶ Φούσκας Κ. Βασίλης, “Ζώνες Πολέμου”, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003

νέα διεύρυνση θέτει την Ε.Ε. μπροστά σε σημαντικές προκλήσεις που αφορούν την εσωτερική σταθερότητα και συνοχή της.

Με τη διάσκεψη κορυφής της Ε.Ε. και τον καθορισμό μιας ημερομηνίας έναρξης των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας τερματίζεται η αγωνιώδης αναζήτηση της Άγκυρας για την κάλυψη στρατηγικού κενού, στο οποίο βρέθηκε μετά τον τερματισμό του Ψυχρού Πολέμου. Η εξέλιξη αυτή καθιστά περισσότερο δυσχερή τη διαχείριση του προβλήματος εθνικής ασφάλειας που αντιμετωπίζει η Ελλάδα από την Τουρκία στο Αιγαίο καθώς όχι μόνο δεν ενισχύθηκαν, αλλά απονευρώθηκαν περισσότερο οι πολιτικές προϋποθέσεις του Ελσίνκι 1999που επιχειρούσαν να διασυνδέσουν την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας με την άρση της τουρκικής στρατιωτικής απειλής και τις εδαφικές διεκδικήσεις σε βάρος της ελληνικής κυριαρχίας σε νησιά του Αιγαίου.

Η εμπλοκή χωρίς πολιτικές προϋποθέσεις, της Άγκυρας στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις ανοίγει τη δυνατότητα διεύρυνσης των διεθνών ερεισμάτων του τουρκικού καθεστώτος και αναβάθμισης της στρατηγικής θέσης της Τουρκίας, χωρίς την άρση της αναθεωρητικής πολιτικής της σε βάρος της Ελλάδος. Με άλλα λόγια, κινδυνεύει να μεταβληθεί το πλαίσιο των στρατηγικών ισορροπιών Ελλάδος- Τουρκίας που δημιουργήθηκε με την ένταξη της Ελλάδος στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1980 και δημιούργησε ορισμένες από τις προϋποθέσεις διεθνών ερεισμάτων της Ελλάδος στην προσπάθεια ανάσχεσης της τουρκικής στρατιωτικής απειλής στο Αιγαίο.

2. ΕΛΛΑΔΑ, ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ: Η ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Στη δεκαετία του '90 η επίδραση της διαδικασίας ευρωπαϊκής ένταξης της Τουρκίας στην άρση της τουρκικής απειλής υπήρξε ένα από τα βασικά ζητούμενα των σχεδιαστών της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Πρέπει ωστόσο να επισημανθεί ότι ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Τουρκίας καθορίζει τη μετεξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων και όχι αντίστροφα. Η επιδίωξη της Τουρκίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πρωτίστως αποτέλεσμα εσωτερικών πολιτικών διεργασιών της. Η Άγκυρα στρέφεται προς αυτήν την κατεύθυνση μετά τις ατελέσφορες προσπάθειές της να αναστρέψει τη μεταψυχροπολεμική αποδυνάμωση της σημασίας της για τη Δύση, στηριζόμενη στη γεωστρατηγική θέση της στο τρίγωνο Βαλκάνια-Καύκασος-Μέση Ανατολή¹⁷. Μάλιστα, η μη-ένταξη της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση άρχισε να γίνεται περισσότερο επώδυνη για την Άγκυρα, όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση αναδείχθηκε ως κινητήριος μοχλός αναδιοργάνωσης των μεταψυχροπολεμικών ευρωπαϊκών σχέσεων με την εμβάθυνση και διεύρυνση της οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης της γηραιάς ηπείρου. Χωρίς την πλήρη συμμετοχή της Τουρκίας στις ενδο-κοινοτικές διαδικασίες, τα ζητήματα εσωτερικής κρίσης της Τουρκίας μετατρέπονται σε κυρίαρχο Ζήτημα σταθερότητας του σημερινού τουρκικού καθεστώτος. Κρίσιμο ζήτημα επίσης είναι το ποιο περιεχόμενο δίνει η τουρκική πολιτική ελίτ στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της, δηλαδή εάν η ενταξιακή πορεία συνδέεται με υφισταμένες διαδικασίες εσωτερικών μετασχηματισμών ή επιβάλλει ως προϋπόθεση ένταξης τέτοιους μετασχηματισμούς.

Για την Ελλάδα, η αντιμετώπιση του πλέγματος των ελληνοτουρκικών σχέσεων, πρωτίστως με όρους ισορροπίας ισχύος και γεωστρατηγικών εδαφικών διεκδικήσεων, οδηγεί στην εμπέδωση της αντιπαλότητας σε Κύπρο και Αιγαίο, ενώ αντίθετα η στήριξη ενός γνήσιου ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας συνιστά την οριστική απεμπλοκή της γείτονος χώρας από τον αναχρονισμό των εδαφικών διεκδικήσεων και την ανάδειξη της συνεργασίας για την ανάπτυξη ως προτεραιότητα στην εξωτερική πολιτική¹⁸. Με σημείο καμπής την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη Κορυφής (Ελσίνκι 1999), αλλά και την πορεία ομαλοποίησης σε διμερές

¹⁷ Ντόκος Θ. "Ο Γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας", Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα 2001

¹⁸ Ντόκος Θ. - Πρωτονοτάριος Ν. "Η Στρατηγική Ισχύς της Τουρκίας", Εκδόσεις Τουρίκη 1999

πλαίσιο, οι ελληνο-τουρκικές σχέσεις πέρασαν από την περίοδο αντιπαλότητας σε μία περίοδο οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης. Η θετική αυτή εξέλιξη ασφαλώς δεν είναι ευθύγραμμη. Εμπεριέχει σημεία ραγδαίας βελτίωσης, αλλά και σημεία συνεχιζόμενων τριβών, αλλά και ζωτικών διαφωνιών. Το σημαντικό στοιχείο όμως βρίσκεται στην αλλαγή του πολιτικού κλίματος ανάμεσα σε Αθήνα και Άγκυρα. Η νέα φάση που διέρχεται το πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, χαρακτηρίζεται από την προσπάθεια εμπέδωσης μιας "Σχέσης Συνεργασίας" ως όχημα οικοδόμησης μίας αναμενόμενης "Εταιρικής Σχέσης" στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται δηλαδή για την επαγγελία μιας ποιοτικής επιτάχυνσης της διαδικασίας ομαλοποίησης που εστιάζεται σε πρακτικές συνεργασίας και έχει προοπτική τη δημιουργία της εταιρικής σχέσης. Οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στο Αιγαίο¹⁹ βρίσκονται στην καρδιά και όχι στο περιθώριο αυτής της διαδικασίας. Αν το ζητούμενο πριν μερικά χρόνια στις διμερείς σχέσεις ήταν η αποφυγή εντάσεων και η επίτευξη μίας διαδικασίας ομαλοποίησης, σήμερα στο επίκεντρο βρίσκεται η επίτευξη μίας σχέσης γνήσιας συνεργασίας. Η έξαρση όμως τουρκικών παραβιάσεων στο Αιγαίο το τελευταίο τρίμηνο του 2004, παραμονές της Διάσκεψης Κορυφής για τη λήψη απόφασης σχετικά με την τουρκική υποψηφιότητα, αιφνιδίασε την ελληνική κυβέρνηση ανατρέποντας το αισιόδοξο σενάριο εξελίξεων στις ελληνο-τουρκικές σχέσεις.

Η εκτίμηση στην Αθήνα ήταν ότι σημαντικό βήμα της κυρίαρχης πολιτικής ελίτ της Τουρκίας δείχνει να παραγνωρίζει ότι η τουρκική ένταξη είναι «πράξη προσχώρησης» στην Ε.Ε. με μοναδική παραχώρηση ορισμένες μεταβατικές διατάξεις. Επομένως, ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός της Τουρκίας οφείλει να εμπεριέχει κρίσιμα ποιοτικά χαρακτηριστικά, που να συνδέονται με ενοποιητικές διαδικασίες και να επιβάλλουν καθοριστικές μεταβολές στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική της με κριτήριο το σύνθετο και πολυδιάστατο πλέγμα πολιτικών αντιλήψεων, θεσμικών μεταβολών και πρακτικών ρυθμίσεων, που έχει αποκληθεί "Κοινοτικό Κεκτημένο". Στη μεταρρυθμιστική επίδραση της διαδικασίας ένταξης στην Τουρκία βασίζεται η υποστήριξη της Ελλάδος στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της τελευταίας, διαφορετικά αυτή η υποστήριξη προσλαμβάνει το χαρακτήρα ενίσχυσης του διεθνούς ρόλου της Τουρκίας. Η ελληνική διπλωματία κινδυνεύει να υπερκεραστεί από την τουρκική, εάν η Αθήνα υποτιμήσει το

¹⁹ Χιδίρογλου Πάυλος, "Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα της Τουρκικής Διπλωματικής Συμπεριφοράς έναντι της Ελλάδος", Εκδόσεις Βάνιας, Θεσ/νίκη 1994 Χρήστου Γιώργος - Θεοδοσίου Ευτυχία, "Εθνική Στρατηγική", Εκδόσεις Κανάκη, Αθήνα 1999

στρατηγικό ορίζοντα που διέπει την τουρκική διπλωματική τακτική. Η τουρκική διπλωματία με την πολιτική εντάσεων επιχειρεί να αποσυνδέσει τις ελληνο-τουρκικές σχέσεις από το ευρω-τουρκικό πλαίσιο. Σε επίπεδο εθνικής στρατηγικής, η Τουρκία κινείται σε αντίθετη κατεύθυνση από των Ελλάδα και η Άγκυρα αποσκοπεί να μετατρέψει τα συλλογικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε ρόλο «αντικειμενικού» επιδιαιτητή των λεγόμενων «διαφορών» μεταξύ της Τουρκίας, ενός υποψήφιου μέλους, και της Ελλάδας, ενός κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για σοβαρό, στρατηγικής σημασίας, διπλωματικό κίνδυνο, καθώς η Τουρκία διαθέτει τη στήριξη των «ευρω-ατλαντιστών», ενώ διεκδικεί τη στήριξη των «ευρωπαϊστών» με αμερικανική διπλωματική υποστήριξη²⁰. Με τη συστηματική υποτίμηση ή απόπειρα χαλάρωσης του χαρακτήρα της ΕΕ επιδιώκει να «χωρέσει» την τουρκική υποψηφιότητα στο κοινοτικό κεκτημένο και ταυτόχρονα είναι μία επιπλέον απόπειρα «νόθευσης» της ευρωπαϊκής συνοχής, που στηρίζεται διπλωματικά από το «ευρω-ατλαντικό» μπλοκ της Ένωσης.

Είναι, ωστόσο, φανερό ότι ούτε η ΕΕ, ούτε η Τουρκία είναι έτοιμες για την ένταξη. Οι «ευρωπαϊστές» δε θεωρούν σκόπιμη την τουρκική ένταξη. Υπάρχει όμως μία διπλωματική κοινή βάση με τους «ευρω-ατλαντιστές» για συντονισμό των επιδιώξεων με ουσιαστικό περιεχόμενο την εμπέδωση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού της Τουρκίας, δηλαδή το μετασχηματισμό της Τουρκίας, ώστε να ανταποκριθεί στις προϋποθέσεις της εταιρικής σχέσης. Η πολιτική σταθεροποίηση μίας Τουρκίας σε εσωτερική κρίση και η στρατηγική αξιοποίηση της παραμένει βασική επιλογή του διεθνούς παράγοντα. Οι διεθνείς παράγοντες επιχειρούν να αντιμετωπίσουν την τουρκική επιθετικότητα στο πλαίσιο των ελληνο-τουρκικών σχέσεων όχι ως πρόβλημα ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή, ούτε πολύ περισσότερο βέβαια ως πρόβλημα απειλής σε βάρος της εδαφικής ακεραιότητας ενός εταίρου και συμμάχου, της Ελλάδος, αλλά ως πρόβλημα πολιτικής αστάθειας στην Τουρκία.

²⁰ Ήφαιστος Παναγιώτης, "Κοσμοθεωρητική Ετερότητα και Αξιώσεις Πολιτικής κυριαρχίας. Ευρωπαϊκή Άμυνα, Ασφάλεια και Πολιτική Ενοποίηση", Εκδόσεις Ποιότητα 2003

3. Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Η ένταξη της Ελλάδος ως δέκατο μέλος της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1980 σήμανε την εμπέδωση του ευρωπαϊκού προσανατολισμού στις εξωτερικές σχέσεις της χώρας. Ωστόσο, ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός στην εποχή των σχέσεων Ανατολής-Δύσης δεν αναιρούσε, αλλά ενίσχυε τον ευρύτερο, κοινωνικο-πολιτικά προσδιορισμένο, δυτικό προσανατολισμό της Ελλάδας. Με τη διεθνοπολιτική κοσμογονία της δεκαετίας του '90, όχι μόνο οι σχέσεις Ανατολής – Δύσης έπαψαν να έχουν περιεχόμενο στην παγκόσμια πολιτική, αλλά και η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσα από τη διεγκυστίνδα «εμβάθυνσης» - «διεύρυνσης» έχει μετεξελιχθεί στην κυρίαρχη οργανωτική οντότητα των διεθνών σχέσεων της γηραιάς ηπείρου. Παράλληλα, όμως, οι ΗΠΑ διατηρούν την πολιτική πρωτοβουλία σε όλα τα σημαντικά Ζητήματα διεθνούς και ευρωπαϊκής ασφάλειας²¹. Στην πρώτη αυτή δεκαετία του νέου αιώνα, Οι διεθνείς ισορροπίες παραμένουν.

Στις αρχές του 21^{ου} αιώνα η Ελλάδα βρίσκεται μέσα σε ένα πολύ διαφορετικό ευρωπαϊκό πλαίσιο από εκείνο στο οποίο προσχώρησε θεσμικά είκοσι χρόνια νωρίτερα. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έπαψε να είναι ένας «κλειστός όμιλος κρατών», έγινε ισχυρότερη, μαζικότερη, όχι όμως συνεκτική. Η πορεία οικονομικής ανάπτυξης της χώρας επηρεάζεται πλέον καθοριστικά από τη λειτουργία της εσωτερικής αγοράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και από το σκληρό πυρήνα της ΟΝΕ, στον οποίο έχει προσχωρήσει η Ελλάδα. Παράλληλα, ενώ η διεθνής θέση της χώρας έχει διπλωματικά ενισχυθεί από τη συμμετοχή της στους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ευρωπαϊκό πλαίσιο δεν αποτέλεσε ακόμη τον καθοριστικό παράγοντα ενίσχυσης της εθνικής ασφάλειας σε ό,τι αφορά τα προβλήματα που δημιουργεί η Τουρκία στο Αιγαίο. Το κρίσιμο Ζήτημα για την εθνική ασφάλεια είναι εάν η Ελλάδα πρέπει να στηρίζει τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Τουρκίας, επειδή αυτός ο προσανατολισμός δύναται να μετασχηματίζει τις ελληνο-τουρκικές σχέσεις σε μια γνήσια εταιρική σχέση, όπως αυτή που διέπει τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κατά πόσο η δημιουργία μίας εταιρικής σχέσης προϋποθέτει την αυτονόητη ανυπαρξία εδαφικών διεκδικήσεων μεταξύ των εταίρων, τα συμπεράσματα της Διάσκεψης Κορυφής απέφυγαν με κατηγορηματικό τρόπο να τοποθετηθούν στην περίπτωση της τουρκικής υποψηφιότητας. Προς το παρόν, τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας εξακολουθούν να στηρίζονται αποκλειστικά στην ικανότητα υλοποίησης μίας

²¹ Αλειφαντής Στέλιος "Η κρίσιμη καμπή – Ερωτήματα και προβληματισμοί", Διπλωματία, Οκτώβριος 2005, σελ. 36 - 39

αποτελεσματικής εθνικής στρατηγικής της χώρας. Μάλιστα, καθώς το κράτος αποτελεί το έσχατο μέσο στο οποίο κυριολεκτικά επαφίεται η διαφύλαξη των υπαρξιακών συμφερόντων του, δηλαδή εθνική ανεξαρτησία, κυριαρχία και εδαφική ακεραιότητα, ο ρόλος του στα ζητήματα εθνικής ασφάλειας ενισχύεται περισσότερο σε περιόδους ρευστότητας των διεθνών ισορροπιών.

Η ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Είναι πρωταρχικής σημασίας να προσδιορισθούν εκείνες τις ανεξάρτητες μεταβλητές που δρουν στο διεθνές περιβάλλον και που επηρεάζουν τη θεματική περιοχή της ασφάλειας της Ελλάδας στις 2 σημαντικότερες εκφάνσεις της που αναφέρονται: 1) Πρώτον στη γεωπολιτική γεωστρατηγική σημασία της χώρας²² και 2) Δεύτερον στη δυνατότητα διαμόρφωσης μιας αυτόνομης αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής. Με άλλα λόγια διαχέονται και επηρεάζουν ολόκληρη την αμυντική και εξωτερική αμυντική της χώρας.

α) Με τον όρο γεωπολιτική αναφερόμαστε στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη γεωγραφία και την ασφάλεια της χώρας. Η γεωγραφική φύση των συνόρων μιας χώρας, η έκταση που κατέχει ο θαλάσσιος χώρος και η χερσαία διαμόρφωση, ασκούν σημαντική επίδραση στο σχηματισμό και την υλοποίηση της αμυντικής της πολιτικής.

β) Με τον όρο γεωστρατηγική αναφερόμαστε στην δυναμική σχέση που διέπει τα γεωπολιτικά δεδομένα με την αύξηση, την διατήρηση ή την μείωση της επιρροής και με την απόκτηση ή την απώλεια της στρατηγικής σημασίας μιας χώρας.

Η γεωστρατηγική σημασία ενός μικρού κράτους και συνεπώς της Ελλάδας καθορίζονται από δύο παραμέτρους

1) Από αυτή που επιθυμεί να προσδώσει η εγχώρια πολιτική ηγεσία και

2) Από εκείνη που της αποδίδουν άλλες χώρες. Η γεωστρατηγική σημασία της Ελλάδας ανέκαθεν επηρέασε την πορεία της εξωτερικής πολιτικής. Η Ελλάδα, ως χώρα που είναι τοποθετημένη σ' ένα σημαντικό γεωγραφικό σταυροδρόμι, προσέλκυσε την προσοχή των μεγάλων δυνάμεων στα πλαίσια της πολιτικής τους να ελέγχουν το ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου. Άλλοτε η ελληνική πολιτική ηγεσία είχε τη δυνατότητα να εκμεταλλευτεί τη γεωστρατηγική της σημασία αποδεικνυόταν ότι έπαιζε αρνητικό ρόλο και οριοθετούσε ασφικτικά την εξωτερική πολιτική.

Η δυνατότητα διαμόρφωσης και υλοποίησης μιας αυτόνομης εξωτερικής πολιτικής απέτέλεσε διαχρονικά και εξακολουθεί να αποτελεί αίτημα που εν μέρει μόνο να εκπληρωθεί. Η Ελλάδα, χώρα μικρή, με εκτεταμένα χερσαία και θαλάσσια σύνορα, με ελάχιστους φυσικούς πόρους, αναποτελεσματική οικονομική δομή, περιβαλλόμενη από ένα κατά το μάλλον εχθρικό περιβάλλον και με αδύναμους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς, αποτελούσε ένα εύκολο πεδίο δράσης της

²² Θέματα Στρατιωτικής Γεωγραφίας. Έκδοση του ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, Αθήνα 1983.

οικονομικής, διπλωματικής και στρατιωτικής ισχύος και επιρροής των κατά καιρούς μεγάλων δυνάμεων, ιδίως εκείνων που πρωταγωνιστούσαν στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

Στη μεταπολεμική εποχή το διεθνές σύστημα προσδιόρισε τη γεωστρατηγική σημασία της Ελλάδας κατά τρόπο κυρίαρχο. Όσο αυξανόταν η ένταση μεταξύ των 2 υπερδυνάμεων και το διεθνές σύστημα μεταβαλλόταν κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1940 σε αυστηρό διπολικό, τόσο η στρατηγική σημασία της Ελλάδας στο Διεθνές σύστημα εντασσόταν και εξαρτιόταν από τις εξελίξεις σε αυτό. Η εξάρτηση αυτή της γεωστρατηγικής σημασίας της Ελλάδας από το διεθνές σύστημα γίνεται ακόμα περισσότερο εμφανής από το γεγονός ότι η ανάπτυξη της κυρίαρχης διμερούς σχέσης με τις ΗΠΑ και η ανυπαρξία διμερών σχέσεων με τη Σοβιετική Ένωση, η ένταξη της Ελλάδας στο δυτικοευρωπαϊκό σύστημα ασφαλείας που πραγματοποιήθηκε με την συμμετοχή της Ελλάδας στο NATO το 1952, οι ομαλές διμερείς σχέσεις με την Τουρκία (τουλάχιστον μέχρι το 1954) καθώς και με τη Γιουγκοσλαβία, που επισημοποιούνται με την υπογραφή της Βαλκανικής Συμμαχίας το 1954 καθώς και οι έντονες σχέσεις με τη Βουλγαρία και την Αλβανία δεν έχουν παρά άμεση σχέση με το διπολισμό και την εξέλιξη του ψυχρού πολέμου.

Έτσι για τις ΗΠΑ και το NATO η Ελλάδα έπαιζε ένα ιδιαίτερο ρόλο στην αντιπαράθεση του δυτικού κόσμου με τη Σοβιετική Ένωση και τους συμμάχους της. Με σκοπό να επιτευχθεί η περικύλιση της Σοβιετικής Ένωσης το γεωπολιτικό οικόπεδο της Ελλάδας χρησίμευε ως σημαντικός κρίκος στο σύστημα ανάπτυξης στρατιωτικών βάσεων των ΗΠΑ γύρω από τον αμυντικό περίγυρο της Σοβιετικής Ένωσης. Από την εποχή της κοινής εισόδου της Ελλάδας και της Τουρκίας στο NATO, οι εταίροι της Ατλαντικής Συμμαχίας συνεκτιμούσαν, τουλάχιστον μέχρι το 1989, τον ελληνοτουρκικό χώρο ως ενιαίο. Η ενότητα αυτή του στρατηγικού ελληνοτουρκικού χώρου στηριζόταν:

(α) Στο ενιαίο χερσαίο φράγμα που αποτελούσαν οι δυο χώρες σε μια εισβολή στη Νοτιοανατολική Ευρώπη από χώρες του Συμφώνου της Βαρσοβίας και ως εμπόδιο στη σοβιετική επέκταση προς την Ανατολική Μεσόγειο. Η αδυναμία, όμως, των ενόπλων δυνάμεων της Ελλάδας και της Τουρκίας, καθώς και η μικρή έκταση του γεωγραφικού χώρου περιόριζαν τις δυνατότητες για μια σε βάθος άμυνα στην περιοχή. Επιπλέον, σύμφωνα με τον αμυντικό σχεδιασμό του NATO, τα μέτωπο της Κεντρικής Ευρώπης, ήταν σε υψηλή προτεραιότητα, ενώ η νότια πτέρυγα γινόταν αντιληπτή ως ένα παράρτημα του

(β) Στη χρησιμοποίηση του ελληνικού νησιωτικού χώρου ως δεύτερη γραμμή άμυνας των Στενών. Τα νησιά του Αιγαίου θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη δεύτερη γραμμή άμυνας απέναντι σε οποιαδήποτε δύναμη που θα ήθελε να προελάσει προς την Ανατολική Μεσόγειο (η πρώτη αποτελείται από την ελληνοβουλγαρική, την τουρκοβουλγαρική μεθόριο και τα Στενά). Φυσικά, η δεύτερη γραμμή άμυνας βρισκόταν σε απόλυτη αρμονία και με τον αμυντικό προσανατολισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων της Ελλάδας όπως διαμορφώθηκε μετά το 1974.

(γ) Στη σύνδεση που εξασφάλιζε ο ελλαδικός και ο τουρκικός χερσαίος, εναέριος και θαλάσσιος χώρος με τα υπόλοιπα κράτη μέλη του NATO διασφαλίζοντας τη συνέχεια του αμυντικού χώρου από τη Βόρεια Νορβηγία μέχρι τον Καύκασο. Η υποστήριξη και η κάλυψη του τουρκικού χώρου από τη Ελλάδα και η σύνδεσή του με τη Δυτική Ευρώπη ήταν στοιχεία μοναδικής σημασίας, κι αυτό γίνεται ακόμη πιο αντιληπτό αν σκεφθεί κανείς, ποια θα ήταν η τύχη της Αγκυρας με την Αθήνα ουδέτερη ή το χειρότερο, συμπράττουσα με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Επίσης, η -ολόπλευρη γειτνίαση της Τουρκίας με μη φιλικές χώρες (Βουλγαρία, Ελλάδα, ΕΣΣΔ, Συρία, Ιράν, Ιράκ) θα καθιστούσε τη στρατηγική της αξία ασήμαντη και, σε περίπτωση κρίσης η πτώση της θα ήταν ζήτημα ωρών. Αντίθετα, αυτό δεν ισχύει για την Ελλάδα γιατί και με την Τουρκία ουδέτερη ή εχθρική προς τη Δύση, η Αθήνα θα είχε όλες τις δυνατότητες επαφής με τα άλλα κράτη του NATO. Έτσι λόγω της γεωγραφικής της θέσης η Ελλάδα προστάτευε την Τουρκία και τα Στενά και δεν την απομόνωνε από τα μέλη της Δυτικής Συμμαχίας ιδίως μετά τη διάλυση του Συμφώνου του CENTO το 1979.

Τέλος αν η Ελλάδα αποχωρούσε από το NATO η σχετική ανεξαρτησία της Γιουγκοσλαβίας θα εξαφανιζόταν ενώ η Ιταλία θα βρισκόταν στην πρώτη γραμμή.

(δ) Στο συμπληρωματικό ρόλο που οι αμερικανικές βάσεις έχουν στην Ελλάδα και την Τουρκία. Μάλιστα υποστηρίζεται ότι οι αμερικανικές βάσεις στις δυο χώρες δεν. έχουν μόνο συμπληρωματικό ρόλο αλλά είναι και στρατηγικά συνδεδεμένες. Ο συμπληρωματικός χαρακτήρας των βάσεων αιτιολογείται από την αποστολή τους. Οι βάσεις στην Τουρκία έχουν ως αποστολή να εξακριβώσουν και να συγκρατήσουν τυχόν Σοβιετική απειλή στο βόρειο μέρος των Βαλκανίων, τη Μαύρη Θάλασσα και την περιοχή του

Καυκάσου, οι δε βάσεις στην Ελλάδα πρέπει να υποστηρίζουν τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο. Είναι δε στρατηγικά συνδεδεμένες διότι οι βάσεις στην Τουρκία όπως και ο τουρκικός στρατός, πρέπει σε περίπτωση

επίθεσης από τη βόρεια πλευρά των Βαλκανίων να παίξουν ένα ρόλο αντιπερισπασμού. Χωρίς τις βάσεις στην Ελλάδα και με μια Ελλάδα εξουδετερωμένη, η Τουρκία θα βρίσκονταν απομονωμένη. Κάτι τέτοιο θα επέτρεπε στις δυνάμεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας να επιτεθούν διαμέσου της Βουλγαρίας και να καταλάβουν τα Στενά των Δαρδανελίων χωρίς να φοβούνται πλαισιόκλιση από το ελληνικό έδαφος.

Συνεπώς θα μπορούσε να γίνει αποδεκτός ο ισχυρισμός ότι η Ελλάδα και η Τουρκία ήταν γεωγραφικά αλληλοεξαρτώμενες χώρες αναφορικά με την ανασχεση της Σοβιετικής απειλής στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου.

Η σταδιακή μετατροπή του ψυχρού κλίματος σε μια έστω και μη σταθερή υφεσιακή κατάσταση μετά το 1975, όπως και οι ενδοσυστημικές διαφοροποιήσεις που παρατηρήθηκαν στη δεκαετία του 1970 και του 1980, δε φαίνεται να επηρέασαν τη στρατηγική σημασία της Ελλάδας για τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Αντίθετα μάλιστα τη μεγιστοποίησαν, καθώς η αντιπαράθεση των δυο υπερδυνάμεων στον ευρύτερο γεωπολιτικό χώρο της Α. Μεσογείου δεν έπαυε να εντείνεται και οι εξελίξεις που παρατηρήθηκαν μετά το 1973 στο χώρο της Α. Μεσογείου - Μέσης Ανατολής - Περσικού Κόλπου - έδωσαν νέα σημασία στον ελληνικό αλλά και τουρκικό γεωπολιτικό χώρο που, όμως, ολοένα και λιγότερο συνδέονταν με την διπολική μορφή του διεθνούς συστήματος.

Η γειτονία της Ελλάδας με χώρες της Βορείου Αφρικής, όπως με την Αίγυπτο και τη Λιβύη, το δυτικό ενδιαφέρον για το χώρο της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου καθώς και οι εξελίξεις στη στρατιωτική τεχνολογία ήταν μερικοί από τους λόγους για τους οποίους η στρατηγική σημασία της Ελλάδας, όχι μόνο δεν μειώθηκε, αλλά και αυξήθηκε. Ιδιαίτερα, στη δεκαετία του 1980 η σημασία της Ελλάδας, μαζί με εκείνη της Κύπρου και προπάντων της Τουρκίας αναβαθμίστηκε για το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ εξαιτίας

(1) Της γεωγραφικής εγγύτητάς τους με το σημαντικό χώρο της Μέσης Ανατολής και του Περσικού Κόλπου. Η Επιτροπή των Εξωτερικών Υποθέσεων της Βουλής των Αντιπροσώπων ήδη από το 1983 είχε επισημάνει ότι : «Τόσο η Τουρκία όσο και η Ελλάδα θα μπορούσαν σε ιδιαίτερες περιστάσεις να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο σε πιθανή συμμαχική

προσπάθεια επέμβασης στον Περσικό Κόλπο ότι η παραχώρηση στρατιωτικών διευκολύνσεων από τις χώρες αυτές εξακολουθούσε να παραμένει ευαίσθητο ζήτημα». Το κενό που δημιουργήθηκε από την πτώση του Σάχη, τη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν, και τον πόλεμο Ιράκ - Ιράν έκαναν αδήριτη την ανάγκη

στο NATO για πρώτη φορά από της ίδρυσης του να μετατοπίζει το κέντρο βάρους της Συμμαχίας προς την Ν.Α. πτέρυγα με την υιοθέτηση νέων συμβατικών σχεδιασμών. Όμως σε ορισμένους κύκλους της NATOϊκής Συμμαχίας, ιδιαίτερα αμερικάνικους, ο ρόλος της Τουρκίας αναβαθμιζόταν, ενώ υποβαθμιζόταν εκείνος της Ελλάδας. Σύμφωνα με άλλη άποψη οι εξελίξεις αυτές δε μείωσαν τη στρατηγική σημασία της Ελλάδας, διότι η Ελλάδα συμπληρώνει και υποστηρίζει την άμυνα της Τουρκίας. Η απώλεια της Ελλάδας, δηλαδή του συνδετικού κρίκου της νότιας πτέρυγας του NATO, θα σήμαινε την αποκοπή των θαλάσσιων και εναέριων οδών επικοινωνίας Ευρώπης και Τουρκίας, που θα μπορούσε να ήταν χρήσιμη για την εξυπηρέτηση των αναγκών της Δύναμης Ταχείας Επέμβασης.

(2) Της αύξησης της σημασίας των συμβατικών δυνάμεων του NATO μετά την υπογραφή της συμφωνίας INF και την απομάκρυνση των αμερικανικών πυραύλων μέσου και μικρότερου βεληνεκούς από το κεντρικό μέτωπο της Ευρώπης. Η εξέλιξη αναβάθμισε την Ν.Α. πτέρυγα της Συμμαχίας και φυσικά το ρόλο της Ελλάδας.

Η Ελλάδα διέθετε σχετικά με το μέγεθός της ικανές συμβατικές δυνάμεις με αποτέλεσμα να ήταν σε θέση να διαδραματίσει ενεργότερο ρόλο στην άμυνα του NATO με την προϋπόθεση βέβαια να αποκτούσε νέου τύπου συμβατικά όπλα, για την υπεράσπιση της β' γραμμής άμυνας στο Αιγαίο. Αυτό απλώς μεταφραζόταν σε υιοθέτηση συστημάτων συμβατικών της νέας γενιάς, τα οποία θα υποκαθιστούσαν τα πυρηνικά συστήματα με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε και επιχειρησιακές ανάγκες να εκπληρώνονται με πιο αποτελεσματικές μεθοδεύσεις, αλλά και ευαισθησίες της κοινής γνώμης σχετικά με την πυρηνική απειλή να λαμβάνονταν ικανοποιητικά υπόψη.

Όμως σύμφωνα με άλλη άποψη «η αυξημένη σημασία που αποκτούν συμβατικές δυνάμεις - αν και όχι στα επίπεδα που συνήθως προβάλλεται δεν φαίνεται να προάγει ιδιαίτερα τα ελληνικά συμφέροντα, δεδομένου του τεράστιου όγκου των τουρκικών ένοπλων δυνάμεων και της εμφανούς τάσης της Άγκυρας να διαφημίσει (και να διαπραγματευθεί) τη συμβολή της στον τομέα αυτό».

Συμπερασματικά, πάντως, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι στην μεταπολεμική περίοδο μέχρι το 1990, για τις δυνάμεις που ενεργούσαν από βορρά με στόχο τα θερμά ύδατα της Μεσογείου και τις ακτές της Βόρειας Αφρικής, η Ελλάδα ως ακραίο τμήμα του λεγόμενου βαλκανικού προγεφυρώματος, είχε κρίσιμη στρατηγική σημασία. Συγκεκριμένα, ο έλεγχος του ελληνικού χερσαίου, θαλάσσιου και εναέριου χώρου απέδιδε για τις ΗΠΑ και το NATO τα εξής

στρατηγικά πλεονεκτήματα:

(α) τη δυνατότητα επιτήρησης των θαλασσίων προσβάσεων της Ανατολικής Μεσογείου.

(β) το επιχειρησιακό πλεονέκτημα υπερκεράσεως των Στενών από τα δυτικά.

(γ) Πληθώρα βάσεων για την απόκτηση ελευθερίας ενεργειών προς την κατεύθυνση της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής.

(δ) τη δυνατότητα χάρη στην αμυντική οργάνωση των νησιών του Αιγαίου εξαιτίας της ελληνοτουρκικής διαμάχης της πλήρους επιτήρησης των γραμμών επικοινωνιών μεταξύ της Μεσογείου και του Ευξείνου, έστω και χωρίς τον πλήρη και κατάλληλο οπλισμό.

Επομένως, «η συμμετοχή της Ελλάδας στο NATO έχει παράσχει στην ατλαντική συμμαχία πολλά πλεονεκτήματα²³ μεταβάλλοντας τον ελληνικό χώρο σε τμήμα της αμυντικής του περιφέρειας».

²³ Άρθρο Μάξη Ιωάννη "Γεωστρατηγική Ανάλυση της Παρούσας Συγκυρίας στη Ν.Α Μεσόγειο", ΙΑΑ Δεκ 2004

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

1. ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 1974 - 2005

Α. ΚΥΠΡΙΑΚΟ²⁴

1974: Πραξικόπημα με τη στήριξη της ελληνικής χούντας εναντίον του Προέδρου Μακαρίου (15 Ιουλίου). Ο Μακάριος διαφεύγει. Τουρκική εισβολή και ψήφισμα 353 ΣΑ ΟΗΕ (20 Ιουλίου). Συνομιλίες ΥΠΕΞ Ελλάδας, Τουρκίας, Βρετανίας (25-30/07) και υπογραφή της διακήρυξης της Γενεύης, η οποία προνοεί, μεταξύ άλλων, παύση των εχθροπραξιών και έναρξη συνομιλιών στις 8/8 στη Γενεύη με τη συμμετοχή Ε/Κ και Τ/Κ (30/07). Δεύτερη φάση τουρκικής εισβολής (14 Αυγούστου). Ψήφισμα 3212 ΓΣ ΟΗΕ (1^η Νοεμβρίου). Ψήφισμα 365 ΣΑ ΟΗΕ (13 Δεκεμβρίου).

1975: Το Φεβρουάριο οι Τ/Κ ανακηρύσσουν το "Τουρκικό Ομόσπονδο Κράτος της Κύπρου" με "πρόεδρο" τον Ντενκτάς. Ψήφισμα 367 ΣΑ ΟΗΕ (12 Μαρτίου). Τρεις γύροι συνομιλιών στη Βιέννη, υπό την αιγίδα του ΓΓ (28 Απριλίου - 3 Μαΐου, 5-7 Ιουνίου, 31 Ιουλίου - 2 Αυγούστου). Συμφωνία για τους εγκλωβισμένους κατά τον τρίτο γύρο των συνομιλιών ("συμφωνία τρίτης Βιέννης"). Ψήφισμα της ΓΣ ΟΗΕ (20 Νοεμβρίου). Ψήφισμα ΓΣ ΟΗΕ για τους αγνοούμενους (9 Δεκεμβρίου).

1976: Συνομιλίες στη Βιέννη (17-20 Φεβρουαρίου). Προσφυγή της κυπριακής κυβέρνησης στη ΓΣ και ψήφισμα του Σώματος (12 Νοεμβρίου).

1977: Συνάντηση Μακαρίου - Ντενκτάς στην παρουσία του ειδικού αντιπροσώπου του ΓΓ, στην Κύπρο. Συμφωνία επί τεσσάρων σημείων ("συμφωνία κορυφής", 12 Φεβρουαρίου). Η συμφωνία περιελάμβανε τέσσερις "κατευθυντήριες αρχές", οι οποίες περιείχαν τα βασικά στοιχεία για ουσιαστικές διαπραγματεύσεις επί της εδαφικής και συνταγματικής πτυχής του Κυπριακού. Οι δύο πλευρές συμφωνούν να επαναλάβουν τις συνομιλίες τους στη Βιέννη, στα τέλη Μαρτίου. Νέος γύρος διακοινοτικών συνομιλιών. Υποβολή προτάσεων διαπεριφερειακή και χάρτη εκ μέρους της Ε/Κ πλευράς (24 Μαρτίου). Η Ε/Κ πλευρά αποδέχεται για πρώτη φορά την διαπεριφερειακή (διζωνική) ομοσπονδία (31 Μαρτίου - 7 Απριλίου). Ψήφισμα ΓΣ (9 Νοεμβρίου).

1978: Διαβουλεύσεις ΓΓ με τις δύο πλευρές στην Κύπρο και με την Τουρκία. Οι Τ/Κ συμφωνούν να υποβάλλουν συγκεκριμένες προτάσεις επί του συνταγματικού και του εδαφικού και εν συνεχεία ο ΓΓ, μετά από διαβουλεύσεις με τα μέρη, να αποφασίσει αν οι προτάσεις συνιστούν βάση για διαπραγματεύσεις, ώστε συγκληθεί νέος γύρος συνομιλιών (Ιανουάριος). Υποβολή προτάσεων εκ μέρους της Τ/Κ πλευράς (Απρίλιος). Με δήλωσή του, ο ΓΓ επιβεβαιώνει την ύπαρξη μεγάλων διαφορών μεταξύ των δύο πλευρών. Πρόταση Κυπριανού για αφοπλισμό (Μάιος). Ψήφισμα Τρίτης Επιτροπής ΓΣ ΟΗΕ για τους αγνοούμενους (12 Δεκεμβρίου).

1979: Συνάντηση Κυπριανού - Ντενκτάς (18-19 Μαΐου). Συνομολόγηση δεύτερης "συμφωνίας κορυφής", η οποία αποτελείται από 10 σημεία (19/05). Οι δύο πλευρές συμφωνούν να δώσουν προτεραιότητα στο ζήτημα της επανεγκατάστασης των Βαρωσίων (όπως αποκαλούν οι Τούρκοι τη νέα πόλη της Αμμοχώστου), υπό την αιγίδα του ΟΗΕ. Έναρξη νέου γύρου συνομιλιών και

²⁴ Βερέμης Θάνος, "Ιστορία των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων 1453 – 2005", Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2001

διακοπή τους μία εβδομάδα αργότερα (15-22 Ιουνίου). Ψήφισμα ΓΣ ΟΗΕ (20 Νοεμβρίου).

1980: Συμφωνία για επανάληψη των συνομιλιών με εναρκτήρια δήλωση του ΓΓ ΟΗΕ για ύπαρξη "κοινού εδάφους" μεταξύ των δύο πλευρών (6 Ιουνίου). Την επομένη, ο Ντενκτάς αποσύρει την υποστήριξή του στη νέα προσπάθεια του ΟΗΕ. Με δήλωσή του, ο ΓΓ επιρρίπτει σαφώς στην Τ/Κ πλευρά την ευθύνη για το αδιέξοδο. Διαβουλεύσεις του ειδικού αντιπροσώπου του ΓΓ, Ούγκο Γκόμπι, για την επανάληψη των συνομιλιών (16 Σεπτεμβρίου). Η Ε/Κ πλευρά παρουσιάζει τις προτάσεις της για το συνταγματικό (Οκτώβριος).

1981: Η Τ/Κ πλευρά υποβάλλει τις προτάσεις της για το συνταγματικό (Ιανουάριος). Δημιουργία διεθνούς διερευνητικής επιτροπής για τους αγνοούμενους, βάσει προηγούμενου ψηφίσματος της ΓΣ (Απρίλιος). Η Τ/Κ πλευρά υποβάλλει προτάσεις για συνολική διευθέτηση του Κυπριακού, καθώς και τις προτάσεις της επί του συνταγματικού και του εδαφικού, συμπεριλαμβανομένου και χάρτη. Η Ε/Κ πλευρά καταθέτει τις απόψεις της επί των Τ/Κ προτάσεων (5, 26 Αυγούστου αντίστοιχα). Η Ε/Κ πλευρά υποβάλλει επεξεργασμένες προτάσεις των θέσεων της επί του συνταγματικού και του εδαφικού (9 Σεπτεμβρίου). Ψήφισμα Τρίτης Επιτροπής ΓΣ ΟΗΕ για τους αγνοούμενους 4 Δεκεμβρίου).

1982: Έναρξη γύρου συναντήσεων της διερευνητικής επιτροπής για τους αγνοούμενους, στη Λευκωσία (10 Φεβρουαρίου). Η Τ/Κ ηγεσία αποφασίζει να δώσει τίτλους ιδιοκτησίας επί των Ε/Κ περιουσιών σε Τ/Κ και εποίκους από την Τουρκία (Ιούλιος). Ψήφισμα Τρίτης Επιτροπής ΓΣ για τους αγνοούμενους (9 Δεκεμβρίου).

1983: Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για το θέμα των αγνοουμένων (11 Ιανουαρίου). Συνάντηση Κυπριανού - ΓΓ στο Παρίσι (24 Απριλίου). Ψήφισμα ΓΣ ΟΗΕ (13 Μαΐου). Η "Βουλή" των Κατεχομένων εγκρίνει ψήφισμα για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος περί ανακήρυξης κράτους στη Βόρεια Κύπρο (17 Ιουνίου). Ο ΓΓ ΟΗΕ ανακοινώνει σε διάσκεψη Τύπου στη Γενεύη την πρόθεσή του να αναλάβει νέα προσπάθεια για την αναζήτηση λύσης στο Κυπριακό (7 Ιουλίου). Ο ΓΓ μεταφέρει στις δύο πλευρές ανεπίσημο και εμπιστευτικό έγγραφο με προτάσεις επί του συνταγματικού και του εδαφικού (8 Αυγούστου). Η Ε/Κ πλευρά επιδίδει στο ΓΓ τις απαντήσεις της επί του εγγράφου του (30 Σεπτεμβρίου). Ανακήρυξη ψευδοκράτους (15 Νοεμβρίου). ψήφισμα 541 ΣΑ ΟΗΕ (18 Νοεμβρίου), με το οποίο καταδικάζεται η μονομερής ανακήρυξη του ψευδοκράτους.

1984: Σχέδιο πέντε σημείων ΓΓ (18 Απριλίου). Ψήφισμα 550 ΣΑ (κατά εποικισμού Βαρωσίων - 11 Μαΐου). Εκ του σύνεγγυς συνομιλίες (χωριστές συναντήσεις του ΓΓ με τους ηγέτες των δύο κοινοτήτων - Αύγουστος).

1985: Συνάντηση υψηλού επιπέδου Κυπριανού - Ντενκτάς (Ιανουάριος). Ο ΓΓ παρουσιάζει δήλωση και ενοποιημένο σχέδιο συμφωνίας (Απρίλιος), το οποίο απορρίπτει ο Ντενκτάς (Αύγουστος).

1986: Νέο έγγραφο του ΓΓ (29 Μαρτίου). Αντιρρήσεις της Ε/Κ πλευράς. Επιστολές Κυπριανού προς τον ΓΓ (20 Απριλίου, 10 Ιουνίου). Επιστολές Ντενκτάς προς τον ΓΓ, με τις οποίες αποδέχεται το έγγραφο (21,27 Απριλίου).

1987: Πρόταση της κυπριακής κυβέρνησης για διάλυση της Εθνικής Φρουράς (Ιούλιος). Ομιλία Κυπριανού στη ΓΣ του ΟΗΕ (Οκτώβριος).

1988: Εκλογή Βασιλείου στην προεδρία της Δημοκρατίας (Φεβρουάριος). Συνάντηση Βασιλείου-Ντενκτάς στη Γενεύη (24 Αυγούστου).

1989: Προτάσεις της Ε/Κ πλευράς για λύση (30 Ιουνίου). Δέσμη Ιδεών ΓΓ Γκάλι (Ιούλιος).

1990: Από τις 26 Φεβρουαρίου έως τις 2 Μαρτίου πραγματοποιούνται συναντήσεις των Βασιλείου- Ντενκτάς στη Νέα Υόρκη. Ο ΓΓ κηρύσσει το τέλος των συνομιλιών και με δήλωσή του επιρρίπτει την ευθύνη για το αδιέξοδο στον Ντενκτάς. Ψήφισμα 649 ΣΑ (12 Μαρτίου). Από τον Ιούνιο έως τον Δεκέμβριο οι αντιπρόσωποι του ΓΓ συναντώνται χωριστά με τους Βασιλείου - Ντενκτάς. Αναφορά στο Κυπριακό γίνεται κατά τη διάρκεια της συνάντησης κορυφής ΗΠΑ - Σοβιετικής Ένωσης (Ιούνιος). Στις 4 Ιουλίου η Κύπρος καταθέτει αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ. Αντιδρώντας, οι Τ/Κ απειλούν να εποικίσουν την Αμμόχωστο. Έκθεση ΓΓ προς το ΣΑ (12/07). Το Σεπτέμβριο το Συμβούλιο Υπουργών της ΕΟΚ παραπέμπει την αίτηση της Κύπρου στην Επιτροπή για εξέταση, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται από τη Συνθήκη της Ρώμης.

1991: Τον Ιανουάριο ξεσπά ο πόλεμος στον Κόλπο. Το Μάρτιο το ψευδοκράτος υποβάλλει αίτηση να γίνει πλήρες μέλος της Οργάνωσης Ισλαμικής Διάσκεψης (ΟΙΔ). Προφορική έκθεση ΓΓ προς ΣΑ (27/03). Ενημέρωση ΣΑ ότι οι συζητήσεις που διεξάγονταν από το Μάρτιο δεν είχαν καταφέρει να προχωρήσουν στα κύρια θέματα (27/06). Τον Ιούλιο η Τουρκία επιβεβαιώνει συμφωνία που είχε σχεδιαστεί τον Ιούνιο για κατάργηση της χρήσης διαβατηρίων με το ψευδοκράτος. Επίσκεψη Μπους στην Ελλάδα (18/07). Τον ίδιο και τον επόμενο μήνα (Αύγουστος) οι εκπρόσωποι του ΓΓ διεξάγουν συνομιλίες για το Κυπριακό στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Τουρκία. Έκθεση ΓΓ προς το ΣΑ (Οκτώβριος 08/10). Ψήφισμα 716 ΣΑ (12/10).

1992: Επιστολές ΓΓ προς τους πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Τουρκίας (Ιανουάριος, 09/01). Συνάντηση ΓΓ με Βασιλείου - Ντενκτάς (05-09/02). Απαντήσεις Μητσοτάκη, Ντεμιρέλ στις επιστολές του ΓΓ (Φεβρουάριος, 13, 16/02). Επίσκεψη εκπροσώπων ΓΓ στην Τουρκία (18-29/02), στην Κύπρο (συναντήσεις με Ντενκτάς, 25-27/02) και στην Ελλάδα (28,29/02). Συνάντηση ΓΓ με Βασιλείου-Ντενκτάς (26,30/03). Έκθεση ΓΓ προς το ΣΑ (Δέσμη Ιδεών Γκάλι, 03/04). Ψήφισμα 750 ΣΑ ΟΗΕ (10/04). Επίσκεψη αντιπροσώπων ΓΓ σε Κύπρο, Ελλάδα, Τουρκία (08-15/05). Επιστολές ΓΓ προς Βασιλείου - Ντενκτάς, με τις οποίες τους καλεί σε συνάντηση στη Νέα Υόρκη για ένα πλαίσιο συμφωνίας επί της Δέσμης Ιδεών (01/06). Χωριστές συναντήσεις (εκ του σύνεγγυς συνομιλίες) του ΓΓ με Βασιλείου - Ντενκτάς στην έδρα του ΟΗΕ (18-23/06). Δήλωση ΣΑ ΟΗΕ (13/07). Επανάληψη των εκ του σύνεγγυς συνομιλιών (15/07-11/08). Ο ΓΓ παρουσιάζει το κείμενο της Δέσμης ιδεών μαζί με χάρτη, ο οποίος περιλαμβάνει τις προτεινόμενες εδαφικές διευθετήσεις (15/07). Κοινές συναντήσεις (12, 13, 14/08). Συμφωνία επανάληψης κοινών συζητήσεων στην έδρα του ΟΗΕ στις 26/10. Έκθεση ΓΓ προς το ΣΑ ΟΗΕ (21/08). Ψήφισμα 774 ΣΑ ΟΗΕ (υιοθέτηση Δέσμης Ιδεών, χάρτη - 26/08). Επίσκεψη αντιπροσώπων ΓΓ σε Κύπρο, Ελλάδα, Τουρκία (09-22/10). Κοινές συναντήσεις των δύο ηγετών υπό την προεδρία του ΓΓ (28/10). Έκθεση ΓΓ, πρόταση για ΜΟΕ (19/11). Ψήφισμα ΣΑ ΟΗΕ (24/11).

1993: Εκλογή Κληρίδη στην προεδρία της Δημοκρατίας (28/02). Συνομιλίες Κληρίδη και Ντενκτάς υπό την αιγίδα του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη για την προώθηση του πακέτου των ΜΟΕ (24/05-01/06). Κληρίδης - Παπανδρέου

αποφασίζουν την ένταξη της Κύπρου στον ενιαίο αμυντικό χώρο της Ελλάδας ("ενιαίο αμυντικό δόγμα"-Νοέμβριος). Πρόταση Κληρίδη για αποστρατιωτικοποίηση²⁵ (17/12).

1994: Εκ του σύνεγγυς συνομιλίες. Άτυπο έγγραφο για την τελική πρόταση του ΟΗΕ επί των ΜΟΕ, το οποίο αποδέχεται η Ε/Κ πλευρά (21/03). Διαβουλεύσεις στη Βιέννη, με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Τ/Κ, των ΗΠΑ, του ΟΗΕ και της Τουρκίας (11-12/05). Απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων κρίνει ως παράνομη την εισαγωγή στα κράτη-μέλη της Ε.Ε. προϊόντων από τα Κατεχόμενα (05/07). Ψήφισμα 939 ΣΑ ΟΗΕ (29/07). Η Βουλή των ΗΠΑ καλεί τον πρόεδρο Κλίντον να διεξάγει έρευνα για τη διακρίβωση της τύχης πέντε αμερικανών αγνοουμένων (01/08). Πέντε άτυπες συναντήσεις Κληρίδη - Ντενκτάς στην κατοικία του αναπληρωτή ειδικού αντιπροσώπου του ΓΓ στη Λευκωσία (18-31/10).

1995: Διορισμός προσωπικού απεσταλμένου του προέδρου Κλίντον για το Κυπριακό (05/01). Επιστολές Κλίντον προς τους Κληρίδη - Ντενκτάς με τις οποίες τους καλεί να εφαρμόσουν τα ΜΟΕ (23/01). Το συμβούλιο ΥΠΕΞ της Ε.Ε. αποφασίζει ότι οι διαπραγματεύσεις ένταξης της Κύπρου θα ξεκινήσουν έξι μήνες μετά το τέλος της Διακυβερνητικής Διάσκεψης του 1996 για την αναθεώρηση της συνθήκης του Μάαστριχτ (06/03). Επανεκλογή Ντενκτάς στην "προεδρία" του ψευδοκράτους (22/04). Πρωτοβουλία ΗΠΑ-Βρετανίας στο Κυπριακό, μυστικές συνομιλίες στο Λονδίνο (21-24/05). Διορισμός επικεφαλής των ερευνών για τη διακρίβωση της τύχης πέντε Αμερικανών αγνοουμένων (17/05). Ψήφισμα 1000 ΣΑ ΟΗΕ για την παράταση της θητείας UNFICYP (23/06). Ψήφισμα της Βουλής των ΗΠΑ για την αποστρατιωτικοποίηση της Κύπρου (18/09). Ερωτηματολόγιο ΗΠΑ σε Κληρίδη - Ντενκτάς επί έξι θεμάτων που αφορούν τις βασικές πτυχές του Κυπριακού (Οκτώβριος). Διαδηλώσεις μαθητών στη νεκρή ζώνη, σύγκρουση με την UNFICYP (09/11).

1996: Διορισμός νέου ειδικού αντιπροσώπου του ΓΓ ΟΗΕ στην Κύπρο (Χαν, Απρίλιος). Διορισμός Βρετανού ειδικού απεσταλμένου (Χάνι, Μάιος). Δολοφονία εθνοφρουρού στη νεκρή ζώνη της Λευκωσίας (19/06). Η πορεία των μοτοσικλετιστών - δολοφονίες Ισαάκ, Σολωμού (11,14/08). Δολοφονία Τ/Κ στρατιώτη στον Άγιο Κενδέα (08/09). Δολοφονία Κακουλλή (13/10). Επίσκεψη Κάβανο σε Ελλάδα και Κύπρο - πρόταση για μορατόριουμ (13-15/11). Δεκάλογος Ρίκφιντ (15,16/12). Απόφαση Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για υπόθεση Λοϊζίδου (18/12). Ψήφισμα 1092 ΣΑ ΟΗΕ (23/12).

1997: Υπογραφή συμβολαίων S300 (04/01). Ο ΓΓ ΟΗΕ διορίζει ειδικό σύμβουλό του για το Κυπριακό τον Ντιέγκο Κόρντοβεζ (18/04). Προσωπικός απεσταλμένος του προέδρου Κλίντον ο Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ (04/06). Πρώτος γύρος απ' ευθείας συνομιλιών στο Τράουτμπεκ. Υποβολή εγγράφου Κόρντοβεζ (09-12/07). Η Ε.Ε. προτείνει την έναρξη προενταξιακού διαλόγου με πέντε χώρες της πρώην ανατολικής Ευρώπης και την Κύπρο (15/07). Συμφωνία Κληρίδη - Ντενκτάς για αγνοούμενους (31/07). Υπογραφή συμφωνίας μερικής ενσωμάτωσης των Κατεχομένων στην Τουρκία, δημιουργία "συμβουλίου σύνδεσης" (06/08). Δεύτερος γύρος απευθείας συνομιλιών στην Γκλιόν Ο Ντενκτάς απορρίπτει τροποποιημένη

²⁵ Αριστοτέλους Αρίστος, "Το Δόγμα του ΕΑΧ Ελλάδος - Κύπρου" Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών 1998

εκδοχή του εγγράφου Κόρντοβεζ (11-15/08). Σε αποτυχία καταλήγουν οι προσπάθειες των ΗΠΑ να διατηρηθεί ο διάλογος: Συναντήσεις Κληρίδη Ντενκτάς στη Λευκωσία για θέματα ασφαλείας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ (26-29/09) και παρουσία Χόλμπρουκ (11/11). Η Σύνοδος Κορυφής της Ε.Ε στο Λουξεμβούργο αποφασίζει την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Κύπρο και άλλες πέντε χώρες τα πρώην ανατολικής Ευρώπης, απορρίπτοντας την υποψηφιότητα της Τουρκίας (13/12). Διακοπή των διακοινοτικών συνομιλιών.

1998: Επανεκλογή Κληρίδη στην προεδρία (Φεβρουάριος). Ο Ντενκτάς εμμένει στην αναγνώριση του ψευδοκράτους, οδηγώντας σε αποτυχία την αποστολή Κόρντοβεζ (18-21/03). Έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων (30/03). Η επιμονή Ντενκτάς στην εκπλήρωση τριών όρων - "πακέτο" (αναγνώριση του ψευδοκράτους, απόσυρση αίτησης κυπριακής ένταξης στην Ε.Ε. και άρση του λεγόμενου οικονομικού εμπάργκο προς το ψευδοκράτος) οδηγούν σε αποτυχία και την αποστολή Χόλμπρουκ (01/05). Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιδικάζει ποσό τριακοσίων χιλιάδων κυπριακών λιρών στην Τιτίνα Λοϊζίδου ως αποζημίωση για τη στέρηση του δικαιώματος χρήσης της ιδιοκτησίας της στην Κερύνεια, λόγω της τουρκικής εισβολής και κατοχής (29/07). Ο Ντενκτάς προτείνει την εγκαθίδρυση συνομοσπονδίας μεταξύ "δύο κρατών" στην Κύπρο (31/08). Έναρξη εκ του σύνεγγυς επαφών Χέρκου (16/10). Ματαιώνεται η εγκατάσταση των S300 (29/12).

1999: Πρόταση G8 για έναρξη συνομιλιών το Φθινόπωρο (20/06). Αποτυχία αποστολής Μόουζες στην Κύπρο (19-21/10). Επίσκεψη Κλίντον στην Τουρκία και την Ελλάδα (Νοέμβριος). Έναρξη εκ του σύνεγγυς συνομιλιών στη Νέα Υόρκη (03 Δεκεμβρίου). Σύνοδος κορυφής Ε.Ε. στο Ελσίνκι: άρση του ελληνικού βέτο στην υποψηφιότητα της Τουρκίας - αποσύνδεση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Κύπρου από την επίλυση του Κυπριακού (11/12). Λήξη πρώτου γύρου εκ των σύνεγγυς συνομιλιών (14/12).

2000: Δεύτερος γύρος εκ του σύνεγγυς συνομιλιών (Γενεύη (31/01-08/02). Επίσκεψεις ντε Σότο (29/02-08/03), ξένων αντιπροσώπων (Μόουζες 07-13/11, Χάνι 13-14/03), Φερχόιγκεν (23-25/03). Αναβολή τρίτου γύρου (επρόκειτο να ξεκινήσει στις 23 Μαΐου στη Νέα Υόρκη), λόγω ασθένειας Κληρίδη. Μέτρα του ψευδοκράτους κατά της UNIFICYP, λόγω παράλειψης addendum από το ψήφισμα του ΣΑ ΟΗΕ (29/06), προέλαση στα Στροβίλια (01/07). Τρίτος γύρος εκ του σύνεγγυς συνομιλιών σε δύο φάσεις 05-12/07 και 24/07-01/08). Τέταρτος γύρος στη Νέα Υόρκη, εναρκτήρια δήλωση Ανάν (12-26/09). Πέμπτος γύρος στη Γενεύη (01-10/11). Σύσκεψη στην Άγκυρα, απόφαση για αποχώρηση της τουρκοκυπριακής πλευράς από τις συνομιλίες (24/11). Ψήφισμα 1331 ΣΑ ΟΗΕ (13/12).

2001: Συνεδρία συμβουλίου σύνδεσης Τουρκίας - Κατεχομένων. Έγκριση του "σχεδίου δράσης", υπογραφή πρωτοκόλλου συνεργασίας. Οικονομική βοήθεια 350 εκατομμυρίων δολαρίων στο ψευδοκράτος για τα επόμενα τρία χρόνια (12/01). Το Κυπριακό στο εθνικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων της Τουρκίας για τη σύγκλιση με την Ε.Ε. (19/03). Καταδίκη Τουρκίας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κύπρο από το 1974 και μετά (10/05). Απόφαση τουρκικού Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας: καμία επιστροφή στην προ του 1974 κατάσταση (29/05). Έκθεση ΓΓ ΟΗΕ για την UNFICYP, χωρίς addendum - ευθύνες στον Ντενκτάς για τη διακοπή των συνομιλιών 04/06), ψήφισμα 1354 ΣΑ (15/06).

Αποφάσεις συνόδου κορυφής Ε.Ε στο Γκέτεμποργκ - ολοκλήρωση των ενταξιακών διαπραγματεύσεων έως το 2002, συμμετοχή στις ευρωεκλογές του 2004 (16/06). Πρόσκληση Ανάν για συνομιλίες - ο Ντενκτάς απορρίπτει (05/09). Πρόσκληση Ντενκτάς στον Κληρίδη για "από καρδιάς" συνομιλίες πρόσωπο με πρόσωπο (συνέντευξη στο Ρόιτερ, 19/11). Νέα επιστολή (13/11), Τρίτη επιστολή Ντενκτάς (δηλώσεις Ντενκτάς, 16/11). Ο Κληρίδης αποδέχεται την πρόταση Ντενκτάς (19/11). Συζήτηση κλεισμένων των θυρών για το Κυπριακό στην τουρκική Εθνοσυνέλευση ύστερα από αίτημα 126 βουλευτών από όλα τα κόμματα (23/11). Συνάντηση Κληρίδη - Ντενκτάς στην κατοικία Βλόσοβιτς. Συμφωνία για έναρξη απευθείας συνομιλιών στα μέσα Ιανουαρίου στην Κύπρο (04/12). Δείπνο Ντενκτάς στον Κληρίδη και τον ντε Σότο (05/12). Ανταποδοτικό δείπνο Κληρίδη στον Ντενκτάς παρουσία Βλόσοβιτς (29/12).

2002: Συναντήσεις Κληρίδη - Ντενκτάς στην κατοικία Βλόσοβοτς για το θέμα των αγνοουμένων (11/01). Έναρξη απ' ευθείας συνομιλιών (16/01). Τέλος Α' γύρου (19/02). Β' γύρος (01-27/03). Γ' γύρος (09-29/04). Ο Ντενκτάς καταθέτει σχέδιο συνολικής λύσης (29/04). Απάντηση Κληρίδη στο έγγραφο Ντενκτάς (02/05). Το ΣΑ ΟΗΕ καλεί τα δύο μέρη "ιδιαίτερα την τουρκική πλευρά", να συνεργαστούν πλήρως με τον ντε Σότο (03/05). Έναρξη Δ' γύρου 07/05. Επίσκεψη Ανάν (14-16/05). Λύση μέχρι τον Ιούνιο των τεσσάρων βασικών πτυχών (συνταγματικό, ασφάλεια, εδαφικό, περιουσίες). Απόφαση για επέκταση των "χωρικών υδάτων" του ψευδοκράτους στα 12 μίλια (30/05). Το τουρκικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας ζητεί από την Ε.Ε. συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων (30/05). Σε αδιέξοδο καταλήγει η συνάντηση Κληρίδη - Ντενκτάς για το θέμα της ασφάλειας λόγω υπαναχώρησης του Ντενκτάς από προηγούμενες θέσεις του (05/06). Δηλώσεις Χάνι στο CNN Turk για λύση δύο χωριστών κρατών διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας και δημιουργία ενός νέου κράτους (διάβημα Κασουλίδη, 17/06). Σύνοδος κορυφής Ε.Ε στη Σεβίλη (22/06). Ο Κληρίδης παρουσιάζει τις θέσεις της ε/κ πλευράς για το εδαφικό: 24% υπό τ/κ διοίκηση (25/06). Λήξη Δ' γύρου, κατάθεση άτυπου εγγράφου ε/κ πλευράς για το Βελγικό μοντέλο (02/07). Επίσκεψη νέου Τούρκου ΥΠΕΞ Γκιουρέλ στα Κατεχόμενα (19-21/07). Έναρξη Ε' γύρου (16/07). Ο Ντενκτάς καταθέτει άτυπο έγγραφο για το εδαφικό 30/07. Πρόσκληση Ανάν για συνομιλίες στις 6 Σεπτεμβρίου στο Παρίσι (31/07). Λήξη Ε' γύρου (02/08). Έναρξη Στ' γύρου (27/08). Συνάντηση Ανάν - Κληρίδη - Ντενκτάς στο Παρίσι. νέα πρόσκληση για συνάντηση στις 3 και 4 Οκτωβρίου στη Νέα Υόρκη (06/09). Ο Ντενκτάς επιδίδει "βελτιωμένη" εκδοχή του εγγράφου της 29^{ης} Απριλίου με το "όραμά" του για λύση του Κυπριακού (11/09). Συνάντηση Ανάν - Κληρίδη - Ντενκτάς στη Νέα Υόρκη - δημιουργία δύο τεχνικών επιτροπών που θα ασχοληθούν με ζητήματα ισχυουσών συνθηκών και μελλοντικών θεσμών σε ένα μελλοντικό κράτος (03-04/10). Επίδοση σχεδίου Ανάν (11/11). Η ε/κ πλευρά αποδέχεται την έναρξη διαπραγματεύσεων στη βάση του σχεδίου Ανάν (18/11) - και η τουρκοκυπριακή, με καθυστέρηση εννέα ημερών (27/11). Η ε/κ και η τ/κ πλευρά επιδίδουν τα σημεία για τα οποία ζητούν διευκρινίσεις ή επιθυμούν διαπραγμάτευση (05/12). Επίδοση αναθεωρημένου σχεδίου Ανάν (10/12). Αποτυγχάνουν οι διαπραγματεύσεις για επίλυση του κυπριακού στην Κοπεγχάγη - η Ε.Ε. αποφασίζει την ένταξη της Κύπρου χωρίς όρους και προϋποθέσεις το Μάιο του 2004 -αναστέλλεται η εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου στα κατεχόμενα (13/12).

2003: Ξαναρχίζουν οι απευθείας συνομιλίες (15/01). Η τουρκοκυπριακή και η ελληνοκυπριακή πλευρά υποβάλλουν τις προτάσεις τους για αλλαγές του σχεδίου Ανάν (27 και 29/01, 29 και 31/01, αντίστοιχα). Νέος πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας εξελέγη ο Τάσος Παπαδόπουλος (16/02).

Επίσκεψη Ανάν σε Τουρκία, Ελλάδα και Κύπρο. Επίδοση νέου αναθεωρημένου σχεδίου (26/02). Πρόσκληση για τις 10 Μαρτίου στη Χάγη (28/02). Αποτυχία διαπραγματεύσεων στη Χάγη (10/03). Υπογραφή συνθήκης προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατίας στη Στοά του Αττάλου (16/04), επίσκεψη Σημίτη στην Κύπρο (18/04). Το κατοχικό καθεστώς αποφασίζει τη μερική άρση των περιορισμών στη διακίνηση (23/04). Η κυβέρνηση ανακοινώνει μέτρα για τη στήριξη των τουρκοκυπρίων (30/04). Η τουρκική κυβέρνηση ανακοινώνει το άνοιγμα των τουρκικών συνόρων στους Ελληνοκύπριους από τις 22/05 (17/05). Η Ε.Ε. ανακοινώνει μέτρα για οικονομική στήριξη των Τουρκοκυπρίων περιλαμβανομένης και της εξαγωγής τουρκοκυπριακών προϊόντων μέσω της Κυπριακής Δημοκρατίας (03/06). Ο Βρετανός ΥΠΕΞ ανακοινώνει την αποχώρηση Χάνι από τη θέση του ειδικού απεσταλμένου για το Κυπριακό (04/06). Επιστολή Ντενκτάς προς ΓΓ ΟΗΕ - προτείνει επιστροφή των Ελλήνων κατοίκων των Βαρωσίων με αντάλλαγμα το άνοιγμα του αεροδρομίου της Λευκωσίας για χρήση και από τις δύο πλευρές (11/07) - πρόταση Ντενκτάς στον ΟΗΕ για εκκαθάριση των ναρκοπεδίων (24/07). Ο ΓΓ ΟΗΕ αναθέτει νέα καθήκοντα στον ντε Σότο (07/08). Επαφές Παπαδόπουλου στη Νέα Υόρκη, στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ - ομιλία και συνάντηση με τον ΓΓ ΟΗΕ - εν αναμονή των εκλογών στα κατεχόμενα (25/09). Έγκριση ψηφίσματος 1517 από ΣΑ ΟΗΕ για UNIFICYP (Οκτώβριος). Η Τουρκία "καταβάλλει" την αποζημίωση που επιδίκασε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην Τιτίνα Λοϊζίδου από την Κερύνεια για αποστέρηση της περιουσίας της στα Κατεχόμενα (02/12) - εκλογές στα κατεχόμενα - νίκη της αντιπολίτευσης σε ψήφους αλλά ισοκατανομή των εδρών στη "βουλή" - πρώτο το Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα του Μεχμέτ Αλί Ταλάτ (14/12) - επιστολή Παπαδόπουλου προς Ανάν για επανάληψη των συνομιλιών (17/12) - επιστολή Μπους σε Σημίτη.

2004 Ιανουάριος: Επιστολές Μπους προς Ερντογάν και Παπαδόπουλο - το τουρκικό Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας αποφασίζει την αποδοχή του σχεδίου Ανάν ως σημείου αναφοράς για ταχεία λύση στο Κυπριακό στη βάση των λεγομένων πραγματικοτήτων (23/01) - συνάντηση Ερντογάν με Ανάν στη Γενεύη (24/01) και στην Ουάσιγκτον με Μπους (28/01) - συνάντηση Παπαδόπουλου - Ανάν στις Βρυξέλλες (31/01). Σχηματισμός "κυβέρνησης συνασπισμού" στα κατεχόμενα - "πρωθυπουργός" ο Ταλάτ - "αντιπρόεδρος" και "υπουργός εξωτερικών" ο Σερωτάρ Ντενκτάς (13/01). Φεβρουάριος: επιστολές Ανάν προς Παπαδόπουλο - Ντενκτάς και Ελλάδα - Τουρκία - Βρετανία για έναρξη συνομιλιών στη Νέα Υόρκη (05/02) - έναρξη συνομιλιών στη Νέα Υόρκη (13/02) - συμφωνία για έναρξη απ' ευθείας συνομιλιών στη Λευκωσία (19/02-22/03) και εάν δεν υπάρξει συμφωνία ο ΓΓ ΟΗΕ θα συμπληρώσει το κείμενο που θα τεθεί σε χωριστά δημοψηφίσματα (13/02) - έναρξη απ' ευθείας συνομιλιών (19/02). Μάρτιος: λήξη απ' ευθείας συνομιλιών (22/03) - έναρξη διευρυμένων συνομιλιών, με τη συμμετοχή της Ελλάδας και της Τουρκίας, στο Μπούργκενστοκ κοντά στη Λουκέρνη (24/03) - επίδοση (τέταρτου) σχεδίου Ανάν (29/03) - η ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή πλευρά επιδίδουν τις απαντήσεις τους (30/03) - παράδοση τελικού (πέμπτου) σχεδίου Ανάν το οποίο θα παραπεμφθεί στις 24/04 σε δημοψηφίσματα (31/03 - πρώτες πρωινές ώρες 1^{ης} Απριλίου)²⁶.

²⁶ Γιαλλουρίδης Κ. Χριστόδουλος, "Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση 1955 – 2000 Η οπτική του τύπου", Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2001

B. ΑΙΓΑΙΟ - ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Η Άγκυρα από της επομένης της υπογραφής της Συνθήκης της Λωζάννης (1923) κατάρτισε ένα σχέδιο εδαφικής επέκτασης εις βάρος των γειτονικών χωρών, με πρώτη την Ελλάδα. Οι κεμαλικοί, παρά τις περί του αντιθέτου διακηρύξεις του ιδρυτού της Τουρκικής Δημοκρατίας, θεώρησαν ότι η συνθήκη αυτή αδικεί το τουρκικό έθνος, γιατί εγκαθιστά έναν στρατηγικό κλοιό νότια και δυτικά της Ανατολίας, ο οποίος "περισφίγγει" στρατηγικά τη χώρα τους. Κατέστρωσαν λοιπόν ένα σχέδιο μακράς προοπτικής για την αντιμετώπισή του.

Στην πρώτη φάση η Άγκυρα πέτυχε με τη Σύμβαση του Μοντρέ, το 1936, την αναθεώρηση του περιοριστικού γι αυτήν καθεστώτος των Στενών που είχε επιβληθεί με κείμενο προσαρτημένο στη Συνθήκη της Λωζάνης.

Το 1939 η Τουρκία προσάρτησε στην επικράτειά της την Αλεξανδρέττα, που μέχρι τότε ανήκε στη Συρία.

Το 1941 η Τουρκία "προσφέρθηκε" να αναλάβει τη "φύλαξη" των νησιών μας στο Ανατολικό Αιγαίο που είχαν καταληφθεί από τους ναζί.

Η Άγκυρα στις 6 Αυγούστου του 1974 θέτει θέμα διχοτόμησής του με την έκδοση της παράνομης NOTAM 714.

Μετά την εισβολή και για να εκδηλώσει τη δυσφορία της προς το NATO για την αδιαφορία του στα κυπριακά γεγονότα, η ελληνική κυβέρνηση αποσύρει τις ένοπλες δυνάμεις μας από την ενοποιημένη δομή της συμμαχίας. Στην πραγματικότητα, η απόφαση αυτή ήταν χωρίς σημασία. Καμία μονάδα δε μετακινήθηκε. Οι Έλληνες αξιωματικοί που υπηρετούσαν στα NATOϊκά στρατηγεία της Νεάπολης και των Βρυξελλών παρέμειναν στις θέσεις τους. Ο μόνος που εγκατέλειψε τη θέση του ήταν ο Έλληνας πρέσβης στην Επιτροπή Αμυντικού Σχεδιασμού (DPC)..

Στις 9 Οκτωβρίου 1975 ο μόνιμος αντιπρόσωπος μας στην έδρα της Ατλαντικής Συμμαχίας (NAC) προτείνει την επάνοδο των ελληνικών ΕΔ στο NATO.

Αυτή ήταν η ευκαιρία που επιζητούσαν οι Τούρκοι για να θέσουν θέμα μεταβολής των ρυθμίσεων διοικήσεως και ελέγχου του NATO στο Αιγαίο.

Μέχρι το καλοκαίρι του 1974 η [περιοχή αυτή ευρίσκεται υπό τον έλεγχο Ελλήνων στρατιωτικών διοικήτων.

Τώρα η Άγκυρα αμφισβητούσε τις ρυθμίσεις αυτές και ζητούσε τροποποίησή τους.

Χωρίς να προσδιορίζει συγκεκριμένα τις απαιτήσεις της στο Αιγαίο, η Τουρκία δεν εδέχετο την επάνοδο του Έλληνα αντιπροσώπου στην DPC, όπου λαμβάνονται όλες οι κρίσιμες πολιτικές αποφάσεις της συμμαχίας.

Τον Μάρτιο του 1976 αρχίζουν διαπραγματεύσεις με το NATO, οι οποίες καταλήγουν σε σχέδιο συμφωνίας από 9 σημεία, στην οποία συμφωνούν τα μέλη της Στρατιωτικής Επιτροπής (MC) με την παρατήρηση ότι το θέμα των περιοχών ευθύνης πρέπει να επιλυθεί με διαπραγματεύσεις.

Αρχίζουν νέες διαπραγματεύσεις που τώρα είναι δυσκολότερες για τη χώρα μας, διότι υπάρχει δυσμενής παρατήρηση της MC.

Στο τέλος του 1979 ο στρατηγός Ρότζερς αντικαθιστά τον Χέιγκ ως Ανώτατος Σύμμαχος Διοικητής των Δυνάμεων Ευρώπης (SACEUR). Από ελληνικής πλευράς επικεφαλής της διαπραγματευτικής ομάδας είναι ο α' υπαρχηγός ΓΕΕΘΑ.

Στις 20 Οκτωβρίου του 1980 ο SACEUR και η ελληνική αντιπροσωπεία συμφωνούν σε ένα σχέδιο, η διατύπωση του οποίου κρίνεται ικανοποιητική για την Ελλάδα.

Με βάση αυτή τη συμφωνία προβλέπεται ότι οι ελληνικές ΕΔ επανέρχονται στην ενοποιημένη στρατιωτική δομή του NATO με τις ίδιες ρυθμίσεις που ίσχυαν προ του 1974. Η συμφωνία κρίνεται από τον Γ. Ράλλη και τον Ε. Αβέρωφ ότι

διασφαλίζει την ελληνική πλευρά. Η αντιπολίτευση κατακεραυνώνει στη Βουλή τη συμφωνία.

Όμως ο Ρότζερς, μετά την επανένταξη των δυνάμεών μας στο ΝΑΤΟ, δίνει τη δική του αυθαίρετη ερμηνεία στη συμφωνία και ισχυρίζεται ότι έπρεπε πρώτα να ιδρυθούν τα ΝΑΤΟϊκά στρατηγεία στη Λάρισα και μετά, με διαπραγματεύσεις, να καθοριστούν τα όρια ευθύνης τους. Αυτό ήταν, με βάση τη συμφωνία, απαράδεκτο.

Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, η Άγκυρα δεν είχε διατυπώσει συγκεκριμένη πρόταση για το πώς ήθελε τις νέες ρυθμίσεις. Απλώς δε συμφωνούσε με τις παλιές.

Γνωρίζουμε από επίσημα έγγραφα του τουρκικού γενικού επιτελείου, τα οποία είχαν περιέλθει στις υπηρεσίες μας, ότι στόχος της Άγκυρας ήταν η δημιουργία μιας "ζώνης ασφαλείας" δυτικά της Ανατολίας, η οποία να περιλαμβάνει και τα ελληνικά νησιά.

Στη σύνοδο του ΝΑΤΟ το Δεκέμβρη του 1992, για πρώτη φορά η ελληνική πλευρά αποδέχεται την κατάργηση των περιοχών ευθύνης στο πλαίσιο αναδιοργάνωσης της δομής του ΝΑΤΟ! Ειδικά για το Αιγαίο, καθορίζεται ότι για την κατανομή των στρατιωτικών αρμοδιοτήτων θα λαμβάνονται υπ' όψη μια σειρά από παράγοντες:

"...τα δικαιώματα και οι ευθύνες των χωρών σε σχέση με τις νομικές απαιτήσεις τους για την προστασία της εθνικής τους κυριαρχίας και της ασφάλειάς τους".

Η ζώνη αυτή έπρεπε να είναι ικανού βάθους και ασφαλώς πάνω από τα ελληνικά νησιά!

Έτσι το Δεκέμβριο του 1992, στη σύνοδο της DPC η Άγκυρα κατήγαγε μια σημαντική νίκη και έκανε ένα αποφασιστικό βήμα προς τον τελικό της αντικειμενικό σκοπό που είναι η ανατροπή του status quo της Συνθήκης της Λοζάννης στο Αιγαίο.

Η παραπάνω συμφωνία επισφραγίστηκε στο ανώτατο πολιτικό επίπεδο από την αρνητική πλευρά το 1997 στη Μαδρίτη. Πράγματι, εκεί, στη λεγόμενη διακήρυξη της Μαδρίτης, ο πρωθυπουργός της Ελλάδος και ο πρόεδρος της Τουρκίας συμφώνησαν στις 8 Ιουλίου 1997 ότι οι σχέσεις των δύο χωρών θα βασίζονται στις παρακάτω αρχές:

"Σεβασμός στα νόμιμα, ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα κάθε χώρας στο Αιγαίο τα οποία είναι μεγάλης σημασίας για την ασφάλεια και την εθνική κυριαρχία τους..."

Αναγνωρίζουμε δηλαδή ότι η Τουρκία έχει ζωτικά συμφέροντα και ενδιαφέροντα στο χώρο του Αιγαίου που έχουν μεγάλη σημασία για την ασφάλεια και την εθνική κυριαρχία της.

Αυτό επιτρέπει στην Άγκυρα να εγκαταστήσει, με τις ευλογίες μας μια Τουρκική ζώνη ασφαλείας πάνω από τα νησιά μας και ανατρέπει την πρόνοια της συνθήκης της Λοζάννης που απαγόρευε την υπέρπτηση των νησιών μας από την Οθωμανική (τότε) αεροπορία.

Σήμερα με τη λεγόμενη "νέα δομή" του ΝΑΤΟ, ο Έλληνας αρχηγός της τακτικής αεροπορίας (ο ΑΤΝ) στη Λάρισα έχει υποβιβαστεί σε απλό προϊστάμενο ενός κέντρου επιχειρήσεων (Coordinated Air Operations Center - CAOC) και είναι υφιστάμενος του αμερικανού διοικητή των αεροπορικών δυνάμεων νότιας περιοχής που εδρεύει στη Σμύρνη με επιτελάρχη Τούρκο αξιωματικό. Ο αμερικανός πτέραρχος είναι εξουσιοδοτημένος να αναθέτει αποστολές και να καθορίζει τομείς ευθύνης στον Έλληνα και Τούρκο διοικητή CAOC κατά την κρίση

του. Με τη ρύθμιση αυτή είναι δυνατόν τμήματα της ελληνικής επικράτειας να βρεθούν υπό την "προστασία" τουρκικών μαχητικών²⁷.

Τώρα οι Τούρκοι νομιμοποιούνται, στο πλαίσιο του NATO, να "αλωνίζουν" το Αιγαίο.

²⁷ Κεντρωτής Δ. Κυριάκος, "Αεροναυτικές Ασκήσεις στο Αιγαίο", Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 1999

Γ. ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΙΜΒΡΟ - ΤΕΝΕΔΟ

5 Οκτωβρίου 1912: Έναρξη του Α Βαλκανικού Πόλεμου. Ο Ελληνικό Στρατός παρελαύνει στην Ήπειρο και στη Μακεδονία, ενώ το Πολεμικό Ναυτικό εξορμά στο Αιγαίο.

18 Οκτωβρίου 1912: Ναυτικό άγημα υπό τον υποπλοίαρχο Παντελή Χορν καταλαμβάνει την Ίμβρο. Οι 8.506 κάτοικοι, όλοι Έλληνες, υποδέχονται το άγημα «με ενθουσιασμό και κραυγές υπέρ ενώσεως».

24 Οκτωβρίου 1912: Απελευθέρωση της Τενέδου. Ο αρχηγός του στόλου ναύαρχος Κουντουριώτης, στέλνει από νησί τηλεγράφημα προς το τουρκικό Υπουργείο Ναυτικών: «Ελάτε επιτέλους, σας περιμένουμε».

2 Μαΐου 1919: Απόβαση του Ελληνικού Στρατού στη Σμύρνη. Έναρξη της Μικρασιατικής Εκστρατείας. Ίμβριοι και Τενέδιοι κατατάσσονται στη Μεραρχία Αρχιπελάγους και πολεμούν σε όλα τα μέτωπα.

28 Ιουλίου 1920: Υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών. Η Ελλάδα των δυο ηπείρων και των πέντε θαλασσών γίνεται πραγματικότητα. Ίμβρος και Τένεδος αποτελούν τμήμα της ελληνικής επικράτειας.

Αύγουστος 1922: Ήττα του ελληνικού Στρατού στη Μικρά Ασία. 31 Αυγούστου η πυρπόληση της Σμύρνης. Μικρασιατική Καταστροφή.

24 Ιουλίου 1923: Υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης. Ίμβρος και Τένεδος αποδίδονται οριστικά στην Τουρκία. Ανταλλαγή πληθυσμών. Εξαιρούνται οι Ίμβριοι και οι Τενέδιοι για τους οποίους το άρθρο 14 προβλέπει καθεστώς διευρυμένης αυτοδιοίκησης.

4 Οκτωβρίου 1923: Παράδοση της Ίμβρου στους Τούρκους. Άρνηση εφαρμογής των προβλέψεων της Συνθήκης για αυτοδιοίκηση και αμνηστία.

20 Ιουλίου 1927: Ψήφιση του νόμου 1151 Περί Τοπικής Αυτοδιοικήσεως (Mahali Idareler), με τον οποίο καταργούνται όλες οι προβλέψεις της Λωζάνης και απαγορεύεται διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Οικογένειες Ιμβρίων και Τενέδιων εγκαταλείπουν τα νησιά.

11 Νοεμβρίου 1942: Ψήφιση του νόμου 4305 που επέβαλε έκτακτο φόρο περιουσίας (verlik vergisi) που αποδεκάτισε τον Ελληνισμό της Τουρκίας. Εξορίζονται ο Μητροπολίτης Ίμβρου και επιφανείς Ίμβριοι. Κλείνουν και ισοπεδώνονται όλα τα σπίτια και δημεύονται οι περιουσίες τους.

7 Σεπτεμβρίου 1955: «Σεπτεμβριανά», οργανωμένο από την τουρκική κυβέρνηση πογκρόμ σε βάρος των Ελλήνων της Πόλης από τον τουρκικό όχλο.

27 Μαρτίου 1964: Η Υπηρεσία Εθνικής Ασφαλείας της Τουρκίας αποφασίζει και θέτει σε εφαρμογή το περίφημο «Πρόγραμμα Διάλυσης» (Eritme Programi), με βάση το οποίο:

- Δημιουργείται ανοιχτή φυλακή δίπλα στο μεγαλύτερο χωριό της Ίμβρου, Σχοινούδι, όπου οι βαρυποινίτες κατάδικοι κυκλοφορούν ελεύθεροι και τρομοκρατούν τον πληθυσμό.
- Απαγορεύεται η διδασκαλία της ελληνική γλώσσας (που είχε στο μεταξύ επιτραπεί από το 1951) και δημεύονται τα σχολικά κτίρια και ο εξοπλισμός τους. Η απαγόρευση παραμένει σε ισχύ ακόμα και σήμερα!
- Απαλλοτριώνεται το 90% της καλλιεργήσιμης γης της Ίμβρου (ουσιαστικά δημεύεται αφού το αντίτιμο για ένα στρέμμα είναι 10 γρόσια όταν ένα αβγό κοστίζει 7).
- Αρχίζει ο εποίκισμός του νησιού με Τούρκους από την Ανατολία.
- Καταστρέφονται δεκάδες εξωκκλήσια και λεηλατούνται ενοριακοί ναοί.

20 Ιουλίου 1974: Το βράδυ της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο, εκκενώνεται βίαια ο οικισμός του Κάστρου στην Ίμβρο, ενώ συλλαμβάνονται κρατούνται όμηροι οι προύχοντες του νησιού.

Αύγουστος 1998: Έναρξη της επιστροφής για ολιγοήμερη παραμονή των Ιμβρίων.

Μάρτιος 1994 – σήμερα: Έναρξη των εργασιών καταγραφής των ακινήτων από την υπηρεσία του Εθνικού Κτηματολογίου της Τουρκίας. Με παράνομες μεθοδεύσεις επιχειρείται η αρπαγή και των τελευταίων ελληνικών περιουσιών. Δεν αναγνωρίζεται η νομική υπόσταση της Μητροπόλεως της Ίμβρου και Τενέδου, με αποτέλεσμα να δημεύεται η εκκλησιαστική περιουσία.

17 Οκτωβρίου 2004: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έπειτα από πρωτοβουλία των Ιμβριακών Σωματείων, ζητεί από την Τουρκία να λάβει μέτρα για την αποκατάσταση των δικαιωμάτων των νησιωτών. Ακολουθούν το Ευρ. Κοινοβούλιο, το Ευρ. Συμβούλιο και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Η διεθνοποίηση του ζητήματος είναι γεγονός.

Παρότι η Συνθήκη της Λωζάνης (1923), με την οποία τα νησιά παραχωρήθηκαν στην Τουρκία, προέβλεπε καθεστώς διευρυμένης αυτοδιοίκησης για τους Έλληνες κατοίκους τους, η μεν Τουρκία παραβίασε τους όρους της Συνθήκης, η δε Ελλάδα ουδέποτε προσπάθησε να επιβάλλει την εφαρμογή της.

Ιδιαίτερα από το 1964 έως το 1988, μια συστηματική πολιτική εθνικής εκκαθάρισης που εφαρμόστηκε από την Τουρκία σε βάρος των νησιωτών είχε σαν αποτέλεσμα την πλήρη αναστροφή των πληθυσμιακών όρων: από τους 12.000 Ιμβρίους και Τενέδιους του 1923 καταλήξαμε στους 300 γέροντες και ανήμπορους του 1988. Το 1923 κανένας Τούρκος δεν κατοικούσε στην Ίμβρο και μόλις 1000 κατοικούσαν στην Τένεδο. Σήμερα, ξεπερνούν τις 10.000 οι έποικοι από την Ανατολία, ξένοι σε τόπο ξένο που δεν τους ανήκει και δεν τον αγαπούν.

Την άνοιξη του 1988, η Τουρκία αποχαρακτηρίζει την Ίμβρο από στρατιωτική ζώνη και επιτρέπει στους Ιμβρίους που την έχουν εγκαταλείψει να την επισκεφθούν ξανά, ως τουρίστες πλέον. Λίγοι, πολύ λίγοι βρίσκουν το κουράγιο να ξύσουν την παλιά πληγή.

Δ. Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΗΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

«Ο Πατριάρχης είναι πνευματικός ηγέτης των ορθοδόξων του Φαναρίου. Ο ρόλος του είναι περιορισμένος και το Πατριαρχείο αποτελεί ένα τουρκικό ίδρυμα που αφορά μόνο Τούρκους πολίτες».

Η Άγκυρα δεν τηρεί αυτή τη στάση μόνο για λόγους ιδεολογικής εμμονής. Ουσιαστικά πρόκειται για την ολοκλήρωση της στρατηγικής που η Άγκυρα ακολουθεί από το Μεσοπόλεμο με σκοπό να διαλύσει την ελληνορθόδοξη μειονότητα. Αποκαλυπτική των τουρκικών προθέσεων είναι η συνεχιζόμενη συστηματική πρακτική παράνομης δήμευσης σημαντικών εκκλησιαστικών περυσιακών στοιχείων στην Πόλη, την Ίμβρο και την Τένεδο. Οι δημεύσεις άρχισαν μετά την έκδοση της απόφασης του ανωτάτου ακυρωτικού δικαστηρίου της Τουρκίας (505/8-5-1974), που ισχύει μέχρι σήμερα και με την οποία έγινε δεκτό ότι απαγορεύεται να αποκτούν ακίνητα τα μειονοτικά κοινωφελή ιδρύματα, εφ' όσον αυτό δεν αναφερόταν στην ιδρυτική τους πράξη. Με βάση αυτή την απόφαση, ακυρώθηκαν αναδρομικά εκατοντάδες δωρεές προς τέτοια ιδρύματα και άρχισαν οι διαδικασίες για τη δήμευση δωρηθέντων ακινήτων. Η απόφαση ανέφερε ότι η απαγόρευση ήταν αναγκαία γιατί αυτά τα ιδρύματα αποτελούσαν κίνδυνο για το κράτος!

Από τότε ο απολογισμός είναι πλουσιότατος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το νοσοκομείο του Βαλουκλή. Οι Τουρκικές Αρχές έχουν δημεύσει πάνω από 150 μεγάλης αξίας ακίνητα (κυρίως στις περιοχές Πέραν και Φατίχ), που είχαν κατά το παρελθόν δωρηθεί σ' αυτό από Κωνσταντινουπολίτες.

Τα τελευταία χρόνια, η τουρκική Βουλή ψήφισε νόμους, οι οποίοι υποτίθεται προστατεύουν τις κοινοτικές περιουσίες της μειονότητας. Στην πραγματικότητα, όμως, επικύρωσαν τις προηγούμενες δημεύσεις. Είναι ενδεικτικό ότι ούτε μια προσφυγή μειονοτικών για νέα αναγνώριση περυσιακού στοιχείου τους δεν έγινε δεκτή.

Οι αρμόδιες τουρκικές Αρχές παρακωλύουν συστηματικά τις διαδικασίες που προβλέπονται με σκοπό να χαθούν οι προθεσμίες και να επέλθουν παραγραφές. Η Γενική Διεύθυνση Βακουφίων, που χειρίζεται αυτές τις υποθέσεις, συνεχίζει στην πεπατημένη, θεωρώντας δικαιολογημένα ότι ο χρόνος εργάζεται υπέρ της.

1. Η νομική «προσωπικότητα» του Πατριαρχείου

Οι τουρκικές Αρχές δεν αναγνωρίζουν νομική «προσωπικότητα» στο Οικουμενικό Πατριαρχείο. Πέρα από την αυτονόητη σπουδαιότητα, η αναγνώριση της νομικής «προσωπικότητας» έχει τεράστια σημασία τόσο για τη διατήρηση της ακίνητης περιουσίας του Πατριαρχείου, αλλά και την προάσπιση των δικαιών του ενώπιον του δικαστηρίων.

2. Η επαναλειτουργία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης

Η άρνηση των τουρκικών αρχών παραβιάζει τις θρησκευτικές ελευθερίες της μειονότητας. Το ίδιο και η δήμευση ναών και νεκροταφείων. Στην Κωνσταντινούπολη, τα περισσότερα ελληνικά νεκροταφεία έχουν περιέλθει αυθαιρέτως στην ιδιοκτησία του Δήμου. Σήμερα πια, η Άγκυρα δεν έχει ούτε προσχηματικό επιχείρημα για να απαγορεύει την επαναλειτουργία της Σχολής στην Χάλκη. Κι αυτό, γιατί ο νόμος επιτρέπει, και ήδη στην Τουρκία λειτουργούν πολλά ιδιωτικά ΑΕΙ. Το πρόβλημα της παραβίασης των θρησκευτικών ελευθεριών είναι ευρύτερο. Δεν είναι μόνο ότι 27 παλαιά μοναστήρια, όπως η περιβόητη Μονή Παντοκράτορος, συνεχίζουν να λειτουργούν ως τζαμιά, παρ' ότι αυτό

απαγορεύεται ρητά από το Ισλάμ. Είναι κι ότι ακόμα και τώρα καταστρέφονται ορθόδοξα μνημεία. Αν και το μείζον πρόβλημα εντοπίζεται κυρίως στις περιουσίες των κοινωφελών ιδρυμάτων, δεν είναι καθόλου λίγες περιπτώσεις αρπαγής ιδιωτικών περιουσιών. Προσφάτως, δημεύθηκαν οι μεγάλες εκτάσεις της οικογένειας Ζαρίφη στη νήσο Αντιγόνη στο Μαρμαρά. Η πίεση που ασκούν οι Τουρκικές Αρχές στους λίγους εναπομείναντες Κωνσταντινουπολίτες έχει ως στόχο να τους τρομοκρατήσει και κατ' επέκταση να τους αφοπλίσει ψυχολογικά.

Η Άγκυρα χρησιμοποιεί το Πατριαρχείο για να υποβοηθήσει την ευρωπαϊκή της πορεία και για να προβάλλει δέλτους χριστιανικής κληρονομιάς που τη συνδέουν με την Ευρώπη. Προσέχει όμως ταυτόχρονα να μην αφήσει περιθώριο στο Πατριαρχείο να διευρύνει τα όρια δράσεώς του και να κατακτήσει ένα καθεστώς πραγματικής αυτονομίας και ανεξαρτησίας.

Το μόνο που χρειάζεται για να επαναλειτουργήσει η Χάλκη είναι να ανακληθεί μια απόφαση της Διεύθυνσης Παιδείας της Κωνσταντινούπολης. Παρά τις διαδοχικές προφορικές διαβεβαιώσεις και υποσχέσεις της τουρκικής κυβέρνησης στο Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν έχει υπάρξει καμία εξέλιξη.

3. Η εκλογή Οικουμενικού Πατριάρχη

Το Φανάρι ζητά να αλλάξει η διαδικασία της εκλογής, ώστε να επιτρέπεται η επιλογή του Πατριάρχη απ' όλους τους ιεράρχες του Θρόνου. Το μόνο που πρέπει να γίνει είναι να ανακληθούν οι σχετικές διαταγές της Νομαρχίας Κωνσταντινούπολης του 1923 και του 1970. Η μη κατάργηση των συγκεκριμένων απλών νομαρχιακών διαταγών (και όχι νόμων) θα έχει συνέπεια την αδυναμία εκλογής Οικουμενικού Πατριάρχη, λόγω της συρρίκνωσης του ελληνικού στοιχείου της Πόλης και της έλλειψης νέας γενιάς κληρικών που να έχουν την τουρκική ιθαγένεια. Εναλλακτικά, θα μπορούσε να εφαρμοστεί η πρακτική που ακολουθείται κατά την εκλογή Πατριάρχη Αλεξανδρείας. Δηλαδή, η δυνατότητα εκλογής οποιουδήποτε υποψηφίου και στη συνέχεια η χορήγηση στον εκλεγέντα της ιθαγένειας της χώρας.

4. Προβλήματα με την ακίνητη περιουσία

Οι τροποποιήσεις που έγιναν τα τελευταία 4 χρόνια στην τουρκική νομοθεσία δεν επέφεραν καμία ουσιαστική μεταβολή. Απλώς θεράπευσαν μια αδικία, δηλαδή την απόκτηση τίτλων ιδιοκτησίας για 148 ακίνητα, τα οποία βρίσκονται ούτως ή άλλως υπό τη διαχείριση των κοινοτήτων και ιδρυμάτων του Πατριαρχείου. Η νομολογία του Τουρκικού Αρείου Πάγου από το 1974 (μέσω της οποίας αφαιρέθηκαν εκατοντάδες κοινοτικών περιουσιών) ισχύει ακόμη και σήμερα. Όλες οι προσφυγές του Πατριαρχείου έχουν απορριφθεί, πολλές από αυτές μάλιστα χωρίς κανένα αιτιολογικό!

5. Άδειες παραμονής και εργασίας σε κληρικούς

Θέλοντας να δημιουργήσει πρόσθετα προσκολλήματα στη λειτουργία του Πατριαρχείου, το τουρκικό κράτος αρνείται να δώσει άδεια παραμονής και εργασίας στους κληρικούς και λαϊκούς του Φαναρίου που δεν έχουν Τουρκική ιθαγένεια. Τι κάνουν οι δώδεκα ιερείς που υπηρετούν στο Πατριαρχείο και δεν έχουν τουρκική ιθαγένεια; Αναγκάζονται να βγαίνουν από την Τουρκία ανά τρεις μήνες και να επιστρέφουν ώστε να ανανεώνεται η άδεια παραμονής τους.

2. ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΡΑΛΙΣΜΟΣ -ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Η παρατεταμένη αστάθεια του διεθνούς συστήματος έχει αναπόφευκτα σημαντικές επιπτώσεις και για την Ελλάδα. Η Ελλάδα - όπως και η στρατηγική της αντίπαλος, η Τουρκία - είναι τοποθετημένη στο κέντρο ενός τριγώνου περιφερειακής στρατηγικής αστάθειας : Βαλκάνια, Μέση Ανατολή , Καύκασος / Κεντρική Ασία. Η θέση της αυτή συνεπάγεται σοβαρούς κινδύνους σε μια περίοδο μάλιστα ραγδαίων εξελίξεων. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος πάντως για την ελληνική ασφάλεια παραμένει αυτός της Τουρκίας.

Απώτερος σκοπός της Τουρκίας είναι να εκμεταλλευθεί τις διεθνείς ανακατατάξεις μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου (π.χ. διάλυση ΕΣΣΔ, κατάρρευση Γιουγκοσλαβίας, εξασθένηση γειτονικών χωρών, όπως το Ιράκ, η Συρία, η Βουλγαρία), ώστε να διευρύνει την επιρροή της στα Βαλκάνια, στη Μέση Ανατολή και κυρίως στο Καύκασο και στην Κεντρική Ασία. Τα σχέδια της Τουρκίας συμπίπτουν σε μεγάλο βαθμό με τη στρατηγική της Δύσης (ειδικά για την περιοχή του Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας), στο μέτρο που η γείτων χώρα εμφανίζεται ως παράγοντας σταθερότητας και ο κύριος υποστηρικτής των συμφερόντων των ισχυρών.

Αν η Τουρκία επιτύχει σε αυτόν το ρόλο, τότε υπάρχει ο κίνδυνος δορυφοροποίησης χωρών στην περιφέρεια της Τουρκίας (π.χ. Ελλάδας, Βουλγαρίας, Αρμενίας, Συρίας). Σε μία τέτοια περίπτωση, αυτές οι χώρες, συμπεριλαμβανομένης βέβαια και της Ελλάδας, θα είναι αναγκασμένες να ακολουθούν πολιτική αντιστοίχιση με αυτή της Φιλανδίας απέναντι στην ΕΣΣΔ κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, δηλαδή προσαρμογή στη θέληση του ηγεμόνα (" φινλανδοποίηση"). Για την Ελλάδα κάτι τέτοιο θα σήμαινε περιορισμό της εθνικής της ανεξαρτησίας. Τα μέσα που χρησιμοποιεί η Τουρκία για να πετύχει τους σκοπούς της είναι: α) απόκτηση στρατιωτικής υπεροπλίας, β) καλλιέργεια " πυρηνικής επιλογής", γ) απόκτηση δορυφόρων, δ) εκμετάλλευση υδάτινων πόρων, ε) άσκηση γεωοικονομικής/γεωπολιτικής διπλωματίας (π.χ. αγωγοί πετρελαίου, υδάτινα φράγματα, οδικοί άξονες, έλεγχος Στενών), στ) χρησιμοποίηση μεγάλων δυνάμεων, ζ) εθνική εκκαθάριση αντιπάλων, η) εκτόξευση απειλών κ.α.

Οι πολιτικοί μας στόχοι, εντοπίζονται σε γενικές γραμμές, στην αναζήτηση ασφάλειας και ανάπτυξης, με σκοπό την αντιμετώπιση προκλήσεων από την Τουρκία:

α) Ικανότητα αντιμετώπισης της αυξανόμενης Τουρκικής προκλητικότητας. Αποτελεί λοιπόν επιτακτική ανάγκη η εξισορρόπηση της φιλόδοξης κα επεκτατικής Τουρκίας. Η κατοχύρωση της εθνικής ασφάλειας της χώρας περνάει μέσα από την επιτυχή αντιμετώπιση της Τουρκίας.

β) Η Ελλάδα είναι τυπικά μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.), και μόνο με αύξηση της οικονομικής της ανταγωνιστικότητας θα έχει πιθανότητα επιβίωσης και σύγκλησης με τις ισχυρές χώρες της Ε.Ε. Η αποφυγή, λοιπόν, της περιθωριοποίησης αποτελεί πρόκληση για την Ελλάδα. Η Ελλάδα πρέπει από τη μία πλευρά να αξιοποιεί τη θέση της στη Δύση για να ενισχυθεί ο περιφερειακός της ρόλος και από την άλλη να χρησιμοποιεί τον περιφερειακό της ρόλο στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο για να αυξηθεί το ειδικό της βάρος στη Δύση.

γ) Η Ελλάδα έχει σημαντικά συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο (βλ. Κύπρος) και τη Μέση Ανατολή²⁸. Το " ξαναμοίρασμα της τράπουλας " στην περιοχή

²⁸ Μαχμάνι Αμίκαμ, "Ισραήλ, Τουρκία και Ελλάδα. Ταραγμένες Σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο", Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2005

δημιουργεί ευκαιρίες για εντονότερη ελληνική οικονομική, διπλωματική και στρατιωτική παρουσία. Δεν πρέπει να ξεχνάμε άλλωστε ότι οι ανακατατάξεις στην περιοχή επηρεάζουν, τόσο το γεωπολιτικό και γεωοικονομικό ανταγωνισμό Ελλάδας - Τουρκίας, όσο και το ειδικό βάρος της Ελλάδας στη διεθνή πολιτική. α) Η αντιμετώπιση της Τουρκίας γίνεται όλο και πιο δύσκολη όσο αλλάζει ο συσχετισμός δυνάμεων και αυξάνεται η διπλωματική και στρατιωτική ισχύς της γείτονος χώρας σε βάρος της Ελλάδας. Η αλλαγή στην ισορροπία ισχύος αποδυναμώνει τη διαπραγματευτική μας θέση, εξασθενεί την αποτρεπτική μας

3. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΨΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ²⁹

α) *Ελλείψεις θεσμών και μακροχρόνιου σχεδιασμού.* Η υπόθεση της «Υπηρεσίας Σχεδιασμού Πολιτικής» στο Υπουργείο Εξωτερικών αποτελεί ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα.

β) *Έλλειψη μακροχρόνιων στόχων.* Στη χώρα μας, όπου ο κομματικός ανταγωνισμός έχει υπεισέλθει στη σφαίρα της εξωτερικής πολιτικής, τόσο η διάγνωση απειλών, όσο και ο καθορισμός στόχων αποτελούν ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση. Για παράδειγμα, το καλοκαίρι του 1993 ξέσπασε δημόσια αντιπαράθεση μεταξύ της τότε κυβέρνησης Μητσοτάκη και της αξιωματικής αντιπολίτευσης, κατά πόσο η Τουρκία αποτελεί απειλή για την Ελλάδα. Αν δεν μπορεί να υπάρξει συμφωνία στην προέλευση της απειλής, κάθε προσπάθεια χάραξης μακροχρόνιας στρατηγικής για την αντιμετώπιση της απειλής πέφτει στο κενό.

γ) *Έλλειψη ιεράρχησης.* Η ανάγκη ιεράρχησης είναι ιδιαίτερα επιτακτική για τα μικρά κράτη, όπου τα μέσα συνήθως δεν επαρκούν για την υλοποίηση όλων των στόχων. Η έλλειψη ιεράρχησης δημιουργεί κινδύνους κατάρρευσης όλου του στρατηγικού οικοδομήματος. Η ιεράρχηση, παρ' ότι είναι αυτονόητη, απουσιάζει από τον καθορισμό στόχων της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Για παράδειγμα, τα τελευταία χρόνια το δευτερεύον πρόβλημα με τα Σκόπια απορρόφησε όλη την ενεργητικότητα της εξωτερικής μας πολιτικής, με επακόλουθο να υποβαθμιστεί το μείζον πρόβλημα της τουρκικής απειλής.

δ) *Έλλειψη <<Υψηλής Στρατηγικής>>* που να συντονίζει τις επιμέρους πτυχές της εξωτερικής αμυντικής, οικονομικής, πολιτιστικής, βιομηχανικής και τεχνολογικής στρατηγικής στα πλαίσια ενός συγκεκριμένου σχεδίου. Επειδή δεν υπάρχει ένα <<σφαιρικό στρατηγικό σχέδιο>>, πτυχές της οικονομικής πολιτικής (π.χ ενεργειακή και τουριστική συνεργασία με την Τουρκία), συγκρούονται με πτυχές της αμυντικής πολιτικής (π.χ στρατηγική ανάσχεση της Τουρκίας) ή οι μακροχρόνιοι στόχοι μας (π.χ καθιέρωση της Ελλάδας ως κέντρου των Βαλκανίων) συγκρούονται με τους βραχυχρόνιους (π.χ ονομασία των Σκοπίων).

ε) *Έλλειψη σοβαρής αξιολόγησης* της εξωτερικής μας πολιτικής. Παρ' ότι η εξωτερική πολιτική έχει ελάχιστες επιτυχίες να επιδείξει (π.χ είσοδος στην Ε.Ο.Κ.) και πάμπολλες αποτυχίες (π.χ Κύπρος, σχέσεις με Τουρκίας, Βαλκάνια) δεν έχει υπάρξει, καμία σε βάθος μελέτη σφαιρικής αξιολόγησης του υπάρχοντος συστήματος παραγωγής και υλοποίησης της ελληνικής στρατηγικής. Οι όποιες αξιολογήσεις γίνονται αποσπασματικά και μόνο κατά την διάρκεια των εκάστοτε προεκλογικών περιόδων με τις γνώστες αρνητικές επιπτώσεις.

Με βάση τα παραπάνω η Ελληνική Εξωτερική πολιτική αντιμετωπίζει τα παρακάτω προβλήματα:

Α) *Καταλληλότητα - Αποτελεσματικότητα* : Πολλές φορές η στρατηγική μας δε συμπλέει με το διεθνή (και το τοπικό) συσχετισμό δυνάμεων και τις τάσεις που διαμορφώνονται στο διεθνές σύστημα. Συγκεκριμένα μετά την κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας, άλλαξε η στρατηγική των ΗΠΑ και των άλλων χωρών της Δύσης στην περιοχή. Η μεταπολεμική στρατηγική της ανάσχεσης αντικαταστάθηκε από τη στρατηγική της <<διεύρυνσης>> της δυτικής επιρροής σε χώρες του πρώην ανατολικού συνασπισμού, μέσω α) της ένταξης των χωρών αυτών στους δυτικούς οικονομικούς, πολιτικούς και στρατιωτικούς οργανισμούς

²⁹ Άρθρο Αθαν. Πλατιά στην Επετηρίδα ΙΔΙΣ 1997, σελ 19-42

(π.χ. <<Συνεταιρισμός για την Ειρήνη>>) β) της προώθησης δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων για την κατοχύρωση των δημοκρατικών θεσμών και γ) της οικονομίας της αγοράς.

Η Ελλάδα είχε την ιστορική ευκαιρία να αναλάβει το ρόλο της <<δυτικής διέυρυνσης>> των βαλκανικών χωρών με την υποστήριξη μάλιστα των ΗΠΑ και χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό θα την οδηγούσε σε κυρίαρχο παράγοντα στρατηγικής σταθερότητας και οικονομικής ανάκαμψης σε μια περιοχή που ήλθε στο προσκήνιο του διεθνούς συστήματος μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου. Αντί όμως να επιδίωξη και να πετύχει ένα τέτοιο ηγετικό ρόλο, η Ελλάδα σήμερα είναι σχετικά περιθωριοποιημένη.

Β) *Συνοχή*: Πολλές φορές τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση της στρατηγικής μας δεν συγκλίνουν προς την ίδια κατεύθυνση, αλλά αλληλο-υπονομεύονται. Συγκεκριμένα, έχει αποτύχει η στρατηγική μας στο πιο βασικό κριτήριο: το ιδανικό <<πάντρεμα>> μέσων και στόχων. Έχει αποτύχει η στρατηγική μας στο τομέα της κινητοποίησης όλων των μέσων που διαθέτει η χώρα (και ο ελληνισμός) π.χ διασπορά, προπαγάνδα, πολιτιστική διπλωματία, συμμαχίες, κλπ. με αποτέλεσμα τα διαθέσιμα μέσα πολλές φορές να μην επαρκούν για την ικανοποίηση των στόχων μας. Αυτό είτε οδηγεί σε συρρίκνωση των στόχων ή σε υπέρβαση των δυνατοτήτων μας με το άνοιγμα πολλών μετώπων.

Γ) *Παθητικότητα*: η χώρα παρακολουθεί τα τελευταία χρόνια παθητικά της εγκόσμιες και περιφερειακές ανακατατάξεις. Τις περισσότερες φορές η πολιτική μας χαρακτηρίζεται περισσότερο από αντίδραση στις πρωτοβουλίες άλλων παρά από ανάληψη πρωτοβουλιών, που διαμορφώνουν τη διπλωματική ημερήσια διάταξη με τρόπο που να εξυπηρετεί τα συμφέροντα μας (π.χ παθητική αντίδραση στις πολλαπλές τουρκικές πρωτοβουλίες μετά το 1974). Η παθητικότητα οδηγεί σε συστηματική απώλεια ευκαιριών (π.χ Προεδρία Ευρωπαϊκής Ένωσης, αδυναμία εκμετάλλευσης της θέσης μας σε διεθνείς οργανισμούς όπως η Ε.Ε και η Δ.Ε.Ε., αδυναμία διαμεσολάβησης μεταξύ Ισραήλ - Συρίας αν και μας είχε ζητηθεί, ευκαιρίες διείσδυσης στα Βαλκάνια.) και δίνει στο εξωτερικό την <<εικόνα>> ενός <<γερασμένου κράτους>>. Τέλος, έχει αποτύχει η στρατηγική μας στον τομέα της αξιοποίησης των αδυναμιών των αντιπάλων μας (competitive strategy).

Η αμυντική μας πολιτική στοχεύει κατά κύριο λόγο στην αποτροπή της τουρκικής απειλής. Η αποτροπή αποβλέπει στο να πείσει την Τουρκία ότι το κόστος χρήσης στρατιωτικής βίας κατά την Ελλάδα θα είναι δυσανάλογα μεγαλύτερο από το όφελος³⁰.

Η αξιοπιστία της αποτρεπτικής απειλής εξαρτάται από το κατά πόσο η Ελλάδα μπορεί να πείσει ότι διαθέτει α) στρατιωτική ικανότητα να προκαλέσει δυσανάλογα μεγάλο κόστος στην Τουρκία και β) τη θέληση να χρησιμοποιήσει την ικανότητα αυτή. όποτε χρειασθεί. Η αμυντική μας πολιτική όμως παρουσιάζει προβλήματα και στις δύο προϋποθέσεις.

Προβλήματα Όσον Αφορά στην Ικανότητα

Η αποτροπή είναι ισχυρότερη όταν ένα κράτος επενδύει στις στρατιωτικές του δυνάμεις. Δυστυχώς, τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα παραμέλησε τις στρατιωτικές της προετοιμασίες, σε αρκετούς τομείς ενώ η Τουρκία τις εντατικοποίησε με αποτέλεσμα να αρχίσει να μεταβάλλεται, η ισορροπία δυνάμεων στο Αιγαίο σε ποιοτικό και ποσοτικό επίπεδο. Η Τουρκία άρχισε να

³⁰

Ήφαιστος Παναγιώτης - Πλατιάς Αθάν., "Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική" Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992

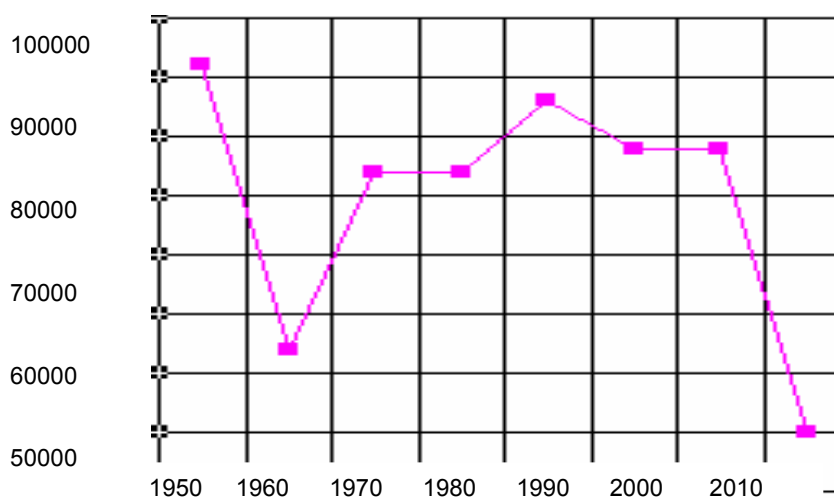
αναπτύσσεται με γρηγορότερους ρυθμούς και αυτή η <<άνιση ανάπτυξη>>έχει σημαντικές στρατηγικές επιπτώσεις, καθόσον η Τουρκία αύξησε όχι μόνο το ΑΕΠ της αλλά και τις Αμυντικές της Δαπάνες ενώ η Ελλάδα τις μειώνει.

Πέρα από τους οικονομικούς και στρατιωτικούς δείκτες, πρόβλημα υπάρχει και με τις δημογραφικές και τεχνολογικές τάσεις.

Έτσι ενώ στην Τουρκία παρατηρείται δημογραφική έκρηξη, η Ελλάδα παρουσιάζει υπογεννητικότητα. Το 1990 ο αριθμός των υποχρεωμένων σε στράτευση Ελλήνων ήταν 85.000, ενώ έπειτα από 20 χρόνια θα είναι 55.000 (Πίνακας 7)

ΠΙΝΑΚΑΣ 7
Οι συνέπειες της υπογεννητικότητας
στην << οροφή>> των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων

Στρατεύσιμοι Έλληνες (1932 - 2010)

Τέλος, η ραγδαία ανάπτυξη της τουρκικής πολεμικής βιομηχανίας και το πέρασμα σε συμπαραγωγή υψηλής στρατιωτικής τεχνολογίας έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την σταδιακή κατάρρευση της αντίστοιχης ελληνικής.

4. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

Δύο είναι οι βασικές επιλογές της ελληνικής <<υψηλής στρατηγικής>>: κατευνασμός ή εξισορρόπηση της Τουρκίας. Η ελληνική στρατηγική βρίσκεται σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι, εφόσον οι επιλογές είναι κατευνασμός (δηλαδή, αποδοχή της αλλαγής του status quo μέσω παραχωρήσεων) ή εξισορρόπηση της Τουρκίας (δηλαδή, διατήρηση μιας τέτοιας ισορροπίας δυνάμεων που επιτρέπει την αποτροπή της Τουρκίας).

A. Η Στρατηγική του Κατευνασμού

Βασίζεται στη λογική: <<αν δεν μπορείς αν αντιμετωπίσεις ένα αντίπαλό σου, πρέπει να τον εξευμενίσεις>>. Αυτή η στρατηγική βρίσκει απήχηση σε μεγάλο μέρος του λεγόμενου <<κατεστημένου>> της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Ο κατευνασμός ενός αντιπάλου μπορεί να είναι στρατηγικός, όταν στόχος είναι η πλήρης εξομάλυνση των σχέσεων μέσω παραχωρήσεων ή τακτικός, όταν στόχος είναι να κερδίσει κανείς χρόνο με περιορισμένες υποχωρήσεις είτε να κλείσει ένα δευτερεύον μέτωπο χωρίς σημαντικές απώλειες. Ο κατευνασμός μπορεί να είναι παθητικός, όταν κανείς δεν συναινεί αλλά ούτε αντιδρά στην αλλαγή του status quo ή ενεργητικός, όταν κανείς συναινεί στην αλλαγή του status quo.

Στα ελληνοτουρκικά ο κατευνασμός εκδηλώνεται σε τρία επίπεδα: το οικονομικό, το στρατιωτικό και διπλωματικό, με τη μορφή προτάσεων συνεργασίας. Στο οικονομικό επίπεδο, για παράδειγμα, προτείνεται ελληνοτουρκική οικονομική συνεργασία στο Αιγαίο (π.χ συνεκμετάλλευση του πετρελαίου). Οι όροι μιας τέτοιας συνεργασίας είναι βέβαια άνισοι, αλλά η λογική πίσω απ' αυτές τις προτάσεις είναι, κυρίως, ο εξευμενισμός του αντιπάλου και η δημιουργία ενός πλέγματος οικονομικής αλληλεξάρτησης θα εκτοπίσει μακροχρόνια την απειλή πολέμου στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, γιατί θ' αυξήσει το κόστος του πολέμου.

Σε στρατιωτικό επίπεδο, ο κατευνασμός εκδηλώνεται με τη μορφή προτάσεων συνεργασίας για περιορισμό των εξοπλισμών (βλ. προτάσεις για μείωση της στρατιωτικής παρουσίας μας σε νησιά του Αιγαίου). Σ' αυτήν την περίπτωση, οι ένοπλες δυνάμεις χρησιμοποιούνται ως διαπραγματευτικό χαρτί (bargaining chip).

Σε διπλωματικό επίπεδο, ο κατευνασμός παίρνει τη μορφή προτάσεων επίλυσης διαφορών, πρόληψης ενεργειών που δεν θ' αρέσουν στον αντίπαλο, προσφοράς <<καρότων>> ώστε να συναφθούν συμφωνίες με τον αντίπαλο, κ.λ.π. Δε δίνεται έμφαση στη μεγιστοποίηση του κέρδους κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων, αλλά στο πώς θα πεισθεί ο αντίπαλος να μη χρησιμοποιήσει τη στρατιωτική του δύναμη, ώστε να <<επιλυθούν>> όλες οι διαφορές στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Το βασικό πλεονέκτημα αυτής της στρατηγικής του κατευνασμού είναι ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, θα μπορούσε να αποδώσει καρπούς, αν ο αντίπαλος είχε περιορισμένες επιδιώξεις (limited objectives).

Σ' αυτήν την περίπτωση, η πολιτική των παραχωρήσεων θα έλυνε τυχόν προβλήματα, θα ομαλοποιούσε τις σχέσεις και θα μπορούσε να οδηγήσει μακροπρόθεσμα σε σταθερότητα.

Το βασικό μειονέκτημα της στρατηγικής του κατευνασμού, όταν ο αντίπαλος δεν έχει περιορισμένες φιλοδοξίες, είναι ότι οι παραχωρήσεις εκλαμβάνονται ως αδυναμία, με αποτέλεσμα να ενθαρρύνεται ο αντίπαλος που επανέρχεται δριμύτερος με νέες διεκδικήσεις και έτσι ο φαύλος κύκλος διεκδικήσεων - παραχωρήσεων να διαιωνίζεται. Οι τραγικές συνέπειες της στρατηγικής αυτής

φάνηκαν στις παραμονές του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, όταν οι προσπάθειες κατευνασμού του Χίτλερ από την πλευρά των συμμάχων οδήγησαν τελικά σε ολοκαύτωμα.

Συνεπώς η Ελλάδα είναι αναγκασμένη να ακολουθήσει τη στρατηγική της εξισορρόπησης της Τουρκίας, που συνοψίζεται στο λατινικό ρητό << αν θέλεις την ειρήνη πρέπει να προετοιμάζεσαι για πόλεμο>> (si vis pacem, para bellum).

Διαφορετικά η χώρα για οποιασδήποτε φύσης λόγους - εσωτερικούς ή άλλους - δεν ακολουθήσει στρατηγική εξισορρόπησης, θα βρεθεί σε αδυναμία να διατηρήσει την ισορροπία δυνάμεων στη περιοχή. Αν και η Τουρκία είχε αντίστοιχους περιορισμούς η διατήρηση της ειρήνης θα ήταν εφικτή (βλ. Πίνακα 8, περίπτωση I). Αν όμως ο επεκτατικός αντίπαλος της Ελλάδος, η Τουρκία, αναπόσπαστη από εσωτερικούς περιορισμούς, συνεχίσει τις προσπάθειες για να αλλάξει την ισορροπία δυνάμεων υπέρ αυτής, τότε το πιο πιθανό αποτέλεσμα θα είναι ο πόλεμος (βλ. Πίνακας 8, περίπτωση II).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8
Συνέπειες της Εσωτερικής Κατάστασης
Αντίπαλων Κρατών στη Διατήρηση της Ειρήνης

		Εσωτερική Κατάσταση Επεκτατικής Δύναμης	
		Επιβάλλει Περιορισμούς	Διευκολύνει Επέκταση
Εσωτερική Κατάσταση Status Quo Χώρας	Περιορίζει Εξισορρόπηση	ΕΙΡΗΝΗ από αμοιβαίους αυτοπεριορισμούς (I)	ΠΟΛΕΜΟΣ λόγω κατάρρευσης αποτροπής (II)
	Διευκολύνει Εξισορρόπηση	ΕΙΡΗΝΗ από αυτοαποτροπή (III)	ΕΙΡΗΝΗ λόγω διατήρησης της ισορροπίας δυνάμεων (IV)

B. Η Στρατηγική της Εξισορρόπησης

Υπάρχουν δύο μέθοδοι εξισορρόπησης ενός ισχυρότερου αντιπάλου όπως η Τουρκία: η εξωτερική και η εσωτερική εξισορρόπηση. Ο <<δανεισμός δυνάμεων απ' έξω>> αποτελεί κλασική μέθοδο εξισορρόπησης του αντιπάλου και μπορεί να γίνει μέσω συμμαχιών ή της δημιουργίας <<αξόνων>>, όταν το επιτρέπει η διεθνής συγκυρία (balance - of - power politics). Παράλληλα πρέπει να αυξήσουμε τη δική μας ισχύ, να υιοθετήσουμε, δηλαδή, τη στρατηγική της εσωτερικής εξισορρόπησης (π.χ. αύξηση δαπανών για άμυνα, εντατικοποίηση εξοπλιστικών προγραμμάτων και αμυντικής προσπάθειας).

Εξωτερική Εξισορρόπηση

Συμμαχίες (μονιμότερης προοπτικής) έχουν αναζητηθεί στην Ευρώπη με την ένταξη της χώρας μας στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ) μέσα στο 1992. Η

συμμετοχή μας όμως στη ΔΕΕ (που αποτελεί ένα σημαντικό διπλωματικό όπλο, αφού αυξάνει το πολιτικό κόστος ενδεχόμενης τουρκικής επίθεσης και συνεπώς ενισχύει την αποτροπή μας) δε λύνει το αμυντικό πρόβλημα της χώρας. Η ΔΕΕ δεν εξασφαλίζει τα σύνορα μας, είτε καταργηθούν είτε παραμείνουν ως έχουν οι εγγυήσεις του άρθρου 5.

Πρέπει λοιπόν να παίξουμε το παραδοσιακό παιχνίδι της ισορροπίας δυνάμεων, δηλαδή πρέπει να εκμεταλλευτούμε τις αντιδράσεις που προκαλεί η εξάπλωση της Τουρκίας στα Βαλκάνια, τη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία, για να καλλιεργήσουμε <<άξονες>> αντιτουρκικής προοπτικής σε όλο το μήκος και το πλάτος της επέκτασης της τουρκικής επιρροής.

Η στρατηγική μας πρέπει να βασίζεται στο γεγονός ότι η Τουρκία διακινδυνεύει υπέρβαση των δυνατοτήτων της (υπερεξάπλωση), ή τουλάχιστον σχετική μείωση των προσπαθειών της. Συνεπώς, όσο μεγαλώνουμε το μέτωπο αντιπαράθεσης της χώρας αυτής και αυξάνουμε της τριβές, τόσο θα φέρνουμε στο προσκήνιο τις οικονομικές και άλλες αδυναμίες της στο να διαδραματίσει τον ηγεμονικό ρόλο που επιδιώκει.

Πέρα από τους γείτονες της, η επεκτατική πολιτική της Τουρκίας θα τη φέρει αργά ή γρήγορα σε σύγκρουση με τα συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων όπως, π.χ. της Ρωσίας. Αυτή τη συμπεριφορά της Τουρκίας η χώρα μας μπορεί να την εκμεταλλευθεί κινητοποιώντας την ελληνική διασπορά, ιδίως στις ΗΠΑ. Αν μη τι άλλο, θα μεγαλώσει το κόστος των τουρκικών κινήσεων.

Συμπερασματικά, για να παίξει η χώρα μας το δύσκολο παιχνίδι της <<ισορροπίας δυνάμεων>> στην περιοχή χρειάζεται

- να συσπειρώσει τις χώρες που έχουν πρόβλημα με την Τουρκία
- να αυξήσει το κόστος των τουρκικών κινήσεων και
- να μετατρέψει τα τουρκικά πλεονεκτήματα σε μειονεκτήματα.

Το γεγονός πάντως παραμένει ότι η εξωτερική εξισορρόπηση της Τουρκίας δε λύνει από μόνη της το αμυντικό πρόβλημα της χώρας μας. Πρέπει παράλληλα να αυξήσουμε την ισχύ της Ελλάδας, δηλαδή να υιοθετήσουμε και τη στρατηγική της εξωτερικής εξισορρόπησης.

Εσωτερική Εξισορρόπηση

Κατ' αρχάς η ικανότητα διατήρησης της ισορροπίας δυνάμεων εξαρτάται μακροχρόνια από την οικονομία. Αν η Τουρκία συνεχίσει να έχει ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους από τους δικούς μας, κάθε προσπάθεια εσωτερικής εξισορρόπησης είναι καταδικασμένη να αποτύχει. Στην παρούσα συγκυρία για την αύξηση της στρατιωτικής μας ισχύος πρέπει να λάβουμε μια σειρά από συγκεκριμένα μέτρα προς τις κάτωθι κατευθύνσεις:

— Η χώρα πρέπει να αυξήσει σημαντικά τις δαπάνες για την άμυνα με δύο τρόπους : α) αύξηση του προϋπολογισμού, δηλ. περίπου 6% - 7% του ΑΕΠ, β) δημιουργία ειδικού ταμείου εξοπλιστικών προγραμμάτων με πόρους από λαχεία, ΠΡΟΠΟ, ΛΟΤΤΟ, εξαγορές θητειών, έσοδα από καζίνο, φόρους στα ποτά και τα τσιγάρα και ποσοστά ορισμένων φόρων (π.χ επί του φόρου καυσίμων).

— Η Ελλάδα πρέπει να αναμορφώσει το σύστημα στράτευσης. Ορισμένες ιδέες είναι οι εξής:

- Υποχρεωτική στράτευση στα 18 ή τουλάχιστον όσοι συνεχίζουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ή τυχόν αναβολής για σπουδές, να περάσουν στα 18 ένα τρίμηνο καλοκαιρινής στρατιωτικής εκπαίδευσης.
- Δημιουργία περιοδικού συστήματος επανεκπαίδευσης (reserve duty) μέχρι τα 40. Μετά το τέλος της θητείας ο κάθε Έλληνας πολίτης πρέπει

- κάθε 2 χρόνια να επιστρέφει για 1 τουλάχιστον μήνα εκπαίδευσης (βλ. ελβετικό σύστημα) μέχρι ηλικίας 36 - 40 χρόνων.
- Στράτευση γυναικών για μη μόνιμους ρόλους (π.χ επιμελητειακή υποστήριξη).
 - Υιοθέτηση φιλοσοφίας << καθολικής άμυνας >> (total defense) και καθιέρωση του θεσμού της <<παλλαϊκής άμυνας>>
 - Αύξηση του αριθμού των ΕΠ.ΟΠ.
 - Αναδόμηση του συστήματος εφεδρείας και του μηχανισμού κινητοποίησης.
 - Ριζικός εκσυγχρονισμός του οπλοστασίου με εντατικοποίηση του εξοπλιστικού προγράμματος.
 - Έμφαση στην απόκτηση <<τεχνολογιών αιχμής>> για την επανάκτηση <<ποιοτικής υπεροχής>> απέναντι σε ένα πολυπληθέστερο αντίπαλο (<<στρατηγική του Δαυίδ έναντι του Γολιάθ>>).
 - Αύξηση του ποσοστού από τα κονδύλια για την άμυνα που κατευθύνεται για εξοπλισμούς.
 - Αύξηση του ποσοστού του ανθρώπινου δυναμικού που διατίθεται για μάχιμους ρόλους με αντίστοιχη μείωση του ποσοστού που διατίθεται σε διοικητικούς ρόλους υποστήριξης.
 - Αύξηση της διακλαδικότητας που, όπως απέδειξε η κρίση στα Ίμια, είναι περιορισμένη.
 - Μείωση του κόστους διατήρησης μιας μη αποτελεσματικής αμυντικής βιομηχανίας με περιορισμό της εγχώριας παραγωγής σε προϊόντα που είναι διεθνώς ανταγωνιστικά ή απολύτως απαραίτητα για την άμυνα της χώρας.
 - Αλλαγή στη δομή δυνάμεων (π.χ κλείσιμο στρατοπέδων, περιορισμός των σωμάτων, έμφαση σε μικρά πλοία και υποβρύχια, κ.λ.π.).
 - Θεσμικές μεταρρυθμίσεις στις ένοπλες δυνάμεις:
 - Πρέπει να αλλάξει ο νόμος περί ιεραρχίας και προαγωγών, ώστε να είναι εφικτή η διατήρηση των αξιωματικών μέχρι το 58ό-60ό έτος.
 - Οι διοικητές μεγάλων μονάδων πρέπει να παραμένουν στην ίδια θέση επί δύο τουλάχιστον χρόνια. Σήμερα ο μέσος όρος διοικητών, ταξιαρχών, μεράρχων είναι 1χρόνος.

Τα εθνικά συμφέροντα της Ελλάδας εκτείνονται πέραν των συνόρων της και περιλαμβάνουν την ασφάλεια της Κύπρου. Κατά συνέπεια, όταν η Κύπρος απειλείται από τουρκικές στρατιωτικές δυνάμεις, η Ελλάδα πρέπει να είναι έτοιμη να υπερασπιστεί, απειλώντας αντίποινα κατά της Τουρκίας. Αυτή είναι η έννοια της στρατηγικής της εκτεταμένης αποτροπής³¹ (extended deterrence).

Η απειλή χρήσης στρατιωτικής δύναμης για την προστασία συμφερόντων σε άλλη χώρα αποτελεί ένα εξαιρετικά δύσκολο επιχείρημα. Όπως υποστηρίζει ο Thomas Schelling , <<η διαφορά μεταξύ της άμυνας ενός κράτους και της άμυνας συμφερόντων που βρίσκονται στο εξωτερικό, έγκειται στη διαφορά απειλών που είναι από την φύση τους αξιόπιστες και απειλών που πρέπει να γίνουν αξιόπιστες>>

Για να αυξηθεί η αξιοπιστία της εκτεταμένης αποτροπής της Ελλάδας στη Κύπρο . οι δύο κυβερνήσεις έχουν δρομολογήσει ένα πρόγραμμα <<στρατηγικής σύζευξης>> (strategic coupling) γνωστό ως <<το δόγμα του ενιαίου αμυντικού χώρου>>.

³¹ Αριστοτέλους Αρίστος, "Το Δόγμα του ΕΑΧ Ελλάδος – Κύπρου" Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών 1998

Η <<στρατηγική σύζευξη>> Ελλάδας - Κύπρου είναι αναγκαία για λόγους πολιτικούς, στρατηγικούς, αμυντικούς, διπλωματικούς και γεωστρατηγικούς . Πολιτικά η Ελλάδα δεν είναι δυνατό να αγνοεί τον Κυπριακό ελληνισμό. Στρατηγικά, η Κύπρος αποτελεί το <<στρατηγικό όμηρο>> της Τουρκίας, ένα εύχρηστο εργαλείο εκβιασμού της Ελλάδας. Η αναίρεση της <<στρατηγικής ομηρίας>> και των συνεπειών της πρέπει να αποτελεί, συνεπώς, στόχο της ελληνικής στρατηγικής. Αμυντικά, η αύξηση της αμυντικής προπαρασκευής στο συγκεκριμένο μέτωπο ακυρώνει το πλεονέκτημα της Τουρκίας για δημιουργία ενός *fait accompli* στο νησί μέσα στις πρώτες 72 ώρες και αυξάνει την αξιοπιστία του ελληνικού *casus belli*, ότι δηλαδή περαιτέρω τουρκική επέκταση στη Κύπρο θα αποτελούσε <<αιτία πολέμου>> για την Ελλάδα. Διπλωματικά, δημιουργείται ένα σημαντικό διαπραγματευτικό χαρτί, που, αν χρησιμοποιηθεί σωστά , θα μπορούσε να οδηγήσει στην αποστρατικοποίηση και στη δίκαια λύση του Κυπριακού. Γεωπολιτικά, προωθείται η ελληνική παρουσία στο ζωτικό χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Στα πλαίσια της υλοποίησης του λεγόμενου <<δόγματος του ενιαίου αμυντικού χώρου>> έχουν γίνει ορισμένα σημαντικά βήματα:

α) Αναβαθμίστηκε το εξοπλιστικό δυναμικό με την απόκτηση, μεταξύ άλλων, τεθωρακισμένων, αντιαεροπορικών πυραύλων και επιθετικών ελικοπτέρων.

β) Αυξήθηκαν σημαντικά οι κυπριακές στρατιωτικές δαπάνες, βελτιώθηκε η εκπαίδευση των Ελληνοκυπρίων και προσελήφθησαν από τις κυπριακές ένοπλες δυνάμεις εθελοντές πολυετούς υποχρέωσης, κυρίως από την Ελλάδα.

γ) Γίνεται κοινός στρατηγικός και επιχειρησιακός σχεδιασμός, και κοινά στρατιωτικά γυμνάσια.

δ) Βελτιώνεται η αμυντική υποδομή σε Κρήτη, Δωδεκάνησα και Κύπρο. Στην Κύπρο κατασκευάσθηκαν ναυτικές και αεροπορικές βάσεις και (προ)τοποθετείται το στρατιωτικό υλικό που θα χρησιμοποιηθούν οι ελληνικές ενισχύσεις.

ε) Βελτιώνεται το σύστημα διοίκησης ελέγχου, επικοινωνιών και πληροφοριών.

στ) Οργανώνεται η ταχύτατη μετάβαση της κυπριακής κοινωνίας από συνθήκες ειρήνης σε συνθήκες πολέμου, στα πλαίσια <<καθολικής άμυνας>>.

ζ) Δημιουργείται στην Ελλάδα η αεροναυτική δομή δύναμης που της επιτρέπει να ενισχύει την Κύπρο (π.χ. δυνάμεις ταχείας επέμβασης).

5. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΧΩΡΩΝ

Κρίση είναι η κατάσταση που περιέχει απειλή κατά της χώρας, του εθνικού χώρου, των πολιτών, των στρατιωτικών δυνάμεων, των εθνικών θέσεων και κυριαρχικών δικαιωμάτων ή ζωτικών συμφερόντων, που εξελίσσεται σε σύντομο χρονικό διάστημα και επιβάλλει τη λήψη πολιτικών, διπλωματικών, οικονομικών ή στρατιωτικών μέτρων και ενεργειών, για την προστασία των εθνικών συμφερόντων³².

Υπάρχουν 3 είδη κρίσεων:

- «Κρίσεις Δικαιολόγηση της Εχθρότητας», όπου μια αντιπαράθεση «επινοείται» από ένα ή περισσότερα κράτη ως δικαιολογία για την έναρξη εχθροπραξιών εναντίον του αντιπάλου.
- «Υπο-προϊούσες Κρίσεις», είναι δευτερεύουσες αντιπαραθέσεις που προκαλούνται από την ενασχόληση ενός κράτους με τη διεξαγωγή εχθροπραξιών με τον κύριο αντίπαλο του.
- «Κρίσεις της Πολιτικής των Άκρων», όπου ένα κράτος «δοκιμάζει» τη δέσμευση και βούληση ενός άλλου κράτους με την ελπίδα ότι ο αντίπαλος θα υποχωρήσει. Αυτός είναι και ο συχνότερος τύπος κρίσης, όπου μία ευθεία και άμεση πρόκληση από τη μία πλευρά που συνήθως καταλήγει σε μία δοκιμασία της θέλησης μεταξύ των αντιπάλων πλευρών.

Κρίση αποτελεί και μία κατάσταση κατά την οποία οι αντίπαλες πλευρές δεν έχουν απλώς αντίθετα και αντιμαχόμενα συμφέροντα, αλλά έχουν «υποθηκεύσει μεγάλο μέρος του μέλλοντός τους» σε δηλώσεις που είναι ασύμβατες μεταξύ τους. Για παράδειγμα θα μπορούσαν να αναφερθούν οι περιπτώσεις της Τουρκίας και της Συρίας για την περιοχή της Αλεξανδρέτας της Ελλάδας και της Τουρκίας για την Κύπρο και το Αιγαίο και της Αλβανίας με τη Γιουγκοσλαβία για το Κοσσυφοπέδιο.

Μία κρίση μπορεί πάντα να βελτιωθεί άμεσα με μια παραχώρηση, αλλά στο μέλλον μπορεί να χειροτερεύσει, αφού η άλλη πλευρά θα έχει αποδείξει την αποφασιστικότητά της σε βάρος του αντιπάλου. Αυτοί που συνιστούν σκληρή

³² Λυμπέρης Χρήστος, "Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004

στάση σε κρίσεις απλοποιούν την κατάσταση ισχυριζόμενοι ότι ο αντίπαλος πάντα θα επανέρχεται με νέες απαιτήσεις αν γίνουν παραχωρήσεις.

Χειρισμός Κρίσεων (crisis management - ο όρος θα μπορούσε να αποδοθεί στα ελληνικά και ως Διαχείριση Κρίσεων): είναι το σύνολο των μέτρων τα οποία αποβλέπουν στην αποφυγή στρατιωτικής κλιμάκωσης μίας πολιτικής κρίσης ή αν ο αρχικός στόχος δεν επιτευχθεί, στον περιορισμό της έκτασης και έντασης της σύγκρουσης, ώστε να εξυπηρετούνται πάντοτε τα εθνικά μας συμφέροντα.

Ο χειρισμός κρίσεων είναι περισσότερο μία τέχνη παρά μία επιστήμη και στηρίζεται στην έμπνευση, την σοφία, την κρίση και την ικανότητα των Προσώπων που λαμβάνουν αποφάσεις, παρά σε μία προκαθορισμένη φόρμουλα ή ένα άκαμπτο σύστημα κανόνων. Πρόκειται για ένα ιδιόμορφο μίγμα αποφασιστικότητας και σύνεσης, αδιαλλαξίας και υποχωρητικότητας, απροσεξίας και προσοχής.

Ο Καθηγητής Ole Holsti θεωρεί ότι το πρωτεύον έργο του χειρισμού μίας κρίσης είναι να διαμνηυθούν από την κάθε πλευρά τα συμφέροντα και οι απαιτήσεις της, όσο γίνεται πιο καθαρά, προκειμένου να αποκλεισθούν λανθασμένοι υπολογισμοί και από τις δύο πλευρές. Έτσι ο αντίπαλος, είτε θα αποφύγει τις περαιτέρω προκλήσεις οπότε τελειώνει η κρίση είτε θα επιδείξει προθυμία για κλιμάκωση της κατάστασης.

Το κεντρικό σημείο σε μία κρίση είναι οι αλλαγές που προσδοκά η κάθε πλευρά να πραγματοποιήσει, επηρεάζοντας τις αντιλήψεις και τις αντιδράσεις της άλλης.

Ο χειρισμός μίας κρίσης δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ότι έχει πάντοτε ως επιθυμητό στόχο των δύο πλευρών την αποκλιμάκωση καθόσον πραγματικός στόχος της κάθε πλευράς είναι η επίτευξη των στόχων της.

Η αρχή κάθε ιστορικής κρίσης εντοπίζεται στη χρονική στιγμή όπου ανοίγονται παλιά θέματα, όπου ενεργοποιούνται νέες απαιτήσεις, όπου επαναδιατυπώνονται με emphaticό τρόπο. τα ανοιχτά ζητήματα μεταξύ των δύο πλευρών.

Σε πολλές περιπτώσεις μία κρίση προκαλείται από την υποτίμηση της σημασίας ή της δέσμευσης του αντιπάλου σε ένα συγκεκριμένο θέμα. Επιπλέον η μία πλευρά βλέπει την αμφισβήτηση μίας συγκεκριμένης δέσμευσης του αντιπάλου ως μία μέθοδος ξεπεράσματος των εσωτερικών προβλημάτων ή αύξησης της επιρροής της χώρας κλπ.

Οι παράγοντες που οδηγούν στην πρόκληση μίας κρίσης είναι:

- Ο βαθμός πολιτικής διαμάχης μεταξύ δύο ή περισσότερων αντιπάλων.
- Ο βαθμός στον οποίο τα οπλικά συστήματα των δύο πλευρών ευνοούν μία επιθετική ενέργεια (κατανομή ισχύος).
- Η λανθασμένη εκτίμηση σε ένα μακρύ κατάλογο ζητημάτων, όπως π.χ. ποια πλευρά έχει τη στρατιωτική ικανότητα να κερδίσει τον πόλεμο.

Οι παρακάτω Αρχές διαχείρισης των κρίσεων, εάν ακολουθούν στον χειρισμό μίας κρίσης, είναι πιθανόν να διευκολύνουν την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών, χωρίς να υπάρξει κλιμάκωση:

Αίτια προκλήσεως των κρίσεων

Κύριο αίτιο προκλήσεως των κρίσεων μπορούμε να θεωρήσουμε τον κίνδυνο ανατροπής της ισορροπίας δυνάμεως σε μια δεδομένη νόμιμη διεθνή τάξη. Αυτός ο κίνδυνος είναι άλλοτε άμεσος οπότε προκαλείται μια βραχυπρόθεσμη κρίση, είτε έμμεσος οπότε τα λαμβανόμενα μέτρα έστω και με μακροπρόθεσμους στόχους, περιέχουν το σπέρμα των αιτιών που θα οδηγήσουν στην επόμενη κρίση.

Ως προς τα αίτια προκλήσεως των κρίσεων μπορούμε να αναφέρουμε τα παρακάτω:

- Πολιτικά Αίτια
- Οικονομικά αίτια
- Εθνικά αίτια
- Στρατιωτικά αίτια

Οι σχέσεις μεταξύ των κρατών επηρεάζονται αποφασιστικά από διάφορους παράγοντες οι οποίοι θα πρέπει να συνεκτιμώνται κατά την εξέταση των διεθνών κρίσεων:

- Γεωπολιτικός Παράγοντας
- Ρεύμα Επικοινωνιών Μεταξύ των Κέντρων Λήψης Αποφάσεων.

Οι στρατηγικές χειρισμού κρίσεων διακρίνονται σε δυο μεγάλες κατηγορίες. Επιθετικές στρατηγικές με τις οποίες επιδιώκεται η αλλαγή της παρούσας κατάστασης (αλλαγή status quo) σε βάρος του αντιπάλου και αμυντικές στρατηγικές μέσα από τις οποίες επιχειρείται η παρεμπόδιση της εξέλιξης σε βάρος μας ή ακόμα και η αντιστροφή της.

Εδώ θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι στο πλαίσιο χειρισμού κρίσεων, η διαφορά μεταξύ στρατηγικού και τακτικού επιπέδου είναι μικρότερη του κανονικού και οι δυο όροι σε πολλές περιπτώσεις περιγράφουν το ίδιο επίπεδο ενεργειών. Υπάρχουν δύο είδη στρατηγικών κρίσεων:

(1) Επιθετικές Στρατηγικές

α) Στρατηγική εκβιασμού συνίσταται στο να προβάλλονται απαιτήσεις προς ικανοποίηση από τον αντίπαλο, οι οποίες συνοδεύονται και με απειλές τιμωρίας στην περίπτωση μη ικανοποίησής τους. Τη στρατηγική αυτή επιλέγουν, συνήθως, χώρες που έχουν επεκτατικά σχέδια και που θέλουν να ανατρέψουν το status quo. Η πλευρά που εκβιάζει έχει το πλεονέκτημα να αποφασίζει το επόμενο βήμα της, ανάλογα με την αντίδραση του εκβιαζόμενου.

β) Στρατηγική περιορισμένης και αναστρέψιμης διείσδυσης: αναλαμβάνεται περιορισμένης έκτασης αναστρέψιμη ενέργεια από το ένα μέρος, με την οποία δημιουργείται μικρή αλλαγή στο status quo. Σκοπός της διείσδυσης είναι να δοκιμαστεί ο αντίπαλος για τη θέση που θα πάρει, θα αμυνθεί ή θα προχωρήσει ;

γ) Στρατηγική ελεγχόμενης πίεσης : με αυτή τη στρατηγική επιδιώκεται φανερά η αλλαγή του status quo σε βάρος του αντιπάλου.

Η πλευρά που επιδιώκει την αλλαγή του status quo αρχίζει με μικρά βήματα την πίεση και προσδοκά τη μη αντίδραση της αντίθετης πλευράς, είτε διότι αυτή δεν έχει τις δυνατότητες είτε διότι διστάζει να τις χρησιμοποιήσει.

δ) Στρατηγικές των τετελεσμένων: επιδιώκεται με γρήγορες και αποφασιστικές ενέργειες, η επίτευξη τετελεσμένων σε βάρος του αντιπάλου. Την στρατηγική αυτή την ευνοεί η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ότι ο αντίπαλος δεν δεσμεύεται για την υπεράσπιση του status quo αλλά το αφήνει ανοικτό.

ε) Στρατηγική της φθοράς: Εφαρμόζεται όπου υπάρχει ασυμμετρία ισχύος μεταξύ δύο χωρών, όπου η ισχυρότερη θέλει να διατηρήσει το status quo, το οποίο όμως η ασθενέστερη δεν το δέχεται και έχει τη βούληση να συγκροτηθεί για την ανατροπή του. Επειδή όμως η μικρή χώρα - επιτιθέμενη δεν έχει τη στρατιωτική ισχύ για κατά μέτωπο σύγκρουση, επιλέγει τη στρατηγική της φθοράς π.χ ανταρτοπόλεμος, δολιοφθορές, κ.λ.π.

(2) Αμυντικές στρατηγικές

(α) Στρατηγική περιορισμένης κλιμάκωσης: Είναι απάντηση σε επιθετική στρατηγική του αντιπάλου, ο οποίος επιδιώκει να φέρει σε μειονεκτική θέση τον αμυνόμενο και ο οποίος λογικά αντιδρώντας θα ενεργήσει έτσι ώστε να αλλάξει υπέρ αυτού τους κανόνες της αντιπαράθεσης.

(β) Στρατηγική οφθαλμός αντί οφθαλμού: Σε αυτή την περίπτωση οι αντιδράσεις του αμυνομένου τηρούνται στο ίδιο επίπεδο με τις ενέργειες που προκαλούνται.

(γ) Στρατηγική δοκιμής δυνατοτήτων της: Έστω ότι μία χώρα δέχεται πρόκληση του status quo από μία άλλη χώρα. Ο αμυνόμενος με τη συγκεκριμένη στρατηγική ελπίζει ότι χρησιμοποιώντας τις δυνατότητές του(μέσα, εμπειρίες, σχεδιασμός) θα προβληματίσει τον αντίπαλό του στο να προχωρήσει σε κλιμάκωση με απρόβλεπτους κινδύνους ή να παραιτηθεί των επιδιώξεών του για αλλαγή του status quo.

(δ) Στρατηγική χάραξης γραμμής: Με τη στρατηγική αυτή ο αμυνόμενος επιχειρεί να διαμηνύσει στην άλλη πλευρά ότι αν περάσει μία συγκεκριμένη γραμμή, τότε θα ακολουθήσει εκ μέρους του δυναμική απάντηση.

(ε) Στρατηγική εξοικονόμησης χρόνου: Ο παράγων χρόνος στη διαχείριση κρίσεων είναι πιεστικός και σημαντικός. Αν λοιπόν η αμυνόμενη πλευρά βρεθεί σε κατάσταση που έχει ανάγκη από χρόνο για διαπραγματεύσεις είτε διότι έχει κενά προετοιμασίας, είτε γιατί οι άλλες στρατηγικές διαχείρισης της κρίσης απορρίπτονται ως βλαπτικές και οδηγούν σε κλιμάκωση, τότε μπορεί να οδηγήσει να καταλήξει στη συγκεκριμένη στρατηγική.

ΚΡΙΣΕΙΣ ΧΑΜΗΛΗΣ ΕΝΤΑΣΗΣ

Χωρίς ποτέ να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο μιας πολεμικής αναμέτρησης, τα τελευταία 25 χρόνια οι κρίσεις χαμηλής έντασης αποτελούν το επίκεντρο του προβλήματος ασφαλείας που αντιπροσωπεύει η τουρκική στρατιωτική απειλή στο Αιγαίο.

Ο διπολισμός Ανατολής – Δύσης δημιούργησε ένα πλαίσιο σταθερότητας στη διαχείριση των ελληνοτουρκικών σχέσεων, καθώς από την πλευρά της Δύσης η κλιμάκωση της κρίσης διακύβευε πολύ περισσότερα (τη συνοχή του συνασπισμού) από όσα στο στενό διμερές πλαίσιο των δυο εμπλεκομένων μερών και, επομένως, τα περιθώρια αξιόπιστης προβολής της αποτροπής ήταν διευρυμένα. Αυτή η συνθήκη έπαυσε να υπάρχει μετά το 1989.

Αντίθετα, λόγω της τουρκικής αναζήτησης εξόδου από το μεταψυχροπολεμικό στρατηγικό αδιέξοδο της Άγκυρας ευνοήθηκε όχι μόνο η κλιμάκωση των απαιτήσεων της Άγκυρας σε εδαφικές διεκδικήσεις αλλά και η υιοθέτηση από αυτή μεθόδων εξαναγκαστικής διπλωματίας όπου η πρόκληση ελεγχόμενων κρίσεων αναδείχθηκε σε συστηματικό εργαλείο και όχι μόνο έναντι της Ελλάδας, όπως έδειξε για παράδειγμα η τουρκοσυριακή κρίση του 1998.

Ειδικότερα στην περίπτωση χειρισμού κρίσεων, όπου η διπλωματία και η στρατιωτική κινητοποίηση λειτουργούν ως αδιάσπαστη ενότητα με κοινό σκοπό την αξιόπιστη αποτροπή, η διάκριση αλλά και η σχέση αυτών των δυο παραμέτρων είναι πράγματι ουσιώδης. Ορισμένες φορές η στρεβλή αντιμετώπιση αυτής της διάκρισης είναι η αντίληψη ότι δήθεν «η εξωτερική πολιτική δεν “ενδιαφέρεται” για τη διαχείριση “κρίσεων χαμηλής έντασης” με την Τουρκία ενώ η αμυντική πολιτική, αν και ενδιαφέρεται, αδυνατεί να δράσει αποτελεσματικά.

Η αντιμετώπιση της τουρκικής στρατιωτικής απειλής οριοθετεί από το 1974 τις κρίσιμες επιλογές της ελληνικής υψηλής στρατηγικής και, επομένως, τόσο την εξωτερική όσο και την αμυντική πολιτική της χώρας.

Η Ελλάδα από το 1974 ακολουθεί μια ενιαία πολιτική με δυο σταθερούς πυλώνες: την αποκλιμάκωση των εντάσεων και την αμυντική ανεπάρκεια.

Όμως η πολιτική ασφαλείας της χώρας παραμένει η ίδια.

Το ζήτημα της προσέγγισης της εξωτερικής πολιτικής δεν είναι ένα «τεχνοκρατικό» πρόβλημα. Συνδέεται πριν από όλα με τον σκοπό της, δηλαδή με συγκεκριμένες πολιτικές επιδιώξεις της στρατηγικής του κράτους. Η κρίσιμη ισορροπία ανάμεσα στον «κατευνασμό» και την «πολιτική ισχύος» ως κυβερνητική επιλογή δεν είναι μόνο ζήτημα επιδιώξεων αλλά και ζήτημα ικανότητας χειρισμού. Θεσμοί ικανοί να διαθέτουν και να παράγουν «θεσμική μνήμη και σκέψη», μπορούν να ενισχύσουν στο έπακρο την εκάστοτε κυβερνητική πολιτική.

Ασφαλώς όμως τα πεδία εφαρμογής είναι διαφορετικά και η αυτονόητη αυτή διάσταση εκφράζεται από τις αρμοδιότητες των δυο Υπουργείων, των Εξωτερικών και της Άμυνας. Το πεδίο αρμοδιότητας των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων αφορά τη στρατιωτική στρατηγική και την επιχειρησιακή σχεδίαση και εκτέλεση. Το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας χαράζει και ασκεί πολιτική ασφαλείας και άμυνας της χώρας. Αυτή η πολιτική έχει σαφώς οριοθετημένο περιεχόμενο σε σχέση με το Υπουργείο Εξωτερικών και μάλιστα η πλέον εύγλωττη έκφραση αυτού του περιεχομένου στο πεδίο των εξωτερικών σχέσεων είναι η «αμυντική διπλωματία» σε στενό πάντα συντονισμό με το Υπουργείο Εξωτερικών.

Το ζήτημα είναι η εφαρμογή μιας ενιαίας πολιτικής ασφαλείας και πλήρους απουσίας μιας «τεχνητής αντίθεσης» ανάμεσα στην εξωτερική πολιτική και στην πολιτική άμυνας. Τα ΜΟΕΑ επιδιώκουν την ενίσχυση της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και ασφάλειας σε περιπτώσεις βέβαια όπου υπάρχει παρερμηνεία (π.χ. εδαφικές διεκδικήσεις, όρια εθνικού εναέριου χώρου, κ.α.) και δεν υφίστανται παρεξηγήσεις που θα έπρεπε να αποτελέσουν αντικείμενο παρερμηνείας.

Η γενική αντίληψη που διέπει τα ΜΟΕΑ είναι προσδιορισμένη από την πλούσια εμπειρία των σχέσεων Ανατολής-Δύσης. Αυτό που μένει να καθοριστεί είναι το ποια είναι η επιλογή κατάλληλων μέτρων για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και αυτό φυσικά σχετίζεται πρωταρχικά με το ποια είναι τα συγκεκριμένα πολιτικά προβλήματα που καλούνται να λύσουν τα Μέτρα που προτείνονται. Επιθυμητό είναι τα μέτρα αυτά να αναιρούν την πολιτική εντάσεων, και επομένως την αναθεωρητική πολιτική της Άγκυρας, να είναι δηλαδή μέτρα

εμπέδωσης της ασφάλειας, με βάση το Διεθνές status quo. Η Τουρκία, αντίθετα, επιθυμεί τα Μέτρα αυτά να κατοχυρώνουν και να ενισχύουν τη δεδομένη κατάσταση αμφισβήτησης – να είναι δηλαδή μέτρα εμπέδωσης των «γκρίζων ζωνών» και της λεγόμενης συγκυριαρχίας στο Αιγαίο.

Αυτή η θεμελιώδης διαφορά επιδιώξεων καθιστά την προώθηση τέτοιων μέτρων εξαιρετικά δυσχερή παρά τις φιλότιμες ελληνικές προσπάθειες. Κι εδώ η παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα δύναται να έχει επιπτώσεις προσφέροντας στη μία ή στην άλλη πλευρά δυνατότητες ενίσχυσης της θέσης έναντι του αντιπάλου. Τόσο η εξωτερική, όσο και η αμυντική πολιτική είναι αλληλένδετες όταν σταθμίζουν τις επιπτώσεις των διαφόρων προτάσεων λόγω της αποδοχής μη ορθών μέτρων.

Κρίσεις Χαμηλής Έντασης

Σε κάθε κρίση αυτό που κρίνεται είναι η αποτρεπτική ικανότητα της κάθε πλευράς, για αυτό το λόγο η επίκληση και η προβολή της στρατιωτικής ισχύος – αντίθετα με ό,τι συμβαίνει στο πόλεμο - λειτουργεί ως φορέας πολιτικού μηνύματος προς την άλλη πλευρά. Σε ελεγχόμενες κρίσεις χαμηλής έντασης η κάθε πλευρά καλείται να υλοποιήσει ταυτόχρονα με τον προσφορότερο τρόπο δυο αλληλένδετους στόχους:

- Να υπερασπίσει τις εθνικές της επιδιώξεις και
- Να αποφύγει μια ανεπιθύμητη στρατιωτική σύγκρουση

Η κλιμάκωση σε πολεμική αναμέτρηση σημαίνει την κατάρρευση της επιχειρούμενης ανατροπής. Το κρίσιμο πολιτικό πρόβλημα συνίσταται στην επιλογή εκείνων των χειρισμών που επιλύουν δυο ταυτόχρονα ζητήματα στη διαχείριση της κρίσης:

- Δεν υποκύπτουν στους εκβιαστικούς πολιτικούς όρους της άλλης πλευράς
- Δε χάνουν τον έλεγχο της κλιμάκωσης στη στρατιωτική αντιπαράθεση

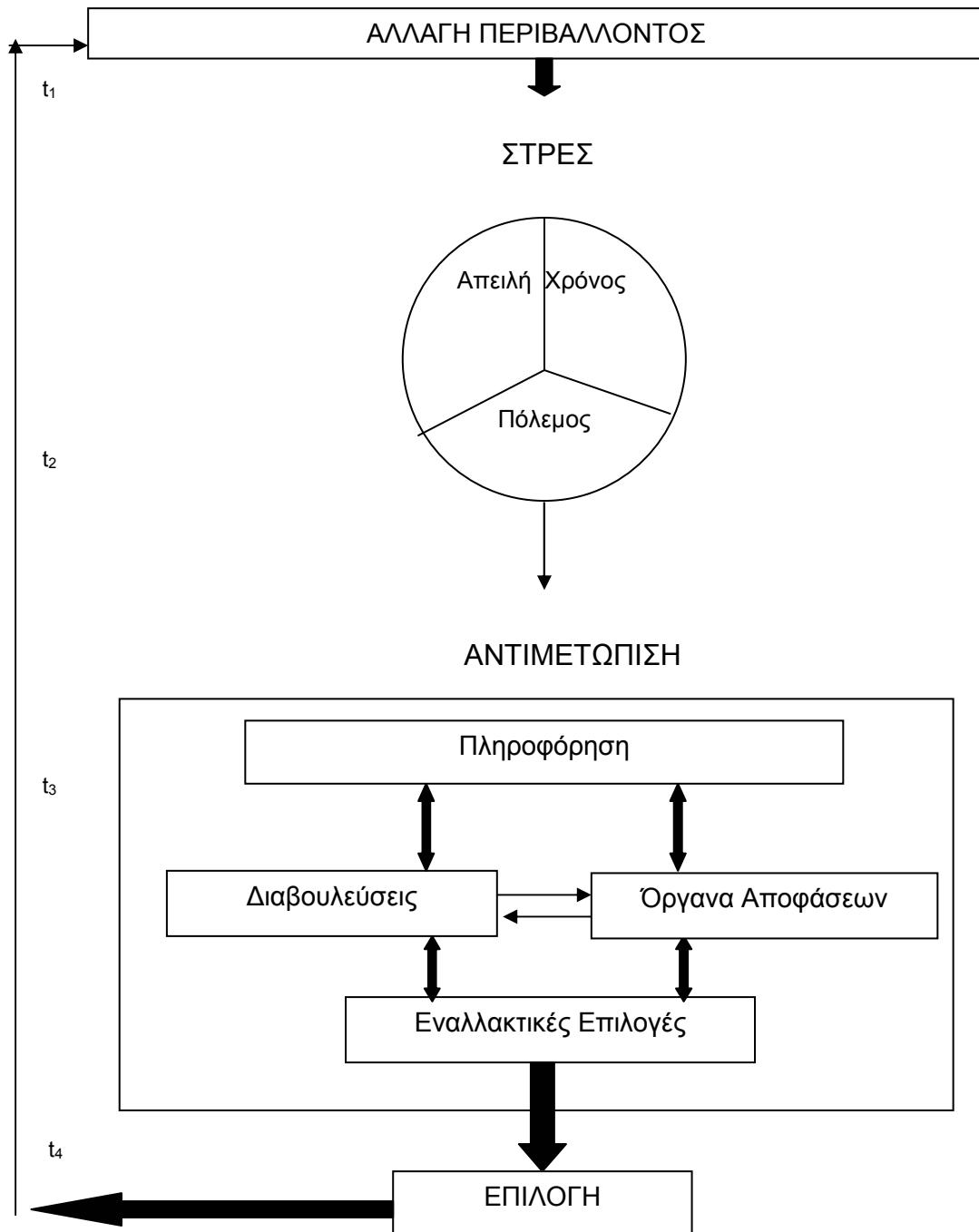
Επομένως, με δεδομένο τον πρώτο χειρισμό, το κρίσιμο ζητούμενο στη διαχείριση των κρίσεων είναι ποια πλευρά διαθέτει τον «έλεγχο της κλιμάκωσης» και την πρωτοβουλία των κινήσεων στη διάρκεια της κρίσης.

Ο κύριος στόχος των χειρισμών της κάθε πλευράς είναι να «πείσει» τον «τρίτο» εμπλεκόμενο παράγοντα ότι η διέξοδος από την κρίση που οριοθετεί η κάθε πλευρά είναι η προτιμότερη επιλογή και για το «τρίτο» μέρος. Για το λόγο αυτό διεκδικητής του «ελέγχου της κλιμάκωσης» σε μια κρίση «χαμηλής έντασης» δεν είναι μόνο οι δύο πλευρές αλλά και ο εμπλεκόμενος στην κρίση διεθνής παράγοντας.

Ο χρόνος αντίδρασης έχει θεμελιώδη πολιτική σημασία, όχι μόνο για την ευνοϊκή έκβαση της κρίσης, αλλά πάνω απ' όλα διότι η ικανότητα ακαριαίας αντίδρασης στην πρόκληση λειτουργεί αποτρεπτικά στην ίδια τη διεθνή ανοχή σε όποιον επιχειρεί να επιβάλλει τετελεσμένα μέσω της πρόκλησης κρίσεων.

Η ενίσχυση της ικανότητας «ελέγχου της κλιμάκωσης» είναι το κρίσιμο ζήτημα στην επιτυχή διαχείριση των κρίσεων «χαμηλής έντασης» και κάθε μέτρο μονομερούς περιορισμού αυτής της ικανότητας ισοδυναμεί με πολιτικό και στρατιωτικό ολίσθημα. Χωρίς την πλήρη κατανόηση του τι σημαίνει «έλεγχος της κλιμάκωσης», είναι δυνατόν να διαπραγματευτεί κανείς ζητήματα που αφορούν τη διαχείριση κρίσεων χωρίς να υποπέσει σε πολιτικά ή μεθοδολογικά σφάλματα. Γι' αυτό άλλωστε ορισμένοι ερμηνευτές ερμηνεύουν μηχανιστικά το αμυντικό δόγμα της «ευέλικτης ανταπόδοσης» ως ...«ανταπόδοση στα ίσια και όχι ως κλιμάκωση σε υψηλότερο επίπεδο». Η απουσία ενδελεχούς μελέτης του φαινομένου των κρίσεων, ιδιαίτερα στη διάσταση της έντασής της σημαίνει έλλειψη γνώσης των απαιτήσεων ασφαλείας, στις οποίες η ετοιμότητα των ενόπλων δυνάμεων μιας χώρας οφείλει να ανταποκριθεί. Αυτό που οι μηχανιστικές αντιλήψεις αδυνατούν να συλλάβουν ως σκοπό του δόγματος της «ευέλικτης ανταπόδοσης» είναι ότι στη διάρκεια μιας κρίσης οι Ένοπλες Δυνάμεις απαιτείται να αποτραπούν σε κάθε επίπεδο αντιπαράθεσης, να επιδιώκουν ανάσχεση στο κατώτατο επίπεδο ενώ ταυτόχρονα πρέπει να έχουν την ετοιμότητα ανατροπής στο επόμενο επίπεδο. Ο πολιτικός αυτός στόχος αποτελεί την πεμπτουσία της κρίσης της στρατιωτικής ισχύος ως εργαλείου χειρισμού κρίσεων, τη βάση κάθε επιχειρησιακής σχεδίασης της οποίας μόνο οι αρμόδιοι στρατιωτικοί φορείς σε υλοποίηση συγκεκριμένων πολιτικών κατευθύνσεων έχουν την αποκλειστική ευθύνη.

Η προβολή ισχύος προσφέρει αποτρεπτική ικανότητα που απαιτείται σε μια περίοδο κρίσης. Η μοναδικότητα κάθε συγκεκριμένης κρίσης δημιουργεί ουσιαστικά δυο κρίσιμες απαιτήσεις: σαφή πολιτικό έλεγχο και ικανότητα επιχειρησιακής ευελιξίας. Η αντίληψη της «ευέλικτης ανταπόδοσης» είναι ένα καθοριστικό βήμα στην ενίσχυση του πολιτικού ελέγχου στη χρήση της στρατιωτικής ισχύος της χώρας, καθώς η υλοποίηση του νέου δόγματος απαιτεί μεγαλύτερη ποικιλία, τόσο στις επιλογές δυνάμεων για χρήση περιορισμένης ισχύος και αξιόπιστης απειλής, όσο και στην επίτευξη μιας ποικιλίας στόχων εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής που θέτει μπροστά στην πολιτική ηγεσία η εξέλιξη μιας κρίσης στο Αιγαίο.

ΜΟΝΤΕΛΟ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

(επανατροφοδότηση)

Πόλεμος = Εκλαμβανόμενη πιθανότητα εχθροπραξιών

(κρίση εκτός πολέμου)

= Εκλαμβανόμενη δυσμενής αλλαγή στην στρατιωτική
ισορροπία (ενδο – πολεμική κρίση)

Η απόδοση της πολιτικής ηγεσίας και όχι οι εξοπλισμοί έχει καθοριστική συμβολή στο τελικό αποτέλεσμα μιας κρίσης. Καθορίζοντας ποια είναι η «κόκκινη γραμμή», τι πρέπει να αποφύγει ο αντίπαλος αν δεν επιθυμεί τη σύγκρουση, έχεις διαμηνύσει επί της ουσίας ότι επιθυμείς πάση θυσία να αποφύγεις τη σύγκρουση. Σε περίπτωση κρίσεως η ηγεσία της Τουρκία θα επιδιώξει να εμφανίσει στο εσωτερικό ότι «κέρδισε» χωρίς να υπάρξει αμφισβήτηση που θα προκαλέσει καθεστωτικούς τριγμούς. Η Ελλάδα, σε περίπτωση κρίσης βγαίνει κερδισμένη σε τρεις περιπτώσεις, έναντι μιας (ξεκάθαρη επικράτηση) της Τουρκίας:

- Ξεκάθαρη νίκη εναντίον της Τουρκίας
- Εκατέροθεν απώλειες αλλά επιστροφή στο status quo με παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα
- Μεγαλύτερες απώλειες για την Ελληνική Πλευρά και λήξη της κρίσης με παρέμβαση του διεθνούς παράγοντα.

Η Ελλάδα επιπλέον θα έχει «αγοράσει» χρόνο κατά τον οποίο η Τουρκία θα είναι πιο προσεκτική στην κλιμάκωση της αναθεωρητικής της συμπεριφοράς.

Η Τουρκία δημιουργεί κρίσεις όταν υπάρχει «κενό εξουσίας» και εκτιμά ότι την ευνοεί το διεθνές περιβάλλον. (Κρίσεις 1987, 1996)

Θεωρητικά η Τουρκία επιδιώκει με μια κρίση:

- Να ενισχύσει το προφίλ της στο εσωτερικό σε σχέση με τους Ισλαμιστές
- Να «παίξει» με τα εθνικιστικά αντανάκλαστικά μεγάλης μερίδας πληθυσμού που βιώνει την απόρριψη από την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α.
- Να στείλει μήνυμα στην Ε.Ε. ότι το Αιγαίο αποτελεί ζωτικό της χώρο και ότι η παρουσία της Κύπρου λειτουργεί αποσταθεροποιητικά.
- Σε συνδυασμό με την πιθανή δημιουργία Κουρδικού κράτους στο Β. Ιράκ να λάβει ανταλλάγματα στο Αιγαίο από τις Η.Π.Α.

Η «αποτροπή» είναι μια έννοια που συμπεριλαμβάνει το σύνολο των πράξεων και των παραλείψεων ενός κράτους οι οποίες επηρεάζουν την εικόνα που οικοδομεί ο αντίπαλος για σένα, άρα επηρεάζει τις προδιαθέσεις και τις αποφάσεις του

6. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΟΥ ΙΣΧΥΟΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ

Το καλοκαίρι του 1974, με την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, που πραγματοποιήθηκε και ολοκληρώθηκε σε δυο φάσεις (Αττίλας-1/-2) η Ελλάδα βρέθηκε στα πρόθυρα της σύγκρουσης με την Τουρκία. Και οι δυο χώρες τότε, όπως και τώρα, ανήκαν στο ΝΑΤΟ, εν μέσω μάλιστα διπολισμού και «ψυχρού πολέμου» με το «Σύμφωνο της Βαρσοβίας». Επομένως την εποχή αυτή υπήρχε μόνο το ενιαίο (ΝΑΤΟϊκό) δόγμα «αποτροπής» και, ειδικότερα, για την Ελλάδα του από «Βορράν κινδύνου». Τότε προσδιορίστηκε ότι η κύρια απειλή για την Ελλάδα ήταν η Τουρκία και διατυπώθηκε για πρώτη φορά έστω και ανεπίσημα (λόγω ΝΑΤΟ) το εθνικό στρατηγικό δόγμα του «εξ ανατολών κινδύνου».

Το φθινόπωρο του 1974 η τότε στρατιωτική ηγεσία των Ενόπλων Δυνάμεων, υλοποιώντας σχετικές εντολές της αντίστοιχης πολιτικής, προχώρησε στο σπάσιμο της ζώνης ευθύνης του πανίσχυρου Γ' Σώματος Στρατού, που περιορίστηκε στη Μακεδονία μέχρι Νέστου ποταμού και «μέτωπο» προς Βορρά., δηλαδή προς τις κομμουνιστικές τότε Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία και Αλβανία. Ταυτόχρονα επανασυγκροτήθηκε το Δ' Σώμα Στρατού, με ζώνη ευθύνης αποκλειστικά και μόνο τη Θράκη, μεταξύ των ποταμών Νέστου και Έβρου και «μέτωπο» ανατολικά προς την Τουρκία χωρίς να θιχτεί το υφιστάμενο ΝΑΤΟϊκό δόγμα.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 (πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Μητσοτάκης) έλαβαν χώρα η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη, διάλυση του Συμφώνου της Βαρσοβίας και της ενιαίας, ομόσπονδης Γιουγκοσλαβίας, ο βασικός άξονας του προηγμένου – ΝΑΤΟϊκής φιλοσοφίας και προέλευσης –στρατηγικού δόγματος «του από Βορράν κινδύνου» έπαψε να υφίσταται τουλάχιστον με την παλαιά του μορφή. Σιγά σιγά άρχισαν να εμφανίζονται νέες απειλές. Οικονομικοί μετανάστες, παράνομη διακίνηση ναρκωτικών, όπλων, δουλεμπόριο, κλπ. Τότε κατέστη επιτακτική η ανάγκη αλλαγής και του ελληνικού στρατηγικού δόγματος ή για να ακριβολογούμε η διατύπωση ενός ολοκληρωμένου εθνικού στρατηγικού δόγματος.

Έπρεπε η Ελλάδα να περάσει από το «η Ελλάδα δεν διεκδικεί και δεν παραχωρεί τίποτα» σε ένα περισσότερο ρεαλιστικό δόγμα. Έτσι διατυπώθηκε για πρώτη φορά επισήμως ότι το εθνικό στρατηγικό δόγμα είναι αμυντικό κι επισημάνθηκε ως κύρια απειλή η Τουρκία.

Στη δεύτερη περίοδο διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ λόγω των σημαντικών προβλημάτων που προέκυψαν σε σχέση με την Κύπρο (διαπραγματεύσεις για την απόκτηση των πυραύλων S-300³³, κλπ) διατυπώθηκε για πρώτη φορά η θεωρία του «Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου Ελλάδας - Κύπρου». Τα τραγικά γεγονότα των Ιμίων (Ιανουάριος 1996) και ο στρατηγικός και τακτικός αιφνιδιασμός που υπέστησαν η ελληνική κυβέρνηση (πρωθυπουργός Κων/νος Σημίτης – ΥΕΘΑ Άκης Τσοχατζόπουλος) και οι ελληνικές Ε.Δ. κατέστησαν επιβεβλημένη την ποιοτική τροποποίηση του ελληνικού στρατηγικού δόγματος. Εκτός της εμφάνισης των νέων όρων «διακλαδικότητα», «αναδιοργάνωση των Ε.Δ.» κλπ η τότε ηγεσία του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας μετά από μελέτη, παρουσίασε το νέο δόγμα του «ισοδύναμου τετελεσμένου και της ευέλικτης ανταπόδοσης».

Το Σεπτέμβριο του 2001, μετά τα τραγικά τρομοκρατικά χτυπήματα στους Δίδυμους Πύργους της Νέας Υόρκης και στο Πεντάγωνο στην Ουάσινγκτον μια νέα παγκόσμια απειλή παρουσιάστηκε και έπρεπε επομένως να ληφθεί σοβαρότατα υπόψη. Πρόκειται για τις λεγόμενες έκτοτε «ασύμμετρες απειλές». Το Δεκέμβριο του 2002, ο τότε ΥΕΘΑ Γιάννος Παπαντωνίου επισημαίνει: Προωθούμε

³³ Χ'αντωνίου Κατερίνα, "Δυνατότητες και Περιορισμοί για την Ανάπτυξη της Αμυντικής Ικανότητας της Κύπρου. Η Περίπτωση των S-300", ΙΑΑ, Αθήνα 2000

την προσαρμογή της αμυντικής μας στρατηγικής στο νέο περιβάλλον ασφάλειας, υλοποιώντας μια Αμυντική Στρατηγική Αναθεώρηση (ΑΣΑ).

Στην επίσημη έκδοση του ΥΕΘΑ «Λευκή Βίβλος 2004» (σελ. 39) σημειώνεται επί λέξει: «Το στρατηγικό δόγμα της Ελλάδος είναι αμυντικό και προσανατολίζεται στην αντιμετώπιση ενδεχόμενων απειλών και κινδύνων και στη διατήρηση της ευελιξίας και την ταυτόχρονη αντιμετώπιση καταστάσεων αποσταθεροποίησης και ασφάλειας. Το στρατηγικό δόγμα της χώρας συνίσταται στην αμυντική επάρκεια, τη στρατηγική ευελιξία, την άμεση ευέλικτη ανταπόδοση και την περιφερειακή παρουσία.

Στόχος του δόγματος είναι η αύξηση της επιχειρησιακής ετοιμότητας και της πολιτικής αποτελεσματικότητας της αποστολής των Ελληνικών Ε.Δ. για την προστασία των συνόρων της χώρας και η εξασφάλιση επαρκών μέσων για την πολιτική ηγεσία, κατά τη διαχείριση κρίσεων σε όλο το εύρος του αμυντικού χώρου μας.

Κεντρικός άξονας της αμυντικής μας στρατηγικής είναι η αποτροπή της στρατιωτικής απειλής εναντίον της Ελλάδας, καθώς και των κινδύνων από άλλες κατευθύνσεις, σε συνδυασμό με την πολιτική αποκλιμάκωσης των εντάσεων. Στόχος της ελληνικής αποτρεπτικής πολιτικής είναι η αφαίρεση της δυνατότητας του αντιπάλου να δημιουργεί και να ελέγχει πολιτικά κρίσεις χαμηλής έντασης. Η αποφασιστικότητα και η ευέλικτη αντίδραση στη διάρκεια μιας κρίσης έχει πολιτικό στόχο την επίτευξη ανταπόδοσης αντίστοιχης με την εχθρική ενέργεια, ώστε το πολιτικό αποτέλεσμα να ακυρώσει κάθε προσπάθεια επιβολής τετελεσμένων.

Η αποτρεπτική πολιτική πρέπει να είναι συνεχής και αμείωτη και να πείθει ότι, εάν η απειλή εξελιχθεί σε ένοπλη επίθεση, το κόστος για τον αντίπαλο θα είναι ασύμφορο».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

1. ΓΕΝΙΚΑ ΠΕΡΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Το νέο τουρκικό κράτος γεννήθηκε μέσα από τη συρρίκνωση και κατάρρευση, ουσιαστικά από το τέλος του Ά Παγκοσμίου Πολέμου, του οθωμανικού πολυεθνικού κράτους. Με τις συνθήκες της Λωζάνης (1923) περισώθηκε ο γεωγραφικός πυρήνας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, που ξεκινούσε από την Ανατολία και έφτανε μέχρι τη Θράκη.

Αυτός ο πολιτιστικά-εθνολογικά ανομοιογενής πυρήνας³⁴ «έπρεπε» να αποτελέσει την υποδομή για τη δημιουργία ενός εθνικού κράτους όμοιου με τα ευρωπαϊκά πρότυπα της εποχής του. Η από την αρχή συγκρότηση και διατήρηση του τεχνητού αυτού εθνικού κράτους, επέβαλε και νέους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και οικονομικούς προσανατολισμούς, επέβαλε ένα δυτικό προσανατολισμό, που στηρίχθηκε σε ριζοσπαστικά μέτρα μοντερνοποίησης της κοινωνίας και βίαιης μετατροπής της Τουρκίας από πολυεθνική σε εθνική, από παραδοσιακή σε μοντέρνα, από ισλαμική σε σεκουλαριστική (κοσμική).

Ταχύρυθμες και επαναστατικές διαδικασίες δομικής αλλαγής του συστήματος, μοντερνοποίησης – δυτικοποίησης, που δεν έλαβαν υπόψη τους τα μετα-οθωμανικά ιστορικά κοινωνικό-πολιτιστικά δεδομένα, τις συνθήκες της συγκεκριμένης κοινωνίας, καθώς και το πολιτικό κενό που υπήρχε την περίοδο αυτή –συρρίκνωση του πολυεθνικού κράτους και μετάβαση σε εθνικό- οδήγησαν την εσωτερική σύγκρουση και κρίση ταυτότητας. Ενώ ο βίαιος εκτουρκισμός απετέλεσε και παραμένει μέχρι και σήμερα δομικό γνώρισμα του ατατουρκισμού ως κρατικής ιδεολογίας. Μ' αυτή την έννοια, η Τουρκία του 1923, αλλά όπως θα δούμε στη συνέχεια και του 1996, δεν αποτελεί κράτος δικαίου αλλά ούτε και είναι σε θέση, με τις σημερινές δομές της, να υλοποιεί τη δημοκρατική αρχή.

Στη βίαιη αυτή επαναστατική μετατροπή της Τουρκικής κοινωνίας, ο Ατατούρκ είχε σαν ιδεολογικό υπόβαθρο τις έξι γνωστές αρχές του, που απετέλεσαν, μετέπειτα και μέχρι σήμερα, το πολιτικό θεμέλιο του κεμαλικού κράτους: ο *Εθνικισμός* (εθνική υπερηφάνεια, εθνικό κράτος, εθνική ομογενοποίηση), ο *Σεκουλαρισμός* ή *Λαϊκισμός* (χωρισμός θρησκείας και κράτους, λαϊκό κράτος), ο *Ρεπουμπλικανισμός* (Σύνταγματική Δημοκρατία), ο *Ποπουλισμός*

³⁴ Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, "Η Τουρκία σε μετάβαση", Εκδόσεις Σιδέρη, Αθηνά 1997

(ισότητα των πολιτών, ενεργοποίηση του λαού), η *Επαναστατικότητα* – *Ριζοσπαστισμός* (δομικές αλλαγές – ριζοσπαστικές διαδικασίες μετασχηματισμού κοινωνίας και κράτους) και ο *Κρατισμός* (συγκέντρωση της οικονομίας στα χέρια του κράτους).

Πιο αναλυτικά οι έξι θεμελιακές, για το ατατουρκικό οικοδόμημα της Τουρκίας, αρχές σημαίνουν:

α) *Εθνικισμός (Milliyetcilik)*. Ο εθνικισμός αποτελεί πραγματικά το θεμέλιο λίθο της ατατουρκικής ιδεολογίας και επομένως την πολιτική, κοσμοθεωρητική βάση του τουρκικού κράτους. Ο Ατατούρκ, όπως και οι Νεότουρκοι, αλλά και όλη η ομάδα διανοουμένων με επικεφαλής τον Ζυϊά Γκεκάλπ, που προβληματίστηκαν, όπως ανωτέρω διαπιστώσαμε, έντονα ήδη από τον 19^ο αιώνα, με το κεντρικό ερώτημα τι θα ακολουθούσε τη διάλυση του *imperiüm*, ήταν πεπεισμένος ότι το νέο τουρκικό κράτος μπορούσε να επιβιώσει μόνο εάν αποκτούσε εθνικά ομοιογενή κοινωνική, πολιτισμική, πληθυσμιακή βάση και εφόσον, παράλληλα, η κοινωνία και ο λαός αποκτούσαν εθνική συνείδηση και εθνική υπερηφάνεια για την τουρκική τους καταγωγή και την παρουσία τους ως Τούρκων στον κόσμο.

β) *Σεκουλαρισμός ή Λαϊκισμός (Laiklik)*. Με την εφαρμογή αυτής της αρχής, ο Μουσταφά Κεμάλ επιχείρησε μια κοινωνικά αλλαγή που δεν ήταν απλά μεταρρυθμιστική, αλλά ανέτρεπε κοινωνικές και πολιτισμικές δομές της οσμμανικής κοινωνίας. Ήταν δηλαδή επαναστατική. Το Ισλάμ δε θα είχε πια καμία θέση στη δημόσια ζωή, μετατρέπεται σε παράρτημα, δηλαδή σε μια αρχή της δημόσιας διοίκησης. Το 1924 κατηργήθη το Χαλιφάτο και το υπουργείο Θρησκευτικών Υποθέσεων και Ιδρυμάτων. Καταργήθηκαν μ' αυτό τον τρόπο και τα θρησκευτικά σχολεία, τα λεγόμενα Κορανικά. Τα Κορανικά σχολεία, σημειώνουμε εδώ, επιχείρησε να τα επαναφέρει ο πρωθυπουργός της Τουρκίας στη δεκαετία του '50, Αντναν Μεντερές, ενώ τα επανέφερε επίσης, μετά το 1983, ο τότε Τούρκος πρωθυπουργός Τουργκούτ Οζάλ (βλ. κατωτέρω).

γ) *Ρεπουμπλικανισμός (Cumhuriyetclik)*. Η αρχή αυτή στηριζόταν στην αντίληψη, ότι το κράτος μπορούσε να λειτουργήσει μόνο στο πλαίσιο ενός συντάγματος, εξαλείφοντας έτσι τη δομή της απόλυτης κυριαρχίας του Σουλτάνου ηγεμόνα, που επικράτησε σε όλη σχεδόν τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η αρχή του Συνταγματικού Ρεπουμπλικανισμού καθιερώθηκε και επίσημα τον Ιανουάριο του 1921, με την αποδοχή από την Εθνοσυνέλευση του πρώτου Συντάγματος της «Τουρκικής Δημοκρατίας».

δ) *Ποπουλισμός (Halkcilik)*. Η υπογράμμιση της ανάγκης για ισότητα και κοινωνική ενεργοποίηση του λαού συνδέεται με την αντίληψη, -που κορυφώθηκε μέσα από την ιστορική εμπειρία της τραυματικής, για τους Τούρκους διετία 1919 – 1920 -, κυριαρχίας και ενότητας, κρατικής και πληθυσμιακής στο εσωτερικό της επικράτειας και της ταυτόχρονης επίτευξης του στόχου η χώρα να τυγχάνει σεβασμού στο εξωτερικό. Ο Ατατούρκ πίστευε πως η διαρκής πολιτική και κοινωνική κινητοποίηση υπό την ηγεσία του χαρισματικού ηγέτη, ήταν απαραίτητη για να επιτευχθούν οι πιο παραπάνω στρατηγικοί στόχοι του νέου τουρκικού κράτους.

ε) *Επαναστατικότητα – Ριζοσπαστισμός (Inkılarcilik)*. Με την αρχή αυτή ο Μουσταφά Κεμάλ επεδίωκε, κατ' αρχήν, να τοποθετήσει την επανάστασή του στην ίδια ιστορική θέση με τη Γαλλική Επανάσταση, που τη θαύμαζε, ή και τη Ρωσική Επανάσταση. Στην ουσία και στην πράξη, η αρχή αυτή νομιμοποιούσε τη διαδικασία αλλαγών μέσα από την άσκηση βίας σε ανθρώπους και δομές στο νέο, υπό διαμόρφωση, πολιτικό σύστημα του τουρκικού κράτους. Χαρακτηριστικά ο Κεμάλ όταν μιλούσε για την κατάργηση του σουλτανάτου και όλου του συστήματος που το περιέβαλλε, υπογράμμιζε ότι «στη διαδικασία αυτή θα πέσουν μερικά κεφάλια». Επίσης είναι γνωστό ότι στη διάρκεια της δεκαετίας του '20 και στη δεκαετία του '30, έλαβαν χώρα οι πρώτες μεγάλες σφαγές εναντίον των Κούρδων, προκειμένου να ακυρωθούν εν τη γενέσει τους κινήσεις αυτονομίας ή απόσχισης μεγάλων ή μικρότερων εθνοτήτων, που ήταν διάσπαρτες στο χώρο της τουρκικής επικράτειας. Κατά τον ίδιο τρόπο, τον επαναστατικό δηλαδή, ο Μουσταφά Κεμάλ εισήγαγε διάφορες μικρότερες επαναστάσεις στο πολιτικό σύστημα του τουρκικού κράτους όπως η «επανάσταση του καπέλου» (κατάργησε το φέσι και εισήγαγε το δυτικό καπέλο), η «επανάσταση στη γραφή» (κατάργησε τα αραβικά και εισήγαγε τη δυτική γραφή), «η επανάσταση στην ομιλία» γενικότερα (εκκαθάριση της γλώσσας από αραβικές, περσικές και άλλες ξενικές επιρροές).

στ) *Ο κρατισμός (Devletcilik)*, δηλαδή η κρατική διεύθυνση και κυρίαρχη καθοδήγηση ήταν και η τελευταία αρχή στη διαμόρφωση του επίσημου καταλόγου της κεμαλικής ιδεολογίας. Η αντίληψη αυτή αφορούσε περισσότερο και κυρίως στην οικονομία και παρέπεμπε στους φόβους και ανησυχίες του ιδρυτή του τουρκικού κράτους και της elite των Νεοτούρκων ευρύτερα, για τον έλεγχο της οικονομίας από μη μουσουλμανικές, τουτέστιν μη τούρκικες μειονότητες, όπως συνέβαινε το 19^ο αιώνα. Η σημαντική αυτή πτυχή στη διαδικασία θεμελίωσης του νέου κράτους, συνδεόταν στη σκέψη του Μουσταφά Κεμάλ με την πλήρη

οικονομική ανεξαρτησία, όπως την αντιλαμβάνονταν, του τουρκικού κράτους από τον έλεγχο τρίτων, δυνάμεων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν πάλι στην παρακμή ή διάλυση, ή και εχθρών ή αντιπάλων όπως αντιλαμβάνονταν η elite των Νεοτούρκων τις εθνικές χριστιανικές μειονότητες Ελλήνων και Αρμενίων αλλά και των Εβραίων. Αυτή η αντίληψη εκδηλώθηκε, όπως θα δούμε, επιθετικά και βίαια στη συμπεριφορά του τουρκικού κράτους εναντίον των μειονοτήτων στις αρχές της δεκαετίας του '40 και έναντι κυρίως των Ελλήνων τις δεκαετίες του '50, '60 και '70. Με βάση την αρχή αυτή κρατικοποιήθηκαν ήδη από τα πρώτα χρόνια της «Τουρκικής Δημοκρατίας», όλες οι μεγάλες βιομηχανίες, καθώς επίσης και οι στρατηγικής φύσης εταιρίες και οργανισμοί, δηλαδή σιδηρόδρομοι, ατμοπλοϊκές γραμμές, ταχυδρομεία και τηλεγραφεία, κοκ.

Ο Κεμάλ στήριξε τις κοινωνικές και πολιτικές διαδικασίες μοντερνοποίησης πάνω σε αυτές τις αρχές , που αποτελούν ένα είδος κρατικής ιδεολογίας, που ιδιαίτερα ο στρατός³⁵, αλλά και η τουρκική elite μόνιμα επικαλούνται.

³⁵ Καραμπελιάς Γεράσιμος, "Ο Ρόλος των Ένοπλων Δυνάμεων στην Πολιτική Ζωή της Τουρκία και της Ελλάδας", Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001

2. Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΕΜΑΛ **ΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΨΥΧΡΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ**

Η τουρκική εξωτερική πολιτική μετά το 1945, επιδεικνύει όχι μόνο μια εντυπωσιακή συνέχεια και σταθερότητα στις βασικές κατευθυντήριες γραμμές, τους στόχους και επιδιώξεις της, αλλά και μια φανερή, διαρκή προσπάθεια διεκδίκησης πρωταγωνιστικού ρόλου στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, της Ανατολικής Μεσογείου της Εγγύς και μέσης Ανατολής μετά τον ψυχρό πόλεμο, ενώ, όπως ήδη αναφέραμε, η Τουρκία αναπτύσσει νέο ρόλο ιδιαίτερα στην Κεντρική Ασία, αλλά και τη μέση Ανατολή. Έτσι, η Τουρκία υλοποιώντας προς τα έξω ουσιαστικά, τη φιλοσοφία του δυτικού προσανατολισμού με κεντρικό άξονά της την κοινωνικο – οικονομική αντίληψη του ιδρυτή του Τουρκικού Κράτους Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, για εκσυγχρονισμό – μοντερνοποίηση και δυτικοποίηση της τουρκικής κοινωνίας- και παραβιάζοντας εκ των πραγμάτων, την επιταγή του για ουδετερότητα στην εξωτερική πολιτική, ακολούθησε ένα σαφή δυτικό προσανατολισμό, στα πλαίσια του οποίου εντάχθηκε στον ευρύτερο πολιτικο-στρατιωτικό και οικονομικό συνασπισμό της Δύσης. Η ένταξη αυτή της Τουρκίας ενώ για τη Δύση βασιζόταν σε γεωπολιτικά κριτήρια ή δεδομένα, για την τουρκική ηγεσία σήμαινε τη φυσιολογική συνέχεια ή ολοκλήρωση προς τα έξω, του κύκλου της δυτικοποίησης και εκσυγχρονισμού της τουρκικής κοινωνίας.

Η «δυτικοποίηση» και «ευρωπαϊκή» της Τουρκίας απετέλεσαν, ιδιαίτερα μετά το 1945, τον κεντρικό, θα λέγαμε, άξονα προσανατολισμού της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Έτσι, η Τουρκία ακολούθησε συνειδητά και σε αντίθεση με την προπολεμική ουδετερόφιλη πολιτική στάση του Ατατούρκ, μεταξύ των μεταπολεμικών επιλογών Ανατολής – Δύσης – Αδεσμεύτων, την πολιτική της ένταξης στο δυτικό συνασπισμό. Ήδη από την πρώτη μεταπολεμική περίοδο και κάτω από τις συνθήκες και προϋποθέσεις της έναρξης του Ψυχρού Πολέμου και της αντιπαράθεσης Ανατολής – Δύσης, η Τουρκία εντάχθηκε στους πρώτους πολιτικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς οργανισμούς της Δύσης. Αρχικά την περίοδο 1947 -1949 εντάχθηκε στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), ΣΤΟ Συμβούλιο της Ευρώπης και αργότερα το 1952 στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο (NATO). Το 1963 υπεγράφη στην Άγκυρα συμφωνία σύνδεσης Τουρκίας – ΕΟΚ. Μ' αυτό τον τρόπο η Τουρκία πέτυχε να δώσει σημαντική ώθηση στην πρώτη κατεύθυνση του μεταπολεμικού εξωτερικού της

προσανατολισμού, που ήταν η «*δυτικοποίηση*» και «*ευρωπαϊκή*». Ο πρόεδρος της ΕΟΚ το 1963, υπέγραψε εκ μέρους της Κοινότητας τη Συμφωνία Σύνδεσης, Γερμανός W. Halstein, δήλωσε τότε χαρακτηριστικά «*Turkey is Part of Europe*», εκφράζοντας έτσι την πολιτική βούληση των έξι τότε κρατών –μελών της ΕΟΚ να δεχθούν την Τουρκία με κάποιο καθεστώς, στην ενωμένη (μέλλουσας να ενωθεί) πολιτικά και οικονομικά Ευρώπη. Παρ' όλα αυτά, πολλοί δυτικοί ιστορικοί και πολιτικοί επιστήμονες εκφράζουν σοβαρές αντιρρήσεις για το κατά πόσον η Τουρκία ανήκει στην Ευρώπη κι ακόμα για το αν μπορούν κριτήρια «πολιτικής σκοπιμότητας» ή εξυπηρέτησης ορισμένων «στρατηγικών στόχων» να μεταβάλλουν το πολιτιστικό, πολιτικό και γεωγραφικό πρόσωπο της Ευρώπης και της Τουρκίας: «*Geographically and culturally Turkey is essentially an Asiatic country*».

Αλλά και οι Τούρκοι δεν δείχνουν ενθουσιασμένοι με τον σχεδόν απόλυτα δυτικό ή ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας τους, αφού οι βαθιά ριζωμένες παραδοσιακές δομές της τουρκικής κοινωνίας δεν έχουν αφομοιώσει τις από το 1923 εισαχθείσες από τον Ατατούρκ διαδικασίες εσωτερικής δυτικοποίησής της. Πολλοί Τούρκοι θεωρούν ότι οι δυτικοί και ιδιαίτερα οι ΗΠΑ, «εκμεταλλεύονται» την Τουρκία και τη θέση της. Οι ηγέτες της χώρας δεν παύουν να διακηρύσσουν κατ' επανάληψη πως «η Τουρκία δεν είναι δορυφόρος των ΗΠΑ» (π.χ. ο πρόεδρος Σουνάι το 1968). Οι διακηρύξεις αυτές σχετίζονται, κυρίως, με την άλλη *βασική αρχή* και *κατευθυντήρια γραμμή της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής*, που από την αρχή του Ατατούρκ διέπει το τουρκικό κράτος: τη «*διατήρηση και εδραίωση του τουρκικού εθνικού κράτους*», αρχή που έχει τις ρίζες της στην τραυματική συρρίκνωση του οθωμανικού κράτους τον περασμένο αιώνα και τη βίαιη τεχνητή γέννηση, μέσα από την αποσύνθεση, της πολυεθνικής αυτής αυτοκρατορίας, ενός «εθνικού κράτους», του οποίου όμως η δομή και η πληθυσμιακή σύνθεση είναι ανομοιογενής, πολυεθνική και πολυπολιτισμική.

Τόσο οι περιβόητες Έξι Αρχές του Ατατούρκ, που στηρίζουν την ιδεολογία, φιλοσοφία και πολιτική κουλτούρα του τουρκικού πολιτικού συστήματος, όσο και η διαρκής, μόνιμη επανάληψη της επίκλησης για «*διατήρηση της ενότητας της επικράτειας και του λαού*», προδίδουν, ακριβώς την πολιτική της τουρκικής ηγετικής ομάδας, από τον Ατατούρκ μέχρι σήμερα, για την με κάθε μέσο διατήρηση της ενότητας και ακεραιότητας του τουρκικού κράτους και της στρατηγικής ενίσχυσης –υπεροχής του στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Η σε μεγάλο μέρος εξόντωση – που πολλές φορές

ήταν και φυσική -, μειονοτήτων και εθνικών ομάδων εγκατεστημένων στην τουρκική επικράτεια, μαρτυρούν όχι μόνο την έλλειψη ανοχής, αλλά και την αποφασιστικότητα της τουρκικής ηγετικής ομάδας, να αποφύγει ενδεχόμενη πολυδιάσπαση του κράτους, να ισοπεδώσει εθνικισμούς ή κουλτούρες που θα αποτελούσαν ενδεχόμενα κίνδυνο στην κρατική – εδαφική ενότητα και να δημιουργήσει ένα τουρκικό έθνος και ένα τουρκικό ομοιογενές εθνικό κράτος.

Η ενότητα του κράτους και του λαού, η διατήρηση και διασφάλιση ενός ανεξάρτητου και εθνικού κράτους, απετέλεσαν αρχές που επηρέασαν αποφασιστικά τη χάραξη της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, τόσο στην περίοδο διακυβέρνησης από τον Κεμάλ Ατατούρκ (1923 – 1938) –ανάπτυξη στενών σχέσεων με την Σοβιετική Ένωση – όσο και στη μετά το 1945 περίοδο διακυβέρνησης- ένταξη στο δυτικό συνασπισμό.

Την τρίτη σταθερή γραμμή της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής απετέλεσε η προσέγγιση του αραβικού και ισλαμικού κόσμου. Μια σταθερή γραμμή, που ξεκίνησε στη δεκαετία του '60, αναπτύχθηκε όμως κυρίως στη δεκαετία του '70 επί Ετζεβίτ και στην οποία το πραξικόπημα της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 1980 και οι επακολουθήσασες κυβερνήσεις Οζάλ, έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση. Η πολιτική αυτή αποσκοπεί προφανώς αφ' ενός μεν στην επούλωση των παλιών πληγών και τραυματικών εμπειριών, που υπήρχαν ιδιαίτερα στους Άραβες από την εποχή της οθωμανικής κυριαρχίας³⁶, και στην ενίσχυση της στρατηγικής θέσης της χώρας στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και της Εγγύς ή και Μέσης Ανατολής. Η στρατηγική αυτή, πρωταγωνιστικής παρουσίας της Τουρκίας, ενισχύει και τη θέση της χώρας στα πλαίσια της Δύσης, αφού εμφανίζεται σαν ο κατ' εξοχήν εκπρόσωπος των δυτικών συμφερόντων στην περιοχή. Η συνολική στρατηγική του δυτικού εξωτερικού προσανατολισμού και της παράλληλης προσέγγισης ισλαμικών και αραβικών χωρών, απεικονίζει και τον διϋσμό που υπάρχει γενικότερα στην τουρκική πολιτική. Ταυτόχρονα, όμως, εκφράζει και την ισχυρή εσωτερική αντίθεση και αντιφατικότητα της τουρκικής κοινωνίας, που είναι διχασμένη μεταξύ παραδοσιακών και μοντέρνων κοινωνικών δομών, μεταξύ Ισλάμ και σεκουλαρισμού, μεταξύ Ασίας και Ευρώπης.

³⁶ Μάζης Ι.Θ., "Γεωγραφία του Ισλαμιστικού κινήματος στη Μέση Ανατολή", Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002

3. Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΗΜΕΡΑ

Σήμερα μπορούμε να παρατηρήσουμε μια προσπάθεια δημιουργίας ενός είδους καθορισμού πατρότητας ανάμεσα στη σύγχρονη Τουρκία και στην αυτοκρατορία. Οι μεταρρυθμίσεις του Κεμάλ Ατατούρκ αμφισβητούνται σήμερα από τους ισλαμιστές και τους δημοκράτες, αν και από διαφορετική οπτική. Οι ισλαμιστές επιτίθενται στο κοσμικό κράτος, ενώ οι δημοκράτες ασκούν κριτική στην άκαμπτη στάση του εθνικού κράτους, που αρνείται να δεχτεί το δικαίωμα της ύπαρξης των εθνοπολιτιστικών μειονοτήτων και ολόκληρων λαών, όπως οι Κούρδοι. Στην εξωτερική πολιτική, η Τουρκία δεν καθοδηγείται πλέον από τον κεμαλισμό. Αντίθετα με την κεμαλική ιδεολογία, η χώρα ανανέωσε το ισλαμικό και το οθωμανικό αυτοκρατορικό παρελθόν της και με ιδεολογίες που απορρίφθηκαν τυπικά από τον κεμαλισμό, συμμετέχει στην ισλαμική διάσκεψη και φέρει την απαίτηση για επιρροή στις περιοχές που αποτελούσαν τμήματα της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Το πραξικόπημα του 1980 ήταν μία απελπισμένη προσπάθεια να περιοριστεί η ισλαμική επιρροή και να υποστηριχθεί η διαβρωμένη κεμαλιστική ιδεολογία της εκκοσμίκευσης εντούτοις οι στρατιωτικοί έφεραν σε δύσκολη θέση την ισλαμικοθωμανική παράδοση στην εξωτερική πολιτική. Ακόμα και μετά από αυτές τις στρατιωτικές επεμβάσεις, η ανανέωση του ισλάμ, δεδομένου ότι ο επανισλαμισμός αποτελούσε τη δαιδαλώδη πραγματικότητα της τουρκικής κοινωνίας. Ο Τουργκούτ Οζάλ, η κυρίαρχη πολιτική προσωπικότητα της δεκαετίας του '80, εξέφρασε αυτόν τον πολιτικό συμβιβασμό μεταξύ του πολιτικού ισλάμ, της οθωμανικής ισλαμικής παράδοσης και της κοσμικότητας των κεμαλιστών.

Αυτή η νέα ισορροπία, βασισμένη στο συμβιβασμό μεταξύ κεμαλιστών – ιδιαίτερα στρατιωτικών- και ισλάμ άνοιξε την πόρτα σ' ένα βαθύ επανοθωμανισμό της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής. Οι Αμερικανοί και οι Ευρωπαίοι ενθάρρυναν αυτή την πολιτική, αρχικά για να χρησιμοποιήσουν την Τουρκία ενάντια στη σοβιετική διείσδυση στη Μέση Ανατολή και αργότερα για να αντιμετωπίσουν την αμφιθυμία των ευρωπαϊκών κρατών στην υποψηφιότητα της Τουρκίας για να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως εκ τούτου, προς το παρόν, οι ευρωπαϊκές φιλοδοξίες της Τουρκίας δεν είναι ασυμβίβαστες με τη νεοοθωμανική εξωτερική πολιτική της χώρας.

Το νέο τουρκικό πρότυπο εξωτερικής πολιτικής, το νεοοθωμανικό πρότυπο, επιβεβαιώνεται με την εφαρμογή του στα Βαλκάνια, στη Μέση Ανατολή και στην περιοχή του Καυκάσου και της κεντρικής Ασίας.

Η τουρκική ελίτ είναι διχασμένη μεταξύ όλων αυτών των επιλογών. Η δυτική επιλογή συνίσταται στην προτίμηση ενός σημαντικού τμήματος της διοικούσας ελίτ (επιχειρηματίες, διανοούμενοι και στρατιωτικοί). Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη τα εμπόδια προκειμένου να γίνει πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει κερδίσει έδαφος ο πειρασμός να αναπτυχθεί μια αυτοκρατορική νεοοθωμανική εξωτερική πολιτική ακόμα και μέσα στις παραδοσιακές φιλοδυτικές ελίτ. Από την άλλη, οι ισλαμιστές βλέπουν ευνοϊκά αυτό τον νεοοθωμανικό αυτοκρατορικό προσανατολισμό να κερδίζει έδαφος.

Συνδεδεμένος με την οθωμανική παράδοση και ελεγχόμενος από τη στρατιωτική παράταξη, ο τουρκικός ισλαμισμός προσφέρει το βασικό συστατικό για την νεοοθωμανική εξωτερική πολιτική. Για την φιλοευρωπαϊκή ελίτ και το στρατό, αυτή η πολιτική αντισταθμίζει τον μικρό ενθουσιασμό των ευρωπαϊκών κρατών για την πλήρη ένταξη της Τουρκίας ως μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Για τη δύση, η υποστήριξη μιας τέτοιας πολιτικής είναι το τμήμα που πρέπει να πληρώσει για τη στρατηγική σημασία της Τουρκίας και για τους δισταγμούς των δυτικών για την πλήρη αποδοχή της χώρας στην ευρωπαϊκή οικογένεια.

Το 1995, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Πολιτειών, η Τουρκία ολοκλήρωσε στρατιωτική συμμαχία με το Ισραήλ. Αυτή η συμφωνία άλλαξε ολόκληρη την ισορροπία δυνάμεων στην περιοχή. Η υπογεγραμμένη συμφωνία, που αναγγέλθηκε από την Τουρκία στις 24 Φεβρουαρίου 1996, παρείχε τις από κοινού αεροπορικές και ναυτικές ασκήσεις, την πρόσβαση στις εγκαταστάσεις λιμένων και την ευκαιρία για την Ισραηλινή πολεμική αεροπορία να προχωρήσει πέρα από το οροπέδιο της Ανατολίας. Αυτό σημαίνει μια βάση στη περίπτωση που το Ισραήλ έπρεπε να διενεργήσει πολεμικές επιχειρήσεις ενάντια στο Ιράν.

Από την άλλη, οι ΗΠΑ ώθησαν τις δύο χώρες να ολοκληρώσουν αυτή τη συμμαχία, ελπίζοντας να εγγράψουν επίσης και τα μετριοπαθή Αραβικά κράτη.

Η ισραηλινοτουρκική συμμαχία οδήγησε επίσης σε μια άλλη ανάπτυξη: την υποστήριξη του αμερικανοεβραϊκού λόμπυ στην Τουρκία προκειμένου να αντιταχθεί στο ελληνοαμερικανικό λόμπυ. Το Εβραϊκό λόμπυ στην Ουάσιγκτον βοήθησε στον τερματισμό των περιορισμών στις πωλήσεις όπλων στην Τουρκία. Τα τουρκικά συμφέροντα είναι τώρα στη γενική ημερήσια διάταξη των ομάδων, όπως το Εβραϊκό Ίδρυμα για τις Υποθέσεις Εθνικής Ασφάλειας (JINSA) και η Αμερικανοισραηλινή Επιτροπή Δημοσίων Υποθέσεων (AIPAC). Επίσης, αναφέρθηκε ότι το Ισραήλ θα συνέχιζε να εκπαιδεύει τους τούρκους πιλότους, για την επίθεση στην αεροπορική βάση της Πάφου, εάν χρησιμοποιούνταν οι πύραυλοι S-300.

Εντούτοις, υπάρχουν ακόμα υποψίες που με τον ένα τρόπο ή τον άλλο η ισραηλινοτουρκική συμμαχία στόχευε στην Κύπρο και στην Ελλάδα.\

Η επιλογή των Βαλκανίων από την Τουρκία ως τομέα προτεραιότητας, αποτελεί μια πρόκληση για την Ελλάδα. Οι δύσκολες σχέσεις με την Ελλάδα, πέρα από το κυπριακό ζήτημα και τη διαφωνία στο Αιγαίο, μπορούν να εξηγήσουν τις προσπάθειες της Τουρκίας να αντιταχθούν στους Έλληνες μέσα στο χώρο τους.

Οι τούρκοι αξιωματικοί αναγνωρίζουν ότι ακόμα και χωρίς την πρόφαση υπεράσπισης των Τουρκοκυπρίων, η Κύπρος παραμένει ο βασικός στρατηγικός στόχος για την εξωτερική πολιτική της χώρας. Από αυτή τη στρατηγική άποψη, το ιδανικό για την Τουρκία θα ήταν η κατάληψη ολόκληρου του νησιού. Εντούτοις, σε αυτή την περίπτωση, το πολιτικό ακόμα και το στρατιωτικό κόστος θα ήταν πολύ υψηλό. Η τουρκική πολιτική από το 1974 έχει προσανατολιστεί προς μια λύση που θα καθιστούσε την Τουρκία έναν εταίρο σε ολόκληρο το νησί και θα μετασχημάτιζε την Κύπρο σε τουρκικό προτεκτοράτο.

Για την Κύπρο, το παρόν status quo είναι προτιμότερο από μία λύση που θα οδηγήσει στην πραγματικότητα όχι μόνο στο διχασμό του νησιού, αλλά στο μετασχηματισμό της σε ένα είδος τουρκικού προτεκτοράτου. Ακόμα και μετά από την Ευρωπαϊκή σύνοδο κορυφής στο Ελσίνκι που δέχτηκε την υποψηφιότητά της ως μέλους στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Τουρκία αρνείται σταθερά να κάνει οποιεσδήποτε παραχωρήσεις στην Κύπρο. Η Τουρκία δεν θα θυσιάσει την ισχυρή θέση της στην Κύπρο για να ευνοήσει την ευρωπαϊκή επιλογή της. Αυτή η θέση είναι επίσης σαφής στο εθνικό πρόγραμμα δράσης, που εγκρίθηκε το Μάρτιο του 2001, προκειμένου να αποκριθεί στο έγγραφο συνεργασίας προσχώρησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Από την εποχή των κεμαλικών μεταρρυθμίσεων, η Τουρκία είναι πάντα προσανατολισμένη προς την Ευρώπη από την ελίτ της. Η Ουάσιγκτον επιθυμεί να δέσει την Άγκυρα με την Ευρώπη έτσι, ώστε να αποφευχθεί οποιαδήποτε ευρωπαϊκή αμυντική, η οποία «δεν εμπεριέχει ή δεν υπάγεται στο NATO». Οι Η.Π.Α. θεωρούν το NATO τεράστιας σημασίας ως μέσο άμυνας των συμφερόντων τους, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και στην κεντρική Ασία. Η χώρα αποτελεί μια αγορά-κλειδί, μια διέξοδο για τις οικονομίες τους. Ο σκοπός των «ιδρυτών πατέρων» δεν ήταν να δημιουργήσουν μια νέα διεθνή δομή ή μια νέα στρατιωτική

συμμαχία. Μάλλον επιζητούσαν να εδραιώσουν μια μοναδική οντότητα με τη δική της ατομική ταυτότητα.

Αντί μάλλον να γίνει η Ευρώπη μια δυνατή πολιτική οντότητα³⁷, αυτή η κατεύθυνση της παγκοσμιοποίησης θα οδηγούσε σε ζώνες ελεύθερου εμπορίου με τη δομή τύπου Ηνωμένων Εθνών. Προφανώς, μια τέτοια κατάσταση θα εξυπηρετούσε την ανάγκη για μια ατλαντική Ευρώπη, ελάχιστα διαφοροποιημένη από το NATO και φυσικά μέσα στη σφαίρα επιρροής της Αμερικής.

Οι περισσότεροι ευρωπαίοι ηγέτες, ελπίζουν κρυφά ότι η Τουρκία θα είναι ανίκανη να ικανοποιήσει τα κριτήρια που τέθηκαν στην Κοπεγχάγη και ότι μακροπρόθεσμα η Τουρκία θα συμμετάσχει σε μία «ενισχυμένη συνεργασία» με την Ευρωπαϊκή «λέσχη». Χωρισμένη σε δύο ή σε πολλούς τομείς, η Ευρώπη θα έλυνε το δίλημμα της τουρκικής παρουσίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ο Τουρκικός στρατός παραμένει ο καλύτερος σύμμαχος των Ευρωπαίων, οι οποίοι δεν επιθυμούν να γίνει η Τουρκία μέλος της οικογένειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το κοινό ρητορικό τέχνασμα μεταξύ των τούρκων στρατιωτικών ηγετών είναι να προβάλλουν το ζήτημα της τουρκικής «ιδιαιτερότητας».

Το ζήτημα της τουρκικής ιδιαιτερότητας εξυπηρετεί το τουρκικό στρατιωτικό κατεστημένο, τους Ευρωπαίους ενάντια στην τουρκική υποψηφιότητα, ακόμα και τους Αμερικάνους στο ότι οι τούρκοι σύμμαχοί τους θα μπορούσαν να συμμετέχουν σε μια ευρωπαϊκή δομή ασφαλείας.

Η Ουάσιγκτον δέχτηκε ή ακόμα και ενθάρρυνε τη νεοοθωμανική πολιτική της Τουρκίας στις σχέσεις της με την Ελλάδα και την πολιτική της για την Κύπρο: επιπλέον, οι Η.Π.Α. ενθάρρυναν την ίδια τουρκική πολιτική στις περιοχές όπως τα Βαλκάνια, το Καύκασο και τη κεντρική Ασία. Αυτές οι τουρκικές πολιτικές δεν οδηγούν στην περιφερειακή σταθερότητα που η Ουάσιγκτον υποθετικά επιδίωκε. Η ιδέα του νεοοθωμανισμού αναφέρεται στο ιμπεριαλιστικό οθωμανικό παρελθόν, το οποίο αποτελεί μια ακόμα μεγαλύτερη δύναμη πολιτικά στην Τουρκία από ότι το ισλάμ. Αυτή η κατεύθυνση στην εξωτερική πολιτική είναι συμβατή με την ευρωπαϊκή κατεύθυνση. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν μπορεί να παρέχει την πλήρη ένταξη της Τουρκίας ως μέλος προς το παρόν. Το καλύτερο που μπορεί να αναμένει η Τουρκία από την Ευρώπη είναι η οικονομική ενσωμάτωση και μια προνομιακή πολιτική σχέση. Στην πραγματικότητα Ευρώπη και Η.Π.Α. σε ένα είδος αντιστάθμισης υποστηρίζουν την Τουρκία στην προσπάθειά της να παίξει το ρόλο ενός περιφερειακού ηγέτη³⁸. Η ανεπιτυχής προσπάθεια να παίξει τον βασικό ρόλο στον Καύκασο και στην Κεντρική Ασία υποχρέωσε την Τουρκία να στρέψει το ενδιαφέρον της σε πιο παραδοσιακές κατευθύνσεις που σχετίζονται με το οθωμανικό της παρελθόν στη Μέση Ανατολή και τα Βαλκάνια. Μια τέτοια πολιτική ωστόσο προϋποθέτει το τέλος της κεμαλικής ιδεολογίας, η οποία υπερίσχυσε από την ίδρυση της δημοκρατίας το 1923. Ο επανισλαμισμός στην Τουρκία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του επανοθωμανισμού, ειδικότερα στην περιοχή της εξωτερικής πολιτικής³⁹.

Η εισβολή στην Κύπρο το 1974 σηματοδότησε την αρχή ενός αποτελεσματικού νεοοθωμανικού προσανατολισμού της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής.

Ίσως οι ισλαμιστές να είναι περισσότερο ικανοί από τα υπόλοιπα κόμματα στην εξεύρεση μιας συμβιβαστικής λύσης στο κουρδικό ζήτημα⁴⁰, αναγνωρίζοντας την κουρδική ταυτότητα εντός της οθωμανικής παράδοσης μιας πολυεθνικής και πολυπολιτισμικής κοινωνίας και πολιτείας. Είναι επομένως πιθανό να

³⁷ Παρίσης Ιωάννης, "Η αμυντική αυτονομία της Ενωμένης Ευρώπης", Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2001

³⁸ Πλατιάς Αθανάσιος, "Το Νέο Διεθνές Σύστημα", Εκδόσεις Παπαζήση, Βιβλιοθήκη ΙΔΙΣ 1995

³⁹ Χιδιρογλου Πάυλος, "Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα της Τουρκικής Διπλωματικής Συμπεριφοράς έναντι της Ελλάδας", Εκδόσεις Βάνιας, Θεσ/νίκη 1994

⁴⁰ Οι Κούρδοι: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον, ΙΑΑ Μάιος 2000, Β. Χούνου

υποστηριχθεί ότι αυτή η νεοοθωμανική κατεύθυνση της Τουρκίας μάλλον θα διευκόλυνε τις σχέσεις της με τη Δύση και θα είχε ως αποτέλεσμα μια σταθεροποιητική τοπική δύναμη που θα εξυπηρετούσε τα δυτικά συμφέροντα καλύτερα σε αυτή τη στρατηγικής σημασίας περιοχή.

Σκεπτικό μιας νεοοθωμανικής πολιτικής αναφέρεται σε ένα συμβιβασμό του κεμαλικού κινήματος και του σύγχρονου ισλαμισμού⁴¹.

Οι κεμαλικές δυνάμεις, με το στρατό μπροστά, αποδέχονται αυτή την πραγματικότητα, ενώ προσπαθούν να τη μετριάσουν με τις επαναλαμβανόμενες παρεμβάσεις και παγιώνοντας το συμβιβασμό με το πολιτικό ισλάμ. Με το οθωμανικό μοντέλο να είναι όλο και περισσότερο ανοιχτό σύμφωνα με την οθωμανική πολυπολιτισμική παράδοση, αυτό θα καθιστούσε δυνατή μια επεκτατική εξωτερική πολιτική και ένα περιφερειακό ηγεμονικό ρόλο. Κάτι τέτοιο θα ανταποκρινόταν επίσης στα αμερικανικά συμφέροντα και φυσικά στους εκπροσώπους του τουρκικού στρατιωτικού καθεστώτος. Αυτό το μοντέλο θα επέτρεπε επίσης στους Ευρωπαίους να δικαιολογήσουν την άρνηση της ένταξης της Τουρκίας στην επίλεκτη λέσχη «της Ευρώπης των πολλαπλών ταχυτήτων». Σε αυτό το πλαίσιο, τα κοινωνικοπολιτικά φιλοευρωπαϊκά κινήματα δεν θα είχαν άλλη επιλογή παρά να συμφωνήσουν σε συμβιβασμό, Στην πραγματικότητα, έτσι ακριβώς αντέδρασαν στο παρελθόν απέναντι στους κεμαλιστές με σκοπό να αντισταθμίσουν την επιρροή των ισλαμικών φονταμενταλιστών.

⁴¹ Τουρκική Εξωτερική Πολιτική- Πλαίσιο και Ανάλυση, ΙΑΑ Δεκέμβριος 2004, Mustafa Aydin

4. ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ CASUS BELLI

Η Τουρκική Εθνοσυνέλευση έχει εξουσιοδοτήσει την κυβέρνησή της να αντιδράσει με στρατιωτικά μέσα στην περίπτωση που κάνει χρήση δικαιώματος που απορρέει από το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας.

Το πλήρες κείμενο της απόφασης της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης, που ελήφθη υπό την προεδρία του Καμέρ Γκεντς, βουλευτή του κόμματος του «Ορθού Δρόμου» έχει ως εξής «Η Μεγάλη Εθνοσυνέλευση της Τουρκίας συζήτησε στις 8 Ιουνίου 1995 κατά την 121η σύνοδό της την κατάσταση που έχει ανακύψει με το γεγονός ότι το ελληνικό Κοινοβούλιο, εγκρίνοντας τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας των Ηνωμένων Εθνών, την έχει φέρει σε φάση εφαρμογής εκ μέρους της Ελλάδας και ενέκρινε με ομοφωνία την παρακάτω ανακοίνωση: Οι ισορροπίες στο Αιγαίο, το οποίο είναι κοινή θάλασσα μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας, έχουν οικοδομηθεί στις 23 Ιουλίου 1923, με τη συνθήκη της Λωζάνης. Την εποχή εκείνη, τα χωρικά ύδατα αμφοτέρων των χωρών είχαν οριστεί ως τρία ναυτικά μίλια. Στην περίπτωση αυτή ο θαλάσσιος χώρος πέρα από αυτόν της εθνικής κυριαρχίας αποτελούσε το 70% του Αιγαίου.

Η Ελλάδα, επεκτείνοντας στις Οκτωβρίου 1936, τα χωρικά της ύδατα στα 6 ναυτικά μίλια έθεσε υπό την κυριαρχία της το 42,68%, δηλαδή περίπου το μισό Αιγαίο. Ωστόσο, τα τουρκικά χωρικά ύδατα στο Αιγαίο που το 1964 επεκτάθηκαν στα 6 μίλια, περιλαμβάνουν το 7% του Αιγαίου. Το ήμισυ του Αιγαίου εξακολουθεί να είναι υπό καθεστώς ανοιχτής θάλασσας. Η Ελλάδα, επωφελούμενη από κάποιες διατάξεις της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, που έχουν καταρχήν οριστεί για τις ανοιχτές θάλασσες και τους ωκεανούς, έθεσε πρόσφατα την επιθυμία της για επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 μίλια. Σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί η κατάσταση αυτή, η Ελλάδα θα έχει θέσει υπό την κυριαρχία της το 72% της θάλασσας του Αιγαίου.

Η Τουρκία, η οποία είναι χερσόνησος, δεν τίθεται ποτέ θέμα να δεχτεί την κατάσταση αυτή, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα να έχει πρόσβαση στα πελάγη και στους ωκεανούς μέσω των ελληνικών χωρικών υδάτων.

Η Μεγάλη Εθνοσυνέλευση της Τουρκίας ελπίζει ότι η Ελλάδα δε θα λάβει απόφαση επέκτασης των χωρικών της υδάτων πέρα των 6 μιλίων, με τρόπο που θα διαταραχτεί η ισορροπία που έχει οικοδομηθεί με τη Συνθήκη της Λωζάνης, αλλά για την περίπτωση που θα συμβεί, αποφασίζει να δώσει στην κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Τουρκίας όλες τις αρμοδιότητες, συμπεριλαμβανομένων και

αυτών που στρατιωτικώς θα κριθούν αναγκαίες για την προστασία και την υπεράσπιση των ζωτικών συμφερόντων της χώρας μας, καθώς επίσης και τη γνωστοποίηση της κατάστασης αυτής με φιλικά αισθήματα στην ελληνική και παγκόσμια γνώμη».

Σύμφωνα λοιπόν με την απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης, που είναι σε πλήρη ισχύ σήμερα, η Τουρκία έχει ζωτικά συμφέροντα στο Αιγαίο και ακόμη η τουρκική κυβέρνηση έχει την εξουσιοδότηση να απαντήσει με στρατιωτικά μέσα στην απόφαση της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα. Με απλά λόγια, η Τουρκία θα κηρύξει τον πόλεμο στην Ελλάδα. Και παρόλα αυτά η Ελλάδα στηρίζε και στηρίζει την ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, χωρίς να απαιτήσει να αρθεί η απόφαση της Τουρκικής Εθνοσυνέλευσης.

Η Άγκυρα με το *Casus Belli* στην πραγματικότητα δεν απειλεί με πόλεμο, αλλά θέλει το ευρωπαϊκό κεκτημένο των 12 ν.μ. να το μετατρέψει σε τουρκικό κεκτημένο ή στην χειρότερη περίπτωση να το αποδυναμώσει⁴². Το *Casus Belli* προφανώς τέθηκε για πολλούς λόγους, δυο από τους οποίους μπορεί να είναι:

1. Για να μην μπορεί η Ελλάδα να επεκτείνει μονομερώς τα χωρικά της ύδατα χωρίς προηγουμένως να έχουν επιλυθεί και συμφωνηθεί τα επιμέρους θέματα, δηλαδή να γίνουν ελληνικές παραχωρήσεις.
2. Για να δεσμεύσει όλες τις μετέπειτα τουρκικές κυβερνήσεις στην ίδια πολιτική.

Έγινε πλέον σαφές ότι η Άγκυρα με τη σταθερή της πολιτική θα δηλώσει κάποια στιγμή ότι είναι έτοιμη να αποσύρει το *Casus Belli*, σε ένδειξη καλής θέλησης, αρκεί πριν την επέκταση των 12 ν. μ να συμφωνηθούν τα επιμέρους θέματα με κύριο γνώμονα το διεθνές δίκαιο και τη διεθνή νομιμότητα ή ακόμα και με βάση τις αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου, με αποτέλεσμα να έχει κερδίσει τη συμπάθεια, αν όχι την υποστήριξη της διεθνούς κοινότητας.

Το *Casus Belli* σε πρώτη φάση δεν αποτελεί αιτία πολέμου, αλλά μοχλό πίεσης, με στόχο, πριν την τυχόν επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, να έχουν επιλυθεί όλα τα συναφή θέματα που ενδεχομένως να είναι αναγκαία ή αποτελούν προϋπόθεση για την εν λόγω επέκταση στα 12 ν.μ

Η Άγκυρα θα προτείνει την άρση του *Casus Belli* με την προϋπόθεση του να επιλυθούν οι διαφορές και οι εκκρεμότητες της Σύμβασης του Αμβούργου 1979, ο καθορισμός των συνόρων, κ.α. Η αποδοχή μιας τέτοιας πρότασης είναι πιθανό να παρουσιαστεί ως επιτυχία, πλην όμως αποτελεί χειρότερη μορφή του *Casus*

⁴² Δούση Εμμανουέλλα, "Οι Τούρκικες Αμφισβητήσεις στο Αιγαίο", ΙΑΑ, Αθήνα 2001

Belli, διότι κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για να συμφωνηθούν τα επιμέρους θέματα, η Άγκυρα θα θέσει πλείστα άλλα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, για να μην επέλθει ποτέ συμφωνία και η Ελλάδα να μην μπορέσει ποτέ να προβεί στην επέκταση των 12 ν - μ Μερικά από τα θέματα αυτά είναι:

- Καθορισμός θαλάσσιων συνόρων
- Ιδιοκτησιακό καθεστώς νησίδων - βραχονησίδων
- Καθορισμός της περιοχής Ερευνας - Διάσωσης για τα ναυτικά ατυχήματα, της Σύμβασης του Αμβούργου
- Αναδιάταξη του FIR Αθηνών
- Κατάργηση των πεδίων βολής
- Καθορισμός του Ε. Ε.Χ
- Καθεστώς αποστρατικοποίησης των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου - Ελευθερία εκτέλεσης αεροναυτικών ασκήσεων στο Αιγαίο
- Αναθεώρηση της Συνθήκης των Παρισίων (1947), η οποία έχει άμεση σχέση με ένα μέρος των θαλάσσιων συνόρων μας
- Αναθεώρηση των Συνθηκών της Λωζάνης, ειρήνης της Λωζάνης, του Μοντρέ
- Σχέδια πτήσης

5. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΑΠΕΙΛΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η τουρκική απειλή επηρέασε και συνεχίζει να επηρεάζει αποφασιστικά τη συμπεριφορά και τις ενέργειες της Ελλάδας σε όλα τα άλλα πεδία δράσης των εξωτερικών της σχέσεων και μάλιστα όχι πάντα με τρόπο θετικό. Η απειλή από την Τουρκία αποτέλεσε το κυρίαρχο αμυντικό πρόβλημα της Ελλάδας από το 1974 μέχρι σήμερα. Έτσι, ενώ η ελληνοτουρκική διαμάχη επιτάχυνε, ως κάποιιο βαθμό, την ανανέωση της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, στην προσπάθεια να βρει καινούργια διεθνή ερείσματα για να ανταπεξέλθει στην τουρκική επιθετικότητα, αποτέλεσε ταυτόχρονα και εξακολουθεί να αποτελεί το βασικό φραγμό για μια πλήρη «λειτουργικοποίησή» της.

Η παρουσία της τουρκικής απειλής είχε ως αποτέλεσμα:

1. Την υπέρμετρη αύξηση των αμυντικών δαπανών. Συνέπεια της αύξησης από το 1974 και μετά των αμυντικών δαπανών ήταν: α) η διόγκωση του κρατικού προϋπολογισμού, από τον οποίο οι στρατιωτικές δαπάνες απορροφούν ένα μεγάλο τμήμα, β) υψηλή συναλλαγματική δαπάνη και αρνητική επίπτωση στο ισοζύγιο πληρωμών, γ) απορρόφηση οικονομικών πόρων που θα μπορούσαν να διατεθούν για την ανάπτυξη της χώρας και δ) προοδευτική αύξηση της οικονομικής και στρατιωτικής εξάρτησης της χώρας
2. Να αναχθεί αναγκαστικά η τουρκική απειλή σε κύριο άξονα γύρω από τον οποίο στράφηκε η ελληνική εξωτερική και αμυντική πολιτική. Μετά το 1974, οι ελληνικές κυβερνήσεις εκτιμούσαν, συνεχίζουν και προβλέπεται να συνεχίζουν να εκτιμούν τις σχέσεις τους με τα Βαλκάνια, την Ε.Κ, τη Μέση Ανατολή και κυρίως τις Η.Π.Α και το ΝΑΤΟ μέσα από το πρίσμα των Ελληνοτουρκικών σχέσεων. Υπάρχει ο κίνδυνος η ελληνική εξωτερική πολιτική βλέποντας προς μία μόνο κατεύθυνση να αγνοήσει ή να υποτιμήσει τις προοπτικές ανάπτυξης έντονης δραστηριότητας και προς άλλες κατευθύνσεις.
3. Να εξελιχθεί η ελληνοτουρκική διαμάχη σε ένοπλη αναμέτρηση. Οι κρίσεις του 1974, 1976, 1987, 1996 αποδεικνύουν την ύπαρξη αυτής της επικίνδυνης εξέλιξης. Αποφασιστική συμβολή στη σύρραξη δε θα έχει μόνο η επεκτατική πολιτική της Άγκυρας να ανατρέψει το status quo, αλλά και το ψυχολογικό περιβάλλον που υφίσταται μεταξύ των δύο χωρών. Η ένταση

μεταξύ στην Ελλάδα και την Τουρκία αποτελούσε πάντα ένα μόνιμο χαρακτηριστικό των σχέσεων των δύο χωρών, που ουσιαστικά προκαθόριζε την ελληνική εξωτερική πολιτική από τη σύσταση του ελληνικού κράτους.

4. Να ακολουθήσει η Ελλάδα μια πολιτική «ημι-συμμαχική», (semi-alignment), στα πλαίσια της Δύσης. Η παρουσία της τουρκικής απειλής ανάγκαζε την Ελλάδα να παραμένει μετά το 1974 στα δυτικά αμυντικά πλαίσια, παρά το γεγονός ότι τα αιτήματα του διεθνούς και του εσωτερικού περιβάλλοντος πίεζαν για την διαμόρφωση μιας πιο ανεξάρτητης και αυτόνομης εξωτερικής πολιτικής, με αποτέλεσμα η ελληνική εξωτερική πολιτική, ιδιαίτερα μετά το 1981, να παρουσιάζει μια εικόνα χαρακτηριζόμενη από αντιφάσεις και ιδιαιτερότητες.

Από την άλλη πλευρά η ύπαρξη της τουρκικής απειλής συνέβαλε στη διαμόρφωση μιας συναινετικής εξωτερικής πολιτικής και έδωσε τη δυνατότητα στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις την πρόκληση να ασχοληθούν με την αντιμετώπιση της απειλής εξ ανατολών, πράγμα που μείωσε το ενδιαφέρον τους να εμπλακούν στην εσωτερική πολιτική της χώρας.

6. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η τουρκική προσπάθεια για ένταξη στην Ε.Ε, διαρκεί ήδη 46 χρόνια με κυριότερες ημερομηνίες σταθμούς τις παρακάτω:

1957 Μάρτιος: Ιδρύεται η Ε.Ο.Κ. (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα). Η ιδρυτική συνθήκη οποία υπεγράφη στη Ρώμη το 1957 συνενώνει τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ιταλία και τις χώρες της Μπενελούξ (Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ολλανδία) σε μια Κοινότητα που έχει στόχο την οικονομική ανάπτυξη, μέσω της προώθησης των εμπορικών συναλλαγών. Η συνθήκη τίθεται σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1958.

1959 Ιούλιος: Η Τουρκία υποβάλλει αίτηση σύνδεσης. Λίγες εβδομάδες νωρίτερα είχε προηγηθεί η Ελλάδα. Η τουρκική αίτηση έχει συνταχθεί -κατ' εικόνα και ομοίωση- της ελληνικής. Όμως το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1960 στην Τουρκία καθυστερεί σοβαρά τις διαπραγματεύσεις.

1963 12 Σεπτεμβρίου: Υπογράφεται η Συμφωνία σύνδεσης Ε.Ο.Κ. – Τουρκίας. Δυο χρόνια νωρίτερα είχε προηγηθεί αντίστοιχη συμφωνία Ελλάδος-ΕΟΚ. Στην Τουρκία κάνουν λόγο για το σημαντικότερο γεγονός των τελευταίων 150 ετών, σε ό,τι αφορά τις προσπάθειες εξευρωπαϊσμού της χώρας. Η συμφωνία σύνδεσης τίθεται σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 1964.

1970 Νοεμβριος: Υπογραφή του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Τουρκίας το οποίο ενεργοποιείται την 1^η Ιανουαρίου 1964.

1973 Ιανουάριος: Πρώτη διεύρυνση της Ε.Ο.Κ. Τα νέα μέλη είναι η Βρετανία, Ιρλανδία, και η Δανία. Η διεύρυνση δε θεωρείται θετικό γεγονός σε ό,τι αφορά τη συνδεσιακή πορεία της Τουρκίας.

1976 Ιανουάριος: Υποβολή ελληνικής αίτησης ένταξης στην Ε.Ο.Κ. και θετική γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1979: Δημιουργία του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος.

1980 Ιούνιος: Νέα συμφωνία Τουρκίας – Ε.Ο.Κ. Η συμφωνία μεταξύ άλλων προβλέπει οικονομική βοήθεια και προνομιακή μεταχείριση των τουρκικών προϊόντων. Το Σεπτέμβριο γίνεται στην Τουρκία πραξικόπημα. Η Ε.Ο.Κ. παρά τις ανησυχίες, δε διακόπτει τη συνεργασία με την Άγκυρα. Ωστόσο, οι ευρω-τουρκικές σχέσεις επιδεινώνονται συνεχώς.

1981 1^η Ιανουαρίου: Η Ελλάδα γίνεται μέλος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

1983 – 1984: Προσπάθειες εκδημοκρατισμού της Τουρκίας. Οι σχέσεις Ε.Ο.Κ. – Τουρκίας αρχίζουν να βελτιώνονται.

1985: Δεύτερη διεύρυνση της Ε.Ο.Κ. Με τη συνθήκη προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας αυξάνεται ο αριθμός των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας από 10 σε 12. Η Τουρκία ρυθμίζει τα ζητήματα που εκκρεμούν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και οι χώρες που είχαν προσφύγει εναντίον της αποσύρουν τις αιτιάσεις τους.

1986 Σεπτέμβριος: Επαναλειτούργεί το συμβούλιο σύνδεσης Ε.Ο.Κ. - Τουρκίας. Το Νοέμβριο η Τουρκία αναλαμβάνει τη θέση της Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, προετοιμάζοντας τη διαδικασία υποβολής της αίτησης ένταξης.

1987 Απρίλιος: Η Τουρκία υποβάλλει αίτηση ένταξης στην Ε.Ο.Κ. Στο Λουξεμβούργο υπογράφεται η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ), η οποία θέσπισε

τις προσαρμογές που ήταν απαραίτητες για την ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς.

1989 Δεκέμβριος: Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανακοινώνει την αρνητική γνωμοδότησή της σε ό,τι αφορά την αίτηση της Τουρκίας. Η Ανατολική Ευρώπη καταρρέει.

1990 Φεβρουάριος: Τα Συμβούλιο Υπουργών οριστικοποιεί την αρνητική γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

1992 Ιανουάριος: Η Τουρκία υπογράφει με την Ε.Ο.Κ. το Πρωτόκολλο Συνεργασίας.

1993 1 Νοεμβρίου: Τίθεται σε ισχύ η Συνθήκη του Μάαστριχτ. Η Ε.Ο.Κ. μετασχηματίζεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση, εκφράζοντας τη βούληση των κρατών-μελών να επεκτείνουν τις κοινοτικές αρμοδιότητες σε μη οικονομικούς τομείς.

1994: Συνθήκη προσχώρησης της Αυστρίας, της Φινλανδίας και της Σουηδίας, με την οποία αυξάνεται ο αριθμός των κρατών – μελών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σε δεκαπέντε.

1995 6 Μαρτίου: Υπογράφεται η συμφωνία Τελωνειακής Ένωσης Τουρκίας – Ε.Ε. Η Εφαρμογή της όμως γίνεται προβληματική εξαιτίας της κρίσης των Ιμίων, το 1996.

1997 Δεκέμβριος: Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποφασίζει την υποβάθμιση της ενταξιακής προοπτικής της Τουρκίας και δίνει προτεραιότητα σε χώρες της Κεντρικής Ευρώπης και την Κύπρο. Ο πρωθυπουργός Μεσούτ Γιλμάζ, διακόπτει τον πολιτικό διάλογο με την Ευρωπαϊκή Ένωση και απειλεί με προσάρτηση του βόρειου κατεχόμενου τμήματος της Κύπρου.

1999 Δεκέμβριος: Η Σύνοδος Κορυφής στο Ελσίνκι αποφασίζει να δοθεί στην Τουρκία η ιδιότητα του υποψηφίου μέλους. Μετά την εποχή της «διπλωματίας των σεισμών», για πρώτη φορά η Ελλάδα άρει τις επιφυλάξεις της, ανοίγοντας ουσιαστικά στην Τουρκία την πόρτα της Ευρώπης. Τον ίδιο χρόνο πραγματοποιείται η Οικονομική και Νομισματική Ενοποίηση (ΟΝΕ) με τη συμμετοχή ένδεκα κρατών – μελών. Η Ελλάδα, γίνεται το δωδέκατο μέλος της ΟΝΕ το 2000.

2002: Την 1 Ιανουαρίου δώδεκα κράτη – μέλη υιοθετούν το νέο, κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρώ, και καταργούν τα εθνικά τους νομίσματα. Τον Οκτώβριο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή γνωμοδοτεί θετικά για την ένταξη δέκα νέων κρατών στην Ε.Ε.: Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία, Τσεχία.

2004: Νέα διεύρυνση της Ε.Ε. Η Κύπρος γίνεται πλήρες μέλος. Τον Οκτώβριο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συντάσσει «Έκθεση Προόδου», σύμφωνα με την οποία η Τουρκία εκπληρώνει τους όρους για την έναρξη των διαπραγματεύσεων με γνώμονα τα κριτήρια της Κοπεγχάγης. Το Δεκέμβριο, το Συμβούλιο της Ε.Ε. αποφασίζει την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία μέσα στο δεύτερο εξάμηνο του 2005 (3 Οκτωβρίου).

2005 29 Ιουλίου: Η Τουρκία υπογράφει την επέκταση ισχύος του Πρωτοκόλλου της Άγκυρας. Ο πρωθυπουργός Ερντογάν σπεύδει να δηλώσει ότι η επέκταση ισχύος του Πρωτοκόλλου στα δέκα νέα μέλη της ΕΕ, δεν ισοδυναμεί με αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι Βρετανοί στηρίζουν την τουρκική δήλωση. Οι 25 αναζητούν συμβιβαστική απάντηση-αντιδήλωση στις τουρκικές θέσεις.

21 Σεπτεμβρίου: Τελικά καταλήγουν σε συμφωνία για την αντιδήλωση. Στο κείμενο καθίσταται σαφές ότι η δήλωση της Τουρκίας είναι μονομερής και δεν την απαλλάσσει από τις υποχρεώσεις της σε σχέση με το Πρωτόκολλο. Προειδοποιεί ότι η μη συμμόρφωση της Τουρκίας θα επηρεάσει την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Επιπλέον, αναγνωρίζει μόνο την Κυπριακή Δημοκρατία ως

υποκείμενο διεθνούς δικαίου και δίνει έμφαση στην εξομάλυνση των σχέσεων της Τουρκίας με όλα τα κράτη μέλη το συντομότερο δυνατόν.

Οκτώβριος: Μετά από ένα διπλωματικό θρίλερ, κάμπτονται οι αντιρρήσεις της Αυστρίας και η σύνοδος Υπουργών Εξωτερικών της Ε.Ε. δίνει το «πράσινο φως» για έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων με την Τουρκία στις 3 Οκτωβρίου. Άγκυρα, Αθήνα και Λευκωσία δηλώνουν ικανοποιημένες.

7. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ε.Ε.

Οι εκκρεμότητες αυτές αφορούν σε ιδιαιτερότητες της Τουρκίας ασύμβατες προς τις πρακτικές και τις αρχές της Ε.Ε.⁴³ που επιγραμματικά, εντάσσονται στις εξής ενότητες:

Στρατός: Ο παρεμβατικός ρόλος του Στρατού στην πολιτική ζωή της χώρας παραμένει ισχυρός⁴⁴. Παρά τα βήματά που πραγματοποιήθηκαν προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της εξουσίας των πολιτικών, του περιορισμού των στρατιωτικών – όπως ο διορισμός πολιτικού προσώπου στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας- και της διεύρυνσης των πολιτικών ελευθεριών, το χάσμα ανάμεσα στην τουρκική πολιτική πραγματικότητα και τα ισχύοντα στην Ε.Ε., εξακολουθεί να είναι τεράστιο. Στην πράξη οι στρατηγοί διαθέτουν δικούς τους μηχανισμούς, ανεξέλεγκτους από την πολιτική εξουσία.

Μειονότητες: Τα δικαιώματα των μειονοτήτων δεν γίνονται σεβαστά. Η τουρκική κυβέρνηση αναγνωρίζει ως μειονότητες μόνο την ελληνική, την αρμενική και την εβραϊκή, και που αναφέρονται ρητά στη Συνθήκη της Λωζάνης (στη συνθήκη, ωστόσο, γίνεται λόγος και για άλλες μειονότητες, χωρίς να αναφέρεται ποιες ακριβώς είναι αυτές). Δεν αναγνωρίζεται κανένα απολύτως δικαίωμα σε άλλες μη μουσουλμανικές ή μουσουλμανικές μειονότητες.

Ακόμη και οι μειονότητες που τυγχάνουν αναγνώρισης, αντιμετωπίζουν πληθώρα εμποδίων από τις Τουρκικές Αρχές στην εκπαίδευση, τη διαχείριση της ακίνητης περιουσίας τους, τη συντήρηση των ναών τους, καθώς και στους διορισμούς των εκπαιδευτικών. Φυσικά, δεν γίνεται κουβέντα για επιστροφή παρανόμως δεσμευμένων ή καταπατημένων περιουσιών, ούτε για καταβολή αποζημιώσεων. Το θέμα αυτό απασχολεί ιδιαίτερα την ελληνική μειονότητα. Οι αστυνομικές αρχές εξακολουθούν να παρακολουθούν στενά τις μειονότητες. Οι εφορευτικές επιτροπές των μειονοτικών ιδρυμάτων καθημερινά γίνονται μάρτυρες της κρατικής αυθαιρεσίας. Διορισμοί Ελλήνων και Αρμενίων μειονοτικών στο Δημόσιο δε γίνονται. Διακριτική μεταχείριση υφίστανται οι κοινότητες των Ασσύριων –Συροχαλδαίων, των προτεσταντών, των Μπαχάϊ, κ.α. Η απόφαση για άρση της απαγόρευσης στη χρήση των μειονοτικών γλωσσών στα

⁴³ Άρθρο Αλειφαντή Στέλιου, “Ελληνική Ασφάλεια και Τουρκική Υποψηφιότητα”, Περιοδικό Διπλωματία Οκτ 2005

⁴⁴ Η Πολιτική ηγεμονία των Ενόπλων Δυνάμεων στην Τουρκία, ΙΑΑ Φεβρουάριος 2000 Γεράσιμος Καραμπελάς

ραδιοτηλεοπτικά μέσα εφαρμόστηκε μόνο στις μεγάλες πληθυσμιακά, κοινότητες ή τις εθνικές ομάδες εκείνες που αυτοπροσδιορίζονται πιο εύκολα ως τμήμα της Τουρκικής πλειονότητας, με εξαίρεση τους Κούρδους. Ακόμη όμως και σε αυτή την περίπτωση, η εφαρμογή του μέτρου είναι ελεγχόμενη και περιορισμένη, καθώς οι εκπομπές διενεργούνται είτε μέσω κρατικών δικτύων είτε, απλώς, επιδεικνύεται στάση ανοχής προς τα ιδιωτικά μέσα, στο να μεταδίδουν μουσική σε μειονοτικές γλώσσες.

Αλεβίτες: Στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής γίνεται αναφορά και στη μειονότητα των Αλεβιτών, που αποτελούν περίπου το 30% του τουρκικού πληθυσμού. Το τουρκικό κράτος δεν λαμβάνει καμία μέριμνα για τον σεβασμό της θρησκευτικής και πολιτιστικής τους ιδιαιτερότητας. Οι Αλεβίτες αναγνωρίζονται ως ξεχωριστή θρησκευτική ομάδα και το κράτος μεροληπτεί υπέρ των Σουνιτών εις βάρος των Αλεβιτών. Η Κυβερνητική Διεύθυνση Θρησκευτικών Υποθέσεων, που απασχολεί δεκάδες χιλιάδες προσωπικό, δεν διαθέτει ούτε έναν υπάλληλο για τις ανάγκες των Αλεβιτών, η ιστορία τους απουσιάζει από τα ιστορικά βιβλία, τα παιδιά τους υποχρεώνονται στα σχολεία να διδάσκονται τα ήθη και τα έθιμα του κυρίαρχου σουνιτικού Ισλάμ και οι περισσότεροι χώροι θρησκευτικής συνάθροισής τους, τα τζέμεβι, λειτουργούν σε καθεστώς ημιπαρανομίας. Και όλα αυτά παρά την υποστήριξη που παρείχαν εξ αρχής οι Αλεβίτες στο κοσμικό κεμαλικό καθεστώς, το οποίο είδαν σαν σανίδα σωτηρίας τους (για να απαλλαγούν από τις απηνείς διώξεις που δέχθηκαν από τη σουνιτική πλειονότητα κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά και λόγω της εν γένει σύμπλευσής τους με αριστερά πολιτικά ρεύματα, γεγονός που τους απομάκρυνε από τις συντηρητικές θρησκευόμενες παρατάξεις).

Κούρδοι: Ξεχωριστό κεφάλαιο στο θέμα του σεβασμού των μειονοτήτων, αποτελεί και το Κουρδικό. Οι πληγές από τον πόλεμο με τους πρώην αυτονομιστές αντάρτες του PKK (νυν KONGRA – GEL) βρίσκονται στη φυλακή, ενώ χιλιάδες άλλοι Κούρδοι έχουν μεταναστεύσει στο εξωτερικό ως πολιτικοί πρόσφυγες. Το θέμα της εκπαίδευσης στη μητρική γλώσσα δεν προωθείται με ικανοποιητικούς ρυθμούς. Στις κουρδικές νοτιοανατολικές περιοχές της χώρας, επικρατεί κλίμα εκφοβισμού. Ελάχιστο ποσοστό από τους κατοίκους των χωριών που ερημώθηκαν από τις τουρκικές δυνάμεις, κατά τη διάρκεια του πολέμου επέστρεψε στα σπίτια του. Μαζί με τους Κούρδους, εξαναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να μεταναστεύσουν στην Ευρώπη ή τις μεγαλουπόλεις της Δυτικής Τουρκίας, και χιλιάδες Ασσύριοι – Συροχαλδαίοι.

Στην έκθεση της Κομισιόν, η αναφορά στους Κούρδους και στους Αλεβίτες ως μειονότητες, προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στην Τουρκία και εξελήφθη ως άμεση απειλή για την ακεραιότητα της χώρας.

Διακρίσεις εις βάρος γυναικών: Στο θέμα της ισότητας των φύλων, το πρόβλημα δεν εντοπίζεται μόνο στην πρακτική των κρατικών Αρχών αλλά και στην κυρίαρχη νοοτροπία μεταξύ του λαού. Τα εγκλήματα τιμής και η βία εις βάρος γυναικών είναι συχνά φαινόμενα, όπως συνηθισμένη είναι η πρακτική να μη στέλνουν οι οικογένειες τα κορίτσια στο σχολείο, κυρίως στις αγροτικές περιοχές της Ανατολικής Τουρκίας ή στα φτωχικά γκέτο της εσωτερικής μετανάστευσης γύρω από τις μεγαλουπόλεις.

Πολιτικές ελευθερίες: Τα τουρκικά δικαστήρια και ιδιαίτερα οι εισαγγελικοί λειτουργοί, αρνούνται να συμμορφωθούν προς το πνεύμα και το γράμμα των πρόσφατων δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων, και η νομολογία τους απέχει από τα ισχύοντα σε δημοκρατικές χώρες. Οι ελευθερίες της Έκφρασης του Συνέρχεσθαι, παρά τις νομοθετικές ρυθμίσεις για διεύρυνση του περιεχομένου τους, εξακολουθούν να βρίσκονται στο στόχαστρο των εισαγγελέων. Η νομοθεσία για την ίδρυση και λειτουργία των κομμάτων, υστερεί σημαντικά σε σχέση με την Ε.Ε. Υπάρχουν περιορισμοί.

Διαφθορά⁴⁵: Τα φαινόμενα της διαφθοράς είναι κυρίαρχα σε όλα τα επίπεδα Δημόσιας Διοίκησης και της Οικονομίας.

Βασανιστήρια: Οι τουρκικές Αρχές διαβεβαιώνουν ότι στα κρατητήρια και στις φυλακές δε γίνονται βασανιστήρια κατά σύστημα, Ωστόσο, παρόμοιες πρακτικές είναι σύνηθες φαινόμενο.

Τοπική Αυτοδιοίκηση: Χρειάζεται ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για τον εκσυγχρονισμό του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Η τουρκική Δημόσια Διοίκηση χαρακτηρίζεται για το συγκεντρωτισμό της και την παθολογική εμμονή της στη μυστικότητα εξαιτίας, κυρίως, των αγκυλώσεων που παρατηρούνται σε θέματα κρατικής ασφαλείας.

⁴⁵ Σχέσεις Διαφθοράς και Διαπλοκής στο Σύγχρονο Τουρκικό Κράτος ΙΑΑ Μάρτιος 2001, Ι.Σίντος, Αθ. Στραβοσκούφης

8.ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Το τουρκικό κατεστημένο δεν είναι προφανώς αφελές, διαβλέπει τον κίνδυνο, παρα βλέπει την πρόθεση ταπεινώσεώς του από την ευρωπαϊκή πολιτική ηγεσία και αδιαφορεί, διότι δεν συνδέει το μέλλον της Χώρας αποκλειστικώς από την ευρωπαϊκή της προοπτική και διότι η πορεία της ενταξιακής διαδικασίας είναι ίσως πολύ σπουδαιότερη από αυτή καθ' αυτή. την προσχώρηση της Τουρκίας στην Ένωση. Από την εποχή του Τουργκούτ Οζάλ -στη δεκαετία του '80 η Τουρκία έχει πραγματοποιήσει σημαντικότερη πρόοδο. Προκειμένου να συνεχίσει όμως την αναπτυξιακή της πορεία και να επιβάλλει κάποιες αλλαγές, έχει ανάγκη από έναν ευρύτερο προγραμματισμό από ένα πλαίσιο πειθαρχίας, και αυτό μαζί με κάποιο ιδεολογικό περίβλημα μπορεί να το παράσχει η Ε.Ε. Με δυο λόγια η Τουρκία θα ανασυγκροτηθεί οικονομικώς στον ύψιστο βαθμό στη διάρκεια των μακροχρόνιων ενταξιακών διαπραγματεύσεων. Τα κεφάλαια που αφορούν τον οικονομικό τομέα θα προωθηθούν σημαντικά, αλλά τα περί ελευθεριών και τα άλλα συναφή θα κινούνται με βραδύτατους ρυθμούς.

Το μοντέλο της Κίνας, που συνδυάζει την οικονομική ανάπτυξη με τη διατήρηση αυταρχικού καθεστώτος, θα βρει, με αλλαγές φυσικά, την εφαρμογή του και στην Τουρκία, που θα αναδεχθεί δύναμη ισχυρότατη στην περιοχή. Ο υπουργός Εξωτερικών κ. Αμπντουλάχ Γκιούλ δήλωσε μετά τη θριαμβευτική επιστροφή του από το Λουξεμβούργο ότι η Τουρκία θα ολοκληρώσει επιτυχώς τις ενταξιακές της διαπραγματεύσεις και τότε θα αποφασίσει η ίδια εάν προσχωρήσει ή όχι στην Ε.Ε.

Η επιθετικότητα των τουρκικών διεισδύσεων και παραβιάσεων έχει ως στρατηγικό στόχο την ελληνική πολιτική αναχαιτίσεων. Επιδιώκουν δηλαδή να καταστήσουν προβληματική και επικίνδυνη την ελληνική πολιτική των αναχαιτίσεων με στόχο την ακύρωσή της. Η επιδίωξη αυτή αποτελεί υψηλή προτεραιότητα για την τουρκική πλευρά, «στο πλαίσιο της στρατηγικής της να ανατρέψει ντε φάκτο, το καθεστώς του Αιγαίου, ανεξάρτητα από την ελληνική υποστήριξη στην τουρκική ευρωπαϊκή πορεία.

Η τουρκική πλευρά επιχειρεί με άλλα λόγια να προκαταλάβει οποιαδήποτε σύνδεση των ελληνοτουρκικών θεμάτων με την εξέλιξη της ενταξιακής της πορείας, υπολαμβάνοντας ως δεδομένη, σε κάθε περίπτωση, την ελληνική υποστήριξη. Τα προεξοφλεί υπολογίζοντας αφενός στο άγχος της Ελλάδας να αποφύγει κρίση στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και αφετέρου στις πιέσεις του

αμερικανικού παράγοντα, που για τους δικούς του γεωπολιτικούς λόγους προβάλλει ως υψηλή προτεραιότητα την απρόσκοπτη συνέχιση της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας.

Η διαμάχη είναι για την ηγεμονία στην κοινωνία. Ο στρατός διαπιστώνει ότι η άσκηση μονο-κομματικής μάλιστα κυβερνητικής εξουσίας από το ισλαμιστικό κόμμα διαβρώνει την ηγεμονία του στρατού και το ρόλο του και ανοίγει το δρόμο σ' αυτό που οι στρατηγοί θεωρούν ως κίνδυνο παλινδρομήσεως προς τον Ισλαμισμό.

Τα λεγόμενα κοσμικά, κεμαλικά κόμματα εξάντλησαν όποια δυναμική είχαν στην κοινωνία και ετέθησαν στο περιθώριο ως μειοψηφία. Το ισλαμιστικό κόμμα, αν και παρουσιάζεται με ήπιους τόνους και με αναλογίες ευρωπαϊκού ευρωπαϊκού «χριστιανοδημοκρατικού κόμματος», προκαλεί ανησυχία γιατί επιτρέπει να αναπτύσσονται στην κοινωνία δυναμικές που απειλούν την κυριαρχία του στρατού και του κεμαλικού κατεστημένου.

Η σημερινή εσωτερική ένταση παρέχει επομένως βάση για την προβολή επιχειρημάτων και ισχυρισμών ότι η σημερινή Τουρκική επιθετικότητα έχει μεταξύ άλλων στοιχεία εξαγωγής εσωτερικής κρίσεως. Θα ήταν όμως καίριο λάθος οι ισχυρισμοί αυτοί να οδηγήσουν στην υποβάθμιση των στρατηγικών σχεδιασμών και των πολύ σαφών επιδιώξεων που βρίσκονται πίσω από τη σημερινή επιθετικότητα και για τις οποίες υπάρχει πλήρης τουρκική εθνική σύμπνοια και ενότητα. Η υποχώρηση της Ελλάδας στο θέμα των ορίων του FIR για Έρευνα και Διάσωση έγινε τον Οκτώβριο του 2004, δηλαδή δυο μήνες πριν από τη Σύνοδο Κορυφής που θα αποφάσιζε την παροχή ημερομηνίας για την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Άγκυρας με την Ε.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Ψυχολογικός πόλεμος είναι η άσκηση ψυχολογικής πίεσης στον πληθυσμό και στις ένοπλες δυνάμεις του εχθρού κατά την περίοδο της έντασης των διεθνών σχέσεων, όπως και κατά τη διάρκεια του πολέμου (ή της κρίσης) για τον επηρεασμό της στάσης και της συμπεριφοράς εχθρικών ομάδων. Χρησιμοποιείται για να εξασθενήσει τη θέληση του εχθρού να εμπλακεί σε πόλεμο ή να συνεχίσει τις εχθροπραξίες. Από την άλλη πλευρά κατευθύνεται και σε φιλικά (συμμαχικά) ή ουδέτερα ακροατήρια με σκοπό να επηρεαστεί ευνοϊκά η στάση τους, σε σχέση με τις επιδιώξεις της χώρας. Το επίπεδο ψυχολογικού Πολέμου στη χώρα μας βρίσκεται σε νηπιακή μορφή συγκριτικά με το αντίστοιχο της Τουρκίας⁴⁶.

Η Τουρκία έχει να επιδείξει υψηλό σχεδιασμό και οργάνωση σε αυτούς τους τομείς. Υπάρχει ένα ευρύ δίκτυο στο οποίο μετέχουν πολλοί μεγαλοδημοσιογράφοι και που έχει ως σκοπό την άσκηση πολιτικής μέσω του Τύπου, σε συνεργασία βεβαίως με το στρατιωτικό καθεστώς. Το δίκτυο χρηματοδοτείται από συγκεκριμένους φορείς ακόμα και από κρατικά λαχεία.

Αποκορύφωμα των συντονισμένων ενεργειών και της μακρόχρονης προετοιμασίας των ψυχολογικών ενεργειών της Τουρκίας υπήρξε η κρίση στα Ίμια κατά την οποία ασκήθηκε, με τρόπο υποδειγματικό, εξωτερική πολιτική μέσω του Τύπου με πρόβλεψη για όλα τα πιθανά σενάρια, σε όλες τις πιθανές κινήσεις της ελληνικής πλευράς. Η δομή των τουρκικών δυνάμεων ψυχολογικού πολέμου, η οποία σε γενικές γραμμές έχει ως ακολούθως:

- Ανώτατα Επιτελικά Όργανα ΨΕ: Την ευθύνη επιλογής και υλοποίησης επί θεμάτων ΨΕ έχει ο κρατικός οργανισμός προβολής, ο οποίος αποτελεί το ανώτατο κυβερνητικό κλιμάκιο προγραμματισμού και συντονισμού των ΨΕ. Περιλαμβάνει τα ακόλουθα όργανα:
 - Ανώτατο Συμβούλιο Προβολής. Τα μόνιμα μέλη του συμβουλίου είναι: Οι Υπουργοί Εξωτερικών και Πολιτισμού, ο γενικός γραμματέας του Προεδρικού Συμβουλίου, ο υφυπουργός παρά τω πρωθυπουργώ αρμόδιος για θέματα προβολής, ένας αντιπρόσωπος του Γενικού Επιτελείου, ένας αντιπρόσωπος της

⁴⁶ Άρθρο Πατσιαούρα Αστέριου "Η Χρησιμοποίηση του Ψυχολογικού Επηρεασμού για την Επίτευξη Πολιτικοστρατιωτικών Στόχων Παγκοσμίως, από την Αρχαιότητα ως Σήμερα", Περιοδικό Στρατιωτική Επιθεώρηση Ιανουάριος 2001

γενικής γραμματείας του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας και εισηγητής εκπρόσωπος του Υπουργείου Εξωτερικών κι ένας εισηγητής εκπρόσωπος του Υπουργείου Εξωτερικών.

➤ Υφυπουργείο Προβολής και Προεδρίας της Κυβερνήσεως.

➤ Επιτροπή Διαφώτισης και Προβολής

- Γενική Δνση Τύπου και Μέσων Ενημέρωσης
- Διεύθυνση Ραδιοφωνίας και Τηλεόρασης
- Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού
- Ανώτατο Ίδρυμα Πολιτισμού Γλωσσολογίας και Ιστορίας «Κεμάλ Ατατούρκ»
- Υπουργείο Εξωτερικών
- Γενικό Επιτελείο – Ένοπλες Δυνάμεις
- Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (MIT)

ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΗΜΙΕΠΙΣΗΜΟΙ ΦΟΡΕΙΣ

Φορείς ΨΕ εκτός Τουρκίας. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται Πρεσβείες, Γραφεία Τύπου.

- Κέντρο Τουρκικών Υποθέσεων (Center of Turkish Affairs – USA)
- Τουρκο-Αμερικανική Ένωση
- Εταιρία Τουρκικών Σπουδών (ΗΠΑ)
- Κέντρο Πληροφοριών (ΗΠΑ)
- Τουρκικό Πολιτιστικό Κέντρο (ΗΠΑ)
- Έδρα Τουρκικών Σπουδών Ατατούρκ
- Παγκόσμιο Τουρκικό Κογκρέσο
- Ευρωπαϊκή Ένωση
- Μ. Βρετανία. Η μικτή «Αγγλοτουρκική Κοινοβουλευτική Ομάδα» αποτελεί το «Φιλοτουρκικό Λόμπι» μέσα στο βρετανικό Κοινοβούλιο και υποστηρίζει τις θέσεις Τουρκίας και Ψευδοκράτους.
- Γερμανία. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει ο «Σύνδεσμος Τουρκο – Γερμανικής Φιλίας» και ο Σύνδεσμος «Αλληλεγγύης Τούρκων της Δυτικής Θράκης»

Η Τουρκία χρησιμοποιεί άφθονα και ποικιλόμορφα μέσα. Η οργανωμένη διεξαγωγή ψυχολογικών επιχειρήσεων αποτελεί για την τουρκική ηγεσία σημαντικό

παράγοντα άσκησης της εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής της. Η διενέργεια των τουρκικών ΨΕ με κατάλληλη εφαρμογή των ανθρωπογνωστικών επιστημών σε σύγχρονη βάση αποδεικνύεται εμφανώς από τα μέσα και όργανα ΨΕ που προαναφέρθηκαν.

Δραστηριοποιούνται σε όλους τους τομείς, οικονομικό, πολιτικό, μορφωτικό, τουριστικό κ.α. Ο Κρατικός Οργανισμός Προβολής είναι ο εγkéφαλος του συστήματος προπαγάνδας της Τουρκίας που στρατολογεί κι εκπαιδεύει το προσωπικό.

Η ποικιλόμορφη ψυχολογική δραστηριότητα της Τουρκίας στο εσωτερικό και εξωτερικό, σε σχέση με τις ελληνοτουρκικές διαφορές, αποσκοπεί:

- Στην αμφισβήτηση της Ελληνικότητας των νησιών του Α. Αιγαίου – Δωδεκανήσου και των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στα θέματα της υφαλοκρηπίδας και του εναερίου χώρου.
- Στην εξαπόλυση κατηγοριών κατά της Ελλάδας για δήθεν προκλητικές επιθετικές διαθέσεις σε βάρος της Τουρκίας.
- Στη δυσφήμιση της Ελλάδος για δήθεν επίδειξη αδιαλλαξίας.
- Σε κατηγορίες κατά της Ελλάδας για υποστήριξη και για υποκίνηση των Αρμενικών Κουρδικών αντιτουρκικών δραστηριοτήτων.
- Στην ψυχολογική φθορά της Ελλάδας.
- Στην καλλιέργεια ανθελληνικού αισθήματος μίσους στην τουρκική κοινή γνώμη και ηθική ψυχολογική προετοιμασία του σε περίπτωση μελλοντικής σύρραξης.
- Στην εκμετάλλευση του ζητήματος της μουσουλμανικής μειονότητας στη Θράκη.
- Στη δημιουργία κλίματος αντιπάθειας στα μέλη της μειονότητας κατά των Ελλήνων.
- Στην κατηγορία ότι η Ελλάδα δεν σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα των μουσουλμάνων της Δ. Θράκης.
- Στην αποδιεθνοποίηση της Τουρκικής Δημοκρατίας Βόρειας Κύπρου ως ισότιμης της Κυπριακής Δημοκρατίας.
- Στην παραπλάνηση της διεθνούς κοινής γνώμης.

Ως συμπέρασμα η πολύμορφη ψυχολογική δραστηριότητα της Τουρκίας στο εξωτερικό και ιδιαίτερα στη Δύση βασίστηκε στην ισχυρή πολιτική βούληση και τη μεγάλη χρηματοδότηση. Η Τουρκία έχει ήδη καταφέρει να δημιουργήσει στο ψυχολογικό πεδίο ένα αρκετά καλό και πρόσφορο έδαφος, για τη

μελλοντική προώθηση και ευνοϊκή κρίση των ζητημάτων της στα διεθνή κέντρα αποφάσεων και ακόμη, στη διεθνή κοινή γνώμη.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ

Η Ελλάδα πρέπει να αποκτήσει έναν ενιαίο κυβερνητικό φορέα που να λειτουργήσει ως Κέντρο Ψυχολογικών Επιχειρήσεων. Τα Ίμια αφενός, δεν ήταν στρατιωτική ήττα, ήταν όμως μια αληθινή ελληνική πανωλεθρία στο επίπεδο του ψυχολογικού πολέμου. Οι τουρκικές υπηρεσίες κέρδισαν τον πόλεμο ή έστω την μάχη χωρίς να πολεμήσουν.

Είναι φανερό η υπεροχή της Τουρκίας στον τομέα του Ψυχολογικού Πολέμου έναντι της Ελλάδας. Τα παρακάτω τετελεσμένα αντιπροσωπεύουν χαρακτηριστικά τόσο την αδίστακτη και σκληρά ανθελληνική πολιτική της Άγκυρας, όσο και την έλλειψη ουσιαστικής ελληνικής αντίδρασης και, κατά προέκταση της διάθεσης της Αθήνας να οικοδομήσει ρεαλιστική πολιτική ανάλυσης του τουρκικού επεκτατισμού.

- Ιούλιος 1974: Τραγική αποθέωση του “φοβικού συνδρόμου” είναι ότι η Ελλάδα αφήνει αβοήθητη την Κύπρο στα “νύχια του Αττίλα”.
- Αύγουστος 1974: Ενώ η εισβολή στην Κύπρο βρίσκεται σε εξέλιξη και ετοιμάζεται η δεύτερη φάση της, η Άγκυρα εκδίδει τη NOTAM 714 με την οποία μονομερώς και αυθαίρετα διχοτομεί τον εναέριο χώρο του Αιγαίου. Η Ελλάδα εκδίδει τη NOTAM 517 με την οποία κηρύσσεται ο εναέριος χώρος του Αιγαίου επικίνδυνη περιοχή, με αποτέλεσμα το κόστος των ξένων αεροπορικών εταιριών προς την Τουρκία να εκτοξευθεί στα ύψη. Το 1980 η Τουρκία προέβη σε ανάκληση της NOTAM 714. Συμπέρασμα: Όταν υπάρχει σφοδρή και αποτελεσματική αντίδρασή μας, η Τουρκία αναδιπλώνεται.
- 1975: Αρχίζει στα κατεχόμενα η τουρκοποίηση της ελληνικής γης της Κύπρου και η εκστρατεία εκδίωξης των Ελληνοκυπρίων της Καρπασίας. Σημειώνονται φόντοι λεηλασίες και βασανισμοί. Από τους 13000 απομένουν λίγες εκατοντάδες ηλικιωμένοι. Την ίδια ώρα οι Τούρκοι διαμαρτύρονται (!) για κακομεταχείριση των Μουσουλμάνων της Δυτικής Θράκης. Κυπριακή αντίδραση: Αλληπαλλήλες προσφυγές στον ΟΗΕ. Ελληνική αντίδραση: Χλιαρή ως υποτονική.

- Ιούλιος 1976: Η Άγκυρα στέλνει το ωκεανογραφικό σκάφος “Χόρα” για έρευνες δυτικά της Λήμνου, σε ελληνική υφαλοκρηπίδα. Η Αθήνα αρχικά προσφεύγει στο Διεθνές Δικαστήριο ζητώντας τη λήψη “προσωρινών μέτρων” προς προστασία των εθνικών και κυριαρχικών της δικαιωμάτων. Ακολουθεί προσφυγή μας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, ωστόσο ένα χρόνο μετά η κυβέρνηση στέλνει στη ΔΕΠ (Δημόσια Επιχείρηση Πετρελαίου) εντολή “...οι έρευνες στο Αιγαίο προς ανεύρεση πετρελαίου να μη συνεχισθούν , για χρονικό διάστημα μη δυνάμενο να υπολογισθεί...επειδή θα αποτελέσουν αιτία έντασης που δύναται να καταλήξει εις σύγκρουσιν μετά της Τουρκίας”.
- Οκτώβριος 1983: Με την υποκίνηση της Άγκυρας η ψευδοσυνέλευση της Τουρκικής Ομόσπονδης Πολιτείας της Κύπρου” ανακηρύσσει το τουρκοκυπριακό ψευδοκράτος. Ελληνική αντίδραση: Οξύτατη και αποτελεσματική. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ κηρύσσει την απόφαση άκυρη και μέχρι σήμερα το ψευδοκράτος μένει διπλωματικά στην απομόνωση, με εντεινόμενες τις αμερικανοβρετανικές προσπάθειες αναβάθμισής του.
- 1984 : Τα τελευταία ελληνικά κτήματα της Ίμβρου δημεύονται. Συνεχείς φόνοι Ελλήνων. Ελληνική αντίδραση : Καμία.
- Φεβρουάριος 1988 : Ο Τούρκος πρόεδρος Τουργκούτ Οζάλ δηλώνει ότι δεν υπάρχουν Ελλαδίτες ή Κύπριοι αγνοούμενοι σε τουρκικές φυλακές. Η ελληνική αντίδραση είναι ανύπαρκτη, αν και η ΕΥΠ διαθέτει στοιχεία ότι κατακρατούνται στην περιοχή Μπολού και αλλού αιχμάλωτοι από το 1974.
- Μάρτιος 1987 : Με αφορμή και πάλι το πετρέλαιο οι Τούρκοι εξωθούν τα πράγματα στα άκρα. Οι Ένοπλες Δυνάμεις μας τίθενται σε συναγερμό και οι Τούρκοι υπαναχωρούν. Η Ελλάδα δεν πραγματοποιεί έρευνες στο Αιγαίο ούτε καν στα χωρικά της ύδατα.
- 1989 : Αυθαίρετα και αιφνιδιαστικά η Άγκυρα θέτει σε ισχύ τον κανονισμό 88/13559, με τον οποίο διχοτομεί το θαλάσσιο χώρο του Αιγαίου ως προς την έρευνα και τη διάσωση. Επιχειρεί δηλαδή να πράξει ότι και με τον εναέριο χώρο (βλ. NOTAM 714). Η Ελλάδα καταγγέλει τα σχετικά στον ΙΜΟ (Διεθνή Οργανισμό Ναυτιλίας) και δικαιώνεται. Η ελληνική περιοχή έρευνας και διάσωσης ταυτίζεται με το FIR Αθηνών.
- 1993 : Ανακοινώνεται σχέδιο της τουρκικής κυβέρνησης για κατασκευή κατοικιών στην Ίμβρο και στην Τένεδο, προς μεταφορά εποίκων. Στις 24

Αυγούστου άγνωστοι επιδράμουν κατά των νεκροταφείων της Πόλης. Στις 28 Σεπτεμβρίου κάποιο αποπειρώνται να πυρπολήσουν το Ιωακείμιο Πρθεναγωγείο. Ελληνική αντίδραση : Καμία.

- Νοέμβριος 1994 : Τίθεται σε ισχύ η Διεθνής Συνθήκη για το Δικαίο της Θαλάσσης. Η Ελλάδα δικαιούται να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12 μίλια. Η πρωθυπουργός της Τουρκίας Τανσού Τσιλέρ δηλώνει πως αν η Ελλάδα ασκήσει το δικαίωμά της αυτό θα σημαίνει κήρυξη πολέμου από πλευράς Τουρκίας. Η τουρκική εθνοσυνέλευση εκδίδει σχετική εξουσιοδότηση.
- Ιανουάριος 1996 : Κατάληψη ελληνικού εδάφους (Ίμια), αποδοχή του γεγονότος απόσυρση Ελλήνων στρατιωτικών και ελληνικής σημαίας, απώλεια ενός ελικοπτέρου του ΠΝ και του τριμελούς πληρώματός του. Έκτοτε οι νησίδες Ίμια αποτελούν γκρίζο έδαφος και απαγορεύεται εκεί η παρουσία Ελλήνων πολιτών ή στρατιωτικών.
- Φεβρουάριος 2006 : Χιονοστιβάδα δηλώσεων όλων σχεδόν των Τούρκων πολιτικών για “χιλιάδες νησίδες και βραχονησίδες απροσδιόριστης κυριαρχίας στο Αιγαίο” καθώς και για την “αναγκαιότητα διαμελισμού του”. Οι παραβιάσεις και οι παραβάσεις της Τουρκικής Αεροπορίας στο Αιγαίο οκταπλασιάζονται (!) σε σχέση με το προηγούμενο δωδεκάμηνο.

Γεγονότα που καταδεικνύουν την απροθυμία της Αθήνας να εξορθολογίσει την πολιτική της και από τον κατευνασμό να περάσει στην απόκρουση των τουρκικών μεθοδεύσεων και στη διεκδίκηση όλων όσων δικαιούται η Ελλάδα και η Κύπρος δικαιούνται, βάσει διεθνών συνθηκών και αποφάσεων, καθώς και του Διεθνούς Δικαίου.

Το “φοβικό σύνδρομο” που ταλαιπωρεί τις μεταπολεμικές ελίτ με αποτέλεσμα τον “τραυματισμό” εθνικών προσπαθειών ή την πλήρη ακύρωσή τους. Η περίπτωση των ρωσικών πυραύλων συστοιχιών S-300PMU είναι ίσως το πιο τρανταχτό παράδειγμα. Ενισχύθηκε η πορεία φινλανδοποίησης της Ελλάδας ενώ το πολύπαθο δόγμα του ενιαίου αμυντικού χώρου καταρρακώθηκε.

Ως Ελλάδα εισήλθαμε στο όχι κολακευτικό καθεστώς των χωρών μειωμένης εθνικής κυριαρχίας. Οι Τούρκοι επιτυγχάνουν τους στόχους τους όχι απαραίτητα με τη χρήση βίας αλλά με την απειλή χρήσης βίας. Αίτια για την στάση των συνεχών υποχωρήσεων και συμβιβασμών; Η ανεπάρκεια όλων σχεδόν των μεταπολεμικών ελληνικών κυβερνήσεων. Οι Έλληνες φανερώνουν τη φοβία τους με αποτέλεσμα οι Τούρκοι να το εκμεταλλεύονται.

Ένα άλλο αίτιο είναι η εικόνα που δίνουμε στο εξωτερικό ως έτοιμοι κάθε φορά να υποχωρήσουμε. Ένας τρίτος παράγοντας, που ενίσχυσε αναμφίβολα το “φοβικό σύνδρομο” ήταν αναμφίβολα η ήττα στην Κύπρο. Ένας άλλος λόγος που ενισχύει τις φοβίες έναντι της τουρκικής πολεμικής μηχανής, σε αυτή την περίπτωση τις φοβίες της ελληνικής κοινωνίας, είναι η ευρισκόμενη σε εξέλιξη διαδικασία αποεθνοποίησης του Ελληνικού λαού.

Στο κεφάλαιο παραβάσεις έχει παγιωθεί μια κατάσταση την οποία αν επιχειρήσουμε τώρα με τραγική καθυστέρηση, να μεταβάλλουμε, οι κακοί θα είμαστε εμείς. Αν στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν οι Τούρκοι προέβαιναν στις πρώτες συστηματικές αμφισβητήσεις του ελληνικού εναέριου χώρου και του FIR Αθηνών, καταρρίπταμε ένα ή δυο αεροσκάφη τους, η Άγκυρα θα σταματούσε αμέσως τις παραβάσεις για έναν απλό λόγο: Είναι η μόνη γλώσσα που αντιλαμβάνεται. Παράδειγμα προς μίμηση αποτελεί η στάση της Κούβας πριν από χρόνια όταν κατέρριψε δυο αεροσκάφη των ΗΠΑ που παραβίασαν τον εθνικό εναέριο χώρο της. Για να αναστραφεί η κατάσταση απαιτείται ένα πλαίσιο για να κινηθεί η δημιουργία ενιαίου φορέα (θεωρώντας ως δεδομένη την αδυναμία του υπάρχοντος συστήματος ψυχολογικών επιχειρήσεων), προκειμένου:

- Να βρεθούν πόροι για τη χρηματοδότηση του φορέα.
- Να προβάλλει τις ελληνικές θέσεις στο εξωτερικό.
- Να αντιμετωπίζει τις ψυχολογικές ενέργειες της Τουρκίας.
- Να ασχοληθεί με την πρόληψη και με την αντιμετώπιση πιθανών σεναρίων.
- Να ακολουθεί πολιτική μέσω Τύπου.
- Να υπάρξει συντονισμός των ενεργειών με ευθύνη της κυβέρνησης. Είναι σημαντικό ότι ολοένα και περισσότερο οι αρμόδιοι φορείς στη χώρα μας αποδέχονται την ιδιαίτερη σπουδαιότητα των ψυχολογικών επιχειρήσεων τόσο στην ειρήνη όσο και στον πόλεμο. Οι ψυχολογικές επιχειρήσεις με κύρια χαρακτηριστικά ότι είναι αναίμακτες αλλά και με υψηλό οικονομικό κόστος, μπορούν να δώσουν τεράστια ισχύ και «αποτελέσματα παρόμοια με αυτά των πυρηνικών όπλων σε έκταση και σε μέγεθος» όπως επισημαίνουν ξένοι στρατιωτικοί αναλυτές. Οι στρατηγικές επιλογές της Ελλάδας σε αυτόν τον τομέα θα πρέπει να είναι:

- Η ψυχολογική προετοιμασία και η εκπαίδευση του ελληνικού λαού για την αντιμετώπιση της τουρκικής προπαγάνδας.

- Η στενή παρακολούθηση των εξελίξεων και η εμμονή στους στρατηγικούς ψυχολογικούς στόχους.
- Η οργάνωση, η δημιουργία και η επάνδρωση με προσωπικό, όλων των φορέων διεξαγωγής ΨΕΠ (Ψυχολογικών Επιχειρήσεων) και η πλήρης ενεργοποίησή τους.
- Η πλήρης αξιοποίηση των οργάνων διεξαγωγής ΨΕΠ στις Ένοπλες Δυνάμεις, ώστε να ασχολούνται μόνο με το αντικείμενό τους και όχι με άλλα καθήκοντα.
- Η ρεαλιστική άσκηση των ελληνικών μονάδων ΨΕΠ για να διαπιστωθεί η δυνατότητά τους αλλά και να γίνει συνείδηση στα στελέχη το σπουδαίο ψυχολογικό όπλο.

Με αυτούς τους τρόπους η Ελλάδα θα μπορέσει να αντιμετωπίσει τον επεκτατισμό και τις παράλογες επιδιώξεις της Τουρκίας και να δημιουργήσει στα ευρωπαϊκά κράτη και στις ΗΠΑ κλίμα σεβασμού των ελληνικών δικαιωμάτων με βάση το Διεθνές Δίκαιο. Επίσης θα μπορέσει να αποκτήσει νέους συμμάχους, ενώ προς τους εχθρούς να περάσει με σαφήνεια το μήνυμα ότι δεν θα υπάρξει αναίμακτη εκχώρηση ουδενός από τα δικαιώματά της.

Το “φοβικό σύνδρομο” δεν εξαλείφεται σε βραχυπρόθεσμη βάση, διότι είναι προϊόν μακράς πορείας μονομερών ελληνικών υποχωρήσεων. Η υποχωρητικότητα εναντίον των Τούρκων βαπτίσθηκε συνεννόηση, η ηττοπάθεια έγινε ρεαλισμός, ο ρεαλισμός έγινε προσέγγιση. Το “φοβικό σύνδρομο” μεταγγίσθηκε από τις κυρίαρχες πολιτικές κλάσεις στα λαϊκά στρώματα, τα οποία πιστεύουν ότι αν σκληρύνουμε τη στάση μας θα επέλθει ελληνοτουρκικός πόλεμος, στον οποίο σίγουρα θα υποστούμε πανωλεθρία! Αλλαγή πολιτικής, συμπεριφοράς και υιοθέτηση ρεαλιστικών επιλογών από μέρους μας προϋποθέτει αλλαγή νοοτροπίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε

1. ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μετά το 1974 οι ελληνικές κυβερνήσεις επέμειναν στην ενίσχυση της αμυντικής ικανότητας, συνειδητοποιώντας ότι έπρεπε να συνεχισθεί και να ενισχυθεί η άσκηση πολυδιάστατης αμυντικής πολιτικής. Αντιμετώπισαν με αποφασιστικότητα τα νέα γεωπολιτικά δεδομένα και δεν φοβήθηκαν να έλθουν ακόμη και σε ρήξη με τη Συμμαχία σε περίοδο έντονου ανταγωνισμού των δύο συνασπισμών, αποχωρώντας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ (14 Αυγούστου 1974 - 20 Οκτωβρίου 1980). Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 κατέστη σαφές ότι η εθνική στρατηγική είχε εισέλθει σε νέα φάση, ακολουθώντας τις κατευθύνσεις που είχαν χαραχθεί με ακόμη μεγαλύτερη αποφασιστικότητα. Η αποχώρηση της Ελλάδας από το στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ έφερε στην επιφάνεια ορισμένα κρίσιμα προβλήματα που σχετίζονταν με τον ζωτικό τομέα της υποστήριξης των οπλικών συστημάτων. Η συντριπτική πλειοψηφία αυτών ήταν αμερικανικής κατασκευής και προέλευσης, με συνέπεια η άμυνα της χώρας να εξαρτάται από τις διαθέσεις και την πολιτική των ΗΠΑ. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η Ελλάδα αντιμετώπισε για πρώτη φορά εμπάργκο από τις ΗΠΑ κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της δικτατορίας, το οποίο τελικά μάλλον λειτούργησε θετικά προωθώντας την άποψη περί εναλλακτικών πηγών εξοπλισμού. Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 εκδηλώθηκε νέα προσπάθεια προσεταιρισμού της αμυντικής βιομηχανίας των ΗΠΑ, μέσω της εκδήλωσης πρόθεσης αγοράς οπλικών συστημάτων υψηλής τεχνολογίας (μαχητικά F14, αεροσκάφη έγκαιρης προειδοποίησης E-2 Hawkeye, αεροσκάφη ηλεκτρονικού πολέμου και άλλες κατηγορίες οπλικών συστημάτων τελευταίας τεχνολογίας). Η αρνητική στάση των ΗΠΑ σε συνδυασμό με τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα απέτρεψε περαιτέρω εξελίξεις.

Εκείνη την περίοδο η ελληνική ηγεσία βρέθηκε αντιμέτωπη με το πρόβλημα της πολυτυπίας και της, υποστήριξης οπλικών συστημάτων τα οποία αγοράστηκαν με εθνικούς πόρους καινούργια από τη Γαλλία και τη Γερμανία. Λόγω «απειρίας» οι πρώτες εκείνες συμβάσεις αποδείχθηκαν αποικιοκρατικής νοοτροπίας. Στον δρόμο προς την επίτευξη κάποιου βαθμού αμυντικής αυτοδυναμίας είχαμε προσκρούσει στο πρώτο εμπόδιο. Οι ξένες βιομηχανίες-πωλητές των οπλικών συστημάτων που αξιολογήθηκαν ως τα καταλληλότερα για την υπεράσπιση της

εθνικής ακεραιότητας, κοστολόγησαν ακριβά τις «υπηρεσίες» τους φροντίζοντας να επωφεληθούν τα μέγιστα... Εκείνη την περίοδο ανιχνεύονται τα πρώτα βήματα μιας κατηγορίας διαμεσολαβητών-εμπόρων", οι οποίοι διέκριναν έγκαιρα την προοπτική διάνοιξης μιας εξαιρετικά προσοδοφόρας νέας αγοράς.

Από την παράθεση των παραπάνω διαφαίνεται καθαρά η δεσπόζουσα θέση που κατέχει στον τομέα της ανάπτυξης της εθνικής στρατηγικής η ισχυρή θέλησή της πολιτικής ηγεσίας της χώρας, σε συνδυασμό με τη στρατιωτική ηγεσία, προκειμένου να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά το αμυντικό πρόβλημα⁴⁷. Την ώρα που η Ελλάδα άρχισε να μαθαίνει με ποιους όρους «παιίζεται το παιχνίδι» στους εξοπλισμούς και την επίδραση την οποία έχει αυτό στην εξωτερική πολιτική μιας μεγάλης δύναμης, αν χρησιμοποιηθεί κατάλληλα και μεθοδικά, άρχισε να λάμπει το άστρο της ελληνικής επιπολαιότητας...

Κατά την περίοδο που η Ελλάδα υφίστατο αυξημένη πίεση από την Τουρκία, σε αντιστάθμισμά της πραγματοποιούσε πολιτικά ανοίγματα σε χώρες μηδαμινής - όπως αποδείχθηκε – επιρροής.

Οι Ένοπλες Δυνάμεις μας συνέχιζαν να παραλαμβάνουν μεταχειρισμένο υλικό από τις ΗΠΑ και τη Γερμανία και να εκσυγχρονίζουν παλαιότερο υλικό, εκμεταλλευόμενες κάποιες συγκυρίες και όχι στο πλαίσιο μιας καλά σχεδιασμένης μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 1984 η ελληνική κυβέρνηση δεν αποδέχθηκε εισήγηση της στρατιωτικής ηγεσίας η οποία προέβλεπε την εκπόνηση εξοπλιστικού προγράμματος με ορίζοντα δεκαετίας. Η Τουρκία, αντίθετα, εργαζόταν μεθοδικά με σκοπό την πλήρη ανατροπή του συσχετισμού ισχύος.

Η αγορά 40 αεροσκαφών F-16C/D Block 30 και 40 Mirage 2000EGM/BGM εξηγήθηκε αργότερα ως προσπάθεια διατήρησης ισορροπιών στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής. Έτσι έγινε αντιληπτό ότι οι ισορροπίες στο επιχειρησιακό πεδίο έρχονταν δεύτερες... Η αγορά των 80 μαχητικών δεν εντάχθηκε σε κάποιο πλαίσιο ανάπτυξης της εγχώριας αμυντικής βιομηχανίας μέσω της συνεργασίας με μια πηγή προέλευσης από τις ΗΠΑ ή τη Γαλλία⁴⁸. Προτιμήθηκε η πολύ δαπανηρή λύση του διαχωρισμού της αγοράς σε δύο τμήματα, σε βάρος τόσο της υποστήριξης, όσο και της βιομηχανικής συνεργασίας. Απωλέσθηκε μια μοναδική ευκαιρία συγκρότησης γραμμής παραγωγής - συναρμολόγησης μαχητικών και κυρίως δημιουργίας μιας ισχυρής ΠΑ μέσω μιας μαζικής παραγγελίας μαχητικών.

⁴⁷ Μοσχόβης Γ., "Η Οικονομία της Άμυνας και η Άμυνα της Οικονομίας", ΙΑΑ, Αθήνα 2000

⁴⁸ Κυριαζής Κ. Νίκος - Συμάκος Λεωνίδα, "Ελλάδα – Τουρκία Άμυνα και Οικονομία", Εκδόσεις Εστία, 1999

Τον Απρίλιο του 1988 η ΠΑ άρχισε να παραλαμβάνει μαχητικά Mirage 2000 και τον Ιανουάριο του 1989 παρελήφθησαν τα πρώτα F-16.

Το κυριότερο συμπέρασμα που εξήχθη από τη δεύτερη σοβαρή εξοπλιστική προσπάθεια ήταν ότι οι συγκυριακές πολιτικές και τα στενά οικονομικά συμφέροντα υπερίσχυσαν του ορθολογισμού και των ορθώς νοούμενων επιχειρησιακών απαιτήσεων. Ενώ είχε αποδειχθεί η ανάγκη συνέχισης της ενίσχυσης της ΠΑ και του ΠΝ, κανένας «υπεύθυνος» δεν ανέλαβε την ευθύνη ενός μακροπρόθεσμου προγράμματος για την κάλυψη ανάλογων επιχειρησιακών αναγκών. Τα σημαντικά προγράμματα των μαχητικών και των φρεγατών έχασαν την αρχική τους δυναμική και κατέληξαν να αποτελούν περιστασιακές προσπάθειες, οι οποίες έμειναν στο επίπεδο του πολλά υποσχόμενου προγράμματος.

Η κρίση του Μαρτίου του 1987 δεν απέβη εφελτήριο για έναν βαθύτερο προβληματισμό της πολιτικής ηγεσίας, η οποία συνεχίζει να στηρίζεται περισσότερο στις διπλωματικές αποστολές παρά στους στρατιωτικούς σχηματισμούς. Οδήγησε όμως στην εκπόνηση του πρώτου Ενιαίου Μεσοπρόθεσμου Προγράμματος Ανάπτυξης και Εκσυγχρονισμού (ΕΜΠΑΕ 1988-1992), το οποίο ακολούθησε το ΕΜΠΑΕ 1992-1996. Αυτά χαρακτηρίζονταν από τη διάθεση λίγων πόρων, σε αντίθεση με τον όγκο των προγραμμάτων που περιείχαν. Δεν θα ήταν υπερβολή αν τα χαρακτηρίζαμε ως «επικοινωνιακό τέχνασμα» με σκοπό τον εντυπωσιασμό της κοινής γνώμης, η οποία είχε θορυβηθεί από την αύξηση της έντασης στο Αιγαίο. Τα Γενικά Επιτελεία αποδείχθηκαν «αναιμικά», ακόμη και μετά την κρίση του 1987, στο μείζον ζήτημα της προβολής και της υποστήριξης αιτημάτων που σχετίζονταν με την κάλυψη κατεπειγουσών επιχειρησιακών αναγκών. Κατά κάποιον τρόπο ικανοποιήθηκαν από την προμήθεια μεταχειρισμένου υλικού από τις ΗΠΑ (φρεγάτες "Knox", αντιτορπιλικά "C.F. Adams" και αεροσκάφη A-7E), τα οποία υπήρξαν απόρροια των διαπραγματεύσεων για το καθεστώς των βάσεων που διατηρούσαν οι ΗΠΑ στην Ελλάδα.

Κατά την τριετία 1991-1993 είχαμε μία ακόμη περιστασιακή «αφύπνιση». Υπεγράφησαν, μεταξύ άλλων, συμβάσεις για την προμήθεια επιθετικών ελικοπτέρων (1991), συστημάτων πολλαπλών Εκτοξευτών Πυραύλων (ΠΕΠ) τύπου MLRS (1993) και μεταφορικών ελικοπτέρων CH-47D (1993). Το 1992 έγινε παραλαβή εκατοντάδων αρμάτων (M60A1, M60A3, Leopard 1V και Leopard 1A5 από την Ολλανδία και τη Γερμανία) και τεθωρακισμένων οχημάτων (BMP-1), καθώς και αυτοκινούμενων συστημάτων SHORADS Osa AK μετά τη γερμανική ενοποίηση, στο πλαίσιο της συνθήκης CFE. Το 1992 επίσης άρχισε το πρώτο

πρόγραμμα εκσυγχρονισμού αρμάτων M48A5 στο επίπεδο M48A5 MOLF . Το ΠΝ παρέλαβε κατά την περίοδο 1993-1995 τρεις μεταχειρισμένες φρεγάτες τύπου Standard (F 459 «Αδρίας», F460 «Κουντουριώτης», F461 «Ναυαρίνον»). Το 1992 τέθηκε η παραγγελία για 40 F-16C/ D Block 50.

Στη φιλολογία της πολιτικής ηγεσίας της εποχής, η οποία θεωρούσε ως ικανοποιητική την προμήθεια μόλις 20 μαχητικών. Οι απόψεις αυτές μεταβλήθηκαν αμέσως μετά τη δημοσιοποίηση της πρόθεσης υλοποίησης της δεύτερης φάσης του μεγαλεπήβολου τουρκικού εξοπλιστικού προγράμματος, το οποίο προέβλεπε την εγχώρια συναρμολόγηση 80 μαχητικών F-16C/D Block 50. Τα αεροσκάφη αυτά προστέθηκαν στα 160 F-16 C/D Block 30/40, εξαφανίζοντας οποιαδήποτε σκέψη περί διατήρησης ισορροπίας στον αεροπορικό τομέα. Στα εξοπλιστικά προγράμματα της ΠΑ διότι αντικατοπτρίζεται η έλλειψη ουσιαστικής μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής, παρά τη μεγάλη επιχειρησιακή του αξία.

Την τετραετία 1993-1996 δεν συνέβη απολύτως τίποτε στο χώρο των εξοπλισμών. Η Ελλάδα παρακολουθούσε «ψύχραιμα» την πρόοδο του κολοσσιαίου δεκαετούς τουρκικού εξοπλιστικού προγράμματος, χωρίς καμία αντίδραση. Το ΕΜΠΑΕ 1993-1996 ήταν κλινικά νεκρό λίγους μήνες μετά την επίσημη έναρξή του.

Η στρατιωτική ηγεσία είχε προειδοποιήσει την πολιτική για τις ενδεχόμενες επιπτώσεις που θα είχε στην ισορροπία δυνάμεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας η μη υλοποίηση του εξοπλιστικού προγράμματος, χωρίς αποτέλεσμα. Η κατάσταση περιπλέχθηκε επικίνδυνα μετά την κρίση των Ιμίων, η οποία οδήγησε σε εκπόνηση των ΕΜΠΑΕ 1996-2000 και 2001-2005.

Το Νοέμβριο του 1996 εγκρίθηκε η εισήγηση των στρατιωτικών και τέθηκαν σε εφαρμογή οι μηχανισμοί που προβλέπονται για την υλοποίηση των ΕΜΠΑΕ. Η επιπολαιότητα και η εθελουφλία θιράμβευσαν σε βάρος του ρεαλιστικού σχεδιασμού και του δημιουργικού προγραμματισμού. Τα επόμενα ΕΜΠΑΕ προσπάθησαν ανεπιτυχώς να αντιστρέψουν την κατάσταση. Παρά τα εκ πρώτης όψεως εντυπωσιακά αποτελέσματα, στο βάθος κρύβουν αποτυχία της αμυντικής στρατηγικής. Απόρροια των ΕΜΠΑΕ 1996-2000 και 2001-2006 υπήρξε η ένταξη μιας ολόκληρης σειράς νέων οπλικών συστημάτων τα οποία είναι πολύ λίγα για να δημιουργήσουν τη διαφορά (PzH 2000, NH -90, πυραυλάκατοι), είναι πολυδάπανα σε σχέση με την αμφίβολη επιχειρησιακή τους αξία (Patriot Pac 3, κορβέτες ΑΗ-64D, οχήματα Hummer), παρουσιάζουν προβλήματα διασύνδεσης με τα υπάρχοντα δίκτυα (Tor M1, S-300 PMU1) ή συνδυάζουν

κάποια από τα παραπάνω χαρακτηριστικά (TOMA, αμφίβιο τεθωρακισμένο όχημα). Ξεχωριστή κατηγορία αποτελούν οι προμήθειες αρμάτων (Leopard 2), μαχητικών αεροσκαφών (F-16 Block 52Plus, Mirage 2000-5) και των παρελκομένων τους (όπλα, βόμβες, πύραυλοι), των αεροσκαφών ΑΣΕΠΕ (Erieye), των μέσων μεταφορικών αεροπλάνων (C -27J) των αεροστρωμνών (Zubr), των υποβρυχίων Type 214, των λεγόμενων πολλαπλασιαστών ισχύος, έξυπνων όπλων /συστημάτων (Scalp, AFDS, UAV, ραντάρ αντιπυροβολικού TPQ -37), των συστημάτων ηλεκτρονικού πολέμου για τους τρεις κλάδους και το πρόγραμμα δημιουργίας αποτελεσματικού δικτύου C4I, το οποίο αποτελεί τη βάση στο σχεδιασμό οποιασδήποτε αποτελεσματικής επιχειρησιακής δύναμης.

2.ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Πρώτον, απουσιάζει πλήρως ένας συνολικός αμυντικός-εξοπλιστικός σχεδιασμός των αναγκών της χώρας. π.χ., η Ελλάδα αγοράζει τεράστιο αριθμό αρμάτων την ώρα που δεν αντιμετωπίζει αντίστοιχης μορφής χερσαία απειλή, ενώ έχει άμεση ανάγκη αντιμετώπισης της από αέρος Τουρκικής επιθετικότητας, καθώς και άμεση ανάγκη ανάπτυξης ισχυρού στόλου τόσο για την προστασία του Αιγαίου όσο και για να διαδραματίσει ρόλο στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ στην Ανατολική Μεσόγειο, ρόλο ο οποίος της ζητείται άμεσα και η επίτευξή του συνιστά την κύρια διασφάλιση των εθνικών της συμφερόντων.

Δεύτερον, απουσιάζει πλήρως ακόμη και ο στοιχειώδης σχεδιασμός για τη συμβατότητα και διαλειτουργικότητα μεταξύ συστημάτων που θα κληθούν να επιχειρήσουν μαζί και με τους ίδιους πραγματικούς στόχους με ότι καταστροφικά αποτελέσματα αυτό συνεπάγεται.

Τρίτον, δεν έχει σχεδόν πουθενά ληφθεί υπ' όψιν το κόστος «κύκλου ζωής» συστημάτων, που στις περισσότερες περιπτώσεις εκτινάσσεται στα ύψη λόγω πολυτυπίας, με αποτέλεσμα πολλά από αυτά να καθίστανται απλώς άχρηστα με τον καιρό.

Τέταρτον, η «πίτα» των ελληνικών εξοπλισμών έχει μοιραστεί εντελώς ά-νισα, κάτι που στερεί εντελώς τα πολιτικά οφέλη τα οποία μπορούσαν να είναι πολύ σημαντικά. Όπως προκύπτει από την άθροιση των αντίστοιχων προγραμμάτων, λιγότερο από 30% (5,7 δισ. δολ.) έχει πάει σε αμερικανικά όπλα και συστήματα, περισσότερο από 65% (13,09 δισ. δολ.) σε ευρωπαϊκά όπλα, και συστήματα και περίπου το 6% (1,2 δισ. δολ.) σε τρίτες χώρες. Όσο για ποιοτικά κριτήρια, όπως η έγκαιρη και χωρίς πρόσθετο κόστος παράδοση, συνολικά, τα κύρια αμερικανικά συμβόλαια απέχουν μακράν των ευρωπαϊκών σε θετικές επιδόσεις.

Πέμπτον, είτε αμερικανικές είτε ευρωπαϊκές είτε άλλες, σχεδόν όσες μεγάλες αγορές έγιναν με μεσολάβηση μεσαζόντων (ΤΡQ, Λέοπαρντ, Μιράζ, ΝΗ90, ΤΟR κ.ο.κ.) απεδείχθησαν προβληματικές, σε αντίθεση με εκείνες που έγιναν με διακρατικές συμφωνίες.

Η σαλαμοποίηση αγορών συνεπάγεται όχι οικονομικά οφέλη, προβλήματα εκπαίδευσης, ανταλλακτικών, πιστοποίησης, περισσότερες δαπάνες μελλοντικά και όχι οφέλη για την αμυντική βιομηχανία. Η Τουρκία σαν στρατοκρατική χώρα ότι κίνηση και να κάνουμε αμέσως ανταποδίδει.

Η εξέλιξη αυτή επιβεβαίωσε με τον πιο ηχηρό τρόπο και την πλήρη απουσία από την ελληνική πολιτική εξοπλισμών της παραμέτρου υπολογισμού του κόστους επένδυσης και της «απόσβεσης της», στο πλαίσιο όμως ενός ανταγωνισμού εξοπλισμών. Με απλά λόγια, της συνειδητοποίησης ότι η επονομαζόμενη «κούρσα των εξοπλισμών» έχει κυρίως οικονομική διάσταση. Ότι το εξοπλιστικό βήμα που υλοποιεί η μια πλευρά μπορεί εξ ορισμού να συνεπάγεται δυσανάλογα υψηλό κόστος και μεγάλο χρονικό διάστημα για τον έτερο ανταγωνιστή όσον αφορά την εξισορρόπηση του στο συσχετισμό στρατιωτικής ισχύος, επιχειρησιακές τεχνικές, οικονομικές, βιομηχανικές και πολιτικές παραμέτρους.

Όσοι έχουν την ευθύνη του σχεδιασμού των αμυντικών προμηθειών διαθέτουν πραγματική στρατηγική σκέψη και μακροχρόνιο όραμα ή απλώς διαχειρίζονται υποθέσεις και μοιράζουν τον αμυντικό προϋπολογισμό κατά το δοκούν με μοναδικό γνώμονα ποιος κλάδος θα αρπάξει μεγαλύτερο κομμάτι του. Οι χώρες με τις οποίες συναλλασσόμαστε στον τομέα των αμυντικών προμηθειών (και όχι μόνο) δε φαίνεται να μας παίρνουν πλέον στα σοβαρά.

Ο κίνδυνος είναι ότι όσο λιγότερο σοβαρά μας αντιμετωπίζουν τόσο πιο απαιτητικές γίνονται για το μήλο της έριδος.

3. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΞΟΠΛΙΣΜΩΝ.

Η ελληνική στρατηγική εξοπλισμών για τον 21^ο αιώνα θεωρούμε ότι θα πρέπει να επικεντρώνεται στη δημιουργία μιας πολυδιάστατης στρατιωτικής δύναμης, η οποία όμως θα λειτουργεί με τη βέλτιστη σχέση κόστους προς απόδοση, θα είναι πιο οικονομική στην απόκτηση και την επιχειρησιακή της λειτουργία σε σχέση με τη σημερινή και θα λειτουργεί ολιστικά, δηλαδή θα συμβάλλει και στη γεωπολιτική της αναβάθμιση και στην ενίσχυση της οικονομίας της χώρας, δια της ένταξης στρατηγικής τεχνογνωσίας, πέραν από την κάλυψη των άμεσων αμυντικών αναγκών. Η δύναμη αυτή θα πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στο ελληνοτουρκικό σύστημα αντιπαράθεσης και να λειτουργεί αποτρεπτικά σε όλο το φάσμα των επιπέδων σύγκρουσης που μπορεί να υπάρξει ανάμεσα στις δυο χώρες, ενώ η προσπάθεια για τη δημιουργία της θα πρέπει να ξεκινάει ήδη από το στάδιο της επιλογής των οπλικών συστημάτων, τα οποία θα στελεχώσουν τις Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις του μέλλοντος. Προτείνεται λοιπόν να ακολουθούνται οι παρακάτω αρχές στη διαδικασία επιλογής, αγοράς και ένταξης νέων οπλικών συστημάτων:

Αρχή της Υπεροχής: Τα αποκτούμενα όπλα θα πρέπει να προσφέρουν κάποιο είδος ισχυρού συγκριτικού πλεονεκτήματος έναντι του αντιπάλου. Η μεγαλύτερη σπατάλη χρήματος γίνεται όταν δημιουργούμε μια αεροπορία, ένα ναυτικό, ή μια δύναμη τεθωρακισμένων ΠΕΡΙΠΟΥ ισάξια με αυτή του αντιπάλου.

Αρχή της Εκπλήρωσης της Αποστολής: Τα οπλικά συστήματα θα πρέπει να αποκτούνται σε επαρκείς αριθμούς ώστε να φέρουν εις πέρας την αποστολή για την οποία τα προορίζουμε. Σε αντίθετη περίπτωση είναι άχρηστα. Πολύ απλοϊκά μπορούμε να πούμε ότι αν για την κατάληψη μιας θέσης απαιτούνται 10 άρματα μάχης, και «για να κάνουμε οικονομία» διαθέτουμε 8 ή 7 με αποτέλεσμα η αποστολή να μην μπορεί να επιτευχθεί, τότε δεν έχουμε κάνει οικονομία αλλά εγκληματική σπατάλη! Είναι το αντίστοιχο με το να χτίζουμε μια γέφυρα και για λόγους οικονομίας να την αφήνουμε ημιτελή με αποτέλεσμα να είναι άχρηστη! Η απλή αυτή λογική φαίνεται πως δεν εντυπωσιάζει καθόλου τους ιθύνοντες της ελληνικής αμυντικής στρατηγικής εδώ και δεκαετίες, γιατί συστηματικά περικόπτουν κρίσιμης σημασίας αμυντικά προγράμματα, με αποτέλεσμα τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα να μην είναι σε θέση να εκπληρώσουν την αποστολή (στο πλαίσιο της στρατηγικής αποτροπής) για την οποία αποκτώνται και έτσι στην πραγματικότητα να προκύπτει σπατάλη εθνικών κεφαλαίων αντί για οικονομία. Αυτή η αρχή είναι συγγενής αλλά όχι ταυτόσημη με την προηγούμενη.

Αρχή των πολλαπλών διαστάσεων: Τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα θα πρέπει να καλύπτουν τις απαιτήσεις άμυνας και ασφάλειας της χώρας της χώρας σε πολλαπλά επίπεδα αντιπαράθεσης. Από το επίπεδο της υψηλής στρατηγικής μέχρι αυτά της άμεσης επιχειρησιακής χρήσης και από τις εμπλοκές, που ξεκινάνε από τον καθημερινό ανταγωνισμό των άτυπων αερομαχιών στο Αιγαίο μέχρι τη μείζονα πολεμική αντιπαράθεση.

Αρχή της εξέλιξης: Τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα και οι επιχειρησιακές αντιλήψεις θα πρέπει να βοηθούν τις ένοπλες δυνάμεις να κινούνται προς το μέλλον και να τις απαλλάσσουν από το βαρίδι των υπαρχόντων συστημάτων και επιχειρησιακών αντιλήψεων.

Αρχή της ελαχιστοποίησης της τριβής: Τα εισερχόμενα οπλικά συστήματα, θα πρέπει να «κουμπώνουν» χωρίς προβλήματα με τα υπάρχοντα και να μην προκαλούν «τριβή», δηλαδή εντροπικά φαινόμενα και δυσλειτουργία στην ολική λειτουργία των ενόπλων δυνάμεων, την εξωτερική πολιτική της χώρας, τη γεωστρατηγική, τη λειτουργία του κλάδου που ανήκουν, τη διακλαδικότητα κλπ. Η προηγούμενη αρχή θα πρέπει να συνδυάζεται με αυτή.

Αρχή της συνέχειας: Τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα θα πρέπει να ενοποιούν τα υπάρχοντα συστήματα (legacy systems) με το μέλλον.

Αρχή της επέκτασης των ικανοτήτων: Τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα θα πρέπει να επαυξάνουν και να επεκτείνουν τις ικανότητες των υπαρχόντων συστημάτων και να επιμηκύνουν την επιχειρησιακή τους ζωή και όχι να τα καθιστούν αναχρονιστικά. Αυτή η αρχή και η προηγούμενη, αποτελούν επέκταση της «αρχής της ελαχιστοποίησης της τριβής».

Αρχή της πολιτικής αποδοχής: Κάθε αγορά όπλων αποτελεί πολιτική πράξη, η οποία θα πρέπει να είναι όσο το δυνατόν πιο κοντά στη βούληση του λαού. Η ένταξη στο οπλοστάσιο οπλικών συστημάτων, η επιλογή των οποίων για κάποιο λόγο προκαλεί έντονα αρνητικά συναισθήματα σε μεγάλη μερίδα της κοινής γνώμης, θα πρέπει να αποφεύγεται, ακόμη και αν τα συστήματα αυτά καλύπτουν επαρκώς τις επιχειρησιακές ανάγκες της χώρας και παρουσιάζουν καλή σχέση κόστους προς απόδοση.

Αρχή της ψυχολογικής αποδοχής: Η απόκτηση οπλικών συστημάτων μπορεί να προκαλέσει σημαντικές ψυχολογικές επιδράσεις, θετικές ή αρνητικές στην κοινή γνώμη της χώρας. Κατά συνέπεια, πρέπει να επιλέγουμε οπλικά συστήματα, τα οποία έχουν όσο το δυνατόν πιο θετική και έντονη ψυχολογική επίδραση στην κοινή γνώμη. Η ψυχολογική επίδραση δεν προκύπτει κατ' ανάγκην

από τις μαχητικές ικανότητες αυτές καθεαυτές των συστημάτων ή την τεχνολογία που ενσωματώνουν αλλά από τον «μύθο τους». Για παράδειγμα, τα ρωσικά μαχητικά και το Eurofighter έχουν σαφέστατα μεγαλύτερο «μυθικό βάρος» στην κοινή συνείδηση από ότι τα αμερικανικά αεροσκάφη. Το πώς δημιουργείται ο μύθος αυτός είναι κάτι που ξεφεύγει από τα όρια αυτής της μελέτης και αποτελεί προϊόν μιας πολυσύνθετης, χαοτικής και απρόβλεπτης διαδικασίας. Σε κάθε περίπτωση όμως υπάρχει. Το μυθικό στοιχείο των οπλικών συστημάτων και η επίδρασή του σε ψυχολογικούς παράγοντες αποτελεί κρίσιμης σημασίας παράγοντα για το ηθικό του λαού και του στρατεύματος και κατά συνέπεια πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη. Η αρχή αυτή είναι συγγενής αλλά όχι ταυτόσημη με την προηγούμενη.

Αρχή του περιβάλλοντος: Το αποκτούμενο οπλικό σύστημα θα πρέπει να ταιριάζει με τις ευρύτερες ιδιαίτερες γεωπολιτικές (γεωγραφικές, πολιτικές, πολιτισμικές, κλπ) συνθήκες της χώρας.

Αρχή της προσαρμοστικότητας: Σε καιρό επιχειρήσεων ισχύει κατά κανόνα το αξίωμα ότι «τίποτε δεν πάει τόσο καλά όσο έχει σχεδιαστεί» (nothing ever goes as planned). Η συνηθέστερη κατάσταση είναι η επικράτηση του χάους. Τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα όχι μόνο μπορούν να λάβουν μέρος και να λειτουργήσουν αποτελεσματικά στο «σχεδιασμένο πόλεμο» αλλά και να προσαρμόζονται γρήγορα στις νέες επιχειρησιακές καταστάσεις. Κοντολογίς θα πρέπει να προσφέρουν κρίσιμη υπεροχή υπό όλες τις περιστάσεις.

Αρχή του συντριπτικού πλήγματος: Το πρώτο πλήγμα κατά Κονδύλη [Παναγιώτης Κονδύλης, Θεωρία του Πολέμου, εκδόσεις Θεμέλιο, επίμετρο στην ελληνική έκδοση «Γεωπολιτικές και στρατηγικές παράμετροι ενός ελληνοτουρκικού πολέμου»] με βάση τις σημερινές πολιτικές συνθήκες, είναι περίπου αδύνατο να επιτευχθεί από πλευράς της χώρας μας, στο ελληνοτουρκικό σύστημα αντιπαράθεσης. Βέλτιστο, λοιπόν, είναι να δημιουργήσουμε μια πολεμική μηχανή ικανή να επιτύχει σαρωτικό πλήγμα, ανάλογο με αυτό που επιτυγχανόταν με στρατηγικό αιφνιδιασμό, σε όλα τα στάδια της πολεμικής αντιπαράθεσης.

Αρχή της έλλειψης προκλητικότητας: Τα αποκτούμενα οπλικά συστήματα θα πρέπει να μην προκαλούν αίσθημα «υπερβάλλουσας» ανασφάλειας στον αντίπαλο υπό την έννοια ότι δεν πρέπει να τον κάνουν να αισθάνεται ότι θα μπορεί να δεχθεί συντριπτικό πλήγμα χωρίς να μπορεί να αντιδράσει, γιατί τότε μπορεί να μπει σε πειρασμό να προβεί σε προληπτική επίθεση ώστε να επιτύχει στρατηγικό αιφνιδιασμό και να ισοφαρίσει το μειονέκτημα της αδυναμίας του. Αυτό συμβαίνει

συνήθως όταν στις επιλογές των οπλικών μας συστημάτων δίνουμε έμφαση στην ποσότητα.

α. Γεωπολιτική και Εξοπλισμοί⁴⁹

Κάθε εξοπλιστικό πρόγραμμα θα πρέπει να πληρεί όσο το δυνατόν περισσότερες από τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Να βελτιστοποιεί την αποτρεπτική ισχύ των ενόπλων δυνάμεων.
- Να βελτιώνει ή τουλάχιστον να μην μειώνει το ηθικό και την αυτοπεποίθηση του λαού.
- Να βελτιώνει τις σχέσεις με κρίσιμες χώρες του διεθνούς συστήματος.
- Να δημιουργεί βάση τεχνογνωσίας, η οποία θα ενισχύσει την οικονομία της χώρας.

Επίσης για κάθε επιλογή αμυντικού υλικού θα πρέπει να εξετάζουμε τι επιφέρει η αγορά αυτή:

- Στην κυρίαρχη γεωπολιτική δύναμη στην οποία συμμετέχουμε, δηλαδή στην Ε.Ε.
- Στους ευρύτερους σχηματισμούς που ανήκουμε. Εν προκειμένω στον Δυτικό-Ευρωπαϊκό Κόσμο αλλά και σε άλλες (δυναμικές) γεωπολιτικές ενότητες, όπως θα μπορούσε να είναι ο Ορθόδοξος Κόσμος.
- Σε τυχόν (υπαρκτές ή δυναμικές) συμμαχίες με χώρες ή ομάδες χωρών κρίσιμης σημασίας, όπως μπορεί να είναι η Ρωσία ή ο αραβικός κόσμος.

⁴⁹ Γρίβας Κώστας – Μίχας Ζαχαρίας, “Ελληνική Αμυντική Στρατηγική για τον 21^ο αιώνα”, Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2006

4. ΝΕΟ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΝΑΥΤΙΚΟΥ

Η μορφολογία των ακτών των νήσων του Αιγαίου επιβάλλει την ύπαρξη προηγμένου συστήματος C41 διαρκούς προκεχωρημένης παρουσίας, στρατιωτικής αυτάρκειας των κυρίων νήσων, καταλλήλων δυνάμεων αμέσου επεμβάσεως ενισχύσεως και ανακαταλήψεως, δυνατότητα απόκτησης θαλασσίου ελέγχου και αεροπορικής υπεροχής.

- Κύρια χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων στο Αιγαίο αναμένεται να είναι : η χρήση όπλων υψηλής τεχνολογίας, από θάλασσα, αέρα και ξηρά, το κουρασμένο περιβάλλον από πλευράς αριθμού ημετέρων φίλιων εχθρικών και ουδετέρων δυνάμεων, η μη εκμετάλλευση της μέγιστης εμβέλειας των όπλων λόγω γεωγραφίας, η δυσχέρεια διατήρησης συνεχούς επιχειρηματικής και τακτικής εικόνας της καταστάσεως.

- Αύξηση της αξιοπιστίας, των δυνατοτήτων και της διαθεσιμότητας των υφισταμένων μονάδων. Είναι επιθυμητή η ύπαρξη μικρότερου αριθμού, αλλά πλέον σύγχρονων επιχειρησιακά μονάδων, έναντι μεγάλου αριθμού μονάδων παλαιάς τεχνολογίας και μέτριας απόδοσης.

- Ορθολογική εκμετάλλευση των υφιστάμενων μονάδων και αξιοποίηση με βάση το κριτήριο κόστος – αποτελεσματικότητα. Αύξηση του όγκου και της ταχύτητας διακίνησης συγκέντρωσης των πληροφοριών με εφαρμογή της δικτυο – κεντρικής αντίληψης των ναυτικών επικοινωνιών και εκμετάλλευση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι δορυφορικές επικοινωνίες. Βαρύτητα σε πολλαπλασιαστές ισχύος, συστήματα C4I, νέα τεχνολογικά υπέρτερα οπλικά συστήματα και όπλα δυνατότητας διεξαγωγής επιχειρήσεων ανορθόδοξου πολέμου, δυνατότητες αποτελεσματικού ηλεκτρονικού πολέμου, επιχειρησιακή εκπαίδευση και ικανό προσωπικό.

- Διατήρηση μονάδων με αυξημένες αντιαεροπορικές δυνατότητες για σίγουρη αποτροπή από μαζικές προσβολές αεροσκαφών και κατευθυνόμενων βλημάτων από μεγάλη απόσταση με αυξημένες δυνατότητες διοικήσεως και ελέγχου, με αυξημένες δυνατότητες για τη διεξαγωγή επιχειρήσεων επιτήρησης, καθώς και ανορθόδοξων καταδρομικών επιχειρήσεων, με κατάλληλες δυνατότητες πρόληψης και αντιμετώπισης ασύμμετρων απειλών, φορέων κατευθυνόμενων βλημάτων και ιπταμένων μέσων.

- Εξέταση ανάγκης διεύρυνσης του ρόλου του πολεμικού ναυτικού προκειμένου να είναι ικανό να εκτελέσει αποστολές προβολής ισχύος σε όλη τη Μεσόγειο, αλλά και να καταστεί ικανό να πλήττει στόχους πέρα της ακτογραμμής. Δυνατότητα ανάληψης υπερπόντιων αποστολών στα πλαίσια των διεθνών υποχρεώσεων της Ελλάδας. Εξασφάλιση του απαιτούμενου αριθμού μονάδων, ώστε να δύναται να εκτελέσει την αποστολή του και να καλύψει επιχειρησιακά τα έργα. Βαρύτητα στην απόκτηση μέσων που θα προσδώσουν χαρακτηριστικά υψηλής ευελιξίας και άμεσης ανταπόδοσης.

- Οι φρεγάτες να είναι πολλαπλού ρόλου, με αυξημένες δυνατότητες αντιαεροπορικής αμύνης και C3 ώστε να αυξάνεται το συλλογικό αντιαεροπορικό δυναμικό του στόχου, η δυνατότητα διεξαγωγής επιχειρήσεων σε κορεσμένο περιβάλλον και η ταυτόχρονη αντιμετώπιση πολλών και διαφορετικών απειλών αέρος, επιφάνειας και υποβρυχίων.

- Οι πυραυλάκατοι να διαθέτουν αυξημένη σε σχέση με τον τύπο τους δυνατότητες C3 και οπλισμού ώστε να είναι δυνατόν να δράσουν συνδράμοντας αποτελεσματικά τις μονάδες πολλαπλού χρόνου στον πόλεμο επιφανείας. Τα υποβρύχια να διαθέτουν τις απαραίτητες δυνατότητες που θα τους επιτρέψουν να χρησιμοποιηθούν σε ρόλους καταστροφής – εξουδετέρωσης στόχων υψηλής αξίας, μονάδων επιφανείας, υποβρυχίων, καθώς και σε ρόλους επιτηρήσεως συλλογής πληροφοριών.

- Τα ιπτάμενα μέσα, αεροσκάφη ναυτικής συνεργασίας, ελικόπτερα, να διαθέτουν κατάλληλο εξοπλισμό επιτηρήσεως, αναγνώρισεως ακόμα και προσβολής εχθρικών μονάδων. Οι κανονιοφόροι και τα περιπολικά του πολεμικού ναυτικού να διαθέτουν χαρακτηριστικά που να επιτρέπουν παράλληλα με τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων επιτήρησης και τη διεξαγωγή ανορθόδοξων καταδρομικών επιχειρήσεων.

- Τα αποβατικά πλοία να μεταφέρουν τα αμφίβια στρατεύματα για την υποστήριξη των εθνικών σχεδίων. Επίσης, στη δομή των αποβατικών πλοίων θα πρέπει να συμπεριληφθούν μονάδες διοικήσεως και υποστηρίξεως δυνάμενες να χρησιμοποιηθούν και για την προβολή διεθνούς κοινωνικού έργου της χώρας με ανάληψη αποστολών ανθρωπιστικής βοήθειας στο εξωτερικό, αλλά και συνδρομής του πληθυσμού της χώρας σε φυσικές καταστροφές.

- Πρέπει τέλος να αποκτηθούν νέα ναρκοθηρευτικά, ώστε να αντικατασταθεί ο υφιστάμενος υπέργηρος στόλος των πλοίων του ναρκοπολέμου και τα οποία θα πρέπει να διαθέτουν όλα τα σύγχρονα μέσα της ναρκοθηρίας. Σημαντικό γεγονός

το οποίο θα πρέπει να τονιστεί είναι ότι το σύνολο σχεδόν των τρεχόντων αλλά και μελλοντικών εξοπλιστικών προγραμμάτων του Πολεμικού Ναυτικού θα υλοποιηθεί στην Ελλάδα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, για την αναβάθμιση της ελληνικής ναυπηγικής και ευρύτερα αμυντικής βιομηχανίας.

5. ΝΕΟ ΕΞΟΠΛΙΣΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΕΜΙΚΗΣ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑΣ

Το ελληνικό πρόγραμμα προμήθειας νέων μαχητικών είναι βέβαιο ότι θα αποτελέσει πεδίο σφοδρότατης σύγκρουσης σε όλα τα επίπεδα της παγκόσμιας αεροδιαστημικής βιομηχανίας. Εξαιρώντας το JSF που έχει ήδη μια πλήρως εξασφαλισμένη αγορά, για τους υπόλοιπους υποψήφιους η ελληνική αγορά αποτελεί κριτήριο εμπορικής επιτυχίας ή και επιβίωσης ως ανεξάρτητων οντοτήτων σχεδίασης, ανάπτυξης και παραγωγής μαχητικών αεροσκαφών υψηλών επιδόσεων.

Τα οικονομικό μέγεθος του προγράμματος (σε άμεση συνάρτηση με τον αριθμό των αεροσκαφών), που μπορεί να υπερβεί και τα 6 δις. ευρώ, επιβάλλει την προσέγγιση σε επίπεδο πολιτικό, στρατηγικό, επιχειρησιακό, βιομηχανικό.

Ίσως μάλιστα το πολιτικό επίπεδο να είναι το πιο σημαντικό. Το πρόγραμμα προμήθειας νέου μαχητικού μπορεί να αποφέρει τεράστια πολιτικά οφέλη και ανταλλάγματα, με μόνη προϋπόθεση την «κατάλληλη» διαχείρισή του. Θεωρητικά οι υποψηφιότητες που προέρχονται από ομάδα χωρών έχουν κάποιο προβάδισμα. Καταλύτης όμως είναι οι μακροπρόθεσμοι πολιτικοί σχεδιασμοί της ελληνικής κυβέρνησης που θα αποτελέσουν και το κριτήριο αξιολόγησης αυτής της παραμέτρου.

Πρόσθετοι σημαντικοί παράγοντες είναι επίσης :

- Η μεταφορά τεχνογνωσίας και τεχνολογίας με σκοπό, μεταξύ άλλων και τη μεγιστοποίηση της δυνατότητας «αυτόνομης» υποστήριξης (χαρακτηριστικό παράδειγμα, η εξαιρετικά πιεστική βρετανική στάση στο JSF),
- Το είδος του υποκατασκευαστικού έργου που δεν θα πρέπει να εξαντλείται στη φάση παραγωγής αλλά να στοχεύει και στην εν συνεχεία υποστήριξη του αεροσκάφους,
- Την αποδέσμευση όπλων και οπλικών συστημάτων (άρση των όποιων περιορισμών που επιβάλλουν την προμήθεια εξαγωγικών εκδόσεων που είναι σε άγνωστο βαθμό υποβαθμισμένες), και τέλος,
- Το κόστος υποστήριξης, το οποίο είναι άμεσα συνδεδεμένο με την ολική παραγωγή μικρού ή μεγάλου αριθμού αεροσκαφών

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, η δυνατότητα διεξαγωγής δίκτυο – κεντρικών επιχειρήσεων («Network – Centric Operations») που, μεταξύ άλλων, εκφράζεται με υψηλό επίπεδο «συνδεσιμότητας» («connectivity») της πλατφόρμας και χρήσης προηγμένων όπλων πρέπει να είναι «απαράβατοι» όροι.

Τέλος, όσον αφορά αυτή καθαυτή την πλατφόρμα, το αεροσκάφος θα πρέπει να έχει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που μειώνουν την ανάγκη για εκτεταμένη υποδομή υποστήριξης ώστε να αυξάνεται ο βαθμός διαθεσιμότητας.

Τέλος, ένα άλλο επίσης χαρακτηριστικό που πρέπει να ενσωματώνει το αεροσκάφος και ενδιαφέρει άμεσα την ΠΑ είναι η τεχνολογία stealth, που έχει να κάνει με την αδυναμία αποκάλυψής του από τα εχθρικά ραντάρ και σχετίζεται τόσο με το σχεδιασμό των εξωτερικών επιφανειών του, όσο και με την ειδική επικάλυψη αυτών.

Όλα τα αεροσκάφη που περιέχονται στον ανωτέρω κατάλογο υιοθετούν εφαρμογές για τη μείωση του ηλεκτρομαγνητικού και υπέρυθρου ίχνους τους, και υπό συνθήκες αποκτούν αυτό που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «low observability» («χαμηλή παρατηρησιμότητα»). Ωστόσο, ακόμα και τα αεροσκάφη stealth, στην περίπτωση μεταφοράς εξωτερικών φορτίων (όπλων, δεξαμενών καυσίμων, ατρακτιδίων) χάνουν την ιδιότητά τους. Εν κατακλείδι, η ικανότητα stealth εξαρτάται άμεσα από τη διαμόρφωση και την αξιοποίηση της το οποίο σημαίνει ότι είναι άμεσα συνδεδεμένη με την επιχειρησιακή χρήση του αεροσκάφους. Σε πολύ γενικές γραμμές, τα εν λόγω αεροσκάφη προορίζονται για πλήγματα αιφνιδιασμού «πρώτου κύματος», σκοπός των οποίων είναι η μεγιστοποίηση του καταστροφικού αποτελέσματος ώστε να «παραλύσει» ο αντίπαλος και σχεδόν να μηδενιστεί η αντίδρασή του. Συνεπώς, η εισαγωγή σε υπηρεσία αεροσκαφών που αξιοποιούν τεχνολογία stealth σημαίνει και τροποποίηση τακτικών, δογμάτων και στρατηγικών.

Σε γενικές γραμμές τα τελευταία 30 χρόνια, έχει παγιωθεί η αντίληψη ότι σε ποσοτικό επίπεδο η αναλογία 7 προς 10 επιτρέπει στην ΠΑ να εκτελέσει τις αποστολές και να επιτύχει τα επιχειρησιακά έργα που της ανατίθενται, ενώ σε ποιοτικό επίπεδο το «κατώφλι» βρίσκεται σε αναλογία 8,5 προς 10.

Απέναντι σ' αυτή την προσέγγιση πρέπει να τοποθετηθούν τα αρνητικά δεδομένα για τη χώρα μας, πληθυσμιακά και οικονομικά δεδομένα στο ισοζύγιο με την Τουρκία, αλλά και οι κοινωνικοί παράγοντες που (για διάφορους λόγους) οδηγούν ή επιβάλλουν ή συναινούν στη μείωση των δαπανών για την εθνική άμυνα. Ας εξετάσουμε όμως το ζήτημα από μία άλλη οπτική. Εάν το ζητούμενο

είναι η ισορροπία της αεροπορικής ισχύος προκειμένου να εξασφαλίζονται συνθήκες και όροι «αποτροπής» τότε το μέλλον του στόλου μαχητικών της ΠΑ αποτελεί την κύρια αλλά όχι τη μοναδική παράμετρο. Συνεπώς, απαιτείται ευρύτερη κάλυψη όλων των σχετιζομένων παραμέτρων. Μερικές από αυτές είναι η καταστροφικότητα και αποτελεσματικότητα των διαθέσιμων όπλων. Οι πολλαπλασιαστές ισχύος, η μελλοντική ένταξη μη επανδρωμένων αεροχημάτων (UAV-UCAV), κλπ.

Ας σημειωθεί εδώ ότι ο όρος «αποτροπή» αποδέχεται πολλών ερμηνειών και το περιεχόμενό του έχει να κάνει κυρίως με τις «αντοχές» των εμπλεκόμενων στην υλοποίησή του. Επιπλέον, παίρνει διαφορετική διάσταση εάν λάβουμε υπόψη ότι το σενάριο μιας γενικευμένης μεγάλης διάρκειας και υψηλής καταστροφικότητας σύρραξη είναι το πλέον απομακρυσμένο, λόγω της δεδομένης διεθνούς πολιτικής κατάστασης ισορροπιών. Τα «χαρακτηριστικά» του αμυντικού δόγματος επίσης επηρεάζουν την έννοια της αποτροπής και καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο και τα μέσα επίτευξης της (αμυντική, επιθετική, αποφασιστικότητα, πρωτοβουλία, κοινή γνώμη, δεσμεύσεις διεθνείς κτλ). Επιχειρώντας μία πιο απλουστευτική ανάλυση του όρου μπορούμε να χωρίσουμε την αποτροπή σε δύο φάσεις. Η πρώτη αφορά τη δυνατότητα και την επίδειξη αποφασιστικότητας/ ικανότητας να αποτρέψουμε άμεσα κάθε επιθετική πρωτοβουλία του αντιπάλου (εν τη γενέση της) ανεξαρτήτως έντασης και μεγέθους (κυρίως θερμά επεισόδια, προσπάθεια δημιουργίας τετελεσμένων γεγονότων). Η δεύτερη αφορά τη δυνατότητα να κλιμακώσουμε μία ένταση και να ανεβάσουμε το κόστος μιας επιθετικής πρωτοβουλίας της Τουρκίας σε βαθμό που να είναι απαγορευτικό σε σχέση με τα προσδοκώμενα κέρδη- οφέλη (φυσικά, κατά τη δική μας εκτίμηση).

Στη δεύτερη περίπτωση θα πρέπει να σημειώσουμε ότι οι αντοχές της Τουρκίας είναι μεγαλύτερες (μέγεθος χώρας, ιδιοσυγκρασία πολιτικών, ελεγχόμενη κοινή γνώμη, διαφορετικές εκτιμήσεις πολιτικού κόστους, ευκολία συσπείρωσης κλπ).

Στην πρώτη περίπτωση, ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τον αντίπαλο είναι η πιθανή αποτυχία και ο εξευτελισμός που θα απομυθοποιήσει το υφιστάμενο καθεστώς και τις επικρατούσες αντιλήψεις για τις δυνατότητες και τον κυρίαρχο ρόλο της Τουρκίας στην περιοχή. Στην περίπτωση αυτή εκτιμάται ότι οι αντοχές της Τουρκίας (ιδιαίτερα όσον αφορά το στρατιωτικό κατεστημένο) είναι πολύ μικρότερες. Όσον αφορά το είδος της αποτροπής και τις προτεραιότητες τις οποίες

θα πρέπει να επικεντρωθεί η ελληνική πλευρά, είναι πολύ μεγάλο ζήτημα στο οποίο θα πρέπει να συνυπολογιστεί πλειάδα παραγόντων. Ωστόσο, κάθε διαφορετική απάντηση στα ερωτήματα αυτά συνεπάγεται ίσως και διαφορετική προτεραιότητα επιλογών στους μελλοντικούς μας εξοπλισμούς, και κατά συνέπεια και στα μαχητικά αεροσκάφη.

➤ **Συντήρηση/ Υποστήριξη/ Διαθεσιμότητα**

Οποιαδήποτε απαίτηση για νέους εξοπλισμούς χάνει μεγάλο μέρος της σημασίας και της αξίας της, εάν την ίδια στιγμή δεν μπορούμε να εξασφαλίσουμε (έλλειψη προγραμματισμού – πιστώσεων) υψηλό βαθμό συντήρησης και υποστήριξης των διαθέσιμων μέσων, και κατά συνέπεια μεγάλη διαθεσιμότητα όπλων. Το ότι μέχρι σήμερα ακολουθείται ο αντίθετος ακριβώς δρόμος, αποτελεί κοινό μυστικό. Σε όλες τις περιπτώσεις γίνεται η προμήθεια του κύριου μέσου και στη συνέχεια, σε όλη σχεδόν τη διάρκεια της επιχειρησιακής του ζωής, πραγματοποιείται ένας αδιάκοπος «αγώνας» για την υποστήριξη του συστήματος. Το «τραγικό» στην υπόθεση είναι ότι, σε αρχική τουλάχιστον φάση, η προμήθεια των απαιτούμενων θα μπορούσε να γίνει με μικρή μείωση του αριθμού των κύριων συστημάτων. Εξυπακούεται ότι αυτή η καταγεγραμμένη αδυναμία προγραμματισμού και καταβολής των απαιτούμενων πιστώσεων σε συνδυασμό με την πολυτυπία του υλικού δεν δίνουν μεγάλα περιθώρια αισιοδοξίας. Ταυτόχρονα όμως αποτελούν πρόκληση με σημαντικά οφέλη στην περίπτωση αλλαγής του τρόπου αντιμετώπισης.

➤ **Διατήρηση προβολής Ισχύος (Sustainability)**

Προκειμένου η διαθεσιμότητα των όπλων να εξασφαλίσει και δυνατότητα υψηλού ρυθμού επιχειρήσεων (high sorties rate tempo), η υποστήριξη θα πρέπει να περιλαμβάνει όλα τα επιπρόσθετα μέσα που απαιτούνται για την ελαχιστοποίηση του χρόνου turn – around (επανεξυπηρέτησης). Με άλλα λόγια, ο κρίσιμος αριθμός δεν είναι μόνο αυτός των αεροσκαφών αλλά και αυτός των εξόδων που μπορούν να πραγματοποιήσουν σε 24ωρη βάση και για πόσο χρονικό διάστημα. (παρατεταμένες επιχειρήσεις). Εδώ το πρόβλημα είναι περίπλοκο και πολυεπίπεδο. Παράμετροι όπως η πολυτυπία δρουν αρνητικά, γιατί αυτή επιβάλλει υπέρογκες δαπάνες για τη δημιουργία του συστήματος τεχνικής και εφοδιαστικής υποστήριξης των αεροπορικών επιχειρήσεων σε όλα τα αεροδρόμια. Η έλλειψη εκπαιδευμένου προσωπικού είναι επίσης καταλυτική. Άραγε πόσες εξόδους σε 24ωρη βάση μπορεί να εκτελέσει 1,3 χειριστής ανά αεροσκάφος; Έχει γίνει κατανοητή η ανάγκη σχεδίασης και διεξαγωγής των επιχειρήσεων σε δυο

12ωρες βάρδιες; Έχει υπολογιστεί τι σημαίνει αυτό σε στελέχωση; Τέλος, κρίσιμος είναι επίσης και ο αριθμός των διαθέσιμων μέσων και υλικών υποστήριξης. Το ερώτημα είναι απλοϊκό, αλλά ιδιαίτερα συμβολικό στο να αντικατοπτρίσει την παρούσα κατάσταση: πώς επηρεάζεται ο αριθμός εξόδων μίας μοίρας 20 αεροσκαφών που διαθέτει δύο μόνο βυτιοφόρα ανεφοδιασμού καυσίμων;

➤ **Επιβιωσιμότητα – προστασία (Survival to Operate (STO)- Force Protection)**

Για να μπορούν να εκτελεστούν επιχειρήσεις μαχητικών αεροσκαφών, θα πρέπει τα ίδια τα αεροσκάφη, οι βάσεις τους και όλο το πολυδιάστατο σύστημα που τα υποστηρίζει να έχουν ικανότητα επιβίωσης. Κατά συνέπεια, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, οι όποιες αγορές νέων αεροσκαφών να γίνονται, εφόσον πρώτα εξασφαλιστούν αυτές οι προϋποθέσεις/ δυνατότητες.

➤ **Όπλα**

Κατά συνέπεια θα είναι ουτοπία να προμηθευόμαστε νέα αεροσκάφη αν δεν έχουμε εξασφαλίσει ταυτόχρονα και τη δυνατότητα (άδεια εξαγωγής-πιστώσεις) προμήθειας των απαιτούμενων όπλων. Το ίδιο φυσικά ισχύει και για τυχόν υπόλοιπα απαιτήσεων του υφιστάμενου στόλου. Το ζήτημα των όπλων είναι εξαιρετικά σημαντικό, κι εδώ θα περιοριστούμε μόνο σε μια παράμετρο. Είναι άραγε όλα τα όπλα που προμηθεύονται οι συμμαχικές στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ αεροπορικές δυνάμεις εξίσου κατάλληλα για την ΠΑ και τις αποστολές που πρέπει να εκτελέσει κατά του συγκεκριμένου αντιπάλου; Γιατί αν οι επιχειρησιακές συνθήκες στο θέατρο του Αιγαίου διαφέρουν από τα θέατρα επιχειρήσεων του παγκόσμιου πολέμου κατά της τρομοκρατίας, τότε διαφορετική θα είναι και η απόδοση και αποτελεσματικότητα συγκεκριμένων τύπων όπλων. Μήπως σε αυτόν τον τομέα θα πρέπει να γίνουμε εξαιρετικά επιλεκτικοί και να μην προμηθευόμαστε ότι αποτελεί απλώς εμπορική επιτυχία;

➤ **Εκπαίδευση**

Αναμφισβήτητα αποτελεί τη σοβαρότερη παράμετρο που μπορεί να επηρεάσει την αποτελεσματική εκμετάλλευση των μαχητικών αεροσκαφών. Υποβάθμιση και συμβιβασμοί στον τομέα της εκπαίδευσης μπορούν να δημιουργήσουν συνθήκες «εικονικής πραγματικότητας» με δυσάρεστες εκπλήξεις.

Πέραν των ειδικών απαιτήσεων ανά τύπο αεροσκάφους, αυτό θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- Εκπαίδευση στη Σχολή Ικάρων (και διαδικασίες επιλογής)

- Ειδικά καταγραφικά συστήματα – ρεαλιστικά προγράμματα – εκπαίδευση στις νέες τεχνολογίες (διαρκής επιμόρφωση)
- Σύγχρονα πεδία βολής και συστήματα εκπαίδευσης στην εναέρια μάχη (AACMI)
- Πλήρη και διασυνδεδεμένα μεταξύ τους εξομοιωτών πτήσης κλπ.

Τι διαθέτουμε σήμερα; Θεωρούνται επαρκή; Πόσο δύσκολο αλλά και πόσο αναγκαίο (προτεραιότητα) είναι να καλύψουμε αυτές τις απαιτήσεις;

Σε κάθε περίπτωση πάντως η ΠΑ θα πρέπει να μετατοπίσει το σχεδιασμό της σε πιο δυναμικά μοντέλα και να αποφύγει την «απλή» σύγκριση – συσχέτιση αριθμών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Τουρκία επιδιώκει να ανατρέψει το status quo των ελληνοτουρκικών σχέσεων όχι μέσω πολέμου, αλλά με κρίση, με αλλαγή των τεχνικών όρων των συμφωνιών διάφόρων διεθνών οργανισμών (ICAO κλπ) των οποίων το αποτέλεσμα θα περιθωριοποιεί στην ουσία τη συνθήκη της Λωζάννης.

Η πολιτικοστρατιωτική ελίτ της Τουρκίας σε ότι αφορά τις σχέσεις με την Ελλάδα εφαρμόζει επακριβώς ότι προστάζει η ρεαλιστική παράδοση των Διεθνών Σχέσεων διατηρώντας τη δυνατότητα άντλησης χαρακτηριστικών της φιλελεύθερης όπου αυτή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού. Δεν την ασκεί με λαϊκίστικους εσωτερικούς κανόνες γιατί θα αποτύγχανε και παρουσιάζει μία αξιοθαύμαστη συνοχή στην επίτευξη των τιθέμενων κάθε φορά στόχων σε αντίθεση με την πολιτική και οικονομική ελίτ της Ελλάδος η οποία δεν ενστερνίζεται στο σύνολό της τον κίνδυνο φιλάνδοποίησης που επικρεμάται και δεν διακατέχεται από ανησυχία για την εξασφάλιση του Εθνικού Συμφέροντος παρουσιάζοντας μια εικόνα ασυμφωνίας και έλλειψης οράματος .

Σαν αναθεωρητική δύναμη δεν μπορεί να στραφεί κατά των Συρία, Ιράκ, Ιράν επειδή είναι αραβικές χώρες με τις οποίες συνδέεται μέσω του Ισλάμ αλλά και επειδή σαν χώρα μωσαϊκού εθνοτήτων θα δημιουργήσει στον εαυτό της εσωτερικό πρόβλημα σε περίπτωση κρίσης με τους Άραβες με δυσμενή πιθανώς γι' αυτήν αποτελέσματα.

Η κρίση με την Ελλάδα είναι η μόνη διέξοδος για να μπορεί αυτό το κράτος να συσπειρώνει τις διαφορετικές εθνότητές του εναντίον ενός «κοινού» για όλες αυτές τις κοινότητες εχθρού (εύκολα γίνεται η Ελλάδα εχθρική χώρα γιατί είναι μικρή σε μέγεθος και θεωρείται απομεινάρι του Βυζαντίου με το οποίο οι εθνότητες αυτές δεν είχαν και την καλύτερη σχέση. Η Ελλάδα λόγω μεγέθους είναι πιο εύκολος αντίπαλος για τους Τούρκους στρατηγούς με αποτέλεσμα να είναι πιο ελεγχόμενη η εξέλιξη μίας κρίσης γι' αυτούς ακόμα και σε περίπτωση δυσμενούς εξέλιξης.

Η προσπάθεια εκμηδενισμού του Πατριαρχείου Κων/πόλεως που αποτελεί τον πνευματικό θεσμό της άλλοτε Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, εκδηλώνεται με σκοπό να μειωθεί το ηθικό των Ελλήνων της Ελλάδος, να φανεί ότι η Τουρκία ως ισλαμική χώρα επέτυχε τον εκμηδενισμό κατά των απίστων-χριστιανών (δημιουργία εντυπώσεων στον απλό κόσμο του Ισλάμ) και να εξαλειφθούν από πολιτικής- πολιτισμικής απόψεως οι εν δυνάμει δυνατότητες εμφάνισης της Ρωσίας ως του νέου προστάτη.

Η Τουρκία επιδιώκει να ανατρέψει από κάτω προς τα πάνω το status quo που έχει εδραιωθεί με διεθνείς συνθήκες, με πλάγιο τρόπο «από μέσα» και χωρίς να έρχεται σε αντιπαλότητα με την καθεστωτική τάξη και τις δυτικές αρχές του Διεθνούς Δικαίου.

Ο Φονταμεταλισμός του Ισλάμ καταπολεμείται από την ελίτ της Τουρκίας διότι θα δημιουργήσει ισχυρότερους δεσμούς με τους Άραβες (Σιίτες και Σουνίτες) και ως εκ τούτου θα σπρώξει πιο κοντά σ' αυτούς τους Τούρκους εγκαθιστώντας μια ισλαμιστική νέα τάξη διαφορετικών αντιλήψεων από το υπάρχον στρατιωτικο-βιομηχανικό σύμπλεγμα της Τουρκίας και ως εκ τούτου η Ελλάδα ως φιλοαραβική χώρα να μην είναι πια εχθρός, στο βαθμό που επιδιώκει η ελίτ της Τουρκίας.

Η Τουρκία επιδιώκει τον έλεγχο μέρους του πλουτοπαραγωγικού χώρου ο οποίος σε συνδυασμό με την κατασκευή αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου καθώς και φραγμάτων νερού θα την αναδείξουν σε ενεργειακό κόμβο της Ευρασίας.

Χρησιμοποιεί πολιτική ανάλογη των Βυζαντινών σε σχέση με τους Κούρδους (τους έχει ως μοχλό-όργανο κατά των Ελλήνων με αντάλλαγμα

προνόμια κλπ) γι' αυτό αντιτίθεται στην αυτονομία τους. Η τυχόν αυτονομία του Τουρκικού Κουρδιστάν θα οδηγήσει στο διαμελισμό της Τουρκίας.

Η προσπάθεια εκδημοκρατισμού της Τουρκίας συνεπάγεται παραχώρηση δικαιωμάτων στις μειονότητες που θα οδηγήσει πιθανώς σε πολιτικές διαδικασίες αυτονομίας τους και πιθανώς σε εμφύλια διαμάχη.

Είναι αμφίβολο εάν εκδημοκρατησθεί η Τουρκία θα μπορέσουμε να βελτιώσουμε τις σχέσεις μας καθόσον στο παρελθόν επί Ατατούρκ υπήρξαν σχέσεις λυκοφιλίας

Η ένταξη της Τουρκίας (ειδική σχέση ή Πλήρες μέλος) θα συσχετιστεί με την μελλοντική πορεία της Ευρώπης (σκληρός πυρήνας 10 χωρών)

Η Τουρκία στα πλαίσια της επιδιωκόμενης πολιτιστικής αλλαγής και αλλαγής συνόρων, από τις Η.Π.Α., στην περιοχή της Μέσης Ανατολής αποτελεί γρίφο ως πώς θα συμπεριφερθεί (εσωτερικές αντιδράσεις) και ποίος θα είναι ο ρόλος της.

Η Τουρκία για να πάψει να ασκεί αναθεωρητική πολιτική πρέπει να μεταρρυθμιστεί εκ των έσω (δηλαδή επανάσταση κατά της ελίτ)

Η Τουρκία έχει παρασυρθεί από την αλαζονεία της ισχύος της επιδιώκοντας λύσεις σε προβλήματα που δημιουργεί τροφοδοτώντας ένα κλίμα έντασης – κρίσης .

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σε επίπεδο στρατιωτικής στρατηγικής προτείνονται:

- Η σύσφιξη των αμυντικών σχέσεων με την Ρωσία, Σουηδία και Ελβετία οι οποίες διαθέτουν αξιόλογη στρατιωτική τεχνολογία (πύραυλοι, τεθωρακισμένα οχήματα, όλμοι, UAV κλπ).
- Το ΓΕΕΘΑ απαιτείται να έχει την ευθύνη σύνταξης, εξ αρχής (και όχι τα επιτελεία), των εξοπλιστικών προγραμμάτων τα οποία θα είναι προσαρμοσμένα στην αντιμετώπιση της απειλής, στην γεωστρατηγική αξία του Ελληνικού χώρου και όχι σε κλαδικές επιθυμίες.
- Η αναδιοργάνωση των μειζόνων σχηματισμών έτσι ώστε στα Βόρεια σύνορα η ευθύνη φυλάξεως τους να ανατεθεί σε σχηματισμό επιπέδου Ταξιαρχίας ειδικής σύνθεσης (χωρίς πυροβολικό, ανά μία Ταξιαρχία με Αλβανία, ΠΓΔΜ, Βουλγαρία) και αλλαγή των ορίων ευθύνης τους.
- Η αναδιοργάνωση των μονάδων ΔΜ (Διοικητική Μέριμνα) των σχηματισμών και γενικά όλου του συστήματος ΔΜ με ιδιαίτερη έμφαση στο σύστημα ΔΜ επιπέδου Ταξιαρχίας.
- Η αμυντική αναβάθμιση των Κυκλάδων (τοποθέτηση αντιαεροπορικών πυραύλων και πυραύλων επιφανείας – επιφανείας), με επιλογή συγκεκριμένων νησιών ώστε να καταστεί αδύνατη σε περίοδο κρίσης η εύκολη πρόσβαση των Τουρκικών αεροναυτικών δυνάμεων στο Αιγαίο, σε συνδυασμό με εγκατάσταση πυραύλων επιφανείας – επιφανείας στα παράλια της Θράκης.
- Η ενοποίηση μονάδων πεζικού – τεθωρακισμένων και η αλλαγή του υλικού και της οργάνωσής (υιοθέτηση τετραδικού συστήματος) τους καθόσον θα επιφέρει βελτίωση σε επίπεδο τακτικής χρησιμοποίησής τους και θα αυξήσει την στρατηγική αποτελεσματικότητά τους.
- Η είσοδος και ευρεία χρησιμοποίηση UAV και UCAV καθώς και αντιαεροπορικών συστημάτων εγγύς προστασίας (πχ. Skyshield) για την αντιμετώπιση των Τουρκικών πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς εδάφους – εδάφους αλλά και για την προστασία ευαίσθητων περιοχών.
- Η προμήθεια πυραύλων μεγάλου βεληνεκούς για την αναβάθμιση της αποτροπής.
- Η ανάπτυξη των δορυφορικών επικοινωνιών και ενός διακλαδικού δικτυοκεντρικού συστήματος διοίκησης, επικοινωνιών και ελέγχου που θα ξεκινάει από τον απλό μαχητή (πρόγραμμα σύγχρονου μαχητή) και θα φτάνει μέχρι το ανώτατο επίπεδο διοίκησης.
- Η αναδιοργάνωση των Ειδικών Δυνάμεων με τη δημιουργία στο Λιτόχωρο, Μέγαρο και Κρήτη διακλαδικών δυνάμεων ειδικών επιχειρήσεων με τομέα ευθύνης το Βόρειο, Κεντρικό και Νότιο Αιγαίο αντίστοιχα.
- Η δημιουργία ενός μικρού ναυστάθμου στο Βόρειο Αιγαίο
- Η προμήθεια φρεγατών και αεροσκαφών 4^{ης} γενιάς σε τέτοιο αριθμό που να εξασφαλιστούν οικονομικά οφέλη και μεταφορά τεχνολογίας στη χώρα μας, σε συνδυασμό με την επίτευξη αρχικά αεροπορικής ισορροπίας στο Αιγαίο και στη συνέχεια αεροπορικής κυριαρχίας με σκοπό να αναγκαστεί η Τουρκία να μειώσει ή να σταματήσει τη

χρήση της Τουρκικής πολεμικής αεροπορίας ως οργάνου ανατροπής του status quo στο Αιγαίο.

- Η εφαρμογή του θεσμού της Παλαικής Άμυνας με τον οποίο θα αναβαθμιστεί η αμυντική θωράκιση στα νησιά και τη Θράκη.
- Η δημιουργία φορέα ψυχολογικών επιχειρήσεων και η υιοθέτηση πολιτικής συνεργασίας με τα κρατικά και ιδιωτικά ΜΜΕ, με την υπογραφή μνημονίου, ώστε σε περιόδους κρίσεως να χρησιμοποιούνται αποδοτικά.
- Η αναδιοργάνωση του ΓΕΕΘΑ ώστε να ασκεί πραγματική διοίκηση των Ενόπλων Δυνάμεων από τώρα ως ενιαίου Γενικού Επιτελείου.
- Η αλλαγή του τρόπου καταρτισμού του ΕΜΠΑΕ και η πρόβλεψη ευέλικτου τρόπου κατανομής των κονδυλίων και ανακατανομής ή επαναξιολόγησης των εξοπλιστικών προγραμμάτων με σκοπό το κέρδος χρόνου, την προμήθεια υλικού στο σωστό χρόνο και την επίτευξη διαλειτουργικότητας σε συνδυασμό με την ανάπτυξη της αμυντικής βιομηχανίας και τη μεταφορά τεχνολογίας στη χώρα μας.
- Η περαιτέρω ανάπτυξη της διακλαδικότητας και διαλειτουργικότητας μεταξύ των κλάδων των Ενόπλων Δυνάμεων με έμφαση στη συνεργασία μεταξύ Πολεμικής Αεροπορίας – Επιθετικών και Ναυτικών Ελικοπτήρων, Πολεμικού Ναυτικού και Λιμενικού Σώματος.
- Η αναβάθμιση του ισχύοντος πλαισίου Πολιτικής Άμυνας.
- Ο συντονισμός των Εξοπλιστικών προγραμμάτων Ελλάδας – Κύπρου με απώτερο σκοπό την εξοικονόμηση πόρων, την επίτευξη διαλειτουργικότητας, την ύπαρξη κοινού συστήματος C4I-χειρισμού κρίσεων, την αναβάθμιση της αποτροπής και την πραγματική υλοποίηση του δόγματος του ΕΑΧ.
- Η πρόβλεψη κονδυλίων για έρευνα- τεχνολογία και η αναβάθμιση της συνεργασίας του ΥΠΕΘΑ με τα Ελληνικά Πανεπιστήμια και τις δημόσιες υπηρεσίες (π.χ. συνεργασία ΟΤΕ-ΕΜΠ-ΓΕΕΘΑ για την ανάπτυξη συστήματος επικοινωνιών)
- Η αναδιάρθρωση του συστήματος εκπαίδευσης των στελεχών και οπλιτών των ενόπλων δυνάμεων με έμφαση στη διαλειτουργικότητα και στην απόκτηση πιστοποίησης από το προσωπικό.

Στο διπλωματικό τομέα προτείνονται:

- Η δημιουργία Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας, με κανονισμό που θα εγκριθεί από τη Βουλή, στο οποίο μεταξύ άλλων να συμμετέχουν ο Πρωθυπουργός, ο ΥΠΕΞ, ο ΥΠΕΘΑ, οι Υπουργοί Εθνικής Οικονομίας – Ναυτιλίας – Εσωτερικών – Δημόσιας Τάξης, οι αρχηγοί κομμάτων της Βουλής, ο Α/ΓΕΕΘΑ, οι αρχηγοί ΓΕΣ, ΓΕΝ, ΓΕΑ, ΕΛΑΣ, Λιμενικού – Πυροσβεστικού Σώματος και ο διοικητής της ΕΥΠ.
- Η αναδιάρθρωση των ΥΠΕΞ, ΥΠΕΘΑ, ΥΠΑ με την πρόβλεψη θέσεων συνδέσμων σ' αυτά ώστε να αναβαθμιστεί η συνεργασία μεταξύ τους. Η συνέχιση της ανάπτυξης οικονομικών σχέσεων με την Τουρκία.
- Η χάραξη επιθετικής πολιτισμικής πολιτικής με σκοπό την σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των Πομάκων Ελλάδος και Βουλγαρίας ως αντίβαρο της Τουρκικής πολιτικής στη Θράκη και την ανάδειξη των κοινών στοιχείων αυτών των μειονοτήτων.

- Η περαιτέρω και όχι ευκαιριακή αναβάθμιση των σχέσεων με τις Αραβικές χώρες και ιδίως με αυτές που συνορεύουν με την Τουρκία.
- Η περαιτέρω ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων με τη Ρωσία και την Κίνα (μέλη του ΣΑ/ΟΗΕ, ύπαρξη Μουσουλμανικών μειονοτήτων).
- Η Ελλάδα πρέπει να επιδιώξει να συμμετάσχει όπως και η Κύπρος στις συνεδριάσεις της Ισλαμικής Διάσκεψης ως παρατηρητής, για να «ακυρώνει» την πολιτική της Άγκυρας στο Κυπριακό και να αποτελεί τη γέφυρα μεταξύ Δύσης και Ισλάμ. Ταυτόχρονα σε περίπτωση μη ένταξης της Τουρκίας στην ΕΕ ή ειδική σχέση μεταξύ ΕΕ- Τουρκίας να μειώσει τη δυνατότητα της Άγκυρας να στραφεί προς την Κεντρική Ασία-Καύκασο για να αναγορευθεί σε κεντρική δύναμη της περιοχής. Γι' αυτό χρειάζεται να αναδείξει η Ελλάδα τα μειονοτικά προβλήματα της Τουρκίας, όταν μάλιστα οι μειονότητες της ανήκουν σε γειτονικούς λαούς ως αντιστάθμισμα της πολιτική της Τουρκίας στη Θράκη- Κυπριακό.
- Τα Πατριαρχία στη Συρία, Αίγυπτο κλπ να αποτελέσουν άξονες επιρροής στις χώρες τους ώστε με διπλωματικά-θρησκευτικά-πολιτισμικά αντίμετρα και πολιτική σε όλους τους τομείς να μειώσουν την πολιτική της Τουρκίας προς το Πατριαρχείο Κων/πόλεως.
- Η ανάπτυξη των σχέσεων Ελληνικού-Εβραϊκού- Αρμενικού λόμπυ στις Η.Π.Α , Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία καθώς και με το Αραβικό λόμπυ στις Η.Π.Α. το οποίο κατά κα% είναι Χριστιανοί.
- Η αναβάθμιση των σχέσεων της Ορθόδοξης Εκκλησίας με το Βατικανό ως αντίβαρο της καταπίεσης του Οικουμενικού Πατριαρχείου Κων/λεως.
- Αξιοποίηση μόνιμων και συγκυριακών συμμαχιών- Δημιουργία νέου άξονα με αραβικές χώρες που είναι αντίθετες στη σουνιτική Τουρκία

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σαν επίλογος της παρούσης διπλωματικής εργασίας κρίνεται σκόπιμη η παράθεση αποσπασμάτων από το βιβλίο του Παναγιώτη Κονδύλη «Θεωρία του Πολέμου», που αφορούν τις Ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Η γεωπολιτική υποδηλώνει ότι η πολιτική δεν μπορεί παρά να αναπτύσσεται σε στενή συνάφεια με έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο, και στην ιστορία εναπόκειται να αποφασίσει με ποια έννοια και ποια απόκλιση θα καταστεί αμφίδρομη η σχέση αυτή. Μπορούμε να ορίσουμε το γεωπολιτικό δυναμικό ως την ιστορικο- κοινωνική παρουσία ενός συλλογικού υποκειμένου που με την πολιτική και λοιπή δυναμική του γεμίζει ορισμένο γεωγραφικό χώρο.

Οι λεγόμενοι Ελληνοαμερικάνοι δεν μπόρεσαν ποτέ να ασκήσουν στην τωρινή πατρίδα τους καθοριστική επιρροή υπέρ των συμφερόντων του ελληνικού κράτους και έθνους. Το ελληνικό κράτος δε στάθηκε σε καμία φάση ικανό να προστατεύσει αποτελεσματικά τον ευρύτερο ελληνισμό και να αναστείλει τη συρρίκνωση ή τον αφανισμό του. Ήδη το ελληνικό κράτος βαθμηδόν φανερώνεται ανήμπορο να προστατέψει ακόμα και το έθνος που βρίσκεται εντός των συνόρων του.

Ενώ το ελληνικό έθνος συρρικνωνόταν ακατάπαυστα για να συμπέσει με ένα κράτος, του οποίου τα σύνορα είχαν ουσιαστικά διαμορφωθεί ήδη από το 1913, η Τουρκία διήνυσε τον αντίθετο ακριβώς δρόμο. Χάρη στη μεγάλη προσωπικότητα του Κεμάλ, η απότομη και οδυνηρή αυτή μετάβαση όχι μόνο δε συνέφερε τον πολιτικό κατακερματισμό αλλά απεναντίας συνδέθηκε με ένα μεταρρυθμιστικό έργο, με ένα νέο αίσθημα ανάτασης και με μια συλλογική μυθολογία, από όπου η Τουρκία μπορεί να αντλεί άμεσα ακόμα και σήμερα, πάνω από μισό αιώνα αργότερα. Από τη άλλη μεριά, παρέμειναν ενεργά ζωτικά κατάλοιπα οθωμανισμού διάχυτα και από καιρό σε καιρό πιεστικά ρεύματα του μουσουλμανικού λαϊκισμού, προβλήματα μειονοτήτων, ανισομέρειες περιφερειακές και αγκυλώσεις κοινωνικές- και όλα αυτά συνιστούσαν και συνιστούν ένα αντιφατικό πλέγμα. Θα ήταν όμως μεγάλο λάθος να θεωρήσει κανείς τις εσωτερικές αντιφάσεις και διαμάχες, που σημαδεύουν βαθιά το Τουρκικό έθνος ως παράγοντα αναγκαστικά αρνητική επίδραση πάνω στο γεωπολιτικό του δυναμικό. Όποια ελίτ κι αν πάρει στα χέρια της μακροπρόθεσμα τα ηνία για να προσελκύσει κατά το δυνατό ευρύτερες μάζες θα καταφύγει σε ένα ελαστικό ιδεολογικό εκλεκτισμό. Οι "Κεμαλιστές" στρατιωτικοί, καταπολεμούν τον ισλαμισμό

φοβούμενοι ότι δεν μπορούν να τον ελέγξουν, ενθάρρυναν μετά το πραξικόπημα του 1980 μετριοπαθείς θρησκευτικές τάσεις θέλοντας να τις χρησιμοποιήσουν ως αντίβαρο εναντίον του αριστερού ριζοσπαστισμού. Στη σημερινή Τουρκία δρουν αχαλίνωτες στοιχειακές δυνάμεις, που ωθούν τις εσωτερικές αντιφάσεις προς την επέκταση. Και πρώτη ανάμεσά τους είναι η πληθυσμιακή έκρηξη.

Όλες οι συγκρουόμενες πλευρές, καθώς ανατιμάται συνεχώς το γεωπολιτικό δυναμικό της χώρας συγκλίνουν σε μια κοινή αντίληψη περί τουρκικής αποστολής και τουρκικού μεγαλείου, οπότε η σύγκρουσή τους αναφέρεται στο ερώτημα: κάτω από ποια σημαία (ταυτότητα) εξυπηρετείται καλύτερα αυτή η αποστολή και ποιος είναι ο καταλληλότερος να την κρατήσει ψηλά στη σημερινή Ελλάδα;

Το έθνος συνέπεσε ουσιαστικά με το κράτος, δεν έχει ζωτικούς ιστορικούς και πολιτικούς στόχους έξω από τα σύνορά της, της λείπει δηλαδή ακριβώς ότι κρατά ένα συλλογικό πολιτικό υποκείμενο σε ένταση και εγρήγορση υποχρεώνοντάς το να υπερβαίνει αδιάκοπα τον εαυτό του.

Τέτοιοι στόχοι δεν είναι ούτε οι μάχες οπισθοφυλακής για το κυπριακό, ούτε η «ευρωπαϊκή ένταξη», η οποία στην ουσία της δεν είναι παρά η διαφοροτρόπως καρυκευμένη και μεταμφιεσμένη επιθυμία άλλοι να μας ταΐζουν και άλλοι να φυλάνε τα σύνορά μας. Και ενώ οι ελληνικοί εθνικοί στόχοι έχουν de facto περιορισθεί σε μια παθητική αυτοσυντήρηση.

Η Τουρκία ανισομερής, αντιφατική, εν πολλοίς άμορφη ακόμα, αλλά με ακμαίες πηγές στοιχειακής γεωπολιτικής ενέργειας – κοιτάζει αδιάκοπα πέρα από τα σύνορά της μέσα σε ευρύτατους χώρους, προς τους οποίους την ωθούν πολύ νωπές και ενεργές ηγεμονικές μνήμες καθώς και ζωντανές ακόμα φυλετικές, γλωσσικές και ιστορικές συγγένειες.

Η ένταση μεταξύ «ισλαμικών» και «κεμαλικών» στρατιωτικών δεν οφειλόταν τόσο σε καίρια ζητήματα εσωτερικής πολιτικής, όσο στο ερώτημα εάν η Τουρκία οφείλει στις προσεχείς δεκαετίες να συνδέσει τις δικές της γεωπολιτικές και στρατηγικές επιδιώξεις με τις αμερικανικές ή όχι.

Οι στρατιωτικοί πιστεύουν ότι η αμερικανική στήριξη μπορεί να χρησιμεύσει όχι μόνο στην Καυκασία και στην Κεντρική Ασία, αλλά επιπλέον στο Αιγαίο και στα Βαλκάνια, όπου οι Αμερικάνοι να μην δεν έχουν συμφέροντα τόσο ζωτικά όσο στην Ανατολή, διαθέτουν όμως πάντοτε την εξουσία του λύειν και του δεσμεύν, του βομβαρδίζουν και του ειρηνοποιείν.

Η ιστορική και η πολιτική ανάλυση δεν είναι σε θέση να προβλέπει γεγονότα.

Όποια τροπή και να πάρουν τα πράγματα, σε καμία περίπτωση η Τουρκία δεν συμπορεύεται στη παρούσα φάση ούτε θα συμπορευτεί στο μέλλον με τις Ηνωμένες Πολιτείες ως άβουλος εντολοδόχος τους. Ακόμα και αν αναλαμβάνει ρόλο περιφερειακού τοποτηρητή, το κάνει για να προωθήσει δικές της θέσεις και δικά της συμφέροντα, για να έχει πρόσβαση στην υπερσύγχρονη στρατιωτική τεχνολογία και να βρίσκεται κοντά σε κέντρα λήψεως κρίσιμων αποφάσεων.

Ο μεγαλύτερος μελλοντικός κίνδυνος για την Τουρκία – και η μεγαλύτερη, αν όχι η μοναδική ελπίδα για την Ελλάδα – έγκειται στο ενδεχόμενο της ανάδυσης Δυνάμεων ικανών να συναγωνισθούν την αμερικανοτουρκική επιρροή τόσο στον Καύκασο και στην Κεντρική Ασία όσο και στα Βαλκάνια. Μονάχα μια ισχυρή εθνικιστική και επεκτατική Ρωσία θα μπορούσε να αποτελέσει δραστικό φραγμό των τουρκικών φιλοδοξιών στα Βαλκάνια (όπου θα αναζωπυρώνονταν οι παλιοί ρώσικοι δεσμοί με τη Σερβία και Βουλγαρία) και στην Ανατολή (όπου επίσης θα ενεργοποιούνταν ο παλιός αντιτουρκικός άξονας Ρωσίας και Ιράν). Μια Ρωσία που θα έμπαινε βαθμηδόν στο πετσί της παλιάς Σοβιετικής Ένωσης – αυτό είναι το πραγματικό φόβητρο της Τουρκίας, και όχι αντίπαλοι όπως οι δύσμοιροι Κούρδοι.

Περνάμε τώρα στην τρίτη και στενότερη έννοια του γεωπολιτικού δυναμικού, η οποία είναι αμεσότερα συνδεδεμένη με γεωγραφικά δεδομένα και πρέπει να αναλύεται συγκριτικά, γιατί η γεωγραφία δίνει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα μονάχα σε σχέση με κάποιον άλλο, και ό,τι είναι από την μια άποψη πλεονέκτημα μπορεί από άλλη να συνιστά μειονέκτημα ή αντίστροφα.

Η συγκριτική ανάλυση του γεωπολιτικού δυναμικού της Ελλάδας και της Τουρκίας μ’ αυτήν την στενότερη έννοια συνδέεται ιδιαίτερα με το πρόβλημα της πιθανής στρατηγικής φυσιογνωμίας ενός ελληνοτουρκικού πολέμου στο προσεχές ή απώτερο μέλλον. Το στοιχειώδες και συνάμα καθοριστικό γεωγραφικό δεδομένο είναι διττό. Αφ’ ενός η έκταση της τουρκικής επικράτειας είναι εξαπλάσια από την ελληνική, αφ’ ετέρου συνιστά σχεδόν εξ ολοκλήρου (δηλαδή με εξαίρεση το μικρό ευρωπαϊκό τμήμα της Τουρκίας) χώρο συμπαγή και ολόκληρο, ενώ ο ελληνικός χώρος (και μάλιστα η κρίσιμη ως θέατρο πολέμου περιοχή ολόκληρου του Αιγαίου καθώς και η βόρεια Ελλάδα από τον Έβρο μέχρι τη Θεσσαλονίκη) αποτελείται από κατεσπαρμένα και μεμονωμένα εδάφη (νησιά) ή στενές λωρίδες.

Ο κατακερματισμένος ελληνικός χώρος μπορεί να καταληφθεί και να κρατηθεί κατά τμήματα, ακόμα και πολύ μικρά. Ο εχθρός δεν είναι υποχρεωμένος να εμπλακεί στην πολεμική περιπέτεια κατάληψης ολόκληρης της ελληνικής επικράτειας προκειμένου ν' αποσπάσει ένα τμήμα της, όποιο θέλει ή εν πάση περίπτωση όποιο μπορεί. Αφού καταλάβει ένα τμήμα, έχει την δυνατότητα, εφ' όσον υπερέχει στρατιωτικά, να εδραιώσει την καινούργια κατάσταση, δημιουργώντας σε σχετικά σύντομο διάστημα τετελεσμένα γεγονότα. Αντίθετα, η ελληνική πλευρά δεν έχει τη δυνατότητα (με ελάχιστες παρήγορες εξαιρέσεις, για τις οποίες θα μιλήσουμε παρακάτω) να αποσπάσει από τον μεγάλο και συμπαγή τουρκικό γεωγραφικό όγκο ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο κομμάτι χωρίς να περιπλακεί, *mutatis mutandis*, στο τραγικό δίλημμα του 1922.

Πως μπορεί η Ελλάδα να εξουδετερώσει, σε περίπτωση πολέμου, τα σοβαρά γεωγραφικά της μειονεκτήματα; Θα επισημάνουμε τέσσερα σημεία. Το ζήτημα των πιθανών εδαφικών απωλειών και κερδών, καθώς μου φαίνεται προφανές ότι η τουρκική πλευρά θα συνδέσει την αιτιολόγηση και τη διεξαγωγή του πολέμου εκ μέρους της με εδαφικές διεκδικήσεις. Η ελληνική πλευρά θα έκανε πολύ άσχημα να περιορισθεί στην υπεράσπιση των προσβαλλόμενων εδαφών της. Η ελληνική πλευρά πρέπει κατά το δυνατό να επιδιώξει αυτοτελή εδαφικά κέρδη, είτε ως αντιστάθμισμα για μόνιμες δικές της απώλειες είτε ως πιθανό αντάλλαγμα σε μεταγενέστερες διαπραγματεύσεις.

Πουθενά αλλού εκτός από τη Θράκη η ελληνική πλευρά δεν έχει την δυνατότητα αξιολογής κατάκτησης εδαφών, οσοδήποτε περιορισμένη κι αν κρίνει κανείς αυτή τη δυνατότητα. Πάντως υπάρχει, κι αφού είναι η μόνη πρέπει να αξιοποιηθεί στο έπακρο και με συνέπεια. Στο θέατρο του Αιγαίου, καθώς είπαμε, δεν έχει κανένα νόημα η προσπάθεια δημιουργίας προγεφυρωμάτων στη μικρασιατική ακτή, έστω κι αν τα προγεφυρώματα θα μπορούσαν να κρατηθούν για λίγο. Η μόνη ενέργεια, η οποία θα μπορούσε να αποφέρει εδώ εδαφικά οφέλη, θα ήταν μια κατάληψη της Ίμβρου και της Τενέδου, υπό την προϋπόθεση ότι το ελληνικό ναυτικό θα ήταν σε θέση να την καλύψει. Στην Κύπρο η ελληνική πλευρά πολύ λίγα πράγματα έχει να περιμένει. Και αν μπορέσει να υπερασπίσει κάτι, αυτό θα είναι δυνατόν μονάχα εάν ο κυπριακός πληθυσμός στο σύνολό του φανεί διατεθειμένος να πολεμήσει, αν χρειαστεί, με νύχια και με δόντια.

Το δεύτερο σημείο, που επιθυμούμε να υπογραμμίσουμε, είναι η ανάγκη συγκέντρωσης των δυνάμεων. Ο γεωγραφικός κατακερματισμός του ελληνικού χώρου γεννά εύκολα τον πειρασμό αντίστοιχου κατακερματισμού των ενόπλων

δυνάμεων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η κατά το δυνατόν πληρέστερη κάλυψή του. Ο πειρασμός αυτός μπορεί να αποβεί θανάσιμος, άλλωστε και ο σκοπός είναι καθ' εαυτόν ουτοπικός. Αντίστοιχα μεγάλη επαγρύπνηση και διαίσθηση απαιτείται από την πλευρά της ελληνικής ηγεσίας, η οποία θα πρέπει να ξεκόψει εξ αρχής από την αντίληψη ότι είναι δυνατή η ίση προστασία των πάντων. Θα πρέπει επίσης, λόγω της αριθμητικής μειονεξίας και της απόλυτης αναγκαιότητας αεροπορικής παρουσίας σε όλα τα καίρια επιχειρησιακά σημεία, να θέσει σε δευτερεύουσα και τριτεύουσα μοίρα την προάσπιση πόλεων και αμάχων πληθυσμών και να επικεντρώσει τα διαθέσιμά της όχι στην κάλυψη χώρου, αλλά αποκλειστικά στη συντριβή του κύριου όγκου των εχθρικών ενόπλων δυνάμεων, εκεί όπου αυτές θα ρίξουν το βάρος τους και ει δυνατόν πριν προλάβουν να αναπτυχθούν πλήρως. Πόλεμος σημαίνει πρωταρχικά επιδίωξη συντριβής των εχθρικών ενόπλων δυνάμεων, απ' αυτήν εξαρτώνται κι απ' αυτήν απορρέουν όλα τα άλλα.

Κατά τρίτον λόγο, η ελληνική πλευρά δε θα μπορέσει να αντισταθμίσει τα γεωγραφικά της μειονεκτήματα έναντι της τουρκικής αν δεν καλύπτει με ικανή δύναμη πυρός το σύνολο της τουρκικής επικράτειας.

Το κρίσιμο τούτο πρόβλημα λύνεται μόνο με πυραυλικά συστήματα κατάλληλου βεληνεκούς και με ουσιώδεις δυνατότητες ανεφοδιασμού των ελληνικών αεροπλάνων στον αέρα. Τα πράγματα θα ήταν πολύ απλούστερα αν η Ελλάδα και η Κύπρος δεν ήταν κράτη με *de facto* μειωμένα κυριαρχικά δικαιώματα, αν δηλαδή οι αποφάσεις τους δεν εξαρτούνταν ούτε άμεσα ούτε έμμεσα από το τι ανέχονται οι ΗΠΑ και το τι θεωρεί ως *casus belli* η Τουρκία.

Η ελληνική πλευρά δε θα είχε σοβαρές πιθανότητες στρατιωτικής νίκης αν δεν έβρισκε τη δύναμη και την αποφασιστικότητα να καταφέρει το πρώτο (μαζικό) πλήγμα, αιφνιδιάζοντας τον εχθρό. Το πρώτο πλήγμα το επιβάλλει σήμερα όχι κάποια «πολεμοχαρής» διάθεση αλλά η λογική των σύγχρονων οπλικών συστημάτων: Η λογική του μέσου αυτονομείται και προσδιορίζει ουσιωδώς τον προσανατολισμό της πολεμικής στρατηγικής.

Σήμερα, η δύναμη και το βεληνεκές του πυρός από κάθε κατεύθυνση προς κάθε κατεύθυνση και η μετάθεση του πολεμικού κέντρου βάρους από την ξηρά στον αέρα ακυρώνει αυτή την προϋπόθεση, δεν υπάρχουν πια κρυψώνες για τις ένοπλες δυνάμεις, και το (μαζικό) πρώτο πλήγμα αποσκοπεί ακριβώς στην εξουδετέρωση των μέσων μιας αντεπίθεσης σε ευρεία κλίμακα. Η ίδιοι αυτοί τεχνικοί παράγοντες καθιστούν το χρόνο αποφασιστικό μέγεθος, με άλλα λόγια προσδίδουν στην εναρκτήρια φάση του πολέμου καθοριστική σημασία. Ό,τι δεν

κερδίζεται ή ό,τι χάνεται στη φάση αυτή είναι δυσκολότατο να αποκτηθεί ή να αναπληρωθεί κατόπιν. Γι' αυτό και το πρώτο πλήγμα, το οποίο εγκαινιάζει την καθοριστική εναρκτήρια φάση του πολέμου, πρέπει να είναι όσο το δυνατόν μαζικότερο και καιριότερο. Πρώτο πλήγμα, με τη στρατηγική σημασία του όρου, δεν είναι ο πρώτος τυχόν πυροβολισμός που πέφτει κατά το πρώτο «θερμό επεισόδιο» μιας πολεμικής αντιπαράθεσης, είναι μια συντονισμένη και ακαριαία ενέργεια όλων των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων προς εκμηδένιση των ζωτικών σημείων του εχθρικού πολεμικού δυναμικού, ιδίως όσων εμφανίζονται κρίσιμα μέσα στη δεδομένη συγκυρία. Μπορεί να καταφερθεί στο πλαίσιο της κλιμάκωσης ενός τοπικού θερμού επεισοδίου, αλλά και πολύ νωρίτερα ακόμα, όταν δηλαδή διαπιστωθεί ότι επίκειται έτσι κι αλλιώς εχθρική επίθεση. Το επιτελικό σχέδιο του πρώτου πλήγματος πρέπει λοιπόν να βρίσκεται στο συρτάρι ήδη από καιρό ειρήνης, χωρίς αυτό να σημαίνει καθόλου ότι όποιος το έχει καταστρώσει και όποιος θα το εφαρμόσει είναι αναγκαία ο επιτιθέμενος με την ιστορική και πολιτική έννοια του όρου.

Η Ελλάδα θα μπορούσε να κερδίσει έναν πόλεμο εναντίον της Τουρκίας με ορισμένο στρατιωτικό δυναμικό, ορισμένη δύναμη πυρός και ορισμένη δόμηση των ενόπλων δυνάμεων. Το πρώτο πλήγμα δεν αποφέρει μεγάλα κέρδη, όταν τα καταφέρεις με ένα κυνηγετικό όπλο.

Το τουρκικό γεωπολιτικό δυναμικό είναι υπέρτερο του ελληνικού. Ερωτάται κατά πόσο η ελληνική πλευρά ισοφαρίζει τα οργανικά της μειονεκτήματα με την ανωτερότητα της στον οικονομικό και στον εξοπλιστικό τομέα, κατά πόσο το ποιοτικό της προβάδισμα τις τυχόν ποσοτικές της ελλείψεις. Η Ελλάδα δε διαθέτει επαρκή μέσα αποτροπής, εάν ορίσουμε την αποτροπή – όπως οφείλουμε να την ορίσουμε – ως ικανότητα να καταφέρεις ένα καίριο πρώτο πλήγμα και να παραλύσεις για μακρό χρονικό διάστημα τον εχθρό. Ούτε η ποιοτική υπεροχή της ελληνικής πλευράς αντισταθμίζει τα ποσοτικά της μειονεκτήματα, ούτε η ελληνική δύναμη πυρός καλύπτει το σύνολο της τουρκικής επικράτειας, αδυνατώντας έτσι να προστατέψει αποτελεσματικά και την Κύπρο.

Στο μέτωπο του Έβρου, οι αναλογίες δε θα είναι τόσο δυσμενείς για την ελληνική πλευρά, καθώς αυτή μπορεί να συγκεντρώσει εκεί ποσοστιαία μεγαλύτερο μέρος των χερσαίων της δυνάμεων από ό,τι η Τουρκία. Θα πρέπει κανείς να γνωρίζει ότι η κρίσιμη μάχη θα δοθεί στον αέρα και το κρίσιμο όπλο θα είναι η αεροπορία και μάλιστα ακριβώς επειδή το πρώτο πλήγμα και η εναρκτήρια

φάση του πολέμου θα βαρύνουν αποφασιστικά την έκβαση. Τουλάχιστον η τουρκική ηγεσία το έχει αντιληφθεί αυτό εγκαίρως.

Ακόμα και το πιο φιλόδοξο εξοπλιστικό πρόγραμμα πρέπει να πλαισιωθεί από ακόμα πιο δυσεπίτευκτες οικονομικές και πολιτικές προϋποθέσεις στις οποίες θα αναφερθούμε. Η άμυνα της χώρας απαιτεί μια ακμαία εθνική οικονομία. Η οικονομία συνίσταται ουσιαδώς στην παραγωγή αγαθών και σε όσες υπηρεσίες προσφέρονται πάνω στη βάση αυτή. Κεφάλαια για επενδύσεις εξοικονομούνται από την περικοπή του παρασιτικού καταναλωτισμού. Κι όσα κεφάλαια εξοικονομηθούν έτσι πρέπει με τη σειρά τους να επενδυθούν πράγματι παραγωγικά, να δώσουν δηλαδή στη χώρα μια αξιόλογη, σύγχρονη βιομηχανική υποδομή. Τέτοιες επενδύσεις είναι ασφαλώς πολύ δυσκολότερες από τις επενδύσεις σε παντοειδή «δημόσια έργα» συχνά αμφίβολης χρησιμότητας, γιατί θέτουν πολύ επιτακτικότερα το πρόβλημα της εκπαίδευσης, της τεχνογνωσίας και της παραγωγικότητας.

Η ακμαία παραγωγική οικονομία σε σύγχρονη βιομηχανική βάση δίνει τη δυνατότητα της αποτροπής. Για να πραγματοποιηθεί όμως η δυνατότητα αυτή, πρέπει μια χώρα ή πάντως η ηγεσία της να πιστεύει πραγματικά στην αναγκαιότητα της αποτροπής, δηλαδή να έχει διαγνώσει ορθά το χαρακτήρα και την έκταση της επαπειλούμενης σύγκρουσης. Αποτελεί κεφαλαιώδες σφάλμα στρατηγικής εκτιμήσεως να μη θεωρείται ως πηγή της αύξουσας τουρκικής πίεσης πάνω στην Ελλάδα η συνεχής διεύρυνση της διαφοράς ανάμεσα στο γεωπολιτικό δυναμικό των δυο χωρών, αλλά να αποδίδεται ο δυναμικός τουρκικός επεκτατισμός στον «οθωμανισμό», στον «ασιατικό χαρακτήρα» της Τουρκίας, κλπ. Οπότε εξάγεται το συμπέρασμα ότι μόλις η Τουρκία (ακολουθώντας το δικό μας φωτισμένο παράδειγμα) ξεπεράσει αυτούς τους «εθνικιστικούς ατταβισμούς», πάρει τον «ευρωπαϊκό δρόμο» και υποκαταστήσει τις στρατιωτικές με τις οικονομικές δραστηριότητες, τότε αυτόματα θα εκλείψει και η απειλή εκ μέρους της. Όλο και περισσότεροι σκέφτονται στην Ελλάδα με αυτό τον τρόπο, έχοντας την εντύπωση ότι έτσι τάχα ξεπερνούν τις εθνικιστικές αντιπαράθεσεις και σε αντίθεση με τα αδιέξοδα εθνικιστικά ιδεολογήματα προτείνουν ρεαλιστικές λύσεις.

Η ιδεολογική πίστη ότι η οικονομική συνεργασία ή διαπλοκή οδηγεί αναγκαία σε άμβλυνση γεωπολιτικών και πολιτικών αντιθέσεων δεν έχει κανένα ιστορικό στήριγμα. Και όπως τα δεδομένα της οικονομικής συνεργασίας διόλου δεν καθορίζουν νομοτελειακά (αν και επηρεάζουν συχνά) τη διαμόρφωση και την άσκηση μιας εθνικής εξωτερικής πολιτικής, έτι δεν την καθορίζει ούτε η μορφή και

το προϊόν του εσωτερικού καθεστώτος. Οι συνιστώσες του γεωπολιτικού δυναμικού, οι οποίες προσδιορίζουν τη διαχρονική συνισταμένη της εξωτερικής πολιτικής, μόνον τυχαία και εξωτερικά συνδέονται με τη δημοκρατική ή την ημιδημοκρατική, δικτατορική ή ημιδικτατορική μορφή του εσωτερικού καθεστώτος. Η ιστορία δείχνει μπορεί να είναι εξίσου επεκτατικές και αξιόμαχες όπως οι τυραννίες.

Η τιθάσευση της Τουρκίας μέσω της ένταξής της στην «Ευρώπη» συνδέεται στενά με τις ελπίδες και με τα σφάλματα της ελληνικής πολιτικής. Η σχέση της Τουρκίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πιο σύνθετη από ό,τι η σχέση της Ελλάδας προς αυτήν και μπορεί να συγκεκριμενοποιηθεί ως εξής: Η Ευρωπαϊκή Ένωση εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να ικανοποιήσει όλα τα αιτήματα μιας Τουρκίας δεκάδων εκατομμυρίων κατοίκων, παράλληλα όμως τα ζωτικά της συμφέροντα δεν της επιτρέπουν να απογοητεύσει πλήρως τη τουρκική πλευρά. Η Τουρκία παραμένει σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από την Ευρωπαϊκή Ένωση, παράλληλα όμως τα δικά της ζωτικά συμφέροντα της υπαγορεύουν να διατυπώνει προς την Ένωση ποικίλα, κυρίως οικονομικά, αιτήματα. Μέσα στη διελκυστίνδα αυτή θα διεξάγεται στις επόμενες μια ή δύο δεκαετίες ένα συνεχές παζάρι, με εντάσεις και με υφέσεις, όπου τα τουρκικά αιτήματα συχνά θα υποστηρίζονται από τις Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες άλλωστε μόλις πρόσφατα ζήτησαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση να αποδεχτεί την Τουρκία ως πλήρες μέλος. Κατά πάσα πιθανότητα τα σπασμένα αυτού του παζαριού θα τα πληρώσει η Ελλάδα. Η Ε.Ε. (και πάντως τα ισχυρότερα μέλη της) , μη μπορώντας να δώσει στην Τουρκία όλα όσα επιθυμεί, θα επιδιώκει να την κατευνάσει με ελληνικά έξοδα, πιέζοντας δηλαδή την Ελλάδα να δεχτεί τις τουρκικές αξιώσεις στο Αιγαίο και στην Κύπρο.

Η Ελλάδα προσανατολίστηκε ψυχή τε και σώματι στην «Ευρώπη» για να διασφαλιστεί από τον τουρκικό κίνδυνο, ακριβώς ο ευρωπαϊκός της προσανατολισμός θα μεταβληθεί σε όργανο *de facto* μετατροπής της σε δορυφόρο της Τουρκίας. Η τουρκική επιρροή θα ασκείται πάνω στην Ελλάδα όχι άμεσα αλλά- κάπως μετριασμένη- μέσω των ευρωπαϊκών και των αμερικανικών αγωγών και δεν αποκλείεται η Ελληνική πλευρά ανίσχυρη και αναζητώντας παρηγόριες ή εκλογικεύσεις να αρχίσει κάποτε να θεωρεί και η ίδια τις υποχρεώσεις έναντι της Τουρκίας ως αυτονόητο μέρος και αυτονόητο καθήκον του «εξευρωπαϊσμού» της –αφού μάλιστα οι «πολιτισμένοι» άνθρωποι, που έχουν ξεπεράσει τους εθνικιστικούς αταβισμούς, δεν ξεκινούν πολέμους για πράγματα

τόσο απαρχαιωμένα μέσα στον εκλεπτυσμένο κόσμο μας όσο είναι τα κυριαρχικά δικαιώματα.

Η αξία μιας συμμαχίας για ένα μέλος καθορίζεται από το ειδικό βάρος του τελευταίου μέσα στο σύνολο της συμμαχίας. Πιο λιανά: Οι σύμμαχοι αξίζουν για σένα τόσο, όσο αξίζεις εσύ για αυτούς. Καμία συμμαχία και καμία προστασία δεν κατασφαλίζει όποιον βρίσκεται μαζί της σε σχέση μονομερούς εξάρτησης. Λύση του προβλήματος εθνικής βιωσιμότητας σε παραγωγική βάση αποτελεί προϋπόθεση για την άσκηση σοβαρής εξωτερικής πολιτικής. Η προσπάθεια αυτή είναι απαραίτητη γιατί στην τωρινή συγκυρία που είναι δυσμενέστατη για την Ελλάδα, έχει προέχουσα σημασία να κερδηθεί χρόνος χωρίς να απωλεσθεί έδαφος, με την ελπίδα ότι οι μελλοντικές ανακατατάξεις στον πλανητικό συσχετισμό δυνάμεων θα εξασθενήσουν το γεωπολιτικό δυναμικό της Τουρκίας και θα επιτρέψουν στην Ελλάδα να πάρει μια ιστορική ανάσα. Αν όμως απωλεσθεί έδαφος στο προσεχές διάστημα, οι απώλειες θα είναι ανεπανόρθωτες και πιθανότατα μοιραίες.

Η Ελλάδα μεταβάλλεται σταθερά σε χώρα με περιορισμένα κυριαρχικά δικαιώματα, δηλαδή δικαιώματα των οποίων η κυρίαρχη άσκηση εξαρτάται από τη βούληση και τις αντιδράσεις τρίτων, ενώ παράλληλα η στάση της γίνεται όλο και περισσότερο παθητική ή αντιφατική.

Τέτοιες ενέργειες δεν είναι απλώς εσφαλμένοι ή έστω συζητήσιμοι χειρισμοί. Συνιστούν τα εύγλωττα επιφαινόμενα μιας βαθύτερης ιστορικής κόπωσης, μιας προϊούσας, ηδονικής μάλιστα παράλυσης. Στο βαθμό όπου η Ελλάδα θα καθίσταται ανεπαίσθητα γεωπολιτικός δορυφόρος της Τουρκίας, ο κίνδυνος πολέμου θα απομακρύνεται, οι ψευδαισθήσεις θα αβγατίζουν και η παράλυση θα γίνεται ακόμα ηδονικότερη, εφόσον η υποχωρητικότητα θα αμείβεται με αμερικανικούς και ευρωπαϊκούς επαίνους, που τους χρειάζεται κατεπειγόντως ο εκσυγχρονιζόμενος Βαλκάνιος, και επίσης με δάνεια και δώρα για να χρηματοδοτείται παρασιτικός καταναλωτισμός. Το σημερινό δίλημμα είναι αντικειμενικά τρομακτικό και ψυχολογικά αφόρητο: Η ειρήνη σημαίνει για την Ελλάδα δορυφοροποίηση και ο πόλεμος σημαίνει συντριβή. Η υπέρβαση του διλήμματος αυτού απαιτεί την επιτέλεση ενός Ηράκλειου άθλου για τον οποίο η ελληνική κοινωνία έτσι όπως είναι δεν διαθέτει τα κότσια.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Buzan, "Introduction to Strategic Studies"
2. Delbruck, "Makers of Modern Strategy"
3. Gray, "War, Peace and Victory"
4. Gray, "Weapons Don't Make War"
5. Karlan Morton, "System and Process in International Politics", Νέα Υόρκη 1957, Εκδόσεις John Wiley & Sons
6. Luttwak, "Strategy"

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αριστοτέλους Αρίστος, "Το Δόγμα του ΕΑΧ Ελλάδος – Κύπρου" Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών 1998
2. Βερέμης Θάνος, "Ιστορία των Ελληνο-Τουρκικών Σχέσεων 1453 – 2005", Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2001
3. Γιαλλουρίδης Κ. Χριστόδουλος, "Η Ελληνοτουρκική Σύγκρουση 1955 – 2000 Η οπτική του τύπου", Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, Αθήνα 2001
4. Γιαλλουρίδης Χριστόδουλος, "Η Τουρκία σε Μετάβαση", Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα 1997
5. Γρίβας Κώστας – Μίχας Ζαχαρίας, "Ελληνική Αμυντική Στρατηγική για τον 21^ο αιώνα", Εκδόσεις Κασταλία, Αθήνα 2006
6. Ήφαιστος Παναγιώτης, "Θεωρία Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης", Εκδόσεις Ποιότητα, 2003
7. Ήφαιστος Παναγιώτης, "Διπλωματία και Στρατηγική των Μεγάλων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων Γαλλίας, Γερμανίας, Μεγάλης Βρετανίας", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000
8. Ήφαιστος Παναγιώτης - Πλατιάς Αθάν., "Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική" Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992
9. Ήφαιστος Παναγιώτης – Τσαρδανίδης Χαράλαμπος, "Το Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασφαλείας και η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική προς το 2000", Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, 1992
10. Ήφαιστος Παναγιώτης, "Οι Διεθνείς Σχέσεις ως Αντικείμενο Επιστημονικής Μελέτης στην Ελλάδα και το Εξωτερικό", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003

11. Ήφαιστος Παναγιώτης, "Κοσμοθεωρητική Ετερότητα και Αξιώσεις Πολιτικής κυριαρχίας. Ευρωπαϊκή Άμυνα, Ασφάλεια και Πολιτική Ενοποίηση", Εκδόσεις Ποιότητα 2003
12. Καραμπελιάς Γεράσιμος, "Ο Ρόλος των Ένοπλων Δυνάμεων στην Πολιτική Ζωή της Τουρκία και της Ελλάδας", Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001
13. Κεντρωτής Δ. Κυριάκος, "Αεροναυτικές Ασκήσεις στο Αιγαίο", Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα 1999
14. Κόλλιας Χρήστος, "Ελλάδα – Τουρκία Άμυνα – Οικονομία και Εθνική Στρατηγική", Εκδόσεις Λαζάκη, 2000
15. Κλαούζεβιτς Καρλ Φον, "Περί Πολέμου", Εκδόσεις Επικοινωνίας, Αθήνα 2005
16. Κονδύλης Παναγιώτης, "Θεωρία του Πολέμου", Εκδόσεις Θεμέλιο, Αθήνα 1997
17. Κυριαζής Κ. Νίκος - Συμάκος Λεωνίδα, "Ελλάδα – Τουρκία Άμυνα και Οικονομία", Εκδόσεις Εστία, 1999
18. Κώνστας Δ. – Αρβανιτόπουλος Κ., "Διεθνείς Σχέσεις – Συνέχεια και Μεταβολή", Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα 2002
19. Λαζαρίδης Χρύσανθος, "Αναζητώντας Στρατηγική στη Εξωτερική μας Πολιτική", Εκδόσεις Ποιότητα 2003
20. Λυμπέρης Χρήστος, "Εθνική Στρατηγική και Χειρισμός Κρίσεων", Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004
21. Μάζης Ι.Θ., "Γεωγραφία του Ισλαμιστικού Κινήματος στη Μέση Ανατολή", Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002
22. Μαχμάνι Αμίκαμ, "Ισραήλ, Τουρκία και Ελλάδα. Ταραγμένες Σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο", Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 2005
23. Ντόκος Θ. "Ο Γεωστρατηγικός Ρόλος της Τουρκίας", Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα 2001
24. Ντόκος Θ. - Πρωτονοτάριος Ν. "Η Στρατηγική Ισχύς της Τουρκίας", Εκδόσεις Τουρίκη 1999
25. Ντόκος Θ. – Τσάκωνας Π., "Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας", Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2005
26. Παρίσης Ιωάννης, "Η αμυντική αυτονομία της Ενωμένης Ευρώπης", Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2001
27. Πλατιάς Αθανάσιος, "Σκέψεις για την Ελληνική Υψηλή Στρατηγική", Επετηρίδα ΙΔΙΣ, Εκδόσεις Σιδέρη 1997, σελ. 19

28. Παπασωτηρίου Χ., “Η πορεία της Νεοελληνικής Υψηλής Στρατηγικής”, Επετηρίδα ΙΔΙΣ, Εκδόσεις Σιδέρη 1996, σελ. 237
29. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, “Ο Αγώνας για την Ελληνική Ανεξαρτησία”, Εκδόσεις Ι. Σιδέρη Βιβλιοθήκη ΙΔΙΣ, 1999
30. Πλατιάς Αθανάσιος, “Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη”, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2002
31. Πλατιάς Αθανάσιος, “Το Νέο Διεθνές Σύστημα”, Εκδόσεις Παπαζήση, Βιβλιοθήκη ΙΔΙΣ 1995
32. Πλατιάς Αθανάσιος, “Εκτός Συνόρων”, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997
33. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, “Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική 6^{ος} -11^{ος} αιώνας”, Εκδόσεις Ποιότητα, 2004
34. Σουν Τζου, “Η Τέχνη του Πολέμου”, Εκδόσεις Επικοινωνίες, Αθήνα 2002
35. Φούσκας Κ. Βασίλης, “Ζώνες Πολέμου”, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2003
36. Χειλά Ειρήνη, “Ο Ρόλος της Μεσολάβησης στο Χειρισμό Κρίσεων” Εκδόσεις Ι. Σιδέρη Αθήνα, 1996
37. Χιδίρογλου Παύλος, “Χαρακτηριστικά Γνωρίσματα της Τουρκικής Διπλωματικής Συμπεριφοράς έναντι της Ελλάδος”, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσ/νίκη 1994
38. Χρήστου Γιώργος - Θεοδοσίου Ευτυχία, “Εθνική Στρατηγική”, Εκδόσεις Κανάκη, Αθήνα 1999
39. Bull Hendley “Η Άναρχη Κοινωνία. Μελέτη της Τάξης στην Παγκόσμια Πολιτική”, Εκδόσεις Ποιότητα, 2003
40. Carr H. Edward, “Η Εικοσαετής Κρίση 1919 – 39. Εισαγωγή στη Μελέτη των Διεθνών Σχέσεων”, Εκδόσεις Ποιότητα 2003
41. Gilpin Robert, “Πόλεμος και Αλλαγή στη Διεθνής Πολιτική”, Εκδόσεις Ποιότητα 2003
42. Peter Paret: Οι Δημιουργοί της Σύγχρονης Στρατηγικής. Εκδόσεις Τουρίκη, Αθήνα 2004
43. Wight Martin, “Διεθνής Θεωρία. Τα τρία Ρεύματα Σκέψης”, Εκδόσεις Ποιότητα 2003

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

1. Άρθρο Αλειφαντή Στέλιου, “Ελληνική Ασφάλεια και Τουρκική Υποψηφιότητα”, Περιοδικό Διπλωματία Οκτ 2005
2. Δούση Εμμανουέλλα, “Οι Τούρκικες Αμφισβητήσεις στο Αιγαίο”, ΙΑΑ, Αθήνα 2001
3. Άρθρο Μάζη Ιωάννη “Γεωστρατηγική Ανάλυση της Παρούσας Συγκυρίας στη Ν.Α Μεσόγειο”, ΙΑΑ Δεκ 2004
4. Μοσχόβης Γ., “Η Οικονομία της Άμυνας και η Άμυνα της Οικονομίας”, ΙΑΑ, Αθήνα 2000
5. Άρθρο Τσιλιόπουλου Ευθύμιου “Άμυνα Νησιών στο Αιγαίο”, Περιοδικό Σύγχρονος Στρατός Δεκ 2000
6. Η Ευρωπαϊκή Αμυντική Ταυτότητα στην Αυγή του 21^{ου} Αιώνα ΙΑΑ Ιούνιος 2000, Ιωάννη Παρίση
7. Η Πολιτική ηγεμονία των Ενόπλων Δυνάμεων στην Τουρκία, ΙΑΑ Φεβρουάριος 2000 Γεράσιμος Καραμπελάς
8. Οι Κούρδοι: Παρελθόν, Παρόν και Μέλλον, ΙΑΑ Μάιος 2000, Β. Χούνου
9. Τουρκική Εξωτερική Πολιτική- Πλαίσιο και Ανάλυση, ΙΑΑ Δεκέμβριος 2004, Mustafa Aydin
10. Θέματα Στρατιωτικής Γεωγραφίας. Έκδοση του ΓΕΣ/ΔΕΚΠ, Αθήνα 1983.
11. Περιοδικά Αμυντικών Θεμάτων

**ΣΥΝΟΠΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΟΠΛΙΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ - ΤΟΥΡΚΙΑΣ**

1. ΣΤΡΑΤΟΣ ΞΗΡΑΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ	TURK KARA KUVVETLERI
Αξιωματικοί	16.000	25.000
Ανθυπασπιστές & Υπαξιωματικοί	15.600	52.000
Επαγγελματίες Οπλίτες (ΕΠΟΠ)	19.500	-
Στρατεύσιμοι	42.400	373.000
Σύνολο Ενεργού Προσωπικού	93.500	450.000
Σε γενική Επιστράτευση	253.500	800.000

A. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΤΡΑΤΟΥ ΞΗΡΑΣ

ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ	ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ	TURK KARA KUVVETLERI
Στρατιές	1	4
Σώματα Στρατού	3	10
Επιχειρησιακά στρατηγεία μεραρχιών	1 ΤΘ, 3 Μ/Κ ΠΖ, 1 ΠΖ	1 ΤΘ, 2 Μ/Κ ΠΖ
Μεραρχίες	2 ΠΖ, 2 ΑΔΤΕ	3 ΠΖ
Ταξιαρχίες	4 ΤΘ, 7 Μ/Κ ΠΖ, 9 ΠΖ, 1 Αερομεταφερόμενη, 1 Αεροπορίας Στρατού	15 ΤΘ, 18 Μ/Κ ΠΖ, 9 ΠΖ
Ταξιαρχίες Ειδικών Επιχειρήσεων	1 Αλεξιπτωτιστών – Καταδρομών, 1 Πεζοναυτών	3 Καταδρομών, 1 Αλεξιπτωτιστών
Σχηματισμοί Εκπαίδευσης	1 Διοίκηση, 1 Ταξιαρχία	1 Διοίκηση (Στρατιά), 3 Μεραρχίες, 7 Ταξιαρχίες
Σχηματισμοί Υποστήριξης	1 Ανώτατη Διοίκηση, 2 Μεραρχίες, 5 Ταξιαρχίες	1 Διοίκηση (Στρατιά)

B. ΑΡΜΑΤΑ ΜΑΧΗΣ

<u>ΕΣ</u> <u>Οροφή CFE:1735</u>		<u>ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΤΚΚ</u> <u>Οροφή CFE:3306</u>	
Υπό παραγγελία 170 Leopard 2HEL	0	Βάρος 68t, πυροβόλο 120mm L55	-	-
Θα παραληφθούν συνολικά 182 Leopard 2A4 από γερμανικά πλεονάσματα	68	Βάρος 55t, πυροβόλο 120mm L44	50	Θα παραληφθούν συνολικά 298 Leopard 2A4 από γερμανικά πλεονάσματα
-	-	Προηγούμενης γενιάς, αναβαθμισμένα με πυροβόλο 120mm L44	0	170 M60A1 υπό αναβάθμιση σε Sabra Mk III.
351 Leopard 1A5, 306 M60A3 TTS, 390 M48A5 MOLF. Θα παραληφθούν ακόμη 150 Leopard 1A5 από γερμανικά πλεονάσματα.	1.048	Πυροβόλο 105mm θερμικό σκοπευτικό	1.409	658 M60A3 TTS, 751 M48A5T2. Υπό εκσυγχρονισμό 164 Leopard 1A1T1 με ΣΕΠ Volkan των Aselsan & Zeiss.
91 Leopard 1 GR, 41 Leopard 1V, 257 M60A1, 228 M48A5	617	Πυροβόλο 105mm	1.807	227 Leopard 1A3T1, 170 Leopard 1A1T1, 274 M60A1, 103 M48T5, 1043 M48A5T1
4M8A3 MOLF & 4 M8A3 χρησιμοποιούνται για εκπαίδευση	8	Πυροβόλο 90mm	658	M48A3, αποσύρονται

Γ. ΤΕΘΩΡΑΚΙΣΜΕΝΑ ΟΧΗΜΑΤΑ

<u>ΕΣ</u> <u>Οροφή CFE:2498</u>		<u>ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΤΚΚ</u> <u>Οροφή CFE:3120 στην περιοχή</u> <u>εφαρμογής</u>	
BMP – 1/P OST, απομένουν από 501 παραχωρούνται στο Ιράκ.	441	Μάχης πεζικού (TOMA)	650	AIFV – AFV, με πυροβόλο 25mm
401 ΛΕΩΝΙΔΑΣ 2, 100 ΛΕΩΝΙΔΑΣ 1, 1750 M113A1/A2. Δεν περιλαμβάνονται 54 φοριοφόρα M113A1.	2.251	Μεταφοράς Προσωπικού ΤΟΜΠ	4.194	843 AIFV-AAPC, 538 AIFV-APC, 2813 M113/A1/A2, ορισμένα εκσυγχρονίζονται σε M113A2T2/A2T3.
3 M125 (81mm), 256 M106A1/A2 (107mm) Σε 120 M106 θα εγκατασταθεί όλμος E-56 (120mm)	259	Οχήματα αυτοκινούμενου όλμου	359	170 AMV (81mm), 10 M125A1 (81mm), 179 M1064 (120mm)
268 M901A1/A2 ITV, 12 M113 TOW	280	Ομάδα Αντιαρματικών βλημάτων	204	48 ATV, 156 M113 TOW
M577A2, ΥΠΟ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΑΚΟΜΗ 37	68	Οχήματα Διοίκησης	-	-
-	-	Τροχοφόρα μεταφοράς προσωπικού	65	BTR-80, Στρατοχωροφυλακή: 174 BTR-80, 340 BTR-60PB
VBL, απαιτήσεις για 209 πρόσθετα	243	Ελαφρά Τροχοφόρα	382	82 Cobra, 260 Akrep, 40 S-55. Στρατοχωροφυλακή επιπλέον: 100 Cobra, 300 Akrep, 200 S-55.

Δ. ΒΑΡΙΑ ΟΠΛΑ ΠΕΖΙΚΟΥ

<u>ΕΣ</u>		<u>ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΤΚΚ</u>	
196 Kornet-E, 207 TOW II, 159 TOW I, 290 MILAN, 262 Fagot	1.114	Συστήματα κατευθυνόμενων αντιαρματικών βλημάτων	1.217	72 Konkurs-M με 420 βλήματα 9 M1133M, 413 TOW I/II, 392 MILAN, 340 Eryx.
18.706 rpg-18 (64mm), 10.841 M72A2 LAW (66mm), 135 ACL-89 STRIM	26.982	Μη κατευθυνόμενα αντιαρματικά βλήματα	45.000	4996 RPG-7 (40mm), M72A2 LAW (66mm)
1.215 M40A1 (106mm), 1.346 M67 (90mm), 1988 Carl Gustaf (84mm)	4.549	Πυροβόλα άνευ Οπισθοδρομήσεως	3.295	2.137 M40A1 (106mm), M20 (75mm), M18 (57mm)
M2/M30 (107mm). Περιλαμβάνονται 256 σε M106A1/A2. Υπό παραγγελία 158 E-56 (120mm).	624	Όλμοι 107mm και 120mm	1.843	HY-12DI (120mm), 1.265 M30 (107mm).
470 E-44E1 (81mm), 1.134 M1/M29 & MO-81-61 (81mm), 150 C6-210 (60mm)	1.754	Όλμοι 81mm & 60mm	3.499	3.175 M1 & M29 (81mm), UT-1 (81mm), M19(60mm).
622 GMG υπό παράδοση, Mk 19 Mod3.	>622	Πολυβομβιδοβόλα 40 x 53mm	>1.500	1.500 Roketsan/MKEK, Mk19 Mod3.

Ε. ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟ

<u>ΕΣ</u> <u>Οροφή CFE:1920 (>100mm)</u>		<u>ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΤΚΚ</u> <u>Οροφή CFE:3523 (>100mm) στην</u> <u>περιοχή εφαρμογής</u>	
M-270 MLRS (12x227mm) με 100 βλήματα MGM – 140A ATACMS Block 1.	36	Πολλαπλοί Εκτοξευτές Πυραύλων (ΠΕΠ) μακρού βεληνεκούς	42	30 WS-1A (4x320mm), 12 M270 MLRS με 72 βλήματα MGM -140A ATACMS Block 1.
RM -70 (40x122)	116	ΠΕΠ μέσου βεληνεκούς	48	
	-	ΠΕΠ βραχέος βεληνεκούς	72	48 TR-107 (12x107mm), RA 7040 (40x70)
PzH-2000. Το 25 ^ο συγκροτείται από εκπαιδευτικό πύργο και αντίστοιχο σκάφος.	25	Αυτοκινούμενα (Α/Κ) πυροβόλα 155mm/52cal	>40	Firtina. Συνολικές απαιτήσεις για 300.
12 M109A5, 50 M109A3 GE A1.	62	Α/Κ πυροβόλα 155mm/39cal	533	168 M44T, 365 M52T
82 M109A2, 51 M109 A1B.	133	Α/Κ πυροβόλα 155mm βραχείας κάνης	-	-
M110A2	145	Α/Κ πυροβόλα 203mm	296	287 M110/A2, 9 M55
-	-	Α/Κ πυροβόλα 175mm	36	M107
-	-	Α/Κ πυροβόλα 105mm	26	M108 αποσύρονται
-	-	Ρυμουλκούμενα πυροβόλα 155mm/52 cal	>42	ΜΤΤΗ Πάνθηρ.
M114, η πλειονότητα σε εφεδρεία ή αποθήκευση	-266	Ρυμουλκούμενα πυροβόλα 155mm/23 cal	688	571 M114A1/A2, 171 M59. Η πλειονότητα σε αποθήκευση.
18 M56 Pack, 427 M101. Η πλειονότητα των M101 σε αποθήκευση.	445	Ρυμουλκούμενα πυροβόλα 105mm	501	11 105R Metalgun για εκπαίδευση, 490 M101A1.
-	-	Ρυμουλκούμενα πυροβόλα 203mm	159	M115

2. ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

<u>ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ</u>	<u>ΠΟΛΕΜΙΚΟ ΝΑΥΤΙΚΟ</u>	<u>TURK DENIZ KUVVETLERI</u>
Αξιωματικοί	3.190	4.200
Μόνιμοι Υπαξιωματικοί & ΕΠΟΠ	12.586	16.300
Στρατεύσιμοι	4.122	30.500
Σύνολο Ενεργού Προσωπικού	20.618	51.000
Εφεδρείες	9.800	70.000

Β. ΥΠΟΒΡΥΧΙΑ

<u>ΠΝ</u>		<u>ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΤΔΚ</u>	
Υπό παράδοση 1 και υπό ναυπήγηση 3 Τύπου 214 κλάσης ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΗΣ	0	Υποβρύχια με σύστημα AIP	-	Εκδόθηκε Rfl για υποβρύχια.
Τύπου 209/1100 κλάσης ΓΛΑΥΚΟΣ, υποβλήθηκαν στο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού Neptune I.	4	Σύγχρονα και συγχρονισμένα υποβρύχια	5	4 Τύπου 209/1400 κλάσης PREVEZE, 1 Προηγμένου Τύπου 209/1400 κλάσης GUR, 1 υπό παράδοση, 2 υπό ναυπήγηση.
Τύπου 209/1200 κλάσης ΠΟΣΕΙΔΩΝ, εκτελείται εκ	4	Αξιόμαχα υποβρύχια	6	Τύπου 209/1200 κλάσης ATILAY, προβλέπεται εκσυγχρονισμός τεσσάρων.

Γ. ΚΥΡΙΕΣ ΜΟΝΑΔΕΣ ΜΑΧΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ

ΠΝ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΔΚ	
-	-	Αντιτορπιλικά ASW	0	Υπό μεταβίβαση 2 κλάσης SPRUANCE από το USN.
Προκαταρκτικός σχεδιασμός για 6 φρεγάτες Αντι-Αεροπορικού Πολέμου (AAW) Περιοχής εντός 15 ετών.	-	Φρεγάτες κατευθυνόμενων βλημάτων	8	Κλάσης PERRY, θα αποκτήσουν CMS τύπου GENESIS. Πρόθεση ναυπήγησης τριών φρεγατών AAW Περιοχής.
ΜΕΚΟ 200ΗΝ κλάσης ΥΔΡΑ. Προβλέπεται πρόγραμμα εκσυγχρονισμού.	4	Σύγχρονες φρεγάτες γενικής χρήσης	4	Από 2 ΜΕΚΟ 200ΤΝ Track IIA κλάσης BARBAROS & Track IIB κλάσης SALIHREIS.
Τύπου "S" κλάσης KORTENAER, εκτελείται πρόγραμμα εκσυγχρονισμού σε 6. Οι 2 από τις 4 υπόλοιπες εκποιούνται.	10	Φρεγάτες γενικής χρήσης	4	ΜΕΚΟ 200ΤΝ Track I κλάσης YAVUZ
-	-	Φρεγάτες ASW	4	Κλάσης KNOX
-	-	Κορβέτες	6	Κλάσης D'ESTIENNE D'OVRES. Υπό ναυπήγηση 1 MilGem.

Δ. ΠΛΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΑΦΗ

ΕΣ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΚΚ	
Τύπου Zubr	4	Αερόστρωμνα	-	-
Κλάσης ΣΑΜΟΣ	5	Αρματαγωγά (LST)	5	2 Κλάσης TERREBONE PARISH, 1 OSMAN GAZI, 2 SARUCABEY
4 Γενικής Χρήσης (LCU) Τύπου 520, 11 Μηχανοκίνητων (LCM) Τύπου 521.	15	Αποβατικά Σκάφη	42	25 Αρμάτων (LCT) C117 & C139, 17 LCMB
Περιλαμβάνονται 6 LCVP 36F	55	Αποβατικές Άκατοι Οχημάτων και Προσωπικού (LCVP)	24	Περιλαμβάνονται 2 LCP για τις Δυνάμεις Ειδικών Επιχειρήσεων

3. ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ

Α. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

<u>ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ</u>	<u>ΠΟΛΕΜΙΚΗ ΑΕΡΟΠΟΡΙΑ</u>	<u>TURK HAVA KUVVETLERI</u>
Μόνιμο Προσωπικό	11.750	28.600
Επαγγελματίες Οπλίτες (ΕΠΟΠ)	14.000	-
Στρατεύσιμοι	7.250	31.500
Σύνολο Ενεργού Προσωπικού	33.000	60.100
Εφεδρείες	30.000	35.000

Β. ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΣΧΕΤΙΣΜΟΥ ΜΑΧΗΤΙΚΩΝ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΑΕΡΟΣΚΑΦΩΝ	ΠΑ 2006	ΤΗΚ 2006	ΠΑ 2010	ΤΗΚ 2010
Προηγμένα & Αναβαθμισμένα F-16 Mirage 2000-5 Mk 2	84	-	114	-
F-16 Block 30/40/50, Mirage 2000EGM/BGM	93	215	93	215
Σύγχρονα Μαχητικά	177	215	207	215
F-4E PI2000, F-4E/2020	35	52	35	100
Σύγχρονα και εκσυγχρονισμένα μαχητικά	212	267	242	315
A-7/H, F-4E, RF-4E	109	126	65	-
ΣΥΝΟΛΟ	321	393	307	315

Γ. ΒΛΗΜΑΤΑ ΑΕΡΟΣ – ΑΕΡΟΣ

ΠΑ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΗΚ	
240 AIM-120B, 150 AIM-120C-5, 100 MICA EM, 100 MICA IR.Υπό παράδοση ακόμη 100 MICA EM/IR	590	Πέραν Ακτίνας Ορατότητας (BVR) αυτόνομης τερματικής κατεύθυνσης	314	218 AIM-120A, 96 AIM-120B
80 Super 530D, 100 AIM-7E2, AIM-7F	>180	Ημι-Ενεργού Κατεύθυνσης Ρανταρ (SARH)	>130	130 AIM- 7E, AIM-7E2, AIM-7F
Υπό παράδοση 350IRIS-T, δικαίωμα προαίρεσης για 300 ακόμη.	?	Εντός Ακτίνας Ορατότητας (WVR)Υψηλής Απόκλισης από τον διαμήκη άξονα (HOBS)		Υπό παραγγελία 127 AIM-9X, συνολική απαίτηση για 225
165AIM-9M, 300AIM-9L/I-1, 347AIM-9L/I, 400 AIM- 9 juli/, 304 Magic2.	1516	WVR ολικής όψης (all-aspect)	1450	500AIM-9M, 640 AIM-9L/I, 310 AIM-9S
AIM -9P4	1000	WVR	>750	AIM-P3/4

Δ. ΟΠΛΑ ΑΕΡΟΣ - ΕΔΑΦΟΥΣ

ΠΑ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΗΚ	
Υπό παράδοση 90 SCALP-EG.	?	Υποστρατηγικά βλήματα	-	-
-	-	Βλήματα εκτόξευσης από απόσταση (stand-off)	100	Popeye 1 Αναμένεται LOA για 50AGM-84K SLAM ER.
AGM-88B HARM Block IIIA	84	Βλήματα Αντι-Ραντάρ(ARM)		AGM-88B HARM Block IIIA
AM39 Block 2 Exocet	39	Βλήματα Εναντίον Πλοίων (ASM)	-	-
200 AGM- 65G Maverick IIR, 284 AGM-65 A/B	484	Τακτικά Βλήματα	674	124 AGM- 65G Maverick IIR, 550 AGM-65 A/B
AFDS	70	Όπλα ανεμοπορίας	0	Υπό παραγγελία 50AGM-154 A1 & 54 AGM -154C JSOW
200 GBU- 24A/B Paveway III, 1162 PavewayI & II	1362	Βόμβες Καθοδήγησης Λείζερ (LGB)	1170	PavewayI & II
523 BLU -107 Durandal, Mk70 Conidib	>523	Βόμβες προσβολής αεροδρομίων	523	BLU -107 Durandal,
GBU-8/B HOBOS	96	Βόμβες ηλεκτροπτικής καθοδήγησης	200	GBU-8/B HOBOS
-	-	Φονικά μη επανδρωμένα Εναέρια οχήματα(UAV)	102	Harpy

ΠΙΝΑΚΑΣ ΔΥΝΑΜΕΩΝ **ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ- ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΚΑΤΟΧΗΣ**

ΔΟΜΗ ΔΥΝΑΜΕΩΝ	ΕΘΝΙΚΗ ΦΡΟΥΡΑ	ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΤΟΧΗΣ
Προσωπικό	11000 (περιλαμβάνονται 350της Διοίκησης Ναυτικού, 300 της Διοίκησης Αεροπορίας)	50000 (περιλαμβάνονται 5000 Τουρκοκύπριοι
Σώμα Στρατού	1	1
Μεραρχίες	2 ΠΖ	2 ΠΖ
Ταξιαρχίες	1 Τ/Θ, 1 Μ/Κ (ΕΛΔΥΚ), 3 ΠΖ	2 Μ/Κ (ΤΟΥΡΔΥΚ)
Δυνάμεις Ειδικών Επιχειρήσεων	1 Σύνταγμα Καταδρομών	2 Τάγματα Κορμάντος, 1Τμήμα Ειδικών Δυνάμεων

**ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΕΡΣΑΙΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΦΡΟΥΡΑΣ- ΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΚΑΤΟΧΙΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ**

ΧΕΡΣΑΙΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ				
ΕΘΝΙΚΗ ΦΡΟΥΡΑ		ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΤΟΧΗΣ	
27Τ-80υ, 14 Τ-80υκ. Υπό εξέλιξη πρόγραμμα εγκαταστάσεως νέας θερμικής κάμερας.	41	Άρματα μάχης, πυροβόλο 125mm	-	-
82 Μ48Α5 ΜΟΛΦ (ΕΛΔΥΚ). 52 ΑΜΧ-30Β2. Στα ΑΜΧ-30Β2 ολοκληρώθηκε η εγκατάσταση νέας θερμικής κάμερας.	134	Άρματα μάχης, πυροβόλο 105mm	231	Μ48Α5Τ2
61 ΑΜΧ-30Γ.	61	Άρματα μάχης, πυροβόλο 105mm	156	Μ48Α5Τ1
43 BMP- 3, 124 ΕΕ-9 Cascavel. Πρόγραμμα αναβάθμισης ΣΕΠ σε 54 ΕΕ-9.	200	Τεθωρακισμένα οχήματα μάχης	-	-
141ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΙΙ (99 ΕΛΔΥΚ) 16 ΛΕΩΝΙΔΑΣ Ι, 81 VAB VTT (27 με όλμο Ε-44 των 81mm, 18 ρυμουλκά όλμου ΜΟ-120RT61 των 120mm), 27VAB VCI, 18 VAB VCAC (HOT-2). 27 ΕΕ-3Jararaca (15 με MILAN).	277	Τεθωρακισμένα οχήματα πεζικού	~408	Κατά προσέγγιση 208 ΑΙFV/ΑFV & ΑΙFV/ΑΑΡC, 200Μ113Α1
8 Μ110Α2 (203mm), 12 Μ107 (175mm), 12 Zuzana G (155mm), 12 Μk3F (155mm).	44	Αυτοκινούμενα πυροβόλα	72	12 Μ110Α2 (203mm), 24Μ44Τ (155mm), 36Μ52Τ(155mm)
12ΤR-F1 (155mm), 12Μ114(155mm),72Μ56 (105mm), 20 Μ-1944 (100mm).	116	Ρυμουλκούμενα πυροβόλα	138	12Μ115 (203mm), 36Μ114(155mm), 90Μ101 (105mm)
4 ΒΜ-21 Grad (40x122mm). 24 Μ-63 Plamen (32x128mm).	28	Πολλαπλοί Εκτοξευτές Πυραύλων	18	Τ-122 (40x122mm)
6 Tor-M1, 12 Skyguard με 24x4 Aspide.	18	Αντιαεροπορικά συστήματα SHORADS	-	-
12Atlas (12x2 Mistral), 18 Mistral, >100 9Κ32Μ Strela-2Μ.	>130	Φορητά αντιαεροπορικά βλήματα	~178	170FIM-92Β/С Stinger POST/RMP, 8 9Μ39 Igla (SA-18 “Grouse”) με 18 βλήματα
24 GDF-005 (2x35mm), 50 Μ-55 (3x20mm).	~74	Αντιαεροπορικά πυροβόλα	>84	84 Μ1 (40mm), Μk20 Rh202 (2x20mm)
MILAN.	45	Κατευθυνόμενα αντιαρματικά βλήματα	>96	12-18 9Μ113Μ Konkurus –Μ με 72 βλήματα, 36 TOW, 48 MILAN
~1.000 ΑΡΙΛΑΣ (112mm), 1.000 RΡG-7V (85mm), Μ72Α2 LAW (66mm).	>2.000	Μη κατευθυνόμενα αντιαρματικά βλήματα	?	Μ72Α2LAW (66mm)
Μ40ΑΙ (106mm).	144	Πυροβόλα Άνευ Οπισθοδρομήσεως	170	Μ40Α1 (106mm)
114 ΜΟ-120RT61 (120mm), 26 Μ2/Μ60 (107mm). 180 Ε-44 (81 mm), ~40 Μ 19 (60mm).	~360	Όλμοι	>205	30ΗΥ-12DΙ (120mm), 100Μ2/Μ30 (107mm), 175Μ1/Μ29(81mm), Μ19(60mm)

